УНИВЕРЗИТЕТ СИНГИДУНУМ
ФАКУЛТЕТ ЗА ФИНАНСИЈСКИ МЕНАЏМЕНТ И ОСИГУРАЊЕ

ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

Тема:

Проблеми избора оквира за финансијско извештавање

Ментор:
Проф. Др Милован Станишић

Кандидат:
Мр Косана Вићентијевић

Београд, новембар, 2007. године

ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

Проблеми избора оквира за финансијско извештавање

Г Л О Б А Л Н И С А Д Р Ж А Ј

1. Уводна разматрања 5

2. Оквир за финансијско извештање у Републици Србији 37

3. Критичка анализа конкретних проблема у примени оквира за финансијско извештавање у Републици Србији 85

4. Компаративни приказ захтева садржаних у МСФИ и Директивама Савета Европске уније 323

5. Предлози за адаптацију постојећег оквира за финансијско извештавање у Републици Србији 393

6. Закључна разматрања 429

Литература 436

Садржај 439

1. Уводна разматрања

У овом поглављу дисертације дефинисани су:

1. циљеви израде дисертације,
2. методе истраживања које су примењене у дисертацији и
3. предмет обраде у дисертацији.

Након тога постављене су хипотезе које су разматране и доказане у дисертацији.

У овом поглављу дисертације указујемо и на значај *оквира за финансијско извештавање* за састављање поузданих и релевантних финансијских извештаја.

1.1. Циљеви обраде дисертације

Циљеви обраде дисертације су:

1. дефинисање *оквира за финансијско извештавање* са аспекта његовог значаја за поузданост и релевантност финансијских извештаја привредних субјеката,
2. да се сагледавањем постојећег (званичног) *оквира за финансијско извештавање* у Републици Србији утврде проблеми и дилеме у његовој примени, како би се створила основа за давање предлога за његове измене и
3. теоријско и егзактно пружање решења тих проблема и дилема.

1.2. Примењени методолошки поступак

Истраживање и рад на самој дисертацији обављено је применом стандардног методолошког поступка. Он садржи две основне компоненте:

1. прва је, тзв. "деск" истраживање, тј. истраживање домаће и стране стручне економске литературе и релевантних законских прописа у вези са *оквиром за финансијско извештавање*, истраживање публикација везаних за привредна кретања у Републици Србији, друге стручне економске литературе и др;
2. друга је разрада конкретних проблема које је обављено коришћењем метода "студија случаја" (case studies). При томе су коришћени конкретни случајеви из праксе привредних субјеката (случајеви су констатовани на основу обављених ревизија финансијских извештаја и процена вредности и структуре капитала привредних субјеката, као и на основу питања која су постављали полазници обука за рачуновође).

Сем тога, истраживање и рад на самој дисертацији су обављени и применом следећих метода истраживања:

1. *компаративне методе* - поређено је више могућих елемената *оквира за финансијско извештавање* (на пример, *МСФИ* и *Директива ЕУ*, које се односе на финансијско извештавање, *Закона о рачуноводству и ревизији* и *Директива ЕУ* које се односе на финансијско извештавање, *Закона о рачуноводству и ревизији* и *МСФИ*),
2. *индуктивне методе* - истраживање је обављено на неколико привредних субјеката из чега су извучени одређени закључци и
3. *методе засноване на билансима привредних субјеката* - вршена је анализа утицаја на ставке финансијских извештаја појединих захтева из *оквира за финансијско извештавање*.

1.3. Проблеми избора оквира за финансијско извештавање - предмет обраде у дисертацији

Предмет обраде у дисертацији су проблеми и дилеме које се јављају при избору *оквира за финансијско извештавање*, и то оних привредних субјеката који примењују систем двојног књиговодства.

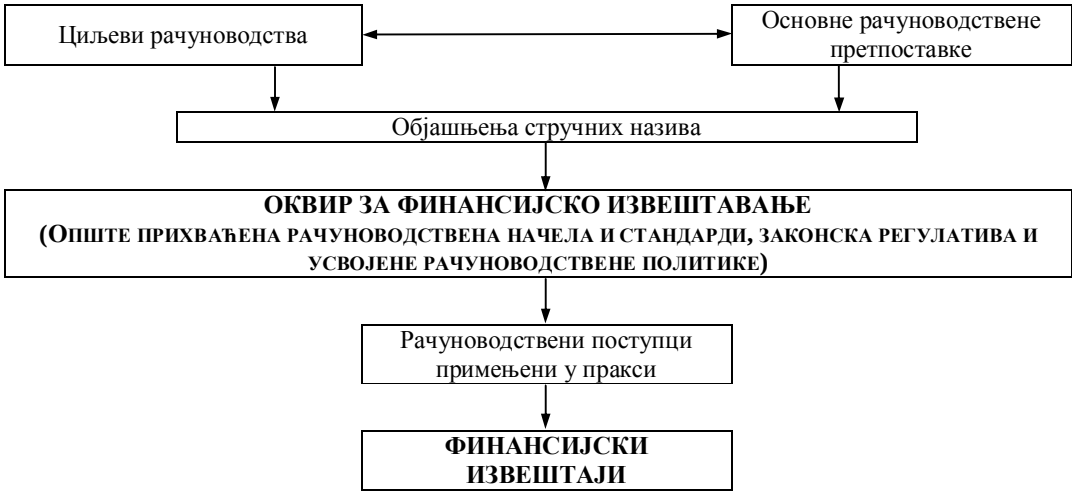
Оквир за финансијско извештавање чине прописана и/или општеприхваћена правила за вођење пословних књига, признавање и процењивање имовине и обавеза, прихода и расхода, састављање, приказивање, достављање, обелодањивање и обраду *годишњих финансијских извештаја*. *Оквиром за финансијско извештавање* уређује се и вршење ревизије финансијских извештаја и интерна ревизија у привредним субјектима.

Оквир за финансијско извештавање треба да обезбеди да се његовом правилном применом добију поуздани и релевантни финансијски извештаји - поуздани и релевантни финансијски извештаји су претпоставка привредне стабилности једне економије и њеног даљег развоја. Информације финансијског рачуноводства првенствено су дизајниране да помогну инвеститорима и повериоцима у одлучивању где да пласирају своја ограничена финансијска средства[1]. Основна сврха финансијских извештаја је давање информација о пословном субјекту – информација које ће бити корисне за доношење економских одлука. Инвеститори, менаџери, кредитори, финансијски аналитичари, економисти и доносиоци одлука у влади, зависе од финансијских извештаја и осталих рачуноводствених података код доношења одлука из свог делокруга. Због тога је од виталне важности да информације садржане у финансијским извештајима имају одређене квалитативне карактеристике. Оне би требале да буду:

[1]Према: FASB, *Statement of Financial Accounting Concepts No.1, „Objectives of Financial Reporting byBusiness enterprises*“, (Norwalk, Conn., 1978), čl. 30.

1. **важне** за доносиоца одлука и њихове информацијске потребе,
2. **поуздане** (што је могуће више),
3. **упоредиве** с финансијским извештајима привредног субјекта из претходних рачуноводствених периода, а такође и с извештајима осталих упоредивих привредних субјеката,
4. **разумљиве** корисницима финансијских извештаја[2].

Теоријска структура финансијског извештавања се може приказати следећим графиконом[3]:

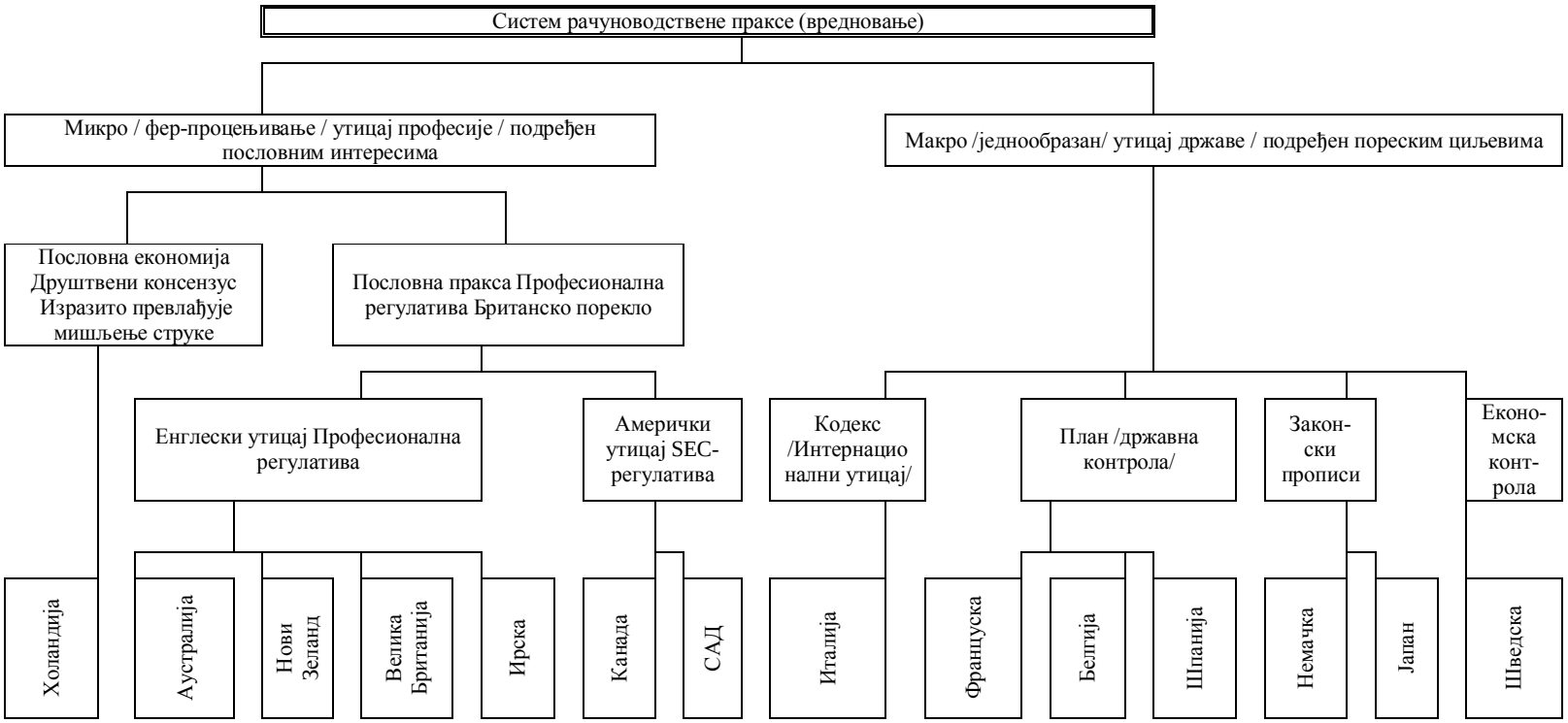

Финансијско извештавање се разликује између појединих земаља. Најчешће разлике се тичу начина признавања и вредновања ставки финансијских извештаја.

[2]Преузето из: *Statement of Financial Accounting Concept No. 2, „Qualitative Characteristics of Accounting Information*"; FASB, (Norwalk, Conn.: 1980).

[3]Прилагођено према James Cashin и др: *Финанцијско рачуноводство* I, Faber&Zgombić plus, Zagreb, 1996. godine, str. 9.

У наредној табели приказујемо класификацију неких развијених земаља према начину рачуноводственог вредновања ставки у финансијским

Проблематика избора *оквира за финансијско извештавање* у дисертацији је разматрана како са становишта избора *званичног оквира за финансијско извештавање* за привредне субјекте који послују на територији Републике Србије, тако и са становишта појединачног привредног субјекта.

У нашој стручној литератури, колико је нама познато, проблематика избора *оквира за финансијско извештавање* није шире обрађивана. Транзициони услови у којима се налази привреда Републике Србије доводе до настанка ситуација које онемогућавају да постојећи *оквир за финансијско извештавање* обезбеди у потпуности релевантне и поуздане *финансијске извештаје опште намене* (напомена: у дисертацији ћемо надаље под финансијским извештајима увек подразумевати *финансијске извештаје опште намене*).

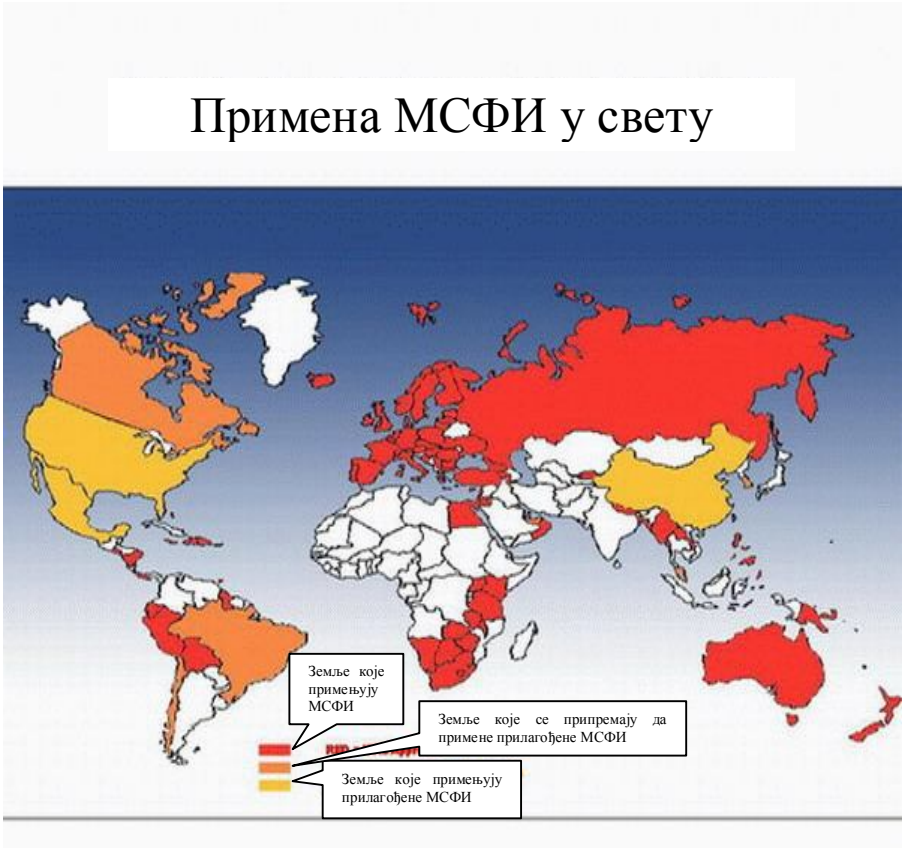
Оквир за финансијско извештавање чине:

1. **законска регулатива из области рачуноводства и ревизије** - у Републици Србији је прописана законска и подзаконска регулативе која регулише послове рачуноводства и ревизије;
2. **професионална регулатива из области рачуноводства и ревизије** - у области рачуноводства најраспрострањенији су *Међународни стандарди финансијског извештавања* а у области ревизије *Међународни стандарди ревизије.* Без обзира о којим се стандардима финансијског извештавања ради, сматра се да сви они, па и Међународни стандарди финансијског извештавања имају себи својствена ограничења. На пример:
   1/ нису свеобухватна - не садрже све рачуноводствене политике неопходне за обављање послова признавања, вредновања, приказивања и обелодањивања ставки у финансијским извештајима (о чему говоримо у оквиру тачке 3.5. дисертације) и

2/ не могу сви привредни субјекти да их примењују - првенствено су намењени привредним субјектима који су основани са циљем остварења добити власницима капитала.[4]

Близу 100 земаља у свету *Међународне стандарде финансијског извештавања* користи у свом финансијском извештавању: било да их непосредно примењује, било да су на основу њих изградиле своје рачуноводствене стандарде.

Наредном сликом илуструјемо распрострањеност и начин примене *Међународних стандарда финансијског извештавања* у свету[5]:

[4]Према: John Friedlan: *Financial accounting, a critical approach*, Prentice Hall, Pearson Education Canada Inc., Toronto, Ontario, 2006. године, стр. 10.

[5]Izvor: Web sajt: http://www.fasb.org.

3. **интерна рачуноводствена регулатива привредног субјекта** - интерна рачуноводствена регулатива обухвата општа акта привредног субјекта којим он првенствено бира и усваја рачуноводствене политике.

   У наставку ћемо указати на разлог настајања, као и на факторе који утичу на стварање и измену рачуноводствених стандарда, као део професионалне регулативе:

   Током 70-тих година појавила се бојазан да ће рачуноводствена професија изгубити моћ спровођења у дело својих стандарда. У то време објављени финансијски извештаји многих привредних субјеката су критиковани или због примењених рачуноводствених политика или због тога што нису одавали утисак да су били подвргнути правилним поступцима ревизије. Читав низ скандала довео је у Великој Британији до стварања *Комитета за уједначавање примене рачуноводствених стандарда* (*Accounting Standards Steering Committee*), који је касније променио име у *Комитет за рачуноводствене стандарде* (Accounting Standards Committee)[6].

   Године 1973. основан је у САД *Financial Accounting Standards Board (FASB).* Одбор је утемељен на *Фондацији за финансијско рачуноводство* (*Financial Accounting Foundation* - FAF). Основан је са циљем доношења ауторитативних стандарда за финансијско рачуноводство и извештавање за приватни сектор, укључујући и компаније и непрофитне организације[7]. FASB је део приватног сектора економије - то није владина (државна) агенција. Развој

[6]The Chartered Association of Certified Accountants, *Open Learning Programme, Auditing, Workbook I*, стр. 97.

[7]Извор: Web sajt: http://www.fasb.org.

рачуноводствених начела у САД-у традиционално носи приватни сектор, премда влада САД, делујући преко Securities and Exchange Commision, чини значајан утицај[8].

На иницијативу покренуту 1973. године основана је 1977. године *Међународна федерација рачуновођа* (International Federation of Accountants - *IFAC*). *IFAC* покреће, координира и усмерава настојања да се постигну међународно призната ревизијска, етичка и образовна начела[9].

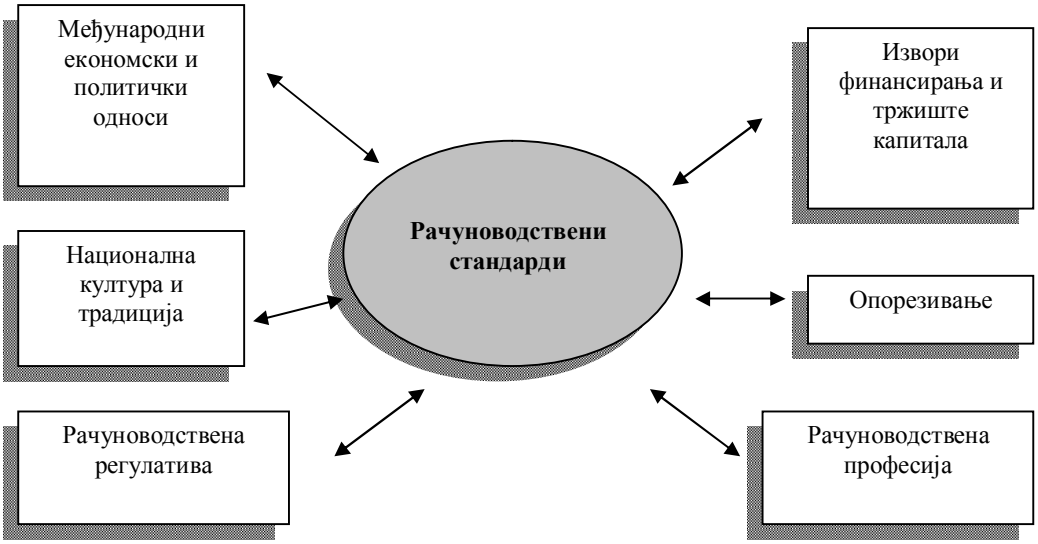
Одбор за Међународне рачуноводствене стандарде са седиштем у Лондону доносиоц је данас најперспективније професионалне рачуноводствене регулативе - *Међународних стандарда финансијског извештавања*. С обзиром да су из великог броја, у свету најбољих, професионалних рачуноводствених регулатива преузета правила за обављање послова у рачуноводству и уграђена у *Међународне стандарде финансијског извештавања* с правом се сматра да су они данас најбоља професионална рачуноводствена регулатива.

Без обзира на то ко је доносиоц професионалне рачуноводствене регулативе, он при њеном доношењу мора водити рачуна о факторима који утичу на њихов избор и креирање. Најзначајнији фактори приказани су у наредном графикону[10]:

[8]Robert F. Meigs i Walter B. Meigs: *Рачуноводство - темељ пословног одлучивања*, девето издање, Meigs&Meigs, превод, Мате, Загреб, 1999. године, стр. 13.

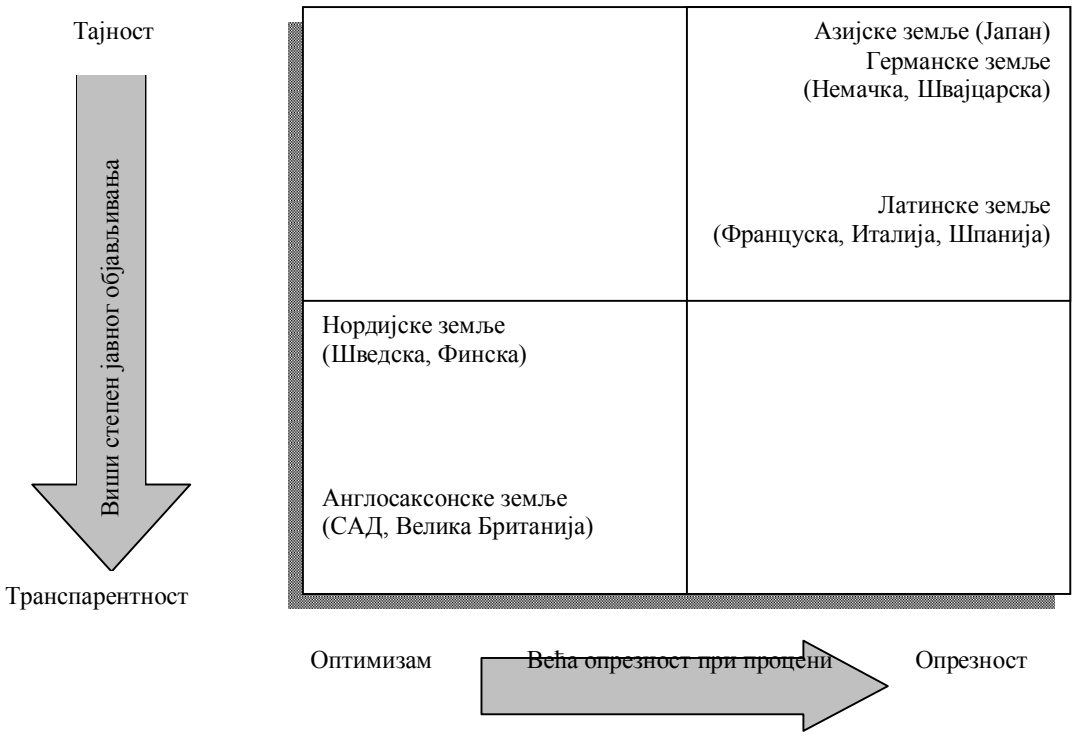
[9]Према Rick Hayes и др: *Принципи ревизије*, превод, Савез рачуновођа и ревизора РС, Бања лука, 2002. године, стр. 7.

[10]Према Sidney J. Gray i Belverd E. Needless, Jr.: *Финансијско рачуноводство - општи приступ*, Савез рачуновођа и ревизора Републике Српске, превод, Бањалука 2002. године, стр. 30.

Национална култура има утицај на рачуноводствену регулативу (као значајног дела професионалне рачуноводствене регулативе) у смислу укључивања у њих општеприхваћеног система вредности и обичаја неког друштва или друштвених група, као што су рачуновође. Рачуновође свих земаља имају много сличности, али и много разлика у погледу приступа вредновању средстава и објављивања података о пословним активностима. Иако су рачуновође по правилу конзервативне, ипак су неке рачуновође конзервативније од других. У наредном графикону приказујемо културни утицај на избор рачуноводствених стандарда[11]:

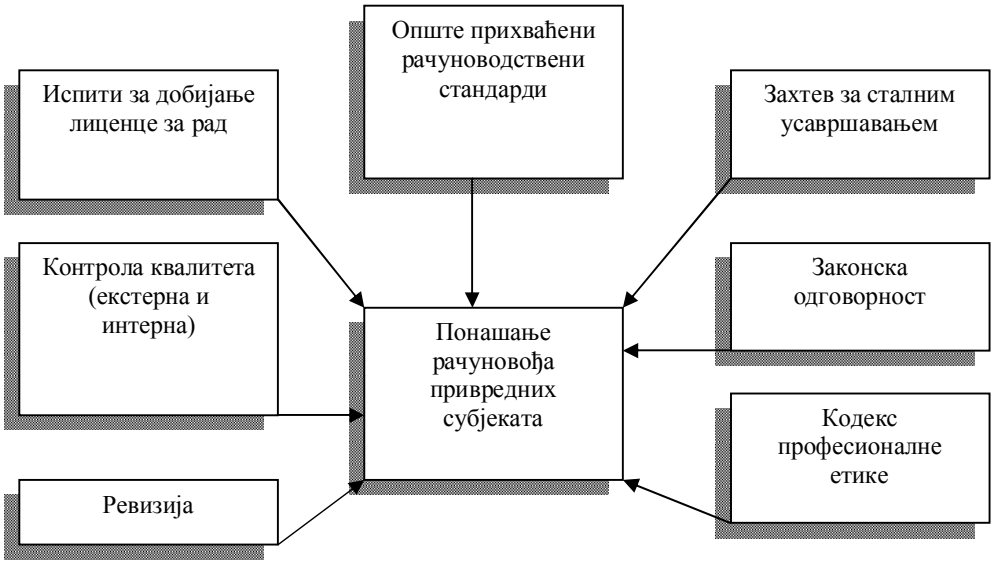
[11]Извор: *Abacus (март 1998., стр. 12), прилагођено из „Према теорији културног утицаја у развоју међународних рачуноводствених стандарда“,* од S.J. Gray-a.

Општеприхваћени рачуноводствени стандарди (као део професионалне рачуноводствене регулативе) заједно са другим факторима утичу на понашање рачуновође.

Начини на које професија и друштво подстичу јавне рачуновође и ревизоре да се понашају професионално и одговорно приказујемо у следећем графикону[12]:

[12]Прерађено према проф др. Милован Станишић: *Ревизија*, Универзитет Сингидунум, Београд, 2006. године, стр. 23.

У дисертацији разматрамо проблеме избора *оквира за финансијско извештавање*, а самим тим и избора најбоље професионалне регулативе за финансијско извештавање (професионалне рачуноводствене регулативе). Ми ћемо поћи од претпоставке да су *Међународни стандарди финансијског извештавања* данас најбоља расположива професионална регулатива за финансијско извештавање, с тим да то нећемо некритички прихватити, већ ћемо у дисертацији указати на неке од њихових недостатака. С тога у дисертацији поента при обради проблема избора *оквира за финансијско извештавање* када је у питању професионална рачуноводствена регулатива неће бити питања коју професионалну рачуноводствену регулативу изабрати, већ како је применити, имајући у виду услове њене примене и недостатке које она има.

Избор *оквира за финансијско извештавање* није посао који се може завршити у смислу да ће једном изабрани *оквир за финансијско извештавање* бити вечито примењиван. Наиме, рачуноводствени

стандарди (као део професионалне рачуноводствене регулативе и важан део *оквира за финансијско извештавање*) нису непроменљиви као природни закони (у физици и хемији). Они служе да се сагласно њима рачуноводствено обухвате пословне промене, пословни догађаји и околности. А те промене, догађаји и околности се данас прогресивно мењају захваљујући развоју науке, технике и технологије. Пре двадесет година нико није размишљао о потреби да се створи рачуноводствени поступак за улагања у развој интернета или web презентација, јер тако нешто није ни постојало. Данас су за таква улагања неопходни рачуноводствени поступци и то је био један од разлога за мењање рачуноводствених стандарда. Предвиђа се за неколико десетина година експлоатисање руда на Месецу и нормално је да рачуноводству треба обезбедити рачуноводствене поступке за такве привредне активности... Сем тога и у рачуноводственој струци постоји конкуренција која подстиче рачуновође да своја радна места задрже и обезбеде боље зараде квалитетнијим финансијским извештајима. А њих је могуће постићи само ако се свакодневно усавршава професионална рачуноводствена регулатива.

Професионална рачуноводствена регулатива се превасходно примењује у финансијском рачуноводству. Међутим, већина привредних субјеката се у свом управљачком рачуноводству ослања на усвојену професионалну регулативу или од ње само делимично одступа[13].

[13]Charlers T. Horngren и др: *Основе трошковног рачуноводства - управљачки аспект*, Удруга рачуновођа и ревизора Федерације БИХ, превод, Сарајево 2002. године, стр. 3.

1.4. Компоненте оквира за финансијско извештање у Републици Србији

Компоненте *оквира за финансијско извештавање* у Републици Србији су:

1. **законска регулатива из области рачуноводства и ревизије** - под законском регулативом се подразумевају закони и подзаконски прописи који се доносе за извршавање закона (дакле, не само *Закона о рачуноводству и ревизији*), с тим да се односе на материју која је регулисана *Законом о рачуноводству и ревизији* - на пример, привредни субјекти у складу са *Законом о порезу на добит предузећа* ("Службени гласник РС", бр. 25/2001,... и 84/2004) утврђују висину амортизације која се признаје за пореске сврхе. Самим тим ствара се обавеза привредног субјекта да приступи израчунавању *одложених пореских средстава* или *одложених пореских обавеза*;
2. **професионална регулатива из области рачуноводства и ревизије** - под професионалном регулативом из области рачуноводства и ревизије се подразумевају документа усвојена од стране меродавних професионалних рачуноводствених организација. У складу са *Законом о рачуноводству и ревизији* **професионалну рачуноводствену регулативу** у Републици Србији чине:
   1/ ***Оквир за састављање и приказивање финансијских извештаја*** - ради се о концептуалном рачуноводственом оквиру којим се установљавају основне смернице за припремање и приказивање финансијских извештаја намењених екстерним корисницима. *Оквир за припремање и приказивање финансијских извештаја* је почетни документ који је донео *Одбор Комитета за међународне рачуноводствене стандарде* (IASC). Априла 2001.

године усвојио га је и *Одбор за Међународне рачуноводствене стандарде* (IASB) - у даљем тексту: *Одбор*, чије је седиште у Лондону. *Одбор* је правни следбеник *Одбора Комитета за међународне рачуноводствене стандарде* (IASC), који је усвојио највише *Међународних рачуноводствених стандарда* (IAS).[14];

2/ ***Међународни стандарди финансијског извештавања*** - под овим термином подразумевају се Стандарди и Тумачења које је усвојио *Одбор*[15] и то:

- *Међународни рачуноводствени стандарди (31 Стандард*[16]*)* /International Accounting Standards – IAS/ - напомена: *Одбор Комитета за међународне рачуноводствене стандарде* (IASC) је Стандарде доносио под називом "*Међународни рачуноводствени стандарди*",
- *Међународни стандарди финансијског извештавања (7 Стандарда)* /International Financial Reporting Standards – IFRS/ - напомена: *Одбор за међународне рачуноводствене стандарде* (IASB) Стандарде доноси под називом "*Међународни стандарди финансијског извештавања*", и

[14]Када је 2002. године започео са радом О*одбор за Међународне рачуноводствене стандарде* је донео одлуку да сва 34 тада постојећа и важећа *Међународна рачуноводствена стандарда* и свих 30 тада постојећих и важећих *Тумачења* остану на снази, све док не буде донета одлука да се више не примењују.

[15]IASB: International Financial Reporting Standards 2005, Лондон, 2005. године. Поред ових Стандарда у свету су веома заступљени и стандарди које доноси *Financial Accounting Standards Board* (FASB).

[16]Број наведен у загради означава број важећих *Међународних рачуноводствених стандарда* на дан 01.01.2007. године. Ова напомена важи и у даљем тексту за број *Међународних стандарда финансијског извештавања* и Тумачења.

- *Тумачења која даје Комитет за тумачења међународног финансијског извештавања* /IFRIC/[17] (19 *Тумачења*).

Одбор по важности не рангира Стандарде изнад Тумачења. Она су по статусу исте важности као и Стандарди.

Одбор је објавио и *Предговор стандардима финансијског извештавања*. У њему *Одбор* излаже своје циљеве, структуру и начин рада, наводи своју одлуку из 2001. године о континуитету наставка *Међународних рачуноводствених стандарда* и *Тумачења*, указује на делокруг, овлашћења, време примене, језик на коме су одобрени и начин на који се преводе *Међународни стандарди финансијског извештавања*[18].

Сем тога *Одбор* је усвојио праксу да уз новодонете Стандарде (али не као део Стандарда) објављује и документа под називом "Основе за закључке". Ова документа садрже најважније дилеме, мишљења и разлоге због којих се *Одбор* определио да конкретан Стандард изгледа онако како је усвојен.

Циљ примене *Међународних стандарда финансијског извештавања* је обезбеђење квалитетних финансијских извештаја привредног субјекта и њихове упоредивости са:

- његовим финансијским извештајима из претходних обрачунских периода или
- финансијским извештајима неког другог (упоредивог) привредног субјекта, без обзира где се он (географски) налази.

[17]Овај Комитет је правни следбеник *Сталног комитета за тумачења* (SIC).

[18] У формулисању *МРС Комитет за Међународне рачуноводствене стандарде* (IASC) је усвојио енглески језик као службени језик. Ипак, терминологија која се користи је мешавина британског и северноамеричког енглеског.

Међународни стандарди финансијског извештавања су настали као одраз потребе за хармонизовањем рачуноводствене праксе на светском нивоу. Глобализација светског тржишта капитала условљава бржи развој и примену *Међународних стандарда финансијског извештавања* као битног предуслова за стварање и приказивање квалитетнијих финансијских извештаја не само непосредних учесника на финансијским тржиштима, већ посредно и свих привредних субјеката који имају интерес и потребу за страним инвестицијама. Слободан промет капитала између земаља захтева уједначавање садржаја и форме финансијских извештаја како би се олакшало њиховим корисницима, на првом месту инвеститорима, њихово коришћење и упоређивање ради доношења оптималних инвестиционих одлука са што мањим ризиком. Примена *Међународних стандарда финансијског извештавања* у финансијском извештавању привредних субјеката пружа инвеститорима релевантне информације, смањује трошкове прибављања информација, утиче на приступ тржиштима капитала и чини да расположиве информације буду упоредиве на међународном нивоу[19].

Стандарди се баве:

1. признавањима и вредновањима ставки у финансијским извештајима и

[19]Према: Зоран Петровић: *Приручник за примену Међународних стандарда финансијског извештавања*, Информативно пословни центар, Београд, 2006. године, стране 13-14.

2. приказивањима и обелодањивањима у вези са ставкама финансијских извештаја и обелодањивањима самих финансијских извештаја;

3/ *Међународни стандарди ревизије* (International Standards on Auditing – ISA) су стандарди усвојени од стране *Одбора за међународне стандарде ревизије и уверавања* (IAASB). Примењују их ревизори при ревизији финансијских информација из претходних периода[20];

4/ *Кодекс етике*[21] *за професионалне рачуновође* (Code of Ethics for Professional Accountants) - *Кодекс* је одобрио *IFAC* (*Међународна федерација рачуновођа*) под називом *Етички кодекс за професионалне рачуновође*[22]. У *Кодексу* су садржани стандарди понашања професионалних рачуновођа и постављени основни принципи које треба да примењују професионалне рачуновође ради постизања заједничких циљева[23]. Овај документ треба да служи као модел на коме ће бити засноване националне етичке смернице. Могуће га је примењивати и као национални кодекс, што је случај у Републици Србији (чланом 2. *Закона о*

[20]Међународна федерација рачуновођа: *2005 IFAC Handbook of International Auditing, Assurance And Ethics Pronouncement*, 2005. године

[21]Под етиком се подразумевају морална начела које појединац користи у свом понашању. Постоји много етичких одлука које су везане за послове стручњака као што су рачуновође, лекари, правници.

[22]Исто.

[23]IFAC-ов *Етички кодекс за професионалне рачуновође* није једини етички кодекс професионалних рачуновођа. Наиме и друга удружења професионалних рачуновођа и владе неких држава предузеле су кораке да охрабре и проведу честитост као главну одлику те професије. На пример кодекс професионалне етике развили су и American Institute of Certified Public Accountats (AICPA), the Institute of Management Accountants i the of Internal Auditors.

рачуноводству и ревизији овај документ је уврштен у обавезну професионалну регулативу[24]).

Међународни стандарди финансијског извештавања као део *оквира за финансијско извештавање* се могу примењивати непосредно или посредно.

Под непосредном применом *МСФИ* подразумева се да се рачуноводствени послови признавања, вредновања, приказивања и обелодањивања спроводе непосредно примењујући захтеве *МСФИ*.

Под посредном применом *МСФИ* подразумева се да се рачуноводствени послови признавања, вредновања, приказивања и обелодањивања спроводе примењујући захтеве које је на основу *МСФИ* у облику посебног текста прописао надлежни државни орган или неко друго лице законом овлашћено да то уради - у Републици Србији на пример, предузетници који воде двојно књиговодство могу да се определе да посредно примењују *МСФИ*;

3. Под **интерном рачуноводственом регулативом** подразумевају се интерни општи акти које доносе правна лица и предузетници, а који садрже посебна упутства и смернице за вођење пословних књига, рачуноводствену политику за признавање, мерење и процењивање имовине, обавеза, прихода и расхода, као и за достављање и обелодањивање финансијских извештаја, у складу са законском и професионалном регулативом. Због обимности материје која се регулише општим актима најчешће се не ради о једном општем акту, већ о неколико. У пракси се ова акта најчешће срећу под следећим називима:
   - *Правилник о рачуноводству*,

[24] *Закон о рачуноводству и ревизији*, "Службени гласник РС", бр. 46/2006.

- *Правилник о попису* и
- *Рачуноводствене политике*;

Под **рачуноводственим политикама**[25] (сем општег акта) подразумевају се и специфични принципи - начела (конвенције, правила и праксе) који су прихваћени од стране привредног субјекта у припреми и приказивању финансијских извештаја. Примери рачуноводствених политика привредног субјекта могу бити његово опредељење да:

а) амортизацију обрачунава *методом пропорционалног отписивања*,

б) излаз са залиха материјала обрачунава *методом просечних пондерисаних цена*, итд;

У Републици Србији су биле честе измене *оквира за финансијско извештавање*. Сем тога транзициони услови у којима се налази привреда Републике Србије стварају додатне проблеме при састављању финансијских извештаја. Постојећи *оквир за финансијско извештавање* није уважио неке специфичности у пословању привредних субјеката у Републици Србији. С тога ће прва хипотеза у дисертацији бити **да се применом прописаног оквира за финансијско извештавање не обезбеђују поуздани и релевантни финансијски извештаји**. На пример:

- за мала правна лица није предвиђена обавеза састављања *напомена*,
- део негативних курсних разлика које у суштини представљају трошкове позајмљивања се не могу укључити у набавну вредност

[25]Под изразом "политика" подрзумева се "... дефинитиван смер акције прихваћен ради сврсисходности, погодности; ток активности који усваја и спроводи држава, законодавац, политичка странка и други..." - *Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of English Language*, New York 1994, str. 1113.

средстава чија се набавка финансира девизним извором финансирања;

- прописани обрасци финансијских извештаја садрже грешке које умањују њихову поузданост, итд.

Након доказивања ове хипотезе биће доказивана хипотеза **да је за постојеће услове пословања у Републици Србији могуће изабрати оквир за финансијско извештавање, или постојећи кориговати, тако да се обезбеде поузданији и релевантнији финансијски извештаји**. На пример:

- за све привредне субјекте који су обавезни да примењују *МСФИ* прописати обавезно састављање и достављање комплетног сета финансијских извештаја,
- дозволити да се део негативних курсних разлика проистеклих из позајмљивања у страној валути у износу у којем се сматрају усклађивањем до трошкова камата третира као трошак позајмљивања,
- прописани обрасци финансијских извештаја се могу кориговати у смислу исправки грешака садржаних у њима, итд.

Коришћени термини:

У наставку дајемо објашњење неких термина употребљених у овом поглављу:

1. **Финансијски извештаји опште намене** су они који су намењени задовољавању потреба корисника који нису у положају да постављају захтеве да се за њихове потребе финансијски извештаји посебно обликују. Ови финансијски извештаји задовољавају заједничке информационе потребе широког круга корисника. У нашим условима финансијски извештаји опште намене би били они који би се предавали надлежном државном органу (*Центру за бонитет*). Финансијски извештаји који се састављају приликом ликвидације привредног субјекта или сличних догађаја нису финансијски извештаји опште намене;
2. **Потпун скуп (сет) финансијских извештаја** се састоји од:
   - *биланса стања*,
   - *биланса успеха*,
   - *извештаја о променама на капиталу,*
   - *извештаја о токовима готовине* и
   - *напомена,* које садрже сажети приказ примењених рачуноводствених политика и друга објашњења у вези са одређеним ставкама из других финансијских извештаја.
3. **Транзиција** - етимолошки *транзиција* потиче од латинских речи *trans* = "преко" и *eo, ire* = "ићи"; "прелазак". Економски посматрано транзиција је прелазак (из нетржишне) у тржишну привреду.
4. ***Одбор за Међународне рачуноводствене стандарде*** (IASB) је тело *Фондације Комитета за Међународне рачуноводствене стандарде* задужено за успостављање висококвалитетних рачуноводствених стандарда. *Одбор за Међународне рачуноводствене стандарде* даје

одобрење за превод *Међународних рачуноводствених стандарда* и *Међународних стандарда финансијског извештавања (*као и *Оквира за финансијска извештавање и Тумачења Комитета за тумачење међународног финансијског извештавања*);

5. ***Фондација Комитета за Међународне рачуноводствене стандарде* (IASCF)** је фондација која је основана са циљем:
   - развијања јединственог низа висококвалитетних, разумљивих и применљивих глобалних рачуноводствених стандарда, како би се помогло учесницима на светским тржиштима капитала, као и другим корисницима рачуноводствених информација да доносе економске одлуке;
   - да подстиче усвајања и строгу примену тих стандарда; и
   - да доводи до усаглашавања националних рачуноводствених стандарда и *Међународних стандарда финансијског извештавања*;

   Активностима *Фондације* управљају повереници. Они именују чланове *Одбора за Међународне рачуноводствене стандарде* (IASB) и *Комитета за тумачење међународног финансијског извештавања* (IFRIC)[26];
6. **Међународна федерација рачуновођа (IFAC)** је светска организација за рачуноводствену професију. IFAC (у време израде дисертације) сачињава 164 организације - чланице из целог света. Из једне земље може бити више чланица. Тако на пример, из Румуније су две организације чланице IFAC-а. У време израде дисертације из Републике Србије је један пуноправни члан - *Савез рачуновођа и ревизора Србије* и један придружени члан - *Савез овлашћених рачуновођа и ревизора Косова*.

[26]Одбор за Међународне рачуноводствене стандарде: *Међународни стандарди финансијског извештавања 2005*, Лондон 2005, превод СРРС, Београд, стр. 12-14.

IFAC даје одобрење за превођење *Међународних стандарда ревизије*[27].

7. **Комитет за међународну праксу ревизије (IAPC)** је тело које је основао IFAC са циљем да доноси *Међународне стандарде ревизије*. Од 01.04.2002. године **Одбор за међународне стандарде ревизије и уверавања** (International Auditing and Assurance Standards Board - **IAASB**) је заменио *Комитет за међународну праксу ревизије* - због тога је у члану 2. *Закона о рачуноводству и ревизији* требало да буде наведен **Одбор за међународне стандарде ревизије и уверавања** (International Auditing and Assurance Standards Board - **IAASB**) а не **Комитет за међународну праксу ревизије (IAPC)**, који више не постоји. Чланове IAASB именује Одбор IFAC-а. IAASB објављује:
   - *Међународне стандарде ревизије* (ISA), као стандарде које примењују ревизори при извештавању о финансијским информацијама (ови Стандарди су релевантни за примену *Закона*) и
   - *Међународне стандарде ангажмана уверавања* (ISAE).

   IAASB објављује и *Саопштења о пракси* која садрже тумачења смерница и практичну помоћ за примену стандарда и унапређење добре праксе[28].
8. **Признавање**[29] је одређивање да ли се нека ставка (трансакција) може наћи у неком од финансијских извештаја (*билансу стања*, *билансу успеха*) и у ком временском периоду. На пример, уколико се троши материјал за инвестиције у основна средства, под признавањем се подразумева одређивање да ли се ради о расходу или ће вредност утрошеног материјала директно бити укључена у вредност инвестиција, па би се према томе на

[27]Сајт: http://www.ifac.org/

[28]Међународна федерација рачуновођа: *Међународни стандарди и саопштења ревизије, уверавања и етике, издање 2005*, превод СРРС, стр. 120-121.

[29]Објашњење овог и наредних термина преузето је из књиге *Приручник за примену Међународних стандарда финансијског извештавања*, др Зоран Петровић, ИПЦ Београд, 2006. године.

крају обрачунског периода тај износ нашао у *билансу стања*. Стандарди разликују две врсте признавања:

1/ **почетно признавање** - ради се о признавању којим се нека ставка уводи у пословне књиге: *на пример, при куповини опреме признаје се повећање ставки опреме, аконтираног ПДВ и ставке обавезе према добављачима*;

2/ **накнадно признавање** - ради се о поступку признавања за неку већ постојећу ставку у финансијским извештајима. Оно се ради:
   - у току године када у вези са постојећом ставком настане неки пословни догађај - *на пример, вредност радова надградње грађевинског објекта би се признала као повећање његове књиговодствене вредности а замена сијалица као расход периода*; или
   - на крају пословне године, када се за постојеће ставке проверава да ли и даље испуњавају услове за признавање - *на пример, за потраживања од купаца проверава се да ли и даље испуњавају услове за признавање, јер рецимо над неким купцем може бити отворен поступак ликвидације*.

Стандарди употребљавају и израз "престанак признавања". У питању је рачуноводствени поступак којим се нека ставка искњижава из пословне евиденције јер више не испуњава услове за признавање.

У оквиру посла признавања обавља се и посао класификовања (и прекласификовања) ставки. *На пример, камион који предузеће користи већ је признат као средство. У случају да одлучи да га прода, предузеће наставља са његовим признавањем (и даље га третира као средство) али га, ако су испуњени услови из МСФИ 5 Стална средства намењена продаји и пословања која су престала, класификује као средство намењено продаји.*

С обзиром да је књиговодство вредносна евиденција свако признавање је повезано са вредновањем;

9. **Вредновање** подразумева одређивање износа у ставу за књижење, као и износа ставки у финансијским извештајима - на пример, уколико се троши материјал за потребе производње, под вредновањем се подразумева одређивање вредности утрошеног материјала (применом одговарајуће методе обрачунавања излаза са залиха).

   Према критеријуму примењеног поступка вредновања оно се дели на:

   1/ **мерење** - мерење је начин одређивања износа у ставу за књижење или износа ставки финансијских извештаја код којег се он може измерити без потребе за вршењем било каквих процена (*на пример, одређивање набавне вредности материјала купљеног франко магацин предузећа врши се на основу фактуре добављача, тј. у њој је назначен износ набавне вредности тог материјала. Без обзира који рачуновођа утврђује набавну вредност купљеног материјала сваки би морао у пару утврдити исту набавну вредност набављеног материјала.*); и

   2/ **процењивање** - процењивање је начин одређивања износа у ставу за књижење или износа ставки у финансијским извештајима који у себи садржи одређена процењивања (века коришћења средства, кључа за расподелу трошкова набавке, фер вредности средства, трошкова продаје, употребне вредности средства, итд.) - *на пример, за обрачун амортизације грађевинског објекта предузеће процењује његов век коришћења и његову резидуалну вредност. При примени модела ревалоризације из МРС 16 Некретнине, постројења и опрема проценом би се утврђивала фер вредност конкретног средства - ако је на пример у питању грађевински објекат мала је вероватноћа уколико се посао процене одвојено повери двојици или тројици проценитеља да они у динар процене исту фер вредност.*

Са становишта времена кад се вредновање ради Стандарди разликују:

1/ **почетно вредновање** - почетно вредновање је повезано са почетним признавањем ради се о одређивању вредности ставке која се уводи у пословне књиге: *на пример, при куповини опреме одређује се њена набавна вредност;* и

2/ **накнадно вредновање** - одређивање вредности неке ставке у финансијским извештајима на *датум биланса* или у току године у случају да се искњижава (због продаје, оштећења, расходовања, мањка и сл.) - *пример за накнадно вредновање може бити обрачун на крају пословне године амортизације за опрему*;

10. Под **приказивањем (презентовањем)** се подразумева физичко приказивање ставки (средстава, обавеза, капитала, прихода, расхода и др.) било у обрасцима финансијских извештаја, било у *напоменама*. То приказивање може да буде у облику табела (као што су прописани обрасци *биланса стања*, *биланса успеха*, *извештаја о променама на капиталу* и *извештаја о токовима готовине*) или у текстуалној форми. Појединим Стандардима се прописује садржај финансијских извештаја у виду ставки које се обавезно морају наћи у њима (радило би се о обелодањивању у ширем смислу те речи). Тако, на пример, *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја* у параграфу 81. наводи позиције које се (ако их привредни субјект има) обавезно као посебне ставке морају приказати у *билансу успеха*:

"Као минимум, у самом билансу успеха приказују се следеће позиције са одговарајућим износима:

(a) приходи од продаје;

(b) трошкови финансирања;

(c) ..."

11. **Обелодањивање (објављивање)** је давање писаних образложења о финансијским политикама и ставкама исказаним у финансијским извештајима. На пример:

    "Залихе се вреднују по нижем износу, трошка набавке или нето продајне вредности.

    Залихе материјала се вреднују по FIFO методи.

    Залихе трговинске робе на велико се евидентирају по FIFO методи.

    Залихе робе у трговини на мало се евидентирају по методи трговине на мало (малопродајној методи). Стопа разлике у цени се утврђује понаособ за сваки малопродајни објекат.

    Залихе готових производа се евидентирају по методи пондерисаних просечних цена".

12. **Релевантни финансијски извештаји** - финансијски извештаји су релевантни уколико су применљиви за решавање конкретног проблема њихових корисника - *на пример, предузеће тражи од банке кредит. Банка жели да се увери у кредитну способност предузећа и као један од извора информација за то служе јој биланси стања и биланси успеха предузећа за претходне три године.*

13. **Поуздани финансијски извештаји -** финансијски извештаји су поуздани када не садрже значајне грешке, нису пристрасни и када се корисници у њих могу поуздати да верно приказују оно што представљају, или би се могло разложно очекивати да то представљају - *мишљење независног ревизора служи корисницима финансијског извештаја као гаранција да ли су (или нису) финансијски извештаји поуздани. Ако би у претходном примеру (у којем предузеће од банке тражи кредит) ревизор дао негативно мишљење финансијски извештаји би за банку били непоуздани.*

14. **Одложене пореске обавезе** су износи пореских обавеза који ће се појавити у будућем периоду, а последица су пословних трансакција које су се десиле

у текућем обрачунском периоду, а износи пореза на добит ће бити плаћени у неком од наредних обрачунских периода. **Одложене пореске обавезе настају услед различитих правила за утврђивање *рачуноводствене добити* и *опорезиве добити***. Неке од могућих ситуација у којима настају *одложене пореске обавезе* су:

- **расход се укључује у утврђивање *опорезивог резултата* пре него што је укључен у утврђивање *рачуноводственог резултата*** (ознака "пре" значи у неком од претходних обрачунских периода). Пример за овакву ситуацију би могао да буде расход амортизације уколико се примењују различите стопе амортизације за израчунавање амортизације за састављање *биланса успеха* и за састављање *пореског биланса*.
- **приход се укључује у утврђивање *опорезивог резултата* након што је укључен у утврђивање *рачуноводственог резултата*** (ознака "након" значи у неком од следећих обрачунских периода). Теоријски посматрано, пример за овакву ситуацију би били приходи који би се у *пореском билансу* признавали по принципу "наплаћене реализације";

15. **Одложена пореска средства (имовина)** су износи повратних пореза (умањења пореза) који ће се појавити у будућим периодима, а последица су:
    - различитих правила за утврђивање *рачуноводствене добити* и *опорезиве добити* и по том основу формираних *одбитних привремених разлика;*
    - признавања пореских губитака од којих се у будућим обрачунским периодима очекује корист (смањење будућих пореза на добит) и
    - пренетих унапред неискоришћених пореских кредита;

16. **Корисници финансијских извештаја** су најчешће екстерни корисници финансијских информација: власници капитала, банке и други повериоци, државни органи (управе прихода, финансијска полиција и сл.), потенцијални инвеститори[30];
17. **Финансијско извештавање** је обезбеђивање финансијских информација њиховим корисницима. Финансијске информације се корисницима најчешће пружају у облику финансијских извештаја:
18. **Курсна разлика** је износ повећања или смањења ставки финансијских извештаја која произлази из разлика у валутним курсевима *функционалне валуте* према другим валутама у различитим периодима (под различитим периодима подразумевају се периоди између дана настанка трансакције и дана њеног подмирења или дана настанка трансакције и *датума биланса,* ако она на тај дан још није подмирена) или између *валуте за приказивање* и *функционалне валуте* у различитим периодима;

    Курсне разлике настају и при превођењу финансијских извештаја *иностраног пословања* (ако се његова *валута за приказивање* разликује од *валуте за приказивање извештајног привредног субјекта*).
19. **Позитивна курсна разлика** се појављује у следећим ситуацијама:
    - када се девизна обавеза плаћа по курсу који је нижи од оног који је важио на дан када је обавеза настала (или по којој је обавеза призната у последњем *билансу стања*),
    - када се девизно потраживање наплаћује по курсу који је виши од курса који је важио на дан када је потраживање настало (или по којем је потраживање признато у последњем *билансу стања*),

[30]Frank Wood&Sheila Robinson: *Book-keeping&Accounts, fourth edition*, Pitman Publishing, London, 1997. год, стр. 4.

- када привредни субјект располаже девизним средствима и ако је дошло до пораста курса те валуте.

Негативне курсне разлике настају у ситуацијама које су супротне онима у којима настају позитивне.

2. Оквир за финансијско извештање у Републици Србији

У овом поглављу дисертације биће дат детаљан приказ тренутно важећег *оквира за финансијско извештавање*, уз кратко подсећање на неке захтеве раније важећих *оквира за финансијско извештавање* (важећих у периоду од 1989-2003. године). Осврт на раније важеће *оквире за финансијско извештавање* је нужан због чињенице да је стање позиција у финансијским извештајима привредних субјеката текућих и наредних година делом под утицајем стања у финансијским извештајима претходних обрачунских периода који су састављани у складу са тада примењиваним *оквирима за финансијско извештавање*.

2.1. Оквири за финансијско извештавање у Републици Србији до 2003. године

У периоду од 1989-2003. године *оквири за финансијско извештавање* су се више пута мењали. У наведеном периоду на снази је било више закона који су регулисали област рачуноводства:

- *Закон о рачуноводству* из 1989. године,
- *Закон о рачуноводству* из 1993. године и
- *Закон о рачуноводству* из 1996. године.

У периоду од 1989-2003. године признавање и вредновање ставки у финансијским извештајима привредних субјеката рађено је у складу са, у том периоду, важећим *Законима о рачуноводству*. Основно начело процењивања билансних позиција било је правило набавне вредности за туђе, односно цене коштања за сопствене учинке. Неки од битних захтева у вези са признавањем и вредновањем ставки финансијских извештаја који су доводили до састављања финансијских извештаја а који нису били фер и поштен приказ финансијског стања и финансијског резултата привредних субјеката су:

- као нематеријална улагања признавана су и улагања у истраживање, пробну производњу и goodwill (и када за његово признавање није било основа);
- вршен је обрачун амортизације goodwill-a;
- као ставка пасиве признаван је негативни goodwill;
- обрачун амортизације је рађен на основу законски прописаних стопа, без узимања у обзир конкретног века употребе средства у привредном субјекту;
- основица за обрачуна амортизације није умањивана за резидуалну вредност средстава;
- обрачунавана је амортизација за основно стадо и вишегодишње засаде;

- било је дозвољено групно отписивање средстава (од 1997. године групни обрачун амортизације дозвољен је само за алат и инвентар);
- у већем делу овог периода није вршена ревалоризација ставки финансијских извештаја; након започињања са обрачунавањем ревалоризације она је вршена искључиво применом индекса раста цена на мало, што је доводило до линеарног повећања вредности средстава која су ревалоризована без узимања у обзир конкретног кретања тржишних цена средстава;
- у вредност залиха производње, недовршене производње и готових производа укључивана су и прекомерна одступања у потрошњи материјала, негативна одступања у запослености и ефикасности (од 1997. године наведена одступања се нису могла укључивати у цену коштања за билансирање), као и трошкови набавке;
- није био разрађен механизам за обрачун обезвређености средстава;
- вредновање дугорочних финансијских пласмана вршено је применом методе која је била мешавина *методе набавне вредности* и *методе учешћа*;
- резервисање је вршено искључиво за резервисања преко 12 месеци, тј. није било предвиђено вршење резервисања за периоде краће од 12 месеци. Када је у питању резервисање за обнављање шума била је лимитирана доња граница износа резервисања од најмање 15% од вредности посечене дрвне масе, што је у појединим ситуацијама могло да доведе до прекомерног резервисања;
- било је дозвољено да се у набавну вредност појединих сталних средстава укључују трошкови позајмљивања а да се у набавну вредност других истоврсних сталних средстава не укључују трошкови позајмљивања;

- није био прописан начин исправке материјално значајних рачуноводствених грешака из ранијих периода;
- привредни субјекти нису састављали *напомене уз финансијске извештаје*, нити су били обавезни да обелодањују своје рачуноводствене политике, итд.

При крају овог периода је била значајна инфлација, што је утицало на интензивирање негативног утицаја начина ревалоризације на квалитет финансијских извештаја.

2.2. Важећи оквир за финансијско извештавање у Републици Србији

Период од 2004. на овамо карактерише увођење *Међународних стандарда финансијског извештавања* у *оквир за финансијско извештавање* привредних субјеката у Републици Србији[1]. У време писања *дисертације* законску регулативу битну за финансијско извештавање привредних субјеката чине:

1) Законски прописи из области рачуноводства:

1. *Закон о рачуноводству и ревизији* ("Службени гласник РС", бр. 46/2006);
2. *Правилник о начину и роковима вршења пописа и усклађивања књиговодственог стања са стварним стањем* ("Службени гласник РС", бр. 114/2006);
3. *Одлука о ближим условима и начину пријема, контроле и обраде финансијских извештаја и давања података из тих извештаја* ("Службени гласник РС", бр. 116/2006);
4. *Правилник о Регистру предузећа за ревизију* ("Службени гласник РС", бр. 18/2007);

Прописи који су специфични за **предузећа, задруге, друга правна лица и предузетнике** (који примењују принцип двојног књиговодсва) су:

1. *Правилник о начину признавања и процењивања имовине, обавеза, прихода и расхода малих правних лица и предузетника* ("Службени гласник РС", бр. 106/2006);

[1]Банке и друге финансијске организације су са применом *Међународних рачуноводствених стандарда* започеле од 01.01.2003. године.

2. *Правилник о контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике* ("Службени гласник РС", бр. 114/2006);
3. *Правилник о садржини и форми образаца финансијских извештаја за привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике* ("Службени гласник РС", бр. 114/2006);

Прописи који су специфични за **банке и друге финансијске организације** су:

1. *Правилник о Контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за банке* ("Службени гласник РС", бр. 98/2007);
2. *Упутство о аналитичким рачунима у Контном оквиру за банке и друге финансијске организације* ("Службени гласник РС", бр. 15/2007 и 18/2007);
3. *Правилник о обрасцима и садржини позиција у обрасцима финансијских извештаја за банке и друге финансијске оргнизације* ("Службени гласник РС", бр. 8/2007);
4. *Упутство о извештајима банака* ("Службени гласник РС", бр. 57/2006 и 116/2006)
5. *Одлука о минимуму садржаја извештаја о ревизији финансијских извештаја за банке и друге финансијске организације* ("Службени гласник РС", бр. 86/2004);
6. *Упутство о обавези и начину евидентирања, прикупљања, обраде и достављања података о књиговодственом стању рачуна банака и других финансијских организација* ("Службени гласник РС", бр. 15/2007);

Прописи који су специфични за **друштва за осигурање** су:

1. *Правилник о Контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за друштва за осигурање* ("Службени гласник РС", бр. 17/2007);
2. *Правилник о садржају и форми образаца финансијских извештаја друштва за осигурање* ("Службени гласник РС", бр. 17/2007);
3. *Одлука о садржини извештаја о обављеној ревизији финансијских извештаја друштва за осигурање* ("Службени гласник РС", бр. 21/2005, 24/2005 и 54/2005) - ступила је на снагу 05.03.2006. године; измењена је 16.03.2006. године и 25.06.2006. године;
4. *Одлука о начину процењивања биланснихи ванбиланснихпозиција друштва за осигурање* ("Службени гласник РС", бр. 3/2005) - ступила на снагу од 15.01.2006. године;

Прописи који су специфични за **берзе и брокерско-дилерска друштва** су:

1. *Правилник о контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за берзе и брокерско-дилерска друштва* ("Службени гласник РС", бр. 117/2006);
2. *Правилник о садржини и форми образаца финансијскх извештаја за берзе и брокерско-дилерска друштва* ("Службени гласник РС", бр. 117/2006);

Прописи који су специфични за **добровољне пензијске фондове** су:

1. *Правилник о контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за добровољне пензијске фондове* ("Службени гласник РС", бр. 15/2007);
2. *Правилник о садржини и форми образаца финансијскх извештаја добровољног пензијског фонда* ("Службени гласник РС", бр. 15/2007);

Прописи који су специфични за **друштва за управљање добровољним пензијским фондовима** су:

1. *Правилник о Контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за друштва за управљање добровољним пензијским фондовима* ("Службени гласник РС", бр. 15/2007);
2. *Правилник о садржају и форми образаца финансијских извештаја друштва за управљање добровољним пензијским фондовима* ("Службени гласник РС", бр. 15/2007);

Прописи који су специфични за **друштва за управљање инвестиционим фондовима** су:

1. *Правилник о контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за друштва за управљање инвестиционим фондовима* ("Службени гласник РС", бр. 31/2007);
2. *Правилник о садржини и форми финансијскх извештаја друштва за управљање инвестиционим фондом* ("Службени гласник РС", бр. 31/2007);
3. *Правилник о садржини извештаја екстерног ревизора* ("Службени гласник РС", бр. 31/2007);

Прописи који су специфични за **инвестиционе фондове** су:

1. *Правилник о контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за инвестиционе фондове* ("Службени гласник РС", бр. 31/2007);
2. *Правилник о садржини и форми финансијских извештаја инвестиционих фондова* ("Службени гласник РС", бр. 31/2007);

2) Порески прописи:

1. *Закон о порезу на добит предузећа* ("Службени гласник РС", бр. 25/2001,... и 84/2004);

2. *Правилник о садржају пореског биланса и другим питањима од значаја за начин утврђивања пореза на добит предузећа* ("Службени гласник РС", број 139/2004);
3. *Правилник о начину разврставања сталних средстава по групама и начину утврђивања амортизације за пореске сврхе* ("Службени гласник РС", бр. 116/2004);
4. *Правилник о садржају пореске пријаве за обрачун пореза на добит предузећа* ("Службени гласник РС", бр. 139/2004, 19/2005, 15/2006 и 59/2006);
5. *Правилник о начину исказивања прихода и расхода ради утврђивања добити коју стална пословна јединица нерезидентног обвезника оствари на територији Републике Србије* ("Службени гласник РС", бр. 38/2001);
6. *Правилник о улагањима у области културе која се признају као расход* ("Службени гласник РС", бр. 9/2002);
7. *Правилник о садржају пореског биланса за друга правна лица (недобитне организације) - обвезнике пореза на добит предузећа* ("Службени гласник РС", бр. 19/2005 и 15/2006);
8. *Закон о пореском поступку и пореској администрацији* ("Службени гласник РС", бр. 80/2002, 84/2002, 23/2003, 70/2003 , 55/2004, 61/2005 и 85/2005);
9. *Закон о недовољно развијеним подручјима Републике Србије за период до 2006. године* ("Службени гласник РС", бр. 53/95);
10. *Закон о порезу на доходак грађана* ("Службени гласник РС", бр. 24/2001,80/2002, 135/2004, 62/2006 и 65/2006) - сем што регулише обрачунавање пореза на доходак грађана по основу различитих личних примања (зарада, ауторских уговора, уговора о делу, и др.) овај закон је битан за предузетнике који пословне књиге воде

по принципу простог књиговодства;

11. *Правилник о садржају пореског биланса и другим питањима од значаја за начин утврђивања пореза на доходак грађана на приходе од самосталне делатности* ("Службени гласник РС", бр. 140/2004);
12. *Правилник о пословним књигама и исказивању финансијског резултата по систему простог књиговодства* "Службени гласник РС", бр. 140/2004);
13. *Закон о акцизама* ("Службени гласник РС", бр. 22/2001,... и 101/2005);
14. *Правилник о начину обрачунавања и плаћања акцизе, врсти, садржини и начину вођења евиденције, начину рада, отпремања и допремања производа и вођења евиденција, достављање података и састављање обрачуна акцизе* ("Службени гласник РС", бр. 3/2005 и 54/2005);
15. *Закон о порезима на имовину* ("Службени гласник РС", бр. 26/2001,... и 135/2004);
16. *Правилник о начину утврђивања основице пореза на имовину на права на непокретностима* ("Службени гласник РС", бр. 38/2001 и 45/2004);
17. *Правилник о обрасцима пореских пријава за утврђивање пореза на имовину* ("Службени гласник РС", број 139/2004).
18. *Законом о порезу на додату вредност* ("Службени гласник РС", бр. 84/2004, 86/2004 и 61/2005)
19. *Царински закон* ("Службени гласник РС", бр. 73/2003 и 61/2005);

3) Остали прописи значајни за састављање финансијских извештаја:

1. *Закон о предузећима* ("Службени лист СРЈ", бр. 29/96,... и 36/2002 и "Службени гласник РС", број 125/2004 (др. закон)) који се примењивао до 30. новембра 2005. године, осим одредби закона које утврђују друштвена предузећа која остају на снази до окончања приватизације тих предузећа;
2. *Закон о привредним друштвима* ("Службени гласник РС", бр. 125/2004), који је ступио на снагу 30. новембра 2005. године, којим је прописано да су постојећа привредна друштва, предузетници и други облици организовања за обављање привредне делатности дужни да ускладе своје опште акте, органе и пословање са одредбама овог закона у року од две године до дана ступања на снагу овог закона, тј. до 30. новембра 2007. године;
3. *Закон о облигационим односима* ("Службени лист СФРЈ", бр. 29/78,... и 57/89 и "Службени лист СРЈ", бр. 31/93);
4. *Закон о девизном пословању* ("Службени гласник РС", бр. 62/2006);
5. *Закон о платном промету* ("Службени лист СРЈ", бр. 3/2002, 5/2003 и "Службени гласник РС", бр. 43/2004 и 62/2006);
6. *Закон о банкама и другим финансијским организацијама* ("Службени гласник РС", бр. 32/96,... и 37/2002 и 72/2003 (испр.) - престао да важи 01.10.2007. године);
7. *Закон о банкама* ("Службени гласник РС", бр. 107/2005) - важи од 01.10.2007. године;
8. *Закон о приватним предузетницима* ("Службени гласник РС", бр. 54/89,... и 101/2005); и

9. *Законом о трговини* ("Службени лист СРЈ", бр. 32/93, 41/93, 50/93, 41/94, 29/96, 37/2002 и 101/2005),
10. остали закони и прописи донети на основу закона.

У наставку дајемо приказ делова *Закона о рачуноводству и ревизији* (у даљем тескту: *Закон*) који највише утичу на *оквир за финансијско извештавање*, тј. који, у ствари, представљају део тог оквира. Ради се о одредбама које регулишу:

а) избор професионалне рачуноводствене регулативе и интерне рачуноводствене регулативе и
б) послове приказивања и обелодањивања финансијских извештаја.

Пре приказа наведених одредби указујемо на, по нама, један значајан недостатак *Закона*. Наиме, он не садржи објашњење употребљених термина. Сматрамо да то може у знатној мери отежати разумевање и правилну примену како самог *Закона*, тако и подзаконских аката донетих на основу њега. С тога смо на крају овог, а и наредних делова дисертације, пружили приказ објашњења коришћених термина (већина њих је коришћена и у *Закону*).

2.2.1. Прописивање професионалне и интерне рачуноводствене регулативе за привредне субјекте у Републици Србији

Одредбама члана 2. *Закона* дефинише се појам и садржај законске, професионалне и интерне рачуноводствене регулативе. Прописано је да су правна лица и предузетници дужни да вођење пословних књига, признавање и процењивање имовине и обавеза, прихода и расхода, састављање, достављање, обелодањивање и ревизију финансијских извештаја, као и интерну ревизију врше у складу са законском, професионалном и интерном регулативом.

Према ставу 5. овог члана предузетник може, али не мора да доноси интерна општа акта из области рачуноводства. Разлог за изузеће предузетника од обавезе доношења ових општих аката произлази из чињенице да је њихова делатност у просеку једноставнија и по обиму мања у односу на правна лица. Међутим, уколико се предузетник определи да пословне књиге води применом система двојног књиговодства, као и да непосредно примењује *Међународне стандарде финансијског извештавања* сматрамо да би требало да има интерни општи акти из области рачуноводства, јер у *Међународним стандардима финансијског извештавања* постоје алтернативе за обављање одређених рачуноводствених послова. За корисника финансијских извештаја битно је да зна које алтернативе су изабране и примењене. Сем тога чланом 69. *Закона* предвиђене су новчане казне за прекршај предузетника - један од прекршаја је и ако општим актом не уреди питања која се у складу са *Законом* обавезно регулишу општим актом[2 Предлог-1]; чланом 2. *Правилника о начину признавања и процењивања имовине, обавеза, прихода и расхода малих правних лица и предузетника*[3] прописана је обавеза предузетника и малог правног лица које

[2]Предлог је дату у поглављу 5. Предлози за адаптацију постојећег оквира за финансијско извештавање у Републици Србији. Ова напомена важи и за све остале предлоге.

[3]*Правилник о начину признавања и процењивања имовине, обавеза, прихода и расхода малих правних лица и предузетника*, "Службени гласник РС", бр. 102/06.

примењује тај Правилник да признавање и процењивање имовине, обавеза, прихода и расхода врше у складу са законом, другим прописом, *Правилником* и својим општим актом.

У ставу 6. члана 2. *Закона* прописује се обавезна непосредна примена *МРС* односно *МСФИ* за:

1. велика правна лица;
2. средња правна лица;
3. матично правно лице које саставља *консолидоване финансијске извештаје* - *Законом* није за *зависна правна лица* прописана обавезна непосредна примена *МСФИ* (сем ако не спадају у велика или средња правна лица или правна лица која емитују хартије од вредности...). Међутим, и *зависна правна лица* морају примењивати непосредно *МСФИ* јер то налаже *МРС 27 Консолидовани и појединачни финансијски извештаји* - Привредни субјекти који припадају групи правних лица за коју се састављају *консолидовани финансијски извештаји* морају да примењују идентичне рачуноводствене политике. У супротном за *консолидоване финансијске извештаје* које саставља *матично правно лице* се не би могло рећи да су у свему састављени у складу са *МСФИ.*

Напомена: *Када у наставку дисертације будемо употребљавали скраћеницу МСФИ мислимо на комплетан сет Стандарда: и међународне рачуноводствене стандарде и међународне стандарде финансијског извештавања и релевантна тумачења - у МРС 1 Приказивање финансијских извештаја је управо на наведени начин дефинисано значење израза Међународни стандарди финансијског извештавања; сматрамо да је, с тога, у Закону о рачуноводству и ревизији непотребно коришћена фраза "МРС, односно МСФИ" - било је довољно да стоји само "МСФИ"* **Предлог-2**;

4. правна лица која емитују хартије од вредности и друге финансијске инструменте на организованом финансијском тржишту, као и за све издаваоце хартија од вредности.

Дакле, *мала правна лица*, ако не спадају у нека од наведених лица (која састављају *консолидоване финансијске извештаје*, емитују хартије од вредности и друге финансијске инструменте, или су већ издаваоци хартија од вредности) и предузетници, могу, а не морају, да непосредно примењују *МСФИ*. За ова лица правила процењивања биланских позиција у складу са *МРС* (*МСФИ*) прописана су посебним правилником (ради се о, већ поменутом, *Правилнику о начину признавања и процењивања имовине, обавеза, прихода и расхода малих правних лица и предузетника*). Из наведеног произлази да је у Закону обавеза непосредне примене МСФИ повезана са испуњавањем једног од три постављена критеријума:

1. **величина правног лица** - велика и средња правна лица су обавезна да непосредно примењују *МСФИ*;
2. **емитовања или намере емитовања хартија од вредности** - постојећи емитенти и они који су у поступку емитовања обавезни су да непосредно примењују *МСФИ*;
3. **обавезност састављања *консолидованих финансијских извештаја*** - чланови групе која саставља *консолидоване финансијске извештаје* обавезни су да непосредно примењују *МСФИ*.

У земљама чланицама Европске уније примена *МСФИ* регулисана је *Прописом европског парламента и Савета Европске уније о усвајању и примени МСФИ у Европској Унији*, бр. 1606/2002 од 19.07.2002. године (у даљем тексту - *Пропис*)[4]. Чланом 4. овог *Прописа* захтева се од привредних субјеката чије се хартије од вредности котирају на берзи да *консолидоване финансијске извештаје* почев од 01.01.2005. године састављају у складу са

[4]Web sajt: http://www.europa.eu/

Међународним стандардима финансијског извештавања (самим тим и чланови групе за консолидовање морају непосредно примењивати *МСФИ* при састављању својих финансијских извештаја). Чланом 5. овог прописа земље чланице могу захтевати или дозволити:

- привредним субјектима која морају да примењују *МСФИ* (при састављању својих *консолидованих финансијских извештаја*) да при састављању *појединачних финансијских извештаја* примењују *Међународне стандарде финансијског извештавања* и
- привредним субјектима која не морају да примењују *МСФИ* (при састављању својих *консолидованих финансијских извештаја*) да своје, било *консолидоване*, било *појединачне финансијске извештаје* састављају у складу са *МСФИ.*

Из наведеног произлази да је *Закон* у односу на *Пропис* када је у питању обухват привредних субјеката који морају да примењују *МСФИ* далеко строжији, тј. шири је круг субјеката који морају да примењују *МСФИ*. По нама једно од оправдања за такав строжији приступ може бити чињеница да привредним субјектима из Европске уније нису у том интензитету, као привредним субјектима у Републици Србији потребни квалитетнији прописи за финансијско извештавање од оних које већ имају. Наиме, када бисмо упоредили директиве Европске уније и одредбе *Закона о рачуноводству* које су важиле до 2003. године, могли би смо закључити да поступање по захтевима из директива обезбеђује квалитетније финансијске извештаје. Сем тога сматрамо да није проблем што у *Закону* није прописана обавеза за све привредне субјекте да непосредно примењују *МСФИ* (проблем, о којем говоримо у поглављу 3. дисертације, постоји због неквалитетног правилника који морају да примењују привредни субјекти који не примењују непосредно *МСФИ*).

Закон од лица која су обавезна да примењују *МСФИ* захтева њихову безусловну примену, чак и у условима када њихова примена није адекватна. На пример, негативне курсне разлике настале по основу кредита добијеног за градњу неког објекта у складу са *МРС 21 Учинци промена курсева размене страних валута* није могуће капитализовати. У условима значајнијег обезвређења домаће валуте у односу на релевантну иностарну валуту овакав захтев *МРС 21* може довести до исказивања нереалног резултата. Илустроваћемо то следећим примером:

> *Предузеће послује веома успешно и жели да инвестира. Код иностране банке узима дугорочни кредит за изградњу тржног центра. Све анализе показују да предузеће може успешно да сервисира преузете обавезе по кредиту и да при томе оствари још успешније пословање. За време грађења средства предузеће наставља са успешним пословањем. У периоду градње значајно је опадање вредности националне валуте у односу на страну валуту у којој је кредит узет (с тим да се не ради о условима хиперинфлације, па самим тим и нема ни могућности за примену МРС 29 Финансијско извештавање у хиперинфлаторним привредама). По том основу предузеће исказује велике негативне курсне разлике. С обзиром да МРС 21 Учинци промена курсева размене страних валута захтева да се негативне курсне разлике признају као расход периода у којем су настале (без могућности да буду укључене у набавну вредност средства у вези са којим су те курсне разлике настале) предузеће ће исказати јако велики губитак. То значи ће у билансу успеха бити исказан потпуно различит резултат у односу на онај који је предузеће реално остварило*[5].

[5]Према: Зоран Петровић: *Приручник за примену Међународних стандарда финансијског извештавања*, Информативно пословни центар, Београд, 2006. године, стране 306.

За разлику од *Закона* у члану 3. *Прописа* постављени су захтеви које *Међународни стандарди финансијског извештавања* морају испунити како би били примењени:

- да нису у супротности са принципима утврђеним у члану 2(3) *Директиве Савета Европске уније 78/990/EEC* и чланом 16/3 *Директиве Савета Европске уније 83/349/EEC* и да су спроводљиви за европско јавно добро,
- да испуњавају критеријуме разумљивости, релевантности, поузданости и упоредивости који се траже од финансијске информације која је потребна за доношење економских одлука и процену управљања руководства привредног субјекта.

Законом није предвиђено ни тело нити поступак којим би се проверила и потврдила примењивост *МСФИ* у Републици Србији, што сматрамо његовим недостатком.Предлог-3

Сем тога према члану 3. *Прописа* да би *МСФИ* били примењивани морају бити објављени у целости на сваком од званичних језика Заједнице, као пропис Заједнице, и то у Службеном гласнику Европске заједнице. На овај захтев *Прописа* и ситуацију произашлу из примене *Закона* указаћемо и у оквиру објашњења члана 3. *Закона*.

Из захтева члана 2. *Закона* произлази да су сва лица на која се он односи обавезна да примењују *МРС/МСФИ*, с тим да нека то чине непосредно а нека посредно – преко правилника који доноси Министар финансија. Наиме, на основу члана 2. став 7. *Закона о рачуноводству и ревизији* („Службени гласник РС”, број 46/06), Министар за економске односе са иностранством, који је на основу Одлуке председника Владе број 02-01-00001/2006-01 од 14. новембра 2006. године, објављене у „Службеном гласнику РС”, број 102/06, преузео овлашћења министра финансија, донео је *Правилник о начину признавања и процењивања имовине, обавеза, прихода и расхода малих*

правних лица и предузетника. Дакле, сва мала правна лица која нису обавезна да примењују *МСФИ*, као и сви предузетници, имају право избора да одлуче да ли ће признавање и процењивање ставки у финансијским извештајима радити непосредно примењујући *МСФИ* или примењујући одредбе *Правилника за мала правна лица*.

Међутим, у 2005. години у Републици Србији постојао је специфичан проблем у примени *Међународних стандарда финансијског извештавања:*

- у тој години, као и до дана завршетка ове дисертације у Републици Србији у "Службеном гласнику РС" није објављен превод *МСФИ* које је усвојио *Одбор за Међународне рачуноводствене стандарде* а чија је важност од 01.01.2005. године, а самим тим није објављено ни Решење о усвајању текста превода тих Стандарда;
- одредбе појединих Стандарда упућују да их треба примењивати од 01.01.2005. године (а одредбе *МСФИ 3 Пословне комбинације* да га треба примењивати од 31.03.2004. године);
- чланом 3. *Закона о рачуноводству и ревизији* који је важио у 2005. години под *Међународним рачуноводственим стандардима* подразумевали су се не само Стандарди усвојени од стране *Одбора за међународне рачуноводствене стандарде*, већ и "*измене ових стандарда и одговарајућих објашњења, као и будући стандарди и одговарајућа објашњења издати или прихваћени од стране Одбора за међународне рачуноводствене стандарде*".

То би значило да су новодонети Стандарди и нове верзије раније донетих Стандарда могли да се примењују и без објављивања њиховог превода у "Службеном гласнику РС", као и без доношења одговарајућег решења о усвајању њиховог превода. Међутим, процене урађене на основу Стандарда, као и финансијски извештаји састављени на основу њих су основ за исказивање пореских обавеза привредних субјеката - на пример обавезе за

порез на добит (*Закон о порезу на добит предузећа* се при састављању *пореског биланса* доста ослања на признавања и вредновања урађена у складу са *Међународним стандардима финансијског извештавања*). Због тога уколико не буду објављени преводи нових и измењених Стандарда реално је очекивати да ће надлежни контролни органи инсистирати на примени верзија Стандарда чији је превод објављен 2003. године у "Службеном гласнику РС" и који је самим тим свима доступан.

У 2006. и 2007. години наведени проблем који је у 2005. години постојао са преводом *МСФИ* (да ли се нова непреведена верзија Стандарда примењује или не) је делимично разјашњен, али се појавио проблем не постојања њиховог превода. Наиме, у *Правилнику о начину признавања и процењивања имовине, обавеза, прихода и расхода малих правних лица и предузетника* и *Правилнику о контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике* употребљени су термини коришћени у *МСФИ* чија је важност од 01.01.2005. године[6]; сем тога појединим одредбама *Правилника о начину признавања и процењивања имовине, обавеза, прихода и расхода малих правних лица и предузетника* захтевају се поједина поступања која су у складу са новоусвојеним Стандардима (на пример, исправка материјално значајних грешака, поступање са *сталним средствима намењеним продаји* и др.). Дакле, наведеним прописима разјашњена је дилема да ли нове верзије Стандарда треба примењивати (из садржине ових прописа очигледно је да их треба примењивати), али је због тога интензивиран проблем недостатка њиховог превода за националну употребу, тј. превода одобреног и објављеног у "Службеном гласнику РС".

[6]Ови термини су употребљени и у правилницима о контном оквиру других врста привредних субјеката, али због ограничења у простору нећемо их у дисертацији разматрати.

Према члану 29. став 1. *Закона* правно лице може да обезбеди, а у законом одређеним случајевима дужно је да обезбеди, интерну ревизију са задатком да испитује, оцењује и прати адекватност и ефикасност рачуноводственог система и система интерних контрола, у складу са законом. У члану 4. *Закона* прописано је звање *овлашћеног интерног ревизора*. С тога је у *Закону* могла да се као део професионалне регулативе предвиде и нека од светски признатих докумената која се баве интерном ревизијом, као што су на пример документа *Института интерних ревизора* (IIA), Флорида. Радило би се о следећим документима[7]:

- *Етички кодекс* (за интерне ревизоре) *Института интерних ревизора* (IIA),
- *Оквир професионалне праксе* (PPF),
- *Међународни стандарди професионалне праксе интерне ревизије.* **Предлог-4**

У члану 2. *Закона* није регулисана надлежност за тумачење професионалне регулативе при њеној примени на територији Републике Србије - ова надлежност није прописана ни једним чланом *Закона*. Наиме, потреба за тумачењем професионалне регулативе произлази из њихове сложености, специфичности услова примене у Републици Србији, али и из чињенице да се приходи и расходи утврђени на основу професионалне регулативе користе за утврђивање пореских обавеза привредних субјеката (што регулише *Закон о порезу на добит предузећа*) - о овом проблему говоримо и у оквиру поглавља 3. дисертације.

Чланом 3. *Закона* предвиђено је да превод, објављивање и усклађивање *МРС*, *МСФИ* и *МСР* врше правна лица, односно органи који од одговарајућег органа *Међународне федерације рачуновођа* добију право за превод и објављивање, а решење о утврђивању наведених Стандарда доноси министар

[7]Web sajt: http://www.theiia.org/

финансија и то решење се објављује у "Службеном гласнику Републике Србије" (скрећемо пажњу да *Међународна федерација рачуновођа* не даје право за превод и објављивање *МРС* и *МСФИ*, већ само *МСР*, па би у том смислу требало изменити став 1. члана 3. *Закона*). Предлог-5 Иако то *Законом* није наведено ради се о преводу регулативе за националну употребу, тј. употреби као професионалне регулативе за привредне субјекте са територије Републике Србије. Напомињемо да се наведена одредба *Закона* не односи на превод и објављивање *МРС*, *МСФИ* и *МСР* за њихову комерцијалну употребу (штампање и продавање).

Из садржине члана се види да није предвиђено превођење целокупне професионалне рачуноводствене регулативе прописане чланом 2. *Закона*. Наиме, није предвиђено превођење:

1/ *Оквира за састављање и приказивање финансијских извештаја* - потреба за превођењем *Оквира* произлази из чињенице да се он користи у свим оним ситуацијама у којима је потребно поступање при признавању, вредновању, приказивању или обелодањивању није прописано *Међународним рачуноводственим стандардима*, *Међународним стандардима финансијског извештавања* и *Тумачењима*. Наиме, према *МРС 8 Рачуноводствене политике, промене рачуноводствених процена и грешке* у недостатку конкретног Стандарда или Тумачења који би се применили за рачуноводствено обухватање одређене трансакције, догађаја или околности руководство привредног субјекта треба при избору рачуноводствених политика да размотри применљивост следећих смерница:

- захтева и смерница из Стандарда и Тумачења који се баве сличним и сродним питањима,
- дефиниција и критеријума за признавање и концепата вредновања средстава, обавеза, прихода и расхода из *Оквира*.

Напомена: редослед навођења ових смерница одражава и њихову важност и приоритет при коришћењу - дакле, прво се користе захтеви и смернице из Стандарда и Тумачења који се баве сличним питањима, па ако то није довољно користе се и дефиниције, критеријуми за признавање и концепти вредновања средстава, прихода и расхода из Оквира[8];

2/ Тумачења која је одобрио *Комитет за тумачење међународних стандарда финансијског извештавања* /IFRIC/) - потреба за превођењем Тумачења произлази из чињенице да она имају снагу Стандарда и да су њима регулисана она питања која нису регулисана неким Стандардом или се њима појашњавају нека питања која су регулисана Стандардима;

3/ *Кодекс етике за професионалне рачуновође* - потреба за превођењем *Кодекса* произлази из чињенице да се поједини послови предвиђени *Законом* раде у складу са смерницама постављеним у *Кодексу*. На пример, чланом 40. став. 6. *Закона* дозвољено је предузећима за ревизију да могу правним лицима код којих врше ревизију да пружају саветодавне услуге у складу *Кодексом етике за професионалне рачуновође*. **Предлог-5**

Превођење *МРС* и *МСФИ* са енглеског на српски језик треба радити по следећој процедури:

1. *IASCF* сачињава преглед кључних термина из *МСФИ*;
2. национални преводиоци врше превођење кључних термина;
3. комитет усваја преводе кључних термина (чланови комитета треба да буду национални рачуноводствени стручњаци који поседују доказано знање и стручност у области *МСФИ* и који поседују веома

[8]Према: Зоран Петровић, *Приручник за примену Међународних стандарда финансијског извештавања*, Информативно пословни центар, Београд, 2006. године, страна 434.

добро знање и разумевање енглеског језика, а посебно термина финансијског рачуноводства и извештавања);

4. преводиоци користе кључне термине и постојећи *МСФИ* референтни материјал, уз коришћење софтвера за помоћ при превођењу;
5. комитет прегледа нацрт превода и финализира се текст[9].

Превођење *Међународних стандарда и саопштења ревизије, уверавања и етике* надзире *IFAC* а превођење се врши у складу са *Саопштењем о правилима превођења Стандарда и Саопштења који је објавио IFAC*[10].

У Републици Србији право на превод *Међународних стандарда финансијског извештавања* има СРРС и то право на превод издања *МСФИ* за 2005. годину - напомињемо да је *Одбор за Међународне рачуноводствене стандарде* објавио *Међународне стандарде финансијског извештавања* за 2006. годину.

Савез рачуновођа и ревизора Србије има право и на превод IFAC-ових издања за 2005. годину (*Међународне стандарде и саопштења ревизије, уверавања и етике*).

У члану 3. *Закона* није прописан рок у којем наведена лица треба да изврше превод прописане професионалне рачуноводствене регулативе, нити је прописан рок у којем она треба да преведу исправке грешака које објављује *Одбор за Међународне рачуноводствене стандарде*. Такође није предвиђена ситуација за случај да та лица не изврше превод, као ни начин финансирања тог превода. Сем тога није регулисано ни питање поступања у случају евентуалних евидентних грешака у преводу. **Предлог-5** Питање поступања у случају евидентних грешака у преводу постоји још од претходног Закона о рачуноводству и ревизији. Наиме, у преводу *МРС 16 Некретнине, постројења*

[9]Одбор за Међународне рачуноводствене стандарде: *Међународни стандарди финансијског извештавања 2005*, превод СРРС, 2005. године, Београд, стр. V.

[10]Web sajt: http://ifac.org/

и опрема техничком омашком је параграф 30. замењен са неким другим параграфом. И поред очигледне грешке која је позната такорећи свим лицима која примењују *МСФИ* (па и надлежнима у релевантном Министарству) грешка никада није исправљена.

На основу овог члана *Закона* произлази да правна лица, односно органи који од одговарајућег органа *Међународне федерације рачуновођа* и *Одбора за Међународне рачуноводствене стандарде* добију право за превод и објављивање врше и "усклађивање" *МРС*, *МСФИ* и *МСР*. Ова лица не могу да врше усклађивање у правом смислу те речи, јер то могу да раде само доносиоци те регулативе. Ова лица могу да усклађују своје претходне преводе са променама које у *МРС*, *МСФИ* и *МСР* спроводе њихови доносиоци, наравно уколико за то добију одобрење од њихових доносиоца. **Предлог-5**

Ради правилне примене *Међународних стандарда финансијског извештавања* привредни субјект треба у писаној форми да дефинише своју рачуноводствену политику и изглед својих финансијских извештаја (у делу који није регулисан релевантним законским прописима). Дефинисање рачуноводствене политике значи, између осталог, и избор између одговарајућих поступака предвиђених релевантним *Међународним стандардима финансијског извештавања*.

2.2.2. Прописивање начина приказивања и обелодањивања финансијских извештаја[11]

Чланом 12. *Закона* дефинишу се пословне књиге. Пословне књиге представљају једнообразне евиденције о стању и променама на имовини, обавезама и капиталу и приходима и расходима правних лица и предузетника. С обзиром на примењене контне оквире можемо рећи да се у пословним књигама евидентира и туђа имовина која је поверена на чување или коришћење правном лицу или предузетнику. **Предлог-6**

Пословне књиге чине дневник, главна књига и помоћне књиге.

У ставу 3. члана 13. *Закона* прописано је да су помоћне књиге аналитичке евиденције које се воде за нематеријална улагања, некретнине, постројења и опрему, инвестиционе некретнине, дугорочне финансијске пласмане, залихе, потраживања, готовину и готовинске еквиваленте, обавезе, капитал и др. Оваквим дефинисањем пословних књига направљене су следеће грешке:

1. помоћне књиге се састоје не само од аналитичких евиденција, већ и од *других помоћних књига*;
2. у аналитичке евиденције сврстан је и дневник благајне - аналитичка евиденција настаје рашчлањавањем неког синтетичког рачуна, док то није случај са дневником благајне; у питању је *друга помоћна књига*;
3. при набрајању аналитичких евиденција није наведено да се ради о могућим аналитичким евиденцијама, које привредни субјект може да води уколико за њима искаже потребу. Можда неки привредни субјект има само два купца, па не мора да отвара аналитичку евиденцију купаца, већ је боље рашчланити у главној књизи рачун купаца на два рачуна. Сем тога из наведеног става 3. произлази да се води аналитика капитала, што је погрешно из два разлога:

[11]Критички осврт на захтеве *Закона о рачуноводству и ревизији* у вези са приказивањима и обелодањивањима финансијских извештаја даћемо у поглављу 3. дисертације.

- не води се аналитика на пример, статутарних резерви, законских резерви или нераспоређене добити;
- нема потребе водити књигу акционара, јер су акције регистроване у централном регистру хартија од вредности (Законом о привредним друштвима акционарским друштвима је остављена слобода избора да ли желе или не желе да воде књигу акционара). **Предлог-7**

Дневник и главна књига воде се по систему двојног књиговодства. С обзиром да предузећа тренутно примењују контни оквир заснован на билансном принципу постоје два дневника и две главне књиге (финансијског књиговодства и књиговодства обрачуна трошкова и учинака).

Чланом 30. *Закона* прописана је обавеза достављања финансијских извештаја. Из те обавезе произлази и обавеза њиховог састављања.

Велико правно лице, средње правно лице, матично правно лице које у складу са законом саставља *консолидоване финансијске извештаје*, правно лице које емитује хартије од вредности и друге финансијске инструменте којима се тргује на организованом тржишту, као и издавалац хартија од вредности и других финансијских инструмената, дужно је да *Народној банци Србије* достави усвојене финансијске извештаје у складу са захтевима *МСФИ*.

Остала правна лица (мала која не могу да се сврстају у претходну категорију) и предузетник дужни су да *Народној банци Србије* доставе усвојене финансијске извештаје, које чине *биланс стања, биланс успеха и Статистички анекс*. Дакле, када је у питању садржина сета финансијских извештаја код ове групе правних лица се одступа од захтева *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја*. Овај Стандард захтева да потпун сет финансијских извештаја садржи свих пет финансијских извештаја без обзира на величину извештајног правног лица (о другим одступањима *Закона* од *МСФИ*, као и о његовим недостацима говоримо у тачки 3.3. дисертације)

*

* *

Законом о рачуноводству и ревизији (члан 7.) регулисано је и питање величине правних лица. Класификована су на мала, средња и велика правна лица.

Средње правно лице је оно правно лица које на дан састављања финансијских извештаја испуњава најмање два од следећа три критеријума:

- да је просечан број запослених у години за коју се подноси годишњи извештај од 50 до 250;
- да је годишњи приход од 2.500.000 EUR до 10.000.000 EUR у динарској противвредности;
- да је просечна вредност пословне имовине (на почетку и на крају пословне године) од 1.000.000 EUR до 5.000.000 EUR у динарској противвредности.

У средња правна лица разврставају се и правна лица која имају веће износе од највећих показатеља код једног од наведених критеријума.

Правна лица која имају ниже од најнижих износа у показатељима код најмање два од наведених критеријума разврставају се у **мала правна лица**, а правна лица која имају веће износе од највећих у показатељима код најмање два од наведених критеријума разврставају се у **велика правна лица.**

Разврставање у складу са наведеним критеријумима врши привредни субјект самостално на дан састављања финансијских извештаја и добијене податке користи за наредну пословну години. Сматрамо да је ово недостатак *Закона* и да нема препреке да се подаци текуће године не користе за текућу годину. Може се на пример десити да је предузеће у 2005. години било средње по величини. То значи да је обвезник ревизије за финансијске извештаје за

2006. годину. Међутим, могуће је да у 2006. години дође до умањења пословања и да у тој години предузеће буде мало правно лице по величини, а ипак ради ревизију финансијских извештаја за ту годину. Наредне 2007. године могуће је да дође до повећања обима пословања и да у њој предузеће прерасте у средње правно лице, али неће бити обвезник ревизије за 2007. годину, јер је у 2006. години било класификовано као мало правно лице. Наглашавамо да је у *IV Директиви Европске уније* наведено да се подаци текуће године користе за текућу годину, што значи да наведена одредба *Закона* није у складу са наведеном *Директивом*. **Предлог-7**

Наведено класификовање правних лица користи се за различите потребе:

1. за одређивање обвезника ревизије - велика и средња правна лица су обавезно обвезници ревизије; контролу пословних књига и финансијских извештаја малих правних лица врши надлежни орган управе прихода;
2. за одређивање обавезе састављања *консолидованих финансијских извештаја* - група правних лица која у збиру чини мало правно лице није обавезна да саставља *консолидоване финансијске извештаје*;
3. за приказивање финансијских извештаја, тј. за одређивање које финансијске извештаје саставља и доставља привредни субјект;
4. за обављање послова пописа - код *малих правних лица* попис може обавити једна особа;
5. за коришћење пореских олакшица из *Закона о порезу на добит предузећа* - према члану 24. *Закона о порезу на добит предузећа* обвезнику који изврши улагања у основна средства у сопственој регистрованој делатности признаје се право на порески кредит у висини од 20% извршеног улагања, с тим што не може бити већи од 50% обрачунатог пореза у години у којој је извршено улагање.

Међутим, ако је у питању *мало правно лице* њему се признаје право на порески кредит у висини од 40% извршеног улагања у основна средства у сопственој регистрованој делатности, с тим што не може бити већи од 70% обрачунатог пореза у години у којој је извршено улагање.

Коришћени термини:

Термини коришћени у овом поглављу, као и термини који су неопходни за његово разумевање, а нису претходно објашњени у дисертацији, су:

20. **Привредни субјект** је правно или физичко лице које обавља делатност производње и/или промета робе и/или вршења услуга на тржишту ради стицања добити и које је регистровано у *Регистру привредних субјеката* (члан 2. став 1. тачка 1. *Закона о регистрацији привредних субјеката* /"Службени гласник РС", бр. 55/2004 и 61/2005/). Под привредним субјектима у смислу *Закона* подразумевају се и они привредни субјекти који су регистровани у *Регистру привредних субјеката* а код којих примарни циљ пословања није стицање добити (као што су на пример нека државна комунална предузећа), као и привредни субјекти који су регистровани у трговинским судовима (као што су на пример, установе);
21. **Правно лице** је привредно друштво, јавна институција и други облик организовања чије је оснивање регистровао надлежни орган или је основано законом. Може бити у облику предузећа, банака, друштава за осигурање, задруга, брокерско-дилерских друштава, агенција, фондова, инвестиционих фондова;
22. **Привредно друштво** је правно лице које оснивају оснивачким актом правна и/или физичка лица ради обављања делатности у циљу стицања добити. Правне форме привредних друштава у смислу *Закона о привредним друштвима* су: ортачко друштво, командитно друштво, друштво са ограниченом одговорношћу и акционарско друштво /отворено и затворено/ (члан 2. став 1 и 2. *Закона о привредним друштвима* /"Службени гласник РС", бр. 125/2004/). Привредно друштво према *Закону о привредним друштвима* је и јавно предузеће;

23. **Страно правно лице** је правно лице са седиштем у иностранству, с тим да део свог пословања обавља на подручју Републике Србије;
24. **Друго правно лице** – под условом да се не ради о директним и индиректним корисницима буџетских средстава у складу са *Законом* под другим правним лицима подразумевају се:
    - установе,
    - задужбине (и фондације и фондови) основани у складу са *Законом о задужбинама, фондацијама и фондовима* ("Службени гласник РС", бр. 59/89);
    - спортске организације ако су основане као предузеће или установе (члан 18. *Закона о спорту* /"Службени гласник РС", бр. 52/206 и 101/2005/);
25. **Директни корисници буџетских средстава** су органи и организације Републике Србије, односно локалних власти;
26. **Индиректни корисници буџетских средстава** су правосудни органи, установе основане од стране Републике Србије, односно локалне власти над којима оснивач, преко директних корисника буџетских средстава врши законом утврђена права у погледу управљања и финансирања, као и буџетски фондови (члан 2. став 1. тачке 6 и 7. *Закона о буџетском систему* /"Службени гласник РС", бр. 92/2002, 87/2002, 61/2005, 66/2005 и 101/2005/);
27. **Привредна комора** је интересна, самостална и пословно-стручна организација предузећа, предузетника и других облика организовања привредних делатности, које повезују заједнички пословни интерес на одређеном подручју или територији Републике Србије, а која као део јединственог повезивања привредних субјеката учествује у остваривању и обезбеђивању заједничких интереса важних за привреду у Републици

Србији (члан 1. *Закона о привредним коморама* /"Службени гласник РС", бр. 65/2001/).

28. **Народна банка Србије** је централна банка Републике Србије која обавља функције утврђене *Законом о Народној банци Србије* и другим законима (члан 2. *Закона о Народној банци Србије* /"Службени гласник РС", бр. 72/2003, 55/2004 и 85/2005/);
29. **Физичко лице** је правно способна особа са пребивалиштем у земљи, осим физичких лица чији привремени боравак у иностранству траје дуже од једне године;
30. **Предузетник (приватни)** је физичко лице које ради стицања добити оснива радњу и самостално обавља делатност (члан 1а. *Закона о приватним предузетницима* /"Службени гласник СРС", бр. 54/89 и 9/90 и "Службени гласник РС", бр. 19/91, 46/91, 31/93, 39/93, 53/93, 67/93, 48/94, 53/95, 35/2002, 55/2004 и 101/2005/);
31. **Предузетник паушалац** је предузетник који према члану 40. *Закона о порезу на доходак грађана* ("Службени гласник РС", бр. 24/2001, 80/2002 и 135/2004) плаћа порез на доходак грађана на паушално утврђен приход;
32. **Јавно предузеће** је предузеће које обавља делатност од општег интереса, а које оснива држава односно јединица локалне самоуправе или аутономна покрајина. Државни капитал у јавном предузећу подељен је на акције или уделе одређене номиналне вредности (члан 1. *Закон о јавним предузећима и обављању делатности од општег интереса* /"Службени гласник РС", бр. 25/2000, 25/2002 и 107/2005/);
33. **Задруга** је облик организовања физичких лица у којој они, пословањем на задружним принципима добровољности и солидарности, демократичности, економског учешћа, једнаког права управљања, самосталности, задружног образовања и међузадружне сарадње остварују своје економске, социјалне

и културне интересе (члан 1. *Закона о задругама* /"Службени гласник СРЈ", бр. 41/96, и 12/98 и "Службени гласник РС", бр. 101/2005 и 34/2006/);

34. **Банка** је акционарско друштво са седиштем у Републици Србији, која има дозволу за рад Народне банке Србије и обавља депозитне и кредитне послове, а може обављати и друге послове у складу са *Законом о банкама* (став 1. члана 2. *Закона о банкама* /"Службени гласник РС", бр. 107/2005/);
35. **Друга финансијска организација** - под другом финансијском организацијом подразумева се штедионица, штедно-кредитна организација и штедно-кредитна задруга (став 2. члан 1. *Закона о банкама и другим финансијским организацијама* /"Службени гласник РС", бр. 32/93, 24/94, 5/95, 61/95, 28/96, 44/99, 36/2002, 37/2002 и 72/2003/);
36. **Филијала** је организациони део неког правног лица, с тим да она сама по себи нема статус правног лица. Филијала се не уписује у *Регистар привредних субјеката* и нема својство правног лица. Филијала може обављати све врсте послова које обавља правно лице;
37. **Представништво** је организациони део правног лица који се бави само уговарањем послова или истраживањем тржишта. Представништво се не уписује у *Регистар привредних субјеката* и нема својство правног лица;
38. **Огранак** је организациони део привредног субјекта који нема својство правног лица. Огранак има место пословања и заступнике, а послове са трећим лицима обавља у име и за рачун привредног друштва. Огранак се региструје у складу са *Законом о регистрацији привредних субјеката* (члан 3. *Закона о привредним друштвима* /"Службени гласник РС", бр. 125/2004/); Према члану 2. став 1. тачка 2. *Закона о девизном пословању* ("Службени лист СРЈ", бр. 23/2002, 34/2002 и 101/2005) под огранком се подразумева филијала страних правних лица уписана у регистар привредних субјеката;

39. **Друштво за осигурање** је правно лице које обавља послове осигурања и које је за то добило дозволу надлежног органа за обављање те делатности;
40. **Друштво за саосигурање** је правно лице које обавља послове саосигурања и које је за то добило дозволу надлежног органа за обављање те делатности;
41. **Друштво за реосигурање** је правно лице које обавља послове реосигурања и које је за то добило дозволу надлежног органа за обављање те делатности;
42. **Друштво за узајамно осигурање** је правно лице које обавља делатност осигурања у интересу својих чланова (осигураника) по принципу узајамности и солидарности. Може обављати све послове осигурања, осим послова реосигурања (члан 60. *Закона о осигурању* /"Службени гласник РС", бр. 55/2004, 70/2004, 61/2005, 85/2005/);
43. **Давалац финансијског лизинга** је правно лице које са испоручиоцем предмета лизинга одређеним од стране примаоца лизинга закључује уговор на основу кога стиче право својине на предмету лизинга, према спецификацији примаоца лизинга и под условима које, уколико се односе на интересе примаоца лизинга, одобрава прималац лизинга (члан 2. *Закона о финансијском лизингу* /"Службени гласник РС", бр. 55/2003 и 61/2005/);
44. **Добровољни пензијски фонд** је институција колективног инвестирања у оквиру које се прикупља и улаже пензијски допринос у различите врсте имовине са циљем остварења прихода и смањења ризика осигурања (члан 3. став 1. тачка 2. *Закона о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима* /"Службени гласник РС", бр. 85/2005/). Добровољни пензијски фонд нема својство правног лица, па због тога нема сопствени капитал (има средства и обавезе);
45. **Друштво за управљање добровољним пензијским фондовима** је привредно друштво које организује и управља добровољним пензијским

фондовима у складу са *Законом о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима* (члан 3. став 1. тачка 2. *Закона о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима*);

46. **Инвестициони фонд** је институција колективног инвестирања у оквиру које се прикупљају и улажу новчана средства у различите врсте имовине са циљем остварења прихода и смањења ризика улагања;
47. **Друштво за управљање инвестиционим фондом** је привредно друштво које организује, оснива и управља инвестиционим фондовима у складу са *Законом о инвестиционим фондовима*;
48. **Организација обавезног социјалног осигурања** је правно лице које управља фондом обавезног социјалног осигурања;
49. **Берза** је правно лице које организовано као акционарско друштво у складу са *Законом о тржишту хартија од вредности и других финансијских инструмената* обавља делатност организовања трговине хартијама од вредности и другим финансијским инструментима на берзанском тржишту, односно на берзанском и ванберзанском тржишту (члан 77. став 1. *Закона о тржишту хартија од вредности и других финансијских инструмената*, "Службени гласник РС", бр. 47/2006);
50. **Брокерско – дилерско друштво** је правно лице организовано као акционарско друштво које у складу са *Законом о тржишту хартија од вредности и других финансијских инструмената* делатност обавља на организованом тржишту хартија од вредности (члан 123. став 1. *Закона о тржишту хартија од вредности и других финансијских инструмената*);
51. **Други организациони делови страних правних лица са седиштем у иностранству** - под овим организационим деловима могу се подразумевати представништва страних правних лица;
52. **Оснивач правног лица** је правно или физичко лице које је улагањем својих средстава или услуга основало неко правно лице. Суоснивач је

правно или физичко лице које заједно улагањем својих средстава или услуга са неким другим лицем оснива неко правно лице. У *Закону о привредним друштвима* се не употребљава израз *суоснивач*, већ се у ситуацијама када има два или више *суоснивача* употребљава израз *оснивачи*;

53. **Буџет** чине буџетски приходи и расходи. Буџет се састоји из општег и посебног дела. Општи део буџета садржи: укупан износ прихода; укупан износ расхода, укључујући и текућу буџетску резерву и износ прихода који се издваја у сталну резерву, као и стање средстава сталне резерве на крају године која претходи години за коју се буџет доноси; биланс прихода и расхода у коме се исказују приходи по врстама а расходи по основним намена; права и дужности органа и организација у извршењу буџета, ако та права и дужности нису утврђена другим прописима, као и мере за извршење буџета. Посебан део буџета садржи ближи распоред расхода по носиоцима и корисницима и по наменама за које се распоређени приходи користе;
54. **Задужбина, фондација, фонд** - појам "задужбина" етимолошки се изводи из именице "душа", тачније, из синтагме "учинити нешто за душу" (на Западу се чешће користи термин фондација). Лујо Бакотић у Речнику српскохрватског књижевног језика из 1936. године задужбином сматра "имање даровано или завештано, а намењено једном одређеном циљу". У Српском рјечнику Вука Стефановића Караџића из 1852. године уз одредницу "задужбина" долази следеће објашњење: "...највећа је задужбина начинити манастир или цркву, као што су српски цареви и краљеви градили; потом је задужбина начинити ћуприју на какој води или преко баре, калдрму по рђаву путу, воду довести и начинити близу пута ... "

Задужбина је правно лице које оснива домаће или страно физичко или правно лице ради трајнијег добротворног остваривања општих, заједничких

или приватних допуштених интереса. Фонд је имовина коју домаће или страно физичко или правно лице преноси или поверава на управљање физичком или правном лицу ради трајнијег добротворног остваривања општих, заједничких или приватних допуштених интереса.

Задужбине, фондације и фондови уписом у регистар стичу својство правног лица, а самим тим стичу и обавезу вођења пословних књига (члан 8. *Закона о задужбинама, фондацијама и фондовима*, "Службени гласник РС", бр. 59/89);

55. **Цркве и верске заједнице** су субјекти верске слободе (члан 4. *Закона о црквама и верским заједницама* /"Службени гласник РС", бр. 36/2006/);
56. **Годишњи финансијски извештаји** су финансијски извештаји опште намене који се састављају на дан завршетка пословне године;
57. **Ревизија финансијских извештаја (екстерна ревизија)** - ревизија је систематичан преглед пословних књига и финансијских извештаја од стране ревизора и експерта са циљем да се изрази компетентно, стручно и независно мишљење о исправности, истинитости и тачности истих[12];
58. **Ревизор** је стручно лице у складу са кодексом професионалне етике ревизора које обавља послове прегледа пословних књига и друге специјализоване ревизијске активности у функцији давања мишљења о рачуноводственим (финансијским) извештајима. То је лице које преузима завршну одговорност за ревизију и резултат ревизије[13];
59. **Експерт** је специјалиста за одговарајућу ужу стручну област који обавља одговарајуће ускостручне послове. Најчешће се ради о рачуновођама, информатичарима, актуарима, стручњацима за порезе, итд[14];

[12]Проф. др. Милован Станишић: *Ревизија*, Универзитет Сингидунум, Београд, 2006. године, стр. 6.

[13]Исто, стр. 7.

[14]Исто, стр. 7.

60. **Компетентно и стручно мишљење** је предуслов за ревизијски посао. Послови ревизије су елитни експертски послови у области рачуноводства, финансија, планирања, калкулација, итд. Ревизори раде са повећаном професионалном пажњом која у таквом степену није карактеристична за друге стручне послове[15];
61. **Независно мишљење** је предуслов да мишљење има репутацију код потенцијалних корисника. Обезбеђује се тиме да висина ревизорове накнаде за посао не сме бити условљена врстом мишљења. Другим речима, ревизор треба да изнесе своје убеђење без могућности да било која околност утиче на њега да се слободно изјасни[16];
62. **Исправност** је аспект којим се утврђује усаглашеност рачуноводствених извештаја са позитивним законским прописима, МРС/МСФИ, интерном регулативом и уобичајеном пословном праксом и процедурама, тј. са *оквиром за финансијско извештавање*[17];
63. **Истинитост и тачност** су аспекти којим се потврђује да између рачуноводствених извештаја и стварног стања у привредном субјекту нема материјално битних разлика. То подразумева да рачуноводствени извештаји објективно исказују резултате и последице пословних догађаја и да су све рачунске и друге операције тачно обављене[18];
64. **Интерна ревизија** је успостављена оцењивачка активност у оквиру привредног субјекта ради пружања услуга том субјекту. Интерна ревизија контролише и процењује:
    - адекватност и примену прописаних политика и процедура контроле ризика,

[15]Исто, стр. 7.

[16]Исто, стр. 7.

[17]Исто, стр. 7.

[18]Исто, стр. 7.

- рачуноводствене поступке и организацију обављања рачуноводствених послова,
- поузданост и ажурност финансијских и управљачких информација;

65. **Систем двојног књиговодства** је онај систем код кога се свака пословна промена може и мора два пута евидентирати - при томе се под двоструким евидентирањем не подразумева евидентирање једанпут у главну књигу а други пут у дневник главне књиге, већ да се за евидентирање пословне промене користе најмање два књиговодствена рачуна;
66. **Систем простог књиговодства** је онај систем код кога се свака пословна промена не може два пута евидентирати, јер контни оквир таквог система књиговодства нема све рачуне потребне за такво евидентирање - недостаје на пример књиговодствени рачун *капитала*;
67. **Главна књига** је скуп билансних књиговодствених рачуна (тј. рачуна на основу чијег салда се састављају финансијски извештаји). Поред билансних рачуна главну књигу чине и тзв. организационо-технички рачуни: на пример *рачун отварања рачуна главне књиге* или *рачун затварања рачуна главне књиге*. Назив "Главна књига", који се састоји из две речи, може се објаснити на следећи начин: "Главна" - ради се о најважнијој књиговодственој евиденцији; "књига" - све до периода између два светска рата ова евиденција је обавезно била у повезаној књизи (повезана концем "јемственикoм" и печатирана воском).
68. **Дневник** је посебна књига за хронолошку евиденцију књиговодствених промена. Промене се књиже у дневнику из дана у дан, хронолошким редом како су настале, због чега се ова књига назива дневником или хронолошком евиденцијом.
69. **Помоћне књиге** чине аналитичке евиденције и друге помоћне књиге. Аналитичка евиденција представља рашчлањавање неког синтетичког рачуна главне књиге. То су, дакле, детаљне евиденције којима се прати

вредносно стање и вредносне промене стања појединих средстава и извора средстава[19]. Код средстава у облику ствари прати се и количинско стање и промене њиховог количинског стања. Најчешће аналитичке евиденције су:

- аналитика материјала,
- аналитика робе,
- аналитика основних средстава,
- аналитика купаца,
- аналитика добављача и др.

Друге помоћне књиге, углавном, представљају допуну појединих рачуна главне књиге новим подацима[20]. У друге помоћне књиге спадају:

- књига благајне,
- књига основних средстава (инвентара),
- књига улазних фактура,
- књига излазних фактура, и др;

70. **Средства** - под средствима се подразумевају она улагања или стечена права која са становишта извештајног привредног субјекта испуњавају услове за признавање као средстава;
71. **Обавеза** је садашња обавеза привредног субјекта произашла из прошлих догађаја, за чије ће подмирење привредни субјект дати ресурсе који за њега имају економску корист;
72. **Капитал (сопствени)** је преостали интерес у средствима привредног субјекта након одбитка свих његових обавеза;
73. **Приходи** су повећања економских користи током обрачунског периода у облику прилива или повећања средстава односно смањења обавеза, што доводи до повећања сопственог капитала, изузев оних повећања која су

[19] Аналитичке евиденције се могу водити и за расходе и приходе.

[20] Дакле, овде се не ради о даљем рашчлањавању рачуна главне књиге.

повезана са доприносима учесника у капиталу (додатних улагања капитала);

74. **Расходи** су смањења економских користи током обрачунског периода у облику одлива или смањења средстава или стварања обавеза, што доводи до смањења сопственог капитала, изузев оних која су повезана са расподелом учесницима у капиталу (исплатом дивиденди или повлачењем капитала на неки други начин);
75. **Начин вођења пословних књига** - под начином вођења пословних књига подразумева се:
    - примењени систем вођења пословних књига: систем двојног књиговодства или систем простог књиговодства,
    - избор сета пословних књига, тј. врста пословних књига које се воде,
    - начин њиховог отварања,
    - подлога за њихово вођење - књиговодствена документа,
    - технички начин њиховог вођења: ручно вођење, вођење применом рачунарске технике,
    - начин њиховог закључивања,
    - начин њиховог чувања;
76. **Састављање финансијских извештаја** обухвата све послове који се након извршеног признавања и процењивања средстава, обавеза, прихода и расхода спроводе на изради финансијских извештаја: ради се о попуњавању образаца финансијских извештаја, састављању *напомена* и *извештаја о пословању*;
77. **Достављање финансијских извештаја** је њихова предаја Народној банци Србије;
78. **Обелодањивање** финансијских извештаја је њихово званично приказивање (стављање на увид) јавности;

79. **Обрада годишњих финансијских извештаја** обухвата поступке које Народна банка Србије спроводи у вези са примљеним финансијским извештајима;
80. **Једнообразне евиденције** - под једнообразношћу евиденција у смислу *Закона* не подразумева се њихова формална једноообразност, већ суштинска - њихов садржај мора бити једнообразан. Да би он био једнообразан поступци признавања, вредновања, приказивања и обелодањивања морају бити једнообразни;
81. **Консолидовани финансијски извештаји** су финансијски извештаји *групе*, (економске целине) приказани као да је у питању једно правно лице. Израђују се по правилима признавања за јединствено правно лице, тј. у крајњој линији у финансијским извештајима се признају само салда пословних трансакција које су се одвијале између ове *групе* (економске целине) и пословних партнера из окружења (ти пословни партнери, дакле, не припадају групи правног лица за која се врши консолидовање финансијских извештаја).

    За *консолидоване финансијске извештаје* се може рећи да су изведени финансијски извештаји. Један од основа за њихово састављање су финансијски извештаји правних лица чланова *групе* за коју се врши консолидовање.

    Уколико је *матично правно лице* истовремено и улагач у *придружено правно лице* при састављању *консолидованих финансијских извештаја* оно мора узети у обзир и захтеве *МРС 28 Улагања у придружена друштва* или ако је *учесник у заједничком улагању* које је организовано као правно лице оно мора узети у обзир и захтеве *МРС 31 Учешћа у заједничким улагањима*;
82. **Појединачни (одвојени, посебни) финансијски извештаји** - Финансијски извештаји састављени одвојено, тј. понаособ за сваки привредни субјект, било да он послује самостално или у оквиру неке групе за консолидовање.

Израз "посебан" се не употребљава у смислу да се ради о финансијским извештајима за неке посебне догађаје или намене, већ у смислу да се ради о финансијским извештајима за једно правно лице. У појединим Стандардима израз *појединачни финансијски извештаји* се везују само за финансијске извештаје које саставља *матични привредни субјект*. Ови финансијски извештаји се раде, дакле, пре израде *консолидованих финансијских извештаја*, који се, углавном, раде на основу њих. Према *МРС 27 Консолидовани и појединачни финансијски извештаји* појединачни (посебни, засебни) финансијски извештаји су финансијски извештаји које саставља *матично правно лице*, инвеститор (улагач) у придружено правно лице или учесник у заједничком улагању у оквиру *заједнички контролисаног правног лица* у којима се улагања рачуноводствено евидентирају по основу директног учешћа у капиталу а не на основу исказаног резултата и нето имовине правног лице у које је извршено улагање. *Појединачни финансијски извештаји* се не морају приложити уз *консолидоване финансијске извештаје*. У складу са *МРС 27 Консолидовани и појединачни финансијки извештаји* финансијски извештаји које саставља правно лице које истовремено не саставља и *консолидоване финансијске извештаје* не сматрају се *појединачним финансијским извештајима*. Ово наглашавамо иако се ради о финансијским извештајима који се односе само на то правно лице, јер овај Стандард има посебне захтеве за финансијске извештаје које саставља правно лице које истовремено саставља и *консолидоване финансијске извештаје*. Уколико привредни субјект на основу параграфа 10. *МРС 27 Консолидовани и појединачни финансијски извештаји* не саставља *консолидоване финансијске извештаје*, или је на основу параграфа 13(ц) *МРС 28 Улагања у придружена друштва* изузет од примене *методе учешћа* или је на основу параграфа 2. *Стандарда* изузет

од примене *методе пропорционалне консолидације* или *методе учешћа,* приказује своје финансијске извештаје као јединe;

83. **Страна валута** је валута која није *функционална валута* привредног субјекта. За привредне субјекте чије је седиште на територији Републике Србије све валуте сем динара су стране валуте. На пример: евро, долар, швајцарски франак, јен, итд;
84. **Матично правно лице** је правно лице које има контролу над другим правним лицем;
85. **Зависно правно лице** је правно лице над којим неко друго правно лице има контролу;
86. **Комисија за хартије од вредности** је комисија која је формирана са циљем да врши надзор над применом:
    - *Закона о хартијама од вредности и других финансијских инструмената*,
    - *Закона о инвестиционим фондовима* и
    - *Закона о преузимању акционарских друштава;*
87. **Издаваоц хартија од вредности** је лице које упућује јавну понуду у поступку издавања хартија од вредности или других финансијских инструмената, као и лице које је издало хартије од вредности или друге финансијске инструменте, односно покровитељ емисије који је правно лице и који врши откуп хартија од вредности од издаваоца на основу уговора о вршењу услуга организовања издавања хартија од вредности са обавезом њиховог откупа ради даље продаје. У Републици Србији издаваоци хартија од вредности могу бити:
    - правна лица са седиштем на територији Републике Србије,
    - Република, аутономне покрајине, јединице локалне самоуправе, правна лица корисници буџетских средстава и организација обавезног социјалног осигурања,

- Народна банка Србије и
- правна лица са седиштем на територији држава чланица OECD и ЕУ и на територији суседних држава са чијим институцијама надлежним за контролу тржишта хартија од вредности *Комисија за хартије од вредности* има закључен уговор којим се уређује сарадња надлежних органа за контролу тржишта хартија од вредности;

88. **Основна средства** чине некретнине, постројења, опрема и биолошка средства;
89. **Стално средство које се држи за продају** је оно стално средство које је руководство привредног субјекта одлучило да прода (или размени у трансакцији комерцијалног карактера) у периоду краћем од 12 месеци и које испуњава остале критеријуме које је *МСФИ 5 Стална средства која се држе за продају и пословања која су престала* поставио за класификовање као *средства које се држи за продају* (ради се о критеријумима из параграфа 7-9. *МСФИ 5 Стална средства која се држе за продају и пословања која су престала*). У складу са *МСФИ 5* овакво средство док има статус *средства које се држи за продају* вреднује се по његовој књиговодственој вредности или *фер вредности умањеној за процењене трошкове продаје* ако је ова вредност нижа од књиговодствене, и не врши се обрачун амортизације.

    Сталним средством које се држи за продају не сматра се стално средство које је класификовано као *напуштено*;
90. **Порески биланс** је обрачун који се саставља у складу са *Законом о порезу на добит предузећа* са циљем утврђивања опорезиве добити (његов назив је *Порески биланс обвезника пореза на добит предузећа за период* ____). Приходи и расходи исказани у складу са рачуноводственом регулативом усклађују се са захтевима за њихово признавање и вредновање прописаним у *Закону о порезу на добит предузећа* и његовим подзаконским актима. На

основу састављеног *пореског биланса* привредни субјект саставља *пореску пријаву* ради утврђивања висине своје обавезе за порез на добит;

91. **Порески кредит** је облик пореског подстицаја код којег привредни субјект има право да умањи обавезу за порез на добит. На пример, уколико набаве основна средства за сопствену регистровану делатност привредни субјекти у Републици Србији имају права да у одређеном износу умање обавезу за порез на добит.

92. **Савез рачуновођа и ревизора Србије (СРРС)** је невладина организација (удружење грађана), која окупља професионалне рачуновође из Србије[21]. Од свог оснивања (1955 године) ради на развоју рачуноводствене професије, образовању својих чланова и хармонизацији рачуноводства и националне професионалне регулативе са најбољим искуствима развијених земаља.

СРРС је сложена професионална организација у Републици Србији, која окупља више од десет хиљада чланова из различитих сегмената. Структура чланова је следећа:

- 43 овлашћених јавних рачуновођа - овлашћених ревизора
- 7.361 овлашћених рачуновођа,
- 7.551 самосталних рачуновођа,
- 14.249 рачуновођа и
- преко 5.000 кандидата за стицање професионалних звања, у које спадају и професионалне рачуновође које су стекле та звања у Савезу рачуновођа и ревизора Југославије (на основу полагања и признавања)[22].

[21]Извор: Web sajt: http://srrs.co.yu

[22] Извор: Web sajt: http://srrs.co.yu

Ради боље подршке и помоћи чланству, СРРС је развио мрежу друштава на целој територији Србије. Кроз рад ових друштава, Савез помаже свом чланству, путем професионалне обуке, организовања стручних семинара и континуиране едукације.

3. Критичка анализа конкретних проблема у примени оквира за финансијско извештавање у Републици Србији

У овом поглављу дисертације обрађени су конкретни проблеми који се јављају при примени званичног *оквира за финансијско извештавање* и како се њихово неадекватно решавање негативно одражава на квалитет финансијских извештаја. Дакле, теоријски и егзактно је тестирана постављена хипотеза: **да се применом постојећег прописаног оквира за финансијско извештавање не обезбеђују поуздани и релевантни финансијски извештаји**.

Обрађени проблеми произлазе из непосредне примене *оквира за финансијско извештавање*, као и због његове неусклађености са постојећом законском регулативом која има директан или индиректан утицај на вођење пословних књига и састављање финансијских извештаја. Сем тога, обрадићемо и проблеме који произлазе из непосредне примене *МСФИ*.

Наведене проблеме проучићемо кроз обраду:

1. проблема финансијског извештавања који произлазе из примене *Правилника о начину признавања и процењивања имовине, обавеза, прихода и расхода малих правних лица и предузетника*;
2. проблема финансијског извештавања који произлазе из неодговарајућих одредби *Закона о рачуноводству и ревизији*;
3. проблема финансијског извештавања који произлазе из неодговарајућих одредби подзаконске рачуноводствене регулативе (сем *Правилника о начину признавања и процењивања имовине, обавеза, прихода и расхода малих правних лица и предузетника*);
4. проблема финансијског извештавања који произлазе из утицаја на финансијске извештаје законске регулативе у вези са порезом на добит;

5. проблема финансијског извештавања који произлазе из непосредне примене *Међународних стандарда финансијског извештавања* у Републици Србији; и
6. проблема финансијског извештавања који произлазе из погрешно или неадекватно изабраних рачуноводствених политика привредног субјекта.

3.1. Проблеми финансијског извештавања који произлазе из примене *Правилника о начину признавања и процењивања имовине, обавеза, прихода и расхода малих правних лица и предузетника*[1]

Ставом 6. члана 2. *Закона о рачуноводству и ревизији* ("Службени гласник РС", бр. 46/2006) прописано је да мало правно лице и предузетник може, а велико правно лице, средње правно лице, матично правно лице које у складу са законом саставља *консолидоване финансијске извештаје*, правно лице које емитује хартије од вредности и друге финансијске инструменте којима се тргује на организованом тржишту, као и сви издаваоци хартија од вредности и других финансијских инструмената, обавезно примењују *МРС*, односно *МСФИ*.

Ставом 7. истог члана прописано је да министар надлежан за послове финансија прописује начин признавања, мерења и процењивања имовине и обавеза, прихода и расхода малих правних лица и предузетника, који не примењују *МСФИ*, у складу са законском и професионалном регулативом.

Као што смо у претходном поглављу дисертације навели, на основу члана 2. став 7. *Закона о рачуноводству и ревизији* („Службени гласник РС”, број 46/06), Министар за економске односе са иностранством, који је на основу Одлуке председника Владе број 02-01-00001/2006-01 од 14. новембра 2006. године, објављене у „Службеном гласнику РС”, број 102/06, преузео овлашћења министра финансија, донео је *Правилник о начину признавања и процењивања имовине, обавеза, прихода и расхода малих правних лица и предузетника* - у даљем тексту: *Правилник*.

Дакле, сва мала правна лица која нису обавезна да примењују *МСФИ*, као и сви предузетници, имају право избора да одлуче да ли ће признавање и процењивање ставки у финансијским извештајима радити

[1]Према: Вићентијевић Косана, часопис финансијски Ревизор, бр. 27 ИПЦ Београд, 2006. година.

примењујући непосредно *МСФИ* или примењујући одредбе *Правилника* (а то уједно значи и посредну примену *МСФИ*).

При доношењу *Правилника* његов доносиоц није у њему навео циљеве његовог доношења. По нама, циљ је требао да буде обезбеђење малим правним лицима и предузетницима разумљивијих и прегледнијих правила за признавање и процењивање ставки у финансијским извештајима него што су то *МСФИ*:

- разумљивијих зато што су неки захтеви *МСФИ* разумљиви само лицима која су врсни познаваоци рачуноводства (а то не могу бити баш све рачуновође - не може се за рачуновође малих правних лица рећи да су оне лошије од рачуновођа средњих или великих правних лица, већ да у просеку средња и велика правна лица имају већа средства која могу наменити обукама својих рачуновођа, а и више особља, тако да би њихов рачуновођа имао и више времена за професионално усавршавање),
- прегледнијих зато што су *МСФИ* по обиму изузетно велики (преко 2000 страна Б5 формата), па је зато у њима понекад тешко пронаћи жељени параграф.

Требало је, дакле, пружити малим правним лицима и предузетницима могућност да признавање и процењивање ставки у финансијским извештајима раде без примене *МСФИ*, већ само применом одредби *Правилника*.

Сматрамо да овај циљ ни у ком случају није постигнут, јер ће корисници *Правилника* поред њега морати да у значајној мери користе *МСФИ*. На пример, члан 15. *Правилника* налаже обавезну проверу да ли су основна средства на *датум биланса* обезвређена, с тим да су она обезвређена ако је њихова садашња вредност већа од њихове надокнадиве вредности (продајне или употребне). Овим чланом се уопште не објашњава како се одређују продајна вредност и употребна вредност. То није једноставан рачуноводствени

поступак, као што је на пример примена *FIFO* методе за обрачун излаза са залиха и не може се корисник *Правилника* упућивати на коришћење неког факултетског уџбеника у коме је објашњен начин утврђивања обезвређености средстава, како би утврдио обезбређеност својих основних средстава. Једино решење је да он користи одредбе релевантних Стандарда, конкретно *МРС 36 Обезвређење средстава*. Ово није изузетак. Када се мало детаљније анализира *Правилник* (што ћемо ми у овом делу дисертације урадити) види се да је за његову употребу потребно веома добро познавати, али и користити доста *МСФИ*. **Сажето и кратко не значи увек боље и јасније**.

С обзиром да је чланом 15. *Закона о рачуноводству и ревизији* прописано да сва правна лица и предузетници књижење врше применом контних оквира који морају обезбедити пуну примену *МСФИ* произлази да и *Правилник* мора у потпуности бити усклађен са релевантним захтевима *МСФИ*. Међутим, поједине одредбе *Правилника* су у супротности са релевантним одредбама *МСФИ*, што ће у пракси довести до ситуације да би један привредни субјект исказао различите финансијске извештаје у случају да се определи или за непосредну примену *МСФИ* или за примену *Правилника*. Сматрамо да је због поједностављена *Правилником* једино могло да буде извршено смањење дозвољених поступака, али да се у ситуацији када постоји само један предвиђени поступак не сме разликовати захтев *Правилника* од релевантног захтева из *МСФИ*. То на жалост није случај, као на пример у следећој ситуацији: *предузеће има уписани неуплаћени капитал у износу од 100.000,00 дин. Над правним лицем које је уписало капитал отворен је поступак стечаја и није извесно да ли ће оно овај капитал уплатити.* У складу са чланом 9. *Правилника* ово средство би се вредновало по номиналном износу, тј. у износу од 100.000,00 дин. иако је вероватно да тај износ неће бити уплаћен, или неће бити уплаћен у целости. Предузеће које би за вредновање

овог средства примењивало одредбе *МСФИ* средство би вредновало у висини за коју је реално очекивати да ће бити уплаћена.

Примена *Правилника* за привредни субјект може некад бити и компликованија од примене *МСФИ. На пример, чланом 6. није предвиђен изузетак у ретроактивној исправци рачуноводствене грешке, као што је то предвиђено МРС 8 Рачуноводствене политике, промене рачуноводствених процена и грешке.*

Чланом 39. *Правилника* прописано је да *Правилник* ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије", што значи да је *Правилник* ступио на снагу од 02.11.2006. године и примењивао се и за финансијске извештаје за 2006. годину - чланом 38. прописано је да су привредни субјекти који изаберу да признавање и вредновање ставки финансијских извештаја раде применом *Правилника* дужни да ускладе вођење пословних књига са одредбама *Правилника* најкасније на дан састављања финансијских извештаја за 2006. годину. Још једном напомињемо да *Правилник* не регулише вођење пословних књига, већ само признавање и процењивање ставки финансијских извештаја. Овакво доношење *Правилника* и његово ступање на снагу у супротности је са уобичајеном праксом доношења и ступања на снагу *Међународних стандарда финансијског извештавања*. Наиме, уобичајено је да се *Међународни стандард финансијског извештавања* усвоји најмање годину дана пре започињања његове примене (уз могућност добровољне раније примене).

Из одредби *Правилника* не произлази забрана да привредни субјект једне године примењује одредбе *Правилника* а наредне године да се врати на примену *МСФИ*. С обзиром да се нека од решења у *Правилнику* разликују од решења у *МСФИ* требало је у *Правилнику* у случају када се прелази на његову примену поставити захтев за ретроактивном применом његових одредби.

Чланом 1. *Правилника* се прописује начин признавања и процењивања имовине, обавеза, прихода и расхода малих правних лица и предузетника, који не примењују *Међународне рачуноводствене стандарде* (*МРС*), односно *Међународне стандарде финансијског извештавања* (*МСФИ*). Дакле, у делокругу *Правилника* нису следећи послови:

- начин вођења пословних књига,
- састављање, приказивање, достављање, обелодањивање и обрада годишњих финансијских извештаја,
- услови и начин вршења ревизије финансијских извештаја (привредни субјекти који имају право да примењују *Правилник* нису обвезници ревизије финансијских извештаја) и интерна ревизија.

Ови послови су у непосредном делокругу *Закона о рачуноводству и ревизији*.

Правилником је дефинисано признавање и процењивање и капитала, иако то није изричито наведено у његовом члану 1.

Чланом 2. *Правилника* прописано је да мало правно лице и предузетник који примењују *Правилник* признавање и процењивање имовине, обавеза, прихода и расхода врше у складу са законом, другим прописом, *Правилником* и својим општим актом. Општи акт мора бити у складу са законом, другим прописом и *Правилником*.

Из става 2. члана 3. *Правилника* произлази да се не примењује готовинска основа за признавање ставки у финансијским извештајима, што је у складу са захтевима *МСФИ*.

У ставу 3. овог члана прописано је да се финансијски извештаји састављају уз претпоставку да привредни субјект стално послује и да неће обуставити пословање у догледној будућности (*начело сталности пословања*). *Правилником* није прописано шта се подразумева под изразом "догледна будућност". Због тога се корисник *Правилника* мора ослонити на одредбу *МРС*

1 Приказивање финансијских извештаја која под "догледном будућношћу" подразумева период од "најмање дванаест месеци од датума биланса ...".

Чланом 4. *Правилника* је прописано да при састављању финансијских извештаја пословног субјекта на дан отварања, односно закључења поступка стечаја и ликвидације, као и у случајевима када се у току трајања тих поступака састављају годишњи финансијски извештаји, тај привредни субјект примењује одредбе *Правилника*, с тим што процењивање имовине која чини стечајну, односно ликвидациону масу, врши у складу са прописима којима се уређује стечај и ликвидација привредних субјеката. Чланом 89. *Закона о стечајном поступку* ("Службени гласник РС", бр. 84/2004 и 85/2005) није експлицитно прописан начин процењивања ставки финансијских извештаја, већ је прописан начин вођења пословних књига привредних субјеката који су у стечају. Захтеви тог закона који се разликују од захтева *Закона о рачуноводству и ревизији* или их допуњавају су:

- пословне књиге стечајног дужника после покретања стечајног поступка води стечајни управник или лице које он одреди;
- покретањем стечајног поступка сматра се да је почела нова пословна година;
- стечајно веће може да постави ревизора за оцену завршног рачуна односно *почетног стечајног биланса*;

Процењивање ставки финансијских извештаја привредних субјеката у стечају углавном је регулисано релевантним одребама *Националног стандарда број 2: НАЦИОНАЛНИ СТАНДАРД ЗА ПРИПРЕМУ ПОПИСА ИМОВИНЕ СТЕЧАЈНОГ ДУЖНИКА, САЧИЊАВАЊЕ ЛИСТЕ ДУЖНИКА СТЕЧАЈНОГ ДУЖНИКА, ЛИСТЕ ПОВЕРИЛАЦА И ПОЧЕТНОГ СТЕЧАЈНОГ БИЛАНСА*.

Чланом 5. *Правилника* је прописано да се промене које су у финансијским извештајима пословног субјекта настале на основу промена у рачуноводственим проценама као последица нових информација или нових

сазнања и које се не сматрају исправком грешака из претходног периода, обухватају у финансијским извештајима периода у којем су настале. Овакав захтев је у складу са захтевима *МРС 8 Рачуноводствене политике, промене рачуноводствених процена и грешке*, с тим да напомињемо да је у том Стандарду исправније наведено да се ефекат промена обухвата не само у текућем периоду, већ и у наредним ако је такав тип промене у процени - на пример, ако се промени стопа за обрачун амортизације та промена утиче на износ амортизације текућег обрачунског периода, али и свих наредних у којима ће се обрачунавати амортизација средства.

Ставом 2. члана 6. *Правилника* дефинисана је материјално значајна грешка: грешка која појединачно или кумулативно износи више од 2% од утврђеног добитка, односно губитка пре опорезивања. Овакво дефинисање материјално значајне грешке делимично је у складу са захтевом члана 25а. став 2. *Закона о порезу на добит предузећа* ("Службени гласник РС", бр. 25/2001, 80/2002, 43/2003 и 84/2004) - од њега се разликује јер се *Правилником* захтева поређење висине грешке у односу на добитак односно губитак пре опорезивања а *Закон о порезу на добит предузећа* захтева поређење са опорезивим добитком односно губитком, што није исто. Међутим, овакво дефинисање материјално значајне грешке супротно је захтевима *МРС 8 Рачуноводствене политике, промене рачуноводствених процена и грешке*. По том Стандарду **материјално значајна грешка** је она која значајно утиче на доношење економских одлука од стране корисника финансијских извештаја (тј. оних који доносе одлуке на основу тих извештаја). Због ње је, дакле, корисник финансијских извештаја донео или је могао донети другачију економску одлуку у односу на ситуацију да грешка није настала.

Према ставу 1. члана 6. *Правилника* материјално значајне грешке у финансијским извештајима пословног субјекта из претходног периода исправљају се корекцијом почетног стања нераспоређеног добитка, односно

губитка у периоду у коме су утврђене. Овакав начин исправљања материјално значајних грешака је у складу са захтевом *МРС 8 Рачуноводствене политике, промене рачуноводствених процена и грешке* и чланом 25а. *Закона о порезу на добит предузећа*. Међутим, проблем може настати у примени овог захтева јер је он императивне природе без могућности изузетка од његове примене. Сматрамо да и без тог навођења изузетка привредни субјект може користити изузетке од ретроактивне примене предвиђене *МРС 8 Рачуноводствене политике, промене рачуноводствених процена и грешке*.

Према члану 7. исправке грешака из ранијих периода које се у смислу *Правилника* не сматрају материјално значајним грешкама врше се у финансијским извештајима за период у којем су те грешке установљене. Сматрамо да је овакав захтев супротан духу *МСФИ*. Наиме, *МРС 8 Рачуноводствене политике, промене рачуноводствених процена и грешке* прописано је да се материјално значајна грешка исправља ретроактивно (исправком почетног стања године у којој је грешка настала), али тај Стандард не забрањује да се и оне грешке које нису материјално значајне исправљају на исти начин као и материјално значајне грешке.

Према ставу 1. члана 8. *Правилника* средство је ресурс који контролише пословни субјекат као резултат протеклих догађаја и од којег очекује прилив будућих економских користи и ако се његова вредност може утврдити. Овакво дефинисање средства није прецизно и у пракси могу настати проблеми у следећем смислу: да ли се ради о средству од којег се са стопостотном извесношћу очекује прилив будућих економских користи и да ли је у питању средство чија се вредност са стопостотном тачношћу може утврдити. У наставку ћемо навести како је то регулисано параграфом 7. *МРС 16 Некретнине, постројења и опрема*:

- да је **вероватно** да ће будуће економске користи повезане са средством притицати у привредни субјект и

- да се трошак набавке средства може **поуздано** утврдити.

Напомињемо да су у *МСФИ* објашњени термини "вероватно" и "поуздано".

У ставу 2. члана 8. *Правилника* се наводи да се средство признаје у финансијским извештајима ако у њему постоји потенцијал који обезбеђује будуће економске користи из којих ће у привредни субјекат уследити прилив новца или новчаних еквивалената. Међутим, постоје средства која такође треба признати али по основу којих у привредном субјекту неће уследити прилив новца или новчаних еквивалената - на пример, дати аванси за набавку залиха. То значи да је овај критеријум престрого постављен и да је требало навести прилив било којег средства или смањење неке обавезе (на пример, право на умањење пореза на добит у будућем периоду представља средство привредног субјекта).

У *Правилнику* се поједина вредновања врше по "тржишној вредности" док *МСФИ* захтевају да се таква вредновања врше по "фер вредност". Не ради се о терминолошким разликама, већ је могуће да се ради о суштински различитим вредностима. То би смо објаснили на следећем примеру: *Руководство једне фабрике за флаширање воде жели да откупи 5 ари земљишта од њеног власника. С обзиром да је власнику земље јасно да фабрика од њега мора да откупи то земљиште јер јој је неопходно због лакшег окретања возила, он је цену земљишта подигао неколико пута у односу на цену по којој су остали власници земљишта продали своје земљиште фабрици. Фабрика је морала од њега да купи то земљиште по захтеваној цени. То је, дакле, тржишна цена, али није фер (поштена) цена. У случају да фабрика вредновање земљишта врши применом модела ревалоризације из МРС 16 Некретнине, постројења и опрема мораће да спусти вредност тог земљишта на процењену фер вредности.*

У наставку приказујемо захтеве и примењивост одредби *Правилника* које се односе на признавање и вредновање појединих ставки финансијских извештаја:

1. Средства

1) Неуплаћени уписани капитал

Чланом 9. *Правилника* није прописано признавање неуплаћеног уписаног капитала, већ само начин његовог вредновања - процењује се у висини номиналног износа потраживања по основу уписа капитала. Овакав начин вредновања довешће до проблема у пракси. Наиме, није предвиђена могућност исправке вредности овог средства - на пример у ситуацији када је над лицем које је капитал уписало отворен поступак стечаја или је запало у значајне финансијске тешкоће, због чега неће моћи да уплати уписани износ капитала. Ако би се стриктно поступило по одредби *Правилника* нереално би било исказано ово средство, а дошли би у ситуацију да онај ко примењује *МСФИ* искаже другачију, реалнију, вредност овог средства, а самим тим и адекватне ставке капитала у пасиви *биланса стања*.

2) Нематеријална улагања и основна средства

Према ставу 1. члана 10. *Правилника* нематеријалним улагањима, у смислу *Правилника*, сматрају се улагања у немонетарна средства без физичког садржаја, која служе за производњу или испоруку добара и услуга, за изнајмљивање другим лицима или се користе у административне сврхе, чији ефекти се очекују у периоду дужем од једне године, као што су улагања у

развој, концесије, патенти, лиценце и слична права, улагања у прибављање нематеријалних улагања, као и куповином стечени goodwill. На наведени начин нематеријална улагања су била дефинисана у *МРС 38 Нематеријална улагања* чија је важност престала 31.12.2004. године. Ово делимично другачије дефинисање нематеријалних улагања не би требало у пракси да створи значајније проблеме, па по том основу не би требало да се појаве ни значајније разлике између оних привредних субјеката који примењују и оних који не примењују непосредно *МСФИ*. Међутим, проблем може бити чињеница да у *Правилнику* сем наведеног набрајања шта чини нематеријална улагања нису наведени критеријуми за признавање тих средстава, па због тога привредни субјект који примењује *Правилник* мора те послове урадити примењујући релевантне одредбе *МСФИ.*

У складу са ставом 2. и 3. члана 10. *Правилника* основним средствима сматрају се земљиште, грађевински објекти, инвестиционе некретнине, постројења, опрема, биолошка средства и остала основна средства, као и улагања у вези са прибављањем основних средстава. Основним средствима, у смислу *Правилника*, сматрају се и средства узета у финансијски лизинг. Овакво дефинисање основних средстава није у складу са *МСФИ*, као ни са *Правилником о контном оквиру и садржини рачуна у контном оквиру за предузећа и задруге*, јер на пример, земљиште може бити и основно средство, али и залиха уколико је набављено ради даље продаје. Требало је, дакле, убацити додатне критеријуме (намене средства) а не само физички изглед као критеријум за признавање средства.

Према ставу 4. члана 10. *Правилника* биолошким средствима сматрају се шуме, вишегодишњи засади и основно стадо. Овакво дефинисање биолошких средстава није у складу са *МСФИ*, као ни са *Правилником о контном оквиру и садржини рачуна у контном оквиру за предузећа и задруге* јер на пример, вишегодишњи засад може бити и основно средство, али и залиха уколико је

набављен ради даље продаје. Требало је, дакле, убацити додатне критеријуме (намене средства), а не само физички изглед као критеријум за признавање средства.

Инвестиционим некретнинама се према ставу 5. члана 10. *Правилника* сматрају некретнине (земљиште или зграде – или део зграде – или и једно и друго), које власник или корисник лизинга, по основу финансијског лизинга држи ради остваривања зараде од издавања некретнине или ради увећања вредности капитала или ради и једног и другог, а не ради: (а) употребе за производњу или снабдевање робом или пружање услуга или за административне сврхе; или (б) продаје у оквиру редовног пословања. Наведено класификовање *инвестиционих некретнина* рађено је у складу са *МРС 40 Инвестиционе некретнине*. Међутим, оваквим кратким дефинисањем нису обухваћене потенцијално спорне ситуације при класификовању средства у *инвестициону некретнину*: на пример, давање некретнине у закуп уз пружање услуга закупцу, давање недељивог дела некретнине у закуп, итд. Стога ће привредни субјекти у таквим ситуацијама бити принуђени да користе релевантне одредбе *МРС 40 Инвестиционе некретнине*.

Ставом 1. члана 11. *Правилника* прописано је да се накнадно вредновање нематеријалних улагања и основних средстава врши по набавној вредности или по цени коштања, умањеној за исправку вредности по основу амортизације и исправку вредности по основу обезвређења обрачунатих у складу са *Правилником*. Дакле, и за биолошка средства је предвиђен овакав начин накнадног вредновања. У члану 13. став 1. *Правилника* прописан је изузетак за овакво вредновање биолошких средстава, што ћемо објаснити приликом приказа тог члана.

Ставом 5. члана 11. *Правилника* дозвољава се пословном субјекту да општим актом може да уреди да земљиште и некретнине процењује по тржишној вредности. Овим ставом није прецизирано шта је то тржишна

вредност и како се израчунава. У том смислу привредни субјекти морају примењивати релевантне одредбе *МРС 16 Некретнине, постројења и опрема*. *Правилником* је у односу на *МСФИ* онемогућено да се постројења и опрема накнадно вреднују по фер вредности.

Ставом 2. члана 11. *Правилника* прописано је да набавну вредност средства при почетном признавању чини нето фактурна вредност добављача, увећана за зависне трошкове по основу набавке (дажбине које се не могу повратити од пореског органа и други директни зависни трошкови набавке) и трошкове довођења у стање функционалне приправности. У односу на релеванте одредбе *МРС 16 Некретнине, постројења и опрема* и *МРС 38 Нематеријална улагања* разлике би биле следеће: у случајевима плаћања за набављене залихе које је одложено преко уобичајених рокова плаћања у набавну вредност се не укључује фактурна вредност већ цена која би била плаћена за готово (уколико привредни субјект примењује основни поступак из *МРС 23 Трошкови позајмљивања*). Сем тога, предузеће ова средства може да прибави и у пословној комбинацији, на пример, куповином неког предузећа и његовим припајањем. У том случају *МСФИ 3 Пословне комбинације* захтева да се стечена средства вреднују по њиховој фер вредности. Оваква ситуација није предвиђена *Правилником* па би привредни субјект у том случају морао да примени релевантне одредбе *МСФИ 3 Пословне комбинације*. Даље, ова средства привредни субјект може стећи разменом за друга средства, па се може констатовати да ни за тај случај није предвиђен начин одређивања вредности по којој се средство почетно признаје. То значи да би и за те потребе било неопходно применити одредбе релевантних *МСФИ*.

Према ставовима 3 и 4. члана 11. *Правилника* цену коштања нематеријалних улагања и основних средства чине директни трошкови и припадајући индиректни трошкови производње. Ако је цена коштања већа или мања од набавне цене истог или сличног производа на тржишту, примењује се

нижа вредност. *Правилником* није регулисано где се разлика између ниже процењене набавне вредности и веће цене коштања исказује, па у том случају привредни субјект мора користити релевантне одредбе *МСФИ*.

Ставом 1. члана 12. *Правилника* прописано је да набавну вредност, односно цену коштања основних средства приликом додатних улагања извршених при реконструкцији, адаптацији и модернизацији или другој доградњи, ради повећања капацитета, побољшања квалитета или промене намене, односно продужетка века коришћења, чини збир неотписане вредности и вредности новог улагања, с тим што вредност додатног улагања у сопственој режији не може бити већа од тржишне вредности таквог додатног улагања.

Ставом 2. члана 12. *Правилника* прописано је да се неотписана вредност основних средстава из става 1. овог члана, умањује за неотписану вредност или процењену тржишну вредност делова који се замењују. Овим ставом није прецизирано како се утврђује неотписана вредност или процењена тржишна вредност делова који се замењују, па у том смисли привредни субјект мора користити релевантне одредбе *МРС 16 Некретнине, постројења и опрема*.

Ставом 1. члана 13. *Правилника* прописано је да се изузетно од члана 11. став 1. *Правилника*, у случају ако се биолошка средства на *датум биланса* могу проценити по тржишној вредности, она процењују по тој вредности. Овакво размишљање је супротно духу *МРС 41 Пољопривреда*, па и реалним животним ситуацијама. *МРС 41 Пољопривреда* захтева вредновање биолошких средстава по *фер вредности умањеној за процењене трошкове продаје* а изузетно по цени коштања ако се фер вредност умањена за процењене трошкове продаје не може поуздано утврдити. Сем тога у реалном пословању изузетак чине ситуације у којима тржишну цену биолошких средстава није могуће утврдити, а не обратно. Може се приметити и да се у *Правилнику* говори о тржишној вредности а у *МРС 41 Пољопривреда* о *фер вредности умањеној за процењене*

трошкове продаје. Надаље, *Правилником* није прецизиран начин одређивања тржишне цене па би привредни субјект у том случају морао користити релевантне одредбе *МРС 41 Пољопривреда*.

Према ставу 2. члана 13. *Правилника* смањења вредности биолошких средстава на основу процењивања по тржишној вредности, у складу са ставом 1. овог члана, исказују се на позицији расхода, а повећања вредности на позицији прихода у истом обрачунском периоду.

Према ставу 1. члана 14. *Правилника* нематеријална улагања, изузев goodwill-a, и основна средства, изузев земљишта и биолошких средстава и *инвестиционих некретнина* које се процењују по тржишној вредности, чији је корисни век употребе дужи од једне године, отписују се редовно у току пословне године на терет пословних расхода обрачуном амортизације.

Ставом 2. члана 14. *Правилника* прописано је да се под амортизацијом подразумева систематско отписивање вредности нематеријалних улагања и основних средства у току њиховог корисног века употребе. Корисни век употребе није *Правилником* прописан, али примењујући релевантне одредбе *МСФИ* радило би се о веку употребе средства у пословном субјекту.

Према ставу 3. члана 14. *Правилника* обрачуну амортизације подлежу нематеријална улагања и основна средства која кумулативно испуњавају следеће услове:

а) користе се у дужем периоду од једне године;

б) имају временски ограничену вредност употребе;

в) намењена су за употребу при обављању делатности.

Ставовима 4 и 5. члана 14. *Правилника* прописано је да се обрачун амортизације врши појединачно за свако основно средство, а изузетно за биолошка средства и алат и инвентар који се калкулативно отписује, обрачун амортизације може се вршити и по групама средстава.

Ставом 6. члана 14. *Правилника* набројана су средства која не подлежу амортизацији: *goodwill*, нематеријална улагања и основна средства у припреми, земљиште, биолошка средства и инвестиционе некретнине, ако се процењују по тржишној вредности, споменици културе и историјски споменици. Овакво набрајање није у потпуности у складу са релевантним захтевима *МСФИ*, јер се на пример, чак и земљиште може отписивати ако се коришћењем троши. Сем тога ни у једном члану *Правилника* није наведено до када се неко средство третира средством у припреми, тј. од када започиње обрачун његове амортизације. Није регулисано ни када се престаје са обрачуном амортизације. Због тога се ради решавања ових питања морају користити релевантне одредбе *МРС 16 Некретнине, постројења и опрема*, *МРС 23 Трошкови позајмљивања* или *МРС 38 Нематеријална улагања*.

Ставом 7. члана 14. *Правилника* прописано је да пословни субјекат општим актом уређује методе и стопе за обрачун амортизације. Ни у једном члану *Правилника* није наведена забрана коришћења *методе прогресивног отписивања*, што је супротно релевантним захтевима *МСФИ*.

Члан 15. *Правилника* налаже обавезну проверу да ли су основна средства на *датум биланса* обезвређена, с тим да су она обезвређена ако је њихова садашња вредност већа од надокнадиве вредности (продајне или употребне). Овим чланом се уопште не објашњава како се одређују продајна вредност и употребна вредност. То није једноставан рачуноводствени поступак, као што је на пример примена *FIFO* методе за обрачун излаза са залиха и не може се, као што смо већ раније рекли, привредни субјект који користи *Правилник* упућивати на коришћење неког факултетског уџбеника на основу којег ће утврдити обезбређеност својих основних средстава. Једино решење је да привредни субјект користи одредбе релевантних Стандарда, конкретно *МРС 36 Обезвређење средстава*. Поред тога *Правилником* није прописан ни начин књижења обезвређења, сем да се књижи као расход

периода у којем је оно констатовано (није предвиђено да ли се и ком средству умањује вредност, шта се ради са goodwill-ом, итд.). Стога се за књижење обезвређења морају користити релевантне одредбе *МРС 36 Обезвређење средстава*.

Правилник за разлику од *МРС 36 Обезвређење средстава* захтева безусловну процену да ли су средства обезвређена (провером књиговодствене вредности са *надокнадивом вредношћу*). *МРС 36 Обезвређење средстава* не захтева од пословног субјекта да одмах утврђује надокнадиву вредност средства (што је изузетно обиман и комплексан посао), већ да пре тога утврди да ли постоје параметри који указују да је дошло до обезвређености средстава. И уколико такви параметри постоје врши се провера обезвређености средстава.

Према ставу 3. члана 15. *Правилника* укидање обезвређења нематеријалних улагања и основних средстава исказује се као приход у периоду у којем је укидање утврђено. *Правилником* није прецизиран начин утврђивања износа смањења обезвређености и комплетног начина књижења тог укидања обезвређења. Због тога привредни субјект мора користити релевантне одредбе *МРС 36 Обезвређење средстава*.

Чланом 16. *Правилника* прописано је да се добици или губици који проистекну из расходовања или отуђења нематеријалног улагања и основног средства утврђују као разлика између нето прилива од продаје и садашње књиговодствене вредности утврђене на дан расходовања, односно отуђења. У односу на релевантне одредбе *МСФИ* разлика је у томе што *Правилник* не регулише ситуацију када се продаја врши са одложеним роком наплате, јер у том случају привредни субјект остварује и приходе од финансирања, а у њиховом износу требало би да искаже мањи добитак од продаје или већи губитак од продаје средства.

3) Учешћа у капиталу

Ставом 1. члана 17. *Правилника* прописано је да се учешћа у капиталу правних лица процењују по набавној вредности, умањеној за губитке по основу обезвређења. Овим ставом није прецизирано о каквој се врсти учешћа у капиталу ради, али имајући у виду ко има право да примењује одредбе *Правилника* сигурно се не ради о учешћу у капиталу *зависних правних лица*. Могуће је да су у питању учешћа код којих привредни субјект има значајно учешће или би се радило о учешћу у заједничком улагању. У том случају овакав захтев *Правилника* је у супротности са захтевима релевантних *МСФИ*. Наиме, *МРС 28 Улагања у придружена друштва* захтева да се улагање у придружена друштва вреднују применом *методе учешћа*, а *МРС 31 Заједничка улагања* захтева да се учешћа у капиталу заједничког улагања рачуноводствено обухвата:

- по трошку набавке (по набавној вредности) или
- у складу са *МРС 39 Финансијски инструменти: Признавање и мерење*.

Према ставу 2. члана 17. *Правилника* учешћа у капиталу правних лица која су намењена продаји, процењују се по тржишној вредности, а разлике које се по том основу утврде исказују се у ревалоризационим резервама. Овај захтев није супротан релевантном захтеву из *МРС 39 Финансијски инструмент: Признавање и мерење*, али напомињемо да није изабран одговарајући назив ових средстава: не ради се о средствима намењеним продаји, већ о средствима расположивим за продају - расположиво за продају и намењено за продају нису синоними; могуће је, на пример, да неко средство које је расположиво за продају руководство привредног субјекта уопште не намерава да прода, јер дугорочно очекује раст његове вредности, или је

задовољно дивидендом коју добија по основу за њега; оно је расположиво за продају у смислу да га у сваком тренутку може продати.

4) Остали дугорочни финансијски пласмани

Ставом 1. члана 18. *Правилника* прописано је да се остали дугорочни финансијски пласмани процењују по набавној вредности, умањеној за губитке по основу обезвређења. Овакво вредновање може бити у супротности са релевантним захтевом *МРС 39 Финансијски инструменти: Признавање и мерење*. Наиме, вредновање финансијских инструмената који се држе до доспећа врши се у износу њихове амортизоване вредности, уз коришћење *ефективне каматне стопе*.

Према ставу 2. члана 18. *Правилника* хартије од вредности које су купљене ради продаје процењују се по тржишној вредности, а разлике које се по том основу утврде исказују се као приходи или расходи. Сматрамо да је у овом ставу изостављена реч "одмах", јер је то битна карактеристика ових средстава - по којој се они, између осталог, разликују од других група финансијских средстава. У *Правилнику*, дакле, нису наведени услови за признавање неке хартије од вредности у групу финансијских средстава која се вреднују по фер вредности и код којих се промене фер вредности одмах исказују као приходи или расходи. Из тог разлога привредни субјект корисник *Правилника* мора за те намене користити релевантне одредбе *МРС 39 Финансијски инструменти: Признавање и мерење*.

Ниједним чланом *Правилника* није прописана забрана или ограничење да се врши прекласификација финансијских средстава из једне у другу групу финансијских средстава, као што је то учињено у *МРС 39 Финансијски инструменти: Признавање и мерење*. Изостављањем овакве забране или

ограничења отвара се могућност легалне манипулације са резултатом пословних субјеката (а самим тим и са висином опорезиве добити). *На пример, предузеће има у поседу акције једне пословне банке. Акције су биле класификоване као финансијско средство расположиво за продају. У обрачунском периоду акције банке су понуђене на берзи на продају. На основу односа понуде и тражње цена тих акција је значајно порасла. Директор предузећа је заинтересован да предузеће искаже велики добитак у обрачунском периоду, јер жели да од банке тражи кредит. С обзиром да су акције класификоване као финансијско средство расположиво за продају рачуновођа повећање њихове фер вредности књижи као повећање ревалоризационе резерве а не као приход. Предузеће примењује МСФИ а могло би по Закону о рачуноводству и ревизији да примењује Правилник. С обзиром да у Правилнику не постоји забрана прекласификовања финансијских средстава из једне у другу групу директор предузећа доноси одлуку да за признавање и вредновање ставки у финансијским извештајима предузеће надаље врши у складу са Правилником, како би прекласификовао средство и повећање вредности признао као приход. Сматрамо да се овакво поступање може сматрати лажирањем финансијских извештаја.*

5) Залихе

Ставовима 1, 2 и 3. члана 19. *Правилника* у вези са залихама материјала, резервних делова, инвентара и робе прописан је начин њиховог вредновања: процењују се по набавној вредности, умањеној за губитке по основу обезвређења. Набавну вредност чине нето фактурна вредност и зависни трошкови набавке, као и дажбине које се не могу повратити од пореског органа. Под зависним трошковима набавке подразумевају се сви директни

трошкови у поступку набавке до ускладиштења. У зависне трошкове набавке могу се укључити и припадајући трошкови сопственог транспорта, укључујући и трошкове утовара и истовара, највише до нивоа тржишне цене такве услуге. У односу на релеванте одредбе *МРС 2 Залихе* разлике би биле следеће: у случајевима плаћања за набављене залихе код којег је оно одложено преко уобичајених рокова плаћања у набавну вредност се не укључује фактурна вредност већ цена која би била плаћена за готово (уколико привредни субјект примењује *основни поступак* из *МРС 23 Трошкови позајмљивања*). Сем тога, предузеће залихе може да прибави и у пословној комбинацији, на пример, куповином неког предузећа и његовим припајањем. У том случају *МСФИ 3 Пословне комбинације* захтева да се стечене залихе вреднују по њиховој фер вредности. Оваква ситуација није предвиђена *Правилником* па би привредни субјект у том случају морао да примени релевантне одредбе *МСФИ 3 Пословне комбинације*.

Према ставу 4. члана 19. *Правилника* материјал, резервни делови и инвентар произведени за сопствене потребе процењују се по цени коштања утврђеној на начин прописан у члану 20. ст. 2. и 3. *Правилника* или по нето тржишној цени ако је она нижа. *Правилником* није регулисано где се разлика између ниже процењене набавне вредности и веће цене коштања исказује, па у том случају привредни субјект мора користити релевантне одредбе *МСФИ*.

Ставовима 5 и 6. члана 19. *Правилника* прописано је утврђивање и поступање са губицима по основу обезвређења залиха материјала, резервних делова, инвентара и робе. Губици по основу обезвређења тих залиха утврђују се као разлика између набавне вредности залиха и њихових нето продајних вредности на *датум биланса*. Ови губици по основу обезвређења исказују се као расход, а укидање губитака по основу обезвређења залиха исказује се као приход, у периоду у којем су настали. Овим ставовима није прописан начин утврђивања нето продајних вредности на *датум биланса*, као ни изузеће од

признавања обезвређења материјала (уколико нису обезвређени производи који се од њих израђују). Због тога ће привредни субјекти морати да користе релевантне одредбе *МРС 2 Залихе*.

Ставом 7. члана 19. *Правилника* предвиђено је да се обрачун излаза са наведених залиха може вршити по методи "прва улазна - прва излазна" (*FIFO*) или по *методи просечне пондерисане цене*, према општем акту пословног субјекта. У односу на *МРС 2 Залихе* постоје разлике у смислу да *Правилником* није експлицитно предвиђена *малопродајна метода*, тј. метода која се примењује када се залихе робе у продајним објектима воде по продајним ценама. Ова метода је на посредан начин допуштена ставом 8. овог члана по којем ако се залихе материјала, резервних делова и инвентара воде по планским набавним ценама, а залихе робе по продајним ценама, обрачун одступања у ценама, односно разлике у цени врши се тако да вредност излаза буде сведена на вредност из става 7. овог члана. Скрећемо пажњу да у *МРС 2 Залихе* ни у једном параграфу није предвиђена могућност да се залихе материјала, резервних делова и инвентара воде по планским вредностима. Свођење вредности залиха материјала у случају да се воде по планским ценама на вредност залиха које се воде по *методи просечних пондерисаних цена* могуће је једино ако предузеће има једну врсту залиха. У свим осталим случајевима ефекат примене *методе планских цена* неће обезбедити вредност залиха које би се вредновале применом *методе просечних пондерисаних цена* или применом *FIFO* методе.

Ставом 9. члана 19. *Правилника* обрачун одступања у ценама из става 8. тог члана, врши се у складу са општим актом пословног субјекта – *Правилником* није прецизирано какви све начини обрачуна одступања могу бити.

Чланом 20. *Правилника* регулисано је вредновање залиха недовршене производње и готових производа. Ове залихе се процењују по цени коштања или по нето продајној цени ако је она нижа.

Цену коштања чине набавна вредност утрошеног материјала за израду, трошкови прераде и други трошкови који су настали у процесу довођења залиха на садашњу локацију и садашње стање. Трошкови прераде залиха обухватају директне трошкове који се односе на јединице производње и припадајуће индиректне трошкове производње. *Правилником* није забрањено укључивање у билансну цену коштања прекомерних трошкова материјала, као и одступања по основу незапослености и неефикасности, као што је то забрањено *МРС 2 Залихе*. Сем тога *Правилником* није предвиђен посебан начин вредновања залиха недовршене производње у грађевинарству, бродоградњи и машиноградњи (што регулише *МРС 11 Уговори о изградњи*). То значи да би се код ових делатности применом *Правилника* добиле вредности залиха другачије од вредности које би се добиле применом *МРС 11 Уговори о изградњи*. Проблем није у томе што би се добиле другачије вредности, већ што се једино применом захтева *МРС 11 Уговори о изградњи* могу добити реалне вредности оваквих залиха.

Ако се залихе недовршене производње и готових производа воде по планским или другим облицима сталних цена, обрачун одступања у ценама, односно разлике у цени врши се тако да вредност излаза буде сведена на вредност из става 1. овог члана (цену коштања или нето продајну вредност ако је она нижа).

Ако се нето продајна вредност залиха недовршене производње и готових производа на *датум биланса* смањи испод вредности по којима су исказане, за износ те разлике врши се обезвређење залиха на терет расхода у периоду у којем је утврђено смањење вредности.

Укидање обезвређења залиха врши се у корист прихода у периоду у којем је утврђено смањење обезвређења.

Према члану 21. *Правилника* цену коштања пољопривредних производа произведених као плод сопствених биолошких средстава пословног субјекта, чини њихова тржишна вредност, умањена за процењене трошкове продаје на дан када је производња завршена (уместо израза „цена коштања“ требало је употребити израз „књиговодствена вредност“ или „билансна вредност“). *Правилником* није прописан начин утврђивања тржишне вредности нити процењених трошкова продаје. У *МРС 41 Пољопривреда* дата су детаљна упутства за израчунавање фер вредости и шта чине процењени трошкови продаје. Овај Стандард се мора користити и за ситуацију која је честа у пракси а није предвиђена *Правилником*: да се не може утврдити тржишна цена јер се пољопривредним производом у таквом стању не тргује. Рецимо, на *датум биланса* углавном не постоји тржишна цена за пшеницу посејану ујесен. У том случају у складу са *МРС 41 Пољопривреда* вредновање се врши по цени коштања на *датум биланса*.

6) Стална средства намењена продаји

Чланом 22. *Правилника* прописано је да стална средства намењена продаји, у смислу *Правилника*, чине нематеријална улагања и основна средства намењена продаји - из наведеног дефинисања сталних средстава се не види да се ради о већ коришћеним средствима од стране пословног субјекта. Мало правно лице, на основу одлуке или плана продаје, класификује стална средства као средства намењена продаји, ако ће се њихов исказани износ првенствено повратити продајом, а не коришћењем у обављању делатности. *МСФИ 5 Стална средства која се држе за продају и пословања која су престала* у

односу на *Правилник* садржи пуно ограничавајућих захтева који треба сви да буду испуњени да би се стално средство класификовало у стално средство намењено продаји. Недостатак у *Правилнику* ових ограничавајућих захтева отвара могућност легалне манипулације резултатом од стране пословних субјеката, што ни у ком случају не треба радити. На пример: *Предузеће послује лоше, тако да ће исказати губитак, што његовом руководству не одговара. Оно жели да искаже макар минимални добитак. Трошкови код којих би се могло интервенисати у смислу њиховог смањења су трошкови амортизације. Али је проблем у томе што би требало престати са обрачунавањем амортизације средстава оба погона, а могла би да се обрачуна амортизација за управну зграду. У том случају резултат би био позитиван. Могућност да се престане са обрачунавањем амортизације средстава оба погона постоји ако би се та средства прогласила сталним средствима која се држе за продају. Предузеће примењује МСФИ а има могућност да примењује Правилник. С обзиром да МСФИ 5 Стална средства која се држе за продају и пословања која су престала захтева испуњење више услова за прекласификацију средства које се користи у стално средство које се држи за продају, руководство би радо прешло на примену Правилника, јер он такве услове нема - неки од услова захтеваних МСФИ 5 су: да се огласи продаја у средствима јавног информисања, да одлуку донесе одговарајући ниво руководства, да постоји активно тржиште за таква средства, да се она на продају понуде по реалној цени...* ***Сматрамо да овакво поступање (прелазак на примену Правилника из наведеног разлога) може да се сматра лажирањем финансијских извештаја.***

Према ставу 3. члана 23. *Правилника* стално средство које је класификовано као *средство намењено за продају*, процењује се по нижем износу између износа по којем је исказано (по набавној цени или цени коштања) и износа по тржишној вредности умањеној за трошкове продаје –

напомињемо да се не пореди набавна или цена коштања и тржишна вредност умањена за трошкове продаје, као што је то наведено у овом ставу, већ књиговодствена вредност средства (садашња вредност средства) са тржишном вредношћу умањеној за процењене трошкове продаје.

Привредни субјекат не амортизује стално средство све док је класификовано као *средство намењено за продају*, или док је део *групе за отуђење* која је класификована као *група средстава намењена за продају*.

Привредни субјекат признаје губитак због обезвређења за сваки почетни или накнадни отпис средства до тржишне вредности умањене за трошкове продаје.

Привредни субјекат признаје добитак за сваки следећи пораст у тржишној вредности умањеној за трошкове продаје средства, али не већи од кумулативног губитка због обезвређења који је раније признат.

7) Краткорочни пласмани и потраживања

Ставом 1. члана 23. *Правилника* прописано је да се краткорочни кредити и зајмови процењују по номиналној вредности, умањеној индиректно за процењене губитке због обезвређења, а директно за настала и документована смањења вредности.

Ставом 2. прописано је да се хартије од вредности и откупљене акције и удели других правних лица (у члану није наведено да се ради о средствима која имају третман обртних средстава – претпостављамо да се ради о тим средствима с обзиром на члан *Правилника* у којем су сврстана) процењују по набавној вредности или по тржишној вредности ако је она нижа. Овај захтев није у потпуности у складу са релевантним захтевима *МСФИ*. Наиме, с обзиром да се ради о обртним средствима у *МСФИ* постоји захтев да се такве

откупљене ације и удели других правних лица вреднују по фер вредности (а промене фер вредности да се одмах признају као приход или расход) а дужничке хартије од вредности да се вреднују у складу са наменом тих средстава: ако су купљене са намером да буду продате вреднују се по фер вредности, а ако се држе до доспећа вреднују се по амортизованој вредности. Наведени захтев става 2. члана 23. *Правилника* у супротности је са захтевом члана 18. *Правилника*, који, како смо већ рекли, захтева вредновање по фер вредности учешћа у капиталу купљених ради даље продаје.

Откупљене сопствене акције и откупљени сопствени удели исказују се по номиналној вредности, а разлика се исказује на позицији емисионе премије.

Краткорочна потраживања процењују се по номиналној вредности, умањеној индиректно за процењени износ вероватне ненаплативости потраживања, а директно – ако је немогућност наплате извесна и документована.

Финансијски пласмани и потраживања у страној валути, као и потраживања са валутном клаузулом процењују се по средњем курсу стране валуте на дан састављања финансијских извештаја, умањени индиректно за процењени износ вероватне ненаплативости, а директно – ако је немогућност наплате извесна и документована.

8) Готовински еквиваленти и готовина

Према члану 24. *Правилника* готовинским еквивалентима и готовином сматрају се хартије од вредности, депозити по виђењу, готовина, племенити метали и предмети од племенитих метала (према *МСФИ* племенити метали и предмети од племенитих метала не сматрају се готовином).

Хартије од вредности имају карактер готовинског еквивалента ако су непосредно уновчиве уз безначајан ризик смањења вредности.

Хартије од вредности као готовински еквиваленти, депозити по виђењу и готовина процењују се по номиналној вредности.

Племенити метали и предмети од племенитих метала процењују се у висини вредности изведене из цене племенитих метала на светском тржишту.

Хартије од вредности, депозити по виђењу и готовина у страној валути процењују се по средњем курсу стране валуте на дан састављања финансијских извештаја.

Сматрамо да је требало предвидети да се за наведена средства утврђује њихова обезвређеност само у случају да постоје индикатори који на то указују. На пример, ако у благајни буду пронађене оштећене новчанице, њихова вредност је нижа од њихове номиналне вредности.

9) Активна временска разграничења

Према члану 25. *Правилника* на терет активних временских разграничења исказују се:

- унапред плаћени, односно фактурисани трошкови наредног периода;
- приходи текућег периода који нису могли бити фактурисани, а за које су настали трошкови у текућем периоду; и
- остала активна временска разграничења.

2. Капитал и обавезе

1) Капитал

Ставом 1. члана 26. *Правилника* прописано је да капитал чине основни капитал (акцијски капитал, удели, улози, државни капитал, друштвени капитал, задружни капитал), остали капитал, неуплаћени уписани капитал, резерве (емисиона премија, законске, статутарне, ревалоризационе и друге резерве), добитак из ранијих година и добитак из текуће године, умањен за порез на добит. У наведеном ставу је направљена очита грешка, јер је наведен акцијски капитал као могућа врста основног капитала код правних лица која би примењивала *Правилник*. Наиме, акционарско друштво нема ни теоријске шансе да примењује *Правилник*, јер по *Закону о рачуноводству и ревизији* такво правно лице мора примењивати *МСФИ*.

Ставом 2. члана 26. *Правилника* одређује се да губитак из ранијих година и губитак из текуће године представљају исправку вредности капитала, што значи и да се у обрасцу *биланса стања* исказују у оквиру капитала са предзнаком минус. Овим ставом није наведен ниједан други облик капитала који би у *билансу стања* могао да има предзнак минус (на пример, ревалоризационе или друге резерве које би се формирале сходно члану 17. став 2. *Правилника* – негативне резерве по основу промене тржишне вредности учешћа у капиталу правних лица која су намењена продаји формирале би се у случају пада њихове тржишне вредности испод њихове почетне књиговодствене вредности).

Капитал и губитак уносе се у финансијске извештаје у номиналном износу, односно у висини књиговодствене вредности.

2) Дугорочна резервисања

Према члану 27. *Правилника* дугорочна резервисања представљају обавезе за покриће трошкова и ризика проистеклих из претходног пословања који ће се појавити у наредним годинама, а односе се нарочито на:

- резервисања за трошкове у гарантном року;
- резервисања за обнављање природних богатстава;
- резервисања за задржане кауције и депозите;
- резервисања за остале вероватне трошкове који ће настати, а односе се на садашње учинке (резервисања за судске спорове, за издате гаранције и друга јемства и друга резервисања).

Скрећемо пажњу да релевантни Стандард (*МРС 37 Резервисања, потенцијалне обавезе и потенцијална средства*) не поставља као услов за признавање неког резерисања да се ради о **дугорочном** резервисању. Према том Стандарду резервисање се може вршити и за покриће трошкова и ризика проистеклих из претходног пословања који ће се појавити у периоду краћем од 12 месеци посматрано од *датума биланса*. Користимо прилику да нагласимо да овакво непрецизно навођење назива резервисања постоји и у *Правилнику о контном оквиру и садржини рачуна у контном оквиру за предузећа и задруге*. Наиме, група у којој се обухватају резервисања зове се *40 – Дугорочна резервисања*.

Дугорочна резервисања из става 1. овог члана процењују се у висини очекиваних издатака по основу будућих обавеза.

Процењивање дугорочних резервисања врши се на основу веродостојне техничке, књиговодствене и друге документације, на начин уређен општим актом пословног субјекта.

Према ставу 1. члана 28. *Правилника* настали издаци по основу извршених дугорочних резервисања терете износ резервисања. Овакво

одређење шта терети резервисања није адекватно, јер некада се резервисање укида и по основу обављања активности унутар привредног субјекта, у ком случају не настају директно издаци (на пример, у сопственој режији поправка у гарантном року продатих производа).

Ставом 2. овог члана прописано је да се издаци преко износа извршених резервисања исказују као расходи, а неискоришћени део резервисања се укида и исказује као приход.

3) Обавезе

Ставом 1. члана 29. *Правилника* постављен је критеријум за класификовање обавеза на дугорочне – да доспевају у року дужем од годину дана од дана чинидбе, односно од дана састављања финансијских извештаја, и набрајају се врсте обавеза које могу бити класификоване у дугорочне обавезе: обавезе према матичним, зависним и другим повезаним правним лицима, обавезе по дугорочним кредитима и зајмовима, обавезе по хартијама од вредности и остале дугорочне обавезе. У овом набрајању је направљена очита грешка, јер уколико привредни субјект има обавезе према зависном правном лицу то значи да је оно матично правно лице и да не може примењивати *Правилник* (сем ако *група* узета у целини не чини *мало правно лице*).

Ставом 2. овог члана дефинисане су краткорочне обавезе као обавезе које доспевају у року до годину дана, од дана чинидбе, односно од дана састављања финансијских извештаја. Овакво класификовање краткорочних и дугорочних обавеза (класификовање само узимањем у обзир критеријум доспећа у року краћем од годину дана) није у складу са релевантним одредбама *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја*. Наиме, у складу са тим Стандардом да би се обавеза класификовала као краткорочна довољно је

да испуњава следећи критеријум: очекује се да ће бити измирена у току нормалног пословног циклуса привредног субјекта (ако се уобичајени пословни циклус привредног субјекта не може јасно идентификовати претпоставља се да је његово трајање дванаест месеци) – у овом Стандарду наведени су и други критеријуми на основу којих се обавеза може класификовати као краткорочна.

Према ставу 3. овог члана део дугорочних обавеза који доспева у року краћем од годину дана од дана састављања финансијских извештаја, исказује се као краткорочна обавеза.

Ставом 4. овог члана прописано је да се обавезе процењују у висини номиналне вредности проистекле из одговарајуће пословне и финансијске трансакције, према веродостојним исправама. Овим ставом није прецизирано да ли се ради о почетном или накнадном вредновању обавеза. С обзиром да *Правилником* нигде није посебно наведен начин накнадног вредновања обавеза напомињемо да је у *МРС 39 Финансијски инструменти: Признавање и мерење* за већину обавеза (сем оних које се вреднују по фер вредности и чије се промене одмах признају као приход или расход) предвиђено да се накнадно вредновање финансијских обавеза врши по амортизованом износу уз коришћење *методе ефективне камате*.

Ставом 5. овог члана прописано је да се обавезе у страној валути, као и обавезе са валутном клаузулом, процењују по средњем курсу стране валуте на дан састављања финансијских извештаја.

Чланом 30. *Правилника* прописано је да се:

- обавезе код којих је истекао рок застарелости уносе у остале приходе,
- обавезе по основу хартија од вредности исказују заједно са каматом која је обрачуната до дана састављања финансијских извештаја и

- камата за будуће периоде након дана састављања финанасијских извештаја не исказује у *билансу стања*.

4) Пасивна временска разграничења

Према ставу 1. члана 31. *Правилника* у оквиру пасивних временских разграничења исказују се унапред наплаћени, односно обрачунати приходи и трошкови текућег периода за које није примљена исправа или кад обавеза плаћања настаје у будућем периоду.

У оквиру пасивних временских разграничења исказују се одложени приходи и примљене донације са наменом утврђеном уговором.

Донације намењене повећању прихода уносе се у *биланс успеха* у целини, осим износа који прелази укупне расходе периода када су донације примљене. Тај износ се одлаже на пасивним временским разграничењима и исказује у приходима у наредном обрачунском периоду.

Ставом 4. овог члана прописано је да се донације намењене инвестирању и набавкама сталне имовине, резервних делова и материјала исказују у приходима у складу са отписима набављене сталне имовине и потрошњом резервних делова и материјала. Овакав захтев није у потпуности усклађен са захтевима *МСФИ*. Наиме, примљена донација се временски може разграничити само уколико је условљена. Уколико се даје без икаквог услова ради се о помоћи и одмах признаје као приход. Сем тога у складу са *МРС 20 Државна додељивања и обелодањивање државне помоћи* приликом укидања наведеног пасивног временског разграничења не признаје се приход, већ умањује исказани износ амортизације средства стеченог уз помож државног додељивања.

3. Приходи и расходи

1) Пословни приходи и расходи

Према члану 32. *Правилника* пословне приходе чине приходи од продаје робе, производа и услуга, приходи од активирања учинака, приходи од субвенција, дотација, регреса, компензација и повраћаја дажбина по основу продаје робе, производа и услуга и други пословни приходи који су обрачунати у књиговодственој исправи, независно од времена наплате.

Приходи од продаје робе, производа и услуга признају се по фактурној вредности, по одбитку датих рабата и других попуста и пореза на додату вредност. Овакво вредновање прихода није увек у складу са захтевима *МРС 18 Приходи*. На пример, у случају продаје са одложеном наплатом неопходно је израчунати и признати приходе од финансирања, па би приходи од продаје робе, производа или вршења услуге чинили разлику између с једне стране фактурне вредности, по одбитку датих рабата и других попуста и пореза на додату вредност и с друге стране признатих прихода од финансирања.

Ставом 3. овог члана је прописано да се приходима од активирања учинака сматрају приходи по основу употребе робе, производа и услуга за нематеријална улагања, основна средства, учешћа у капиталу, материјал, инвентар и резервне делове, прираст основног стада и сопствени транспорт ради набавке материјала и робе, укључујући и трошкове утовара, истовара и за репрезентацију. Овакво дефинисање прихода од активирања учинака произлази из примењеног контног оквира (од наведених прихода једино су приходи од прираста основног стада "прави" приходи). Ови приходи се вреднују и признају по цени коштања, која обухвата директне трошкове материјала и рада и алоциране опште трошкове производње.

Пословни приходи се на крају обрачунског периода увећавају или умањују за промену стања залиха недовршене производње и готових производа.

Чланом 32. *Правилника* нису прописани услови за признавање пословних прихода, па би у случају било какве недоумице требало користити релевантне одредбе *МРС 18 Приходи* (јер тај Стандард садржи одредбе за признавање прихода).

Чланом 33. *Правилника* прописани су пословни расходи. Њих чине расходи директног материјала и робе и други пословни расходи (трошкови осталог материјала, производне услуге, резервисања, амортизација, нематеријални трошкови, порези и доприноси пословног субјекта независни од резултата, бруто зараде и остали лични расходи, независно од момента плаћања).

Трошкови директног материјала и продате робе вреднују се и признају по набавној вредности.

Трошкови зарада се исказују у висини стварно обрачунатих зарада.

Други пословни расходи се признају по фактурној вредности, односно вредности утврђеној на основу рачуноводствене исправе.

2) Финансијски приходи и расходи

Чланом 34. *Правилника* прописани су финансијски приходи. Њих чине приходи од камата, позитивне курсне разлике, позитивни ефекти по основу валутне клаузуле, дивиденде и остали финансијски приходи.

Приходи од камате се признају у износима обрачунатим применом уговорене или затезне каматне стопе за коришћена средства од стране лица коме су средства дата на располагање до дана састављања финансијских

извештаја. У вези са признавањем прихода од камате дали смо напомену и уз члан 32. *Правилника*.

Приходи од дивиденди се признају у висини обрачунатих, наплаћених прихода, односно у висини приписаних дивиденди основном капиталу.

Чланом 35. *Правилника* прописани су финансијски расходи. Њих чине расходи по основу камата, негативне курсне разлике, негативни ефекти по основу валутне клаузуле, као и остали финансијски расходи.

Расходи камата се исказују у износима обрачунатим применом уговорене и затезне каматне стопе за коришћена примљена средства до дана састављања финансијских извештаја. У вези са признавање расхода по основу камата давали смо напомену и уз чланове 11 и 19. *Правилника*.

Остали финансијски расходи се исказују у висини исплаћених износа.

3) Остали приходи и расходи

Ставом 1. члана 36. *Правилника* прописано је да се добици од продаје нематеријалних улагања и основних средстава, учешћа у капиталу, добици од продаје дугорочних хартија од вредности, добици од продаје материјала, вишкови, приходи од смањења обавеза, приходи од наплаћених отписаних потраживања, приходи по основу ефеката уговорене заштите од ризика, осим ефеката по основу валутне клаузуле, приходи од укидања неискоришћених дугорочних резервисања и остали приходи признају по обрачунатим износима заснованим на веродостојној документацији. Овакав захтев може бити у супротности са захтевима *МРС 18 Приходи* у случају да се ради о одложеном плаћању (у ком случају из продајне вредности искључује се приход по основу финансирања купца).

Ставом 2. овог члана прописано је да приходе по основу усклађивања вредности имовине чине позитивни ефекти по основу вредносног усклађивања до износа раније извршеног обезвређења нематеријалних улагања, основних средстава, залиха потраживања и финансијских пласмана, у складу са *Правилником*.

Према ставу 1. члана 37. *Правилника* губици по основу продаје и расходовања нематеријалних улагања и основних средстава, губици по основу продаје дугорочних хартија од вредности и учешћа у капиталу, губици од продаје материјала, мањкови, расходи по основу ефеката уговорене заштите од ризика, осим ефеката по основу валутне клаузуле, расходи директних отписа потраживања и расходи по основу отписа (расходовања) залиха, признају се по обрачунатим износима заснованим на веродостојној документацији.

Ставом 2. овог члана прописано је да расходе по основу обезвређења имовине чине негативни ефекти по основу обезвређења нематеријалних улагања, основних средстава, залиха и потраживања и финансијских пласмана, у складу са *Правилником*.

4. Одложена пореска средства и одложене пореске обавезе

Правилником није посебно прописиван начин признавања и вредновања *одложених пореских средстава* и *одложених пореских обавеза* - што је још један од недостатака *Правилника*. То је делом довело у пракси до недоумице да ли привредни субјекти који примењују *Правилник* треба да врше признавање и вредновање одложених пореских средстава и обавеза. Преовладало је, по нама, погрешно мишљење да они то нису дужни да раде, па је то био један од најчешћих разлога зашто су се поједини привредни субјекти опредељивали за примену *Правилника*. Одсуством признавања и вредновања

одложених пореских средстава и *одложених пореских обавеза* финансијски извештаји могу постати нереални и непоуздани, јер на пример, и мало правно лице може имати значајне пореске олакшице у вези са плаћањем пореза на добит - што се не би видело у финансијским извештајима уколико не би било извршено признавање *одложених пореских средстава*.

*

* *

На основу изложене анализе *Правилника* може се закључити да нема скоро ни једног његовог члана који не садрже неку материјално значајну грешку која може да утиче на релевантност и поузданост финансијских извештаја. У том смислу ћемо у поглављу 5. дисертације дати предлоге у вези са *Правилником* и потребом да се малим правним лицима и предузетницима обезбеди прихваљивији *оквир финансијског извештавања* у односу на комплетан сет *Међународних стандарда финансијског извештавања* Предлог-22.

Коришћени термини:

Термини коришћени у овом поглављу дисертације, као и термини који су неопходни за његово разумевање, а нису претходно објашњени у дисертацији, су:

93. **Датум биланса** - То је дан на који се састављају финансијски извештаји, односно дан на који се завршава обрачунски период за који се састављају финансијски извештаји. У складу са параграфом 6. *Оквира за састављање*

и приказивање финансијских извештаја финансијски извештаји се припремају и приказују најмање једном годишње. Тај дан је најчешће 31.12. или неки други дан у случају састављања периодичних финансијских извештаја у току године;

94. **Инвестициона некретнина** - средства која се могу сврстати као инвестициона некретнина су земљиште и грађевински објекти. У инвестициону некретнину могу се сврстати и делови ових средстава (на пример, једно "крило" зграде, итд.). Да би се ова средства сврстала у инвестициону некретнину, неопходно је да буде испуњен бар један од следећих услова:
    - привредни субјект средство поседује због зараде од његовог давања у закуп или
    - привредни субјект средство поседује због очекиваног пораста вредности те некретнине.

    Значај разликовања, тј. сврставања одређених земљишта и грађевинских објеката привредног субјекта у категорију средстава под називом "инвестициона некретнина" произлази из чињенице да се за та средства примарно примењује *МРС 40 Инвестициона некретнина*;
95. **Надокнадиви износ** је виши износ од: *фер вредности средства умањене за процењене трошкове његове продаје* или његове *употребне вредности*;
96. **Употребна вредност средства** је садашња вредност процењених будућих нето токова готовине који се очекују од:
    - наставка употребе средства и
    - отуђења средства, или његових остатака, на крају његовог века употребе у привредном субјекту;
97. **Обезвређена средстава** су средстава која реално вреде мање него што им је дотадашња вредност у књиговодству. Обезвређење средстава може бити

потпуно (када им је реална вредност нула динара) или делимично. Због тога у даљем тексту под "обезвређењем" не подразумевамо само потпуно, већ и делимично обезвређење. Стручно речено, код обезвређеног средства његов *надокнадиви износ* је мањи од његове књиговодствене вредности. Обезвређење средстава може настати из различитих разлога: оштећења средства, проблема у пословању привредног субјекта, појаве на тржишту нових и бољих средстава и сл;

98. **Ретроактивна примена неког од захтева за признавање и вредновање** је прерачунавање обрачуна из ранијих периода у складу са промењеном рачуноводственом политиком. Прерачунавање се врши за онолико периода уназад за колико је периода вршено приказивање (презентовање) финансијских извештаја или за колико периода је то могуће урадити. Циљ је извршити прерачун као да је измењена рачуноводствена политика одувек примењивана. Под изразом "одувек" релевантни Стандард (*МРС 8*) подразумева каснији од следећих датума: датум оснивања привредног субјекта или датум када је било основа за примену те политике (*на пример, ако привредни субјект промени рачуноводствену политику за обухватање залиха робе и то да уместо методе просечних пондерисаних цена пређе на FIFO метод промењену политику би требао да примени од дана када је као својом новом делатношћу почео да тргује робом*). Ретроактивна примена промењених рачуноводствених политика доводи до ефеката који се односе на једну пословну годину и до кумулативних ефеката;
99. **Контни оквир** је листа (преглед или списак) систематски сређених свих рачуна или конта који се могу отворити у књиговодству предузећа. Контни оквир је једно од средстава којима се обезбеђује једнообразност књиговодства на одређеној територији и/или код одговарајућих привредних субјеката;
100. **Готовинска основа за признавање ставки финансијски извештаја** је

принцип по којем се приход признаје само када је наплаћен;

101. **Ликвидациона маса (остатак)** представља имовину правног лица у ликвидацији који остаје након измирења обавеза тог правног лица. Ова имовина је предмет расподеле ортацима, члановима друштва или акционарима друштва;
102. **Стечајна маса** је целокупна имовина стечајног дужника у земљи и иностранству на дан покретања стечајног поступка, као и имовина коју стечајни дужник стекне током стечајног поступка;
103. **Материјално значајна ставка** је она која значајно утиче на доношење економских одлука од стране корисника финансијских извештаја (тј. оних који доносе одлуке на основу тих извештаја). Утицај материјално значајне ставке може бити двојак:
    - кроз изостављање ставке у неком финансијском извештају - да ставка није изостављена корисник финанисијских извештаја би донео другачију (можда и погрешну) економску одлуку;
    - кроз исказивање ставке у погрешном износу, тј у износу који се толико разликује од исправног износа да би због тога корисник финансијских извештаја, ослањајући се на њих, донео другачију (можда и погрешну) економску одлуку;
104. **Вероватно** означава ситуацију која има већу шансу да настане, него да не настане;
105. **Век употребе (коришћења)** - у зависности од начина обрачунавања амортизације век употребе је:
    - временски период у којем се очекује да ће привредни субјект користити неко средство (у овом периоду треба у потпуности распоредити на обрачунске периоде основицу за амортизацију - признавањем трошкова амортизације) или

- број производа или сличних јединица који се очекује да ће привредни субјект произвести коришћењем тог средства (на тај обим производње треба у потпуности распоредити основицу за амортизацију).

Дакле, при употреби израза *век употребе* мисли се на употребу од стране извештајног привредног субјекта;

106. ***Метода ефективне камате*** је метода израчунавања амортизације финансијског инструмента коришћењем *ефективне каматне стопе* финансијског средства или финансијске обавезе и расподеле прихода од камате или расхода камате током релевантног периода;
107. ***Ефективна каматна стопа*** је стопа која на садашњи нето књиговодствени износ финансијског средства или финансијске обавезе тачно смањује очекивани ток будућих готовинских плаћања кроз период доспећа или датум поновног утврђивања цене на тржишту. Ово израчунавање треба да обухвати све накнаде и износе плаћања или примања између уговорних страна (укључив и све провизије и ставке плаћене или примљене између уговорних страна које су саставни део уговорног аранжмана, трошкове трансакција и све друге премије или дисконте), изузев будућих кредитних губитака;
108. **Пословна комбинација** је повезивање самосталних привредних субјеката и *пословања* (економских целина) у једно правно лице које подноси финансијске извештаје (било појединачне, било консолидоване);
109. **Goodwill** чине економске користи које проистичу из средстава која се не могу појединачно идентификовати и одвојено признати. Може се дефинисати и као плаћање које је извршио стицалац очекујући будуће економске користи од средстава која се не могу појединачно идентификовати и одвојено признати;
110. **Добитак пре опорезивања** је износ добитка исказан у *билансу успеха*

који се добија као разлика прихода и расхода.

111. **Опорезиви добитак** је износ добитка који представља основицу за опорезивање и утврђује се у *пореском билансу*. Од добитка пре опорезивања се разликује јер су различита поједина правила за признавање и вредновање ставки прихода и расхода у *билансу успеха* од правила за признавање и вредновање ставки прихода и расхода у *пореском билансу*.

112. **Притицање економских користи повезаних са средством** - подразумева накнађивање извршеног улагања у средство. Постоји више начина накнађивања извршеног улагања, па према томе и више начина притицања економских користи повезаних са средством:

1/ коришћењем средства и то:

- коришћењем средства у процесу пословања за производњу производа (или пружање услуга) који се продају на тржишту и по основу чије продаје ће уследити притицање економских користи у привредни субјект; или
- коришћењем средстава у административне сврхе чиме се помаже раду осталих средстава од чијег рада на директан или индиректан начин пристижу економске користи у привредни субјект; или
- изнајмљивањем, када се врши наплата накнаде за њихово изнајмљивање;

Средства код којих се улагање у њих накнађује на наведене начине класификују се у *средства која се држе за пословање*;

2/ продајом средстава, при чему се може радити о намери да се средство одмах прода, тј. купује се да би се даље продавало (када је у питању трговинска роба) или се може радити о продаји средства које је привредни субјект већ користио у пословању.

Средства код којих се улагање у њих на овакве начине накнађује класификују се у *средства која се држе за продају*.

3.2. Проблеми финансијског извештавања који произлазе из одредби Закона о рачуноводству и ревизији

У овом делу дисертације обрадићемо проблеме финансијског извештавања који произлазе из (неодговарајућих) одредби *Закона о рачуноводству и ревизији*. Обрадићемо одредбе које се тичу:

1. признавања и процењивања елемената финансијских извештаја,
2. обавезе састављања финансијских извештаја,
3. усаглашености обавезе састављања финансијских извештаја са обавезом вршења пописа,
4. дана састављања финансијских извештаја,
5. рока у коме се састављају финансијски извештаји,
6. врсте финансијских извештаја,
7. прописивања садржине и форме образаца финансијских извештаја и контних оквира,
8. врста финансијских извештаја које морају да састављају и достављају појединипривредни субјекти,
9. рокова за достављање одобрених финансијских извештаја,
10. обелодањивања финансијских извештаја,
11. обавезе састављања *консолидованих финансијских извештаја*,
12. изузетка од обавезе састављања *консолидованих финансијских извештаја*,
13. тумачења *оквира за финансијско извештавање*,
14. места *Коморе овлашћених ревизора* у тумачењу *оквира за финансијско извештавање* и
15. места *Националне комисије за рачуноводство* у тумачењу *оквира за финансијско извештавање*.

1. Признавање и процењивање елемената финансијских извештаја

Према члану 21. *Закона* за признавање и процењивање елемената финансијских извештаја, као и за састављање и приказивање финансијских извештаја, правно лице, односно предузетник, примењује регулативу из члана 2. *Закона* (о овој регулативи говорили смо у оквиру дела дисертације *2. Оквир за финансијско извештање у Републици Србији*). *Законом* није предвиђена могућност да привредни субјект који је обавезан да примењује *МСФИ* одступи од неког њиховог захтева у случају када руководство привредног субјекта закључи да примена неког захтева релевантног Стандарда или Тумачења доводи до састављања неквалитетних финансијских извештаја који би могли да доведу у заблуду њихове кориснике. Предлог-9 Посебан проблем признавања и процењивања елемената финансијских извештаја настаје у ситуацији када привредни субјект не може да настави пословање у складу са *начелом сталности*. Према *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја* финансијски извештаји треба да буду припремљени на основу рачуноводствене претпоставке неограниченог времена пословања привредног субјекта, осим у случају када руководство или има намеру да ликвидира привредни субјект или да престане са пословањем, или нема реалну алтернативу да поступи на други начин. Када је руководство свесно постојања значајних неизвесности у вези с могућношћу привредног субјекта да настави са пословањем у складу са начелом континуитета, ове неизвесности треба да буду обелодањене. Када финансијски извештаји нису припремљени на бази *начела сталности*, привредни субјект ову чињеницу обелодањује заједно са објашњењем основе која је коришћена за припремање финансијских извештаја и разлога због којег се сматра да привредни субјект не примењује принцип неограниченог времена пословања. Да би проценило да ли је претпоставка сталности оправдана, руководство привредног субјекта треба да узме у обзир све расположиве

податке везане за догледну будућност, која обухвата најмање дванаест месеци од *датума биланса*, мада није ограничена само на тај период. Степен разматрања зависи од чињеница везаних за сваки случај посебно. Ако је пословање привредног субјекта у прошлости било профитабилно, а финансијска средства лако доступна, може и без детаљније анализе да се закључи да је у том случају оправдано извршити рачуноводствено обухватање на основу *начела сталности*. У осталим случајевима, руководство ће можда морати да узме у обзир читав низ чинилаца који се тичу текуће и очекиване профитабилности, рокова за отплату дуга и потенцијалних извора за рефинансирање, пре него што буде закључило да је примена *начела сталности* оправдана[1]. У одредбама чланова 2. и 21. *Закона* није предвиђено која правила признавања и вредновања примењује правно лице над којим је отворен поступак ликвидације (или се из неких других разлога не може рећи да привредни субјект може да настави пословање у складу са *начелом сталности*). Када су у питању правна лица која имају право да примењују *Правилник за мала правна лица* ово питање је у том *Правилнику* разрешено упућивањем таквих правних лица да процењивање имовине која чини стечајну, односно ликвидациону масу, врше у складу са прописима којима се уређује стечај и ликвидација привредних субјеката. **Предлог-10**

2. Обавеза састављања финансијских извештаја

Чланом 24. *Закона* прописана је обавеза састављања финансијских извештаја. У овом члану обавеза састављања финансијских извештаја постоји и у случају продаје правног лица. С обзиром да *Закон* не

[1]IASB: *International Financial Reporting Standards 2005*, Лондон, 2005. године - *IAS 1 Presentation of Financial Statements.*

садржи објашњење коришћених појмова, у пракси постоји дилема шта се под изразом "продаја правног лица" подразумева. Наиме, у већини случајева продаје правног лица нема потребе за састављањем финансијских извештаја, јер се мења само власник његовог капитала. Тако на пример, код акционарских друштава скоро свакодневно долази до промена власника његовог капитала (акционара). Уколико је у питању друштво са ограниченом одговорношћу промена власника капитала такође није суштински разлог за састављање финансијских извештаја. Наше мишљење је да се ради о продаји правног лица у поступку стечаја. **Предлог-11**

3. Усаглашеност обавезе састављања финансијских извештаја са обавезом вршења пописа

Обавеза вршења комплетног пописа би требало да буде усаглашена са обавезом састављања финансијских извештаја. Међутим, у *Закону* не постоји апсолутна усаглашеност. Наиме, чланом 19. *Закона* прописана је обавеза вршења комплетног пописа и у случају промене правне форме привредног субјекта, док у таквој ситуацији, што је и нормално, не постоји обавеза састављања финансијских извештаја. Већи проблем од ове неусаглашености произлази из обавезе да се и у ситуацији када то не треба врши комплетан попис. **Предлог-12**

4. Дан састављања финансијских извештаја

Према члану 24. став 5. *Закона* финансијски извештаји се састављају и у случају отварања, односно закључења поступка стечаја, односно поступка ликвидације правног лица. У *Закону*, дакле, не стоји одредница да се

финансијски извештаји у наведеним случајевима састављају на дан доношења одлуке, као што се то захтева код статусних промена, или продаје правног лица (став 3. овог члана). Датум на који се састављају финансијски извештаји у поступку ликвидације посредно је одређен на следећи начин: Одлука о отварању поступка ликвидације се мора регистровати у *Регистру привредних субјеката* у року од 15 дана од дана доношења (члан 349. *Закона о привредним друштвима - Одлука о покретању поступка ликвидације привредног друштва региструје се и објављује у складу са законом којим се уређује регистрација привредних субјеката*). Према члану 30. *Закона о регистрацији привредних субјеката* податак из регистрационе пријаве сматра се регистрованим даном доношења решења којим се захтев из регистрационе пријаве усваја. Чланом 31. *Закона о регистрацији привредних субјеката* прописано је да се регистровани подаци објављују на интернет страни *Агенције* истог дана када је донето решење којим се захтев из регистрационе пријаве усваја. С обзиром да се *Законом о привредним друштвима* захтева регистровање одлуке о почетку ликвидације, а да се то регистровање врши у складу са *Законом о регистрацији привредних субјеката*, то посредно значи да одлука ступа на снагу даном доношења решења о њеној регистрацији, односно да је дан отварања поступка ликвидације дан на који је одлука регистрована. Слична је ситуација и са поступком отварања поступка стечаја (чланом 56. став 3. *Закона о стечају* прописана је обавеза да се одлука о покретању стечајног поступка региструје у регистру привредних субјеката).

5. Рок у коме се састављају финансијски извештаји

Када су у питању финансијски извештаји који се састављају у случају отварања, односно закључења поступка стечаја, односно поступка ликвидације правног лица рокови за њихово састављене су прописани:

1. *Законом о рачуноводству и ревизији* (члан 31. став 5.) - у року од 2 месеца од дана на који су финансијски извештаји састављени и
2. *Законом о привредним друштвима* (члан 357. став 1.) - у року од 3 месеца по отварању поступка ликвидације (почетни ликвидациони биланс - сва имовина привредног друштва укључује се у почетни *ликвидациони биланс стања* по њеној тржишној цени или процењеној вредности).

Дакле, рок за састављање финансијских извештаја из *Закона о рачуноводству и ревизији* је краћи. Међутим, *Законом о порезу на добит предузећа* прописана је обавеза правног лица да по основу отварања поступка ликвидације или поступка стечаја надлежном пореском органу поднесе *пореску пријаву* и *порески биланс*, и то:

- са стањем на дан отварања поступка ликвидације или стечаја - у року од 15 дана од дана отварања поступка ликвидације, односно стечаја;
- са стањем на дан окончања поступка ликвидације или стечаја - у року од 15 дана од достављања решења о окончању поступка ликвидације, односно стечаја.

Да би се поднео *порески биланс* неопходно је саставити финансијске извештаје под тим датумом, тако да произлази да финансијске извештаје треба саставити најкасније у року од 15 дана од дана отварања поступка ликвидације. То, дакле, значи да рокови за састављање финансијских извештаја у наведеним ситуацијама нису идентично прописани у различитим законима.

6. Врсте финансијских извештаја

Чланом 25. *Закона* прописане су врсте финансијских извештаја. У односу на *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја* разлика се састоји у томе што је *статистички анекс* у *Закону* класификован као финансијски извештај. Овакво класификовање *статистичког анекса* подразумева код обвезника ревизије и да се ради његова ревизија. Према *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја* у случају да се уз финансијске извештаје приказује и неки други извештај који није финансијски из његовог назива мора јасно да произлази да се не ради о финансијском извештају. С тога би се могао извући закључак да ни један привредни субјект у Републици Србији који финансијске извештаје саставља непосредном применом *МСФИ* не поступа у свему у складу са свим релевантним захтевима *МСФИ*. **Предлог-13**

7. Прописивање садржине и форме образаца финансијских извештаја и контних оквира

Иако се из члана 1. *Закона* може закључити да се он односи и на *инвестиционе фондове* и *друштва за управљање инвестиционим фондовима*, чланом 26. *Закона* није регулисано ко је задужен да за та правна лица пропише садржину и форму образаца финансијских извештаја. Такође, чланом 15. *Закона* није регулисано ко је за наведена лица задужен да пропише контне оквире. За наведена лица садржину и форму образаца финансијских извештаја и контне оквире прописала је *Комисија за хартије од вредности*. **Предлог-14**

8. Врсте финансијских извештаја које морају да састављају и достављају поједини привредни субјекти

Чланом 30. *Закона* прописана је обавеза достављања финансијских извештаја:

- велико правно лице, средње правно лице, матично правно лице које у складу са законом саставља *консолидоване финансијске извештаје*, правно лице које емитује хартије од вредности и друге финансијске инструменте којима се тргује на организованом тржишту, као и издавалац хартија од вредности и других финансијских инструмената, дужно је да Народној банци Србије достави усвојене финансијске извештаје у складу са захтевима МРС/МСФИ;
- мала правна лица и предузетник дужни су да Народној банци Србије доставе усвојене финансијске извештаје, које чине *биланс стања*, *биланс успеха* и *статистички анекс*. Дакле, када је у питању садржина сета финансијских извештаја код ове групе правних лица се одступа од захтева *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја*. Овај Стандард захтева да потпун сет финансијских извештаја садржи свих пет финансијских извештаја без обзира на величину извештајног правног лица. То не би био проблем уколико би се искључиво радило о привредним субјектима који нису обавезни да примењују *МСФИ*. Међутим, поједина мала правна лица су обавезна да у потпуности примењују *МСФИ*, ако су, на пример, *матична правна лица* или правна лица која су емитовала хартије од вредности и друге финансијске инструменте којима се тргује на организованом тржишту или су у поступку њиховог емитовања. **Предлог-15**

9. Рокови за достављање одобрених финансијских извештаја и рокови за достављање усвојених финансијских извештаја

Према члану 31. *Закона* правно лице, односно предузетник, дужни су да *одобрене финансијске извештаје* за извештајну годину доставе Народној банци Србије, најкасније до краја фебруара наредне године. Рок од два месеца за привредне субјекта који примењују *МСФИ* за вођење пословних књига и састављање финансијских извештаја је кратак рок, с обзиром на обим обелодањивања које треба дати у *напоменама*. У земљама нашег окружења тај рок је дужи (на пример, у Републици Црној Гори рок је до шест месеци[2], а у Републици Хрватској три месеца[3]). **Предлог-16**

Када су у питању *консолидовани финансијски извештаји* рок за достављање *одобрених консолидованих финансијских извештаја* је до краја априла наредне године. Напомињемо да је у члану 31. став 4. грешком наведено да се ради о "усвојеним" уместо о "одобреним" финансијским извештајима.

Усвојени финансијски извештаји достављају се Народној банци Србије најкасније до 30. септембра наредне године. Када су у питању усвојени *консолидовани финансијски извештаји* они се достављају до 31. октобра наредне године.

Наведени рокови за усвајање финансијских извештаја нису усклађени са роковима прописани *Законом о привредним друштвима*, који захтева да се финансијски извештаји усвоје у року од шест месеци од датума на који су они састављени.

[2] *Закон о рачуноводству и ревизији*, "Службени лист РЦГ", бр. 69/2005.

[3] *Закон о рачуноводству*, Народне новине, Република Хрватска, Загреб, бр. 146/2005.

10. Могућност исправљања финансијских извештаја након достављања одобрених финансијских извештаја

Законом је дозвољена могућност обвезницима ревизије да у случају када се ревизијом открије грешка у финансијским извештајима изврше њихово кориговање и да их као *усвојене финансијске извештаје* предају у роковима за предају *усвојених финансијских извештаја*. Терминологијом Народне банке Србије не сматра се да се ради о предаји нових исправљених образаца раније предатих финансијских извештаја, већ о предаји тзв. нове врсте финансијских извештаја, тј. ради се о *усвојеним финансијским извештајима*. Оваква класификација исправљених финансијских извештаја вероватно је урађена због законске не могућности оних привредних субјеката који нису обвезници ревизије да врше исправке претходно предатих образаца финансијских извештаја (сем уколико се при обради финансијских извештаја од стране Народне банке Србије у њима не уочи грешка).

Привредни субјекти који нису обвезници ревизије немају, дакле, могућност да заменом образаца финансијских извештаја врше њихову исправку. Они ту могућност немају, чак ни у случају када пореско орган при вршењу контроле финансијских извештаја открије у њима материјално значајне грешке (чланом 37. став 3. *Закона* предвиђено је да порески орган може да врши контролу финансијских извештаја малих правних лица и предузетника).

11. Обелодањивање финансијских извештаја

Према члану 32. *Закона* обвезници ревизије (из члана 37. *Закона*) дужни су да обелодане *Биланс стања, Биланс успеха, Извештај о токовима готовине, Извештај о променама на капиталу* и *Напомене уз финансијске*

извештаје, заједно са мишљењем ревизора, најкасније до 30. септембра текуће године у штампи, часописима или путем WEB SITE-а, а правна лица из члана 31. став 5. *Закона* (правна лица и предузетници који финансијске извештаје састављају у складу са чланом 24. ст. 2, 3. и 5. *Закона*) у року од шест месеци од дана када су финансијски извештаји састављени. У вези са наведеним захтевима за обелодањивањима финансијских извештаја појављују се следећи проблема:

- *Законом* није прописана обавеза да потенцијални корисник финансијских извештаја буде обавештен где су они обелодањени: у штампи, часописима или путем WEB SITE-а;
- у случају обелодањивања финансијских извештаја путем WEB SITE-а проблем постоји и што *Законом* није прописано колико дуго финансијски извештаји треба да буду доступни на WEB SITE-у: дан, месец, годину дана... и ко ће то да контролише, јер је *Законом* прописана казна за неадекватно обелодањивање;
- рок за обелодањивање консолидованих финансијских извештаја (до 30. септембра) је ранији од рока за њихово усвајање и достављање Народној банци Србије (до 31. октобра).

Сем наведених проблема, у пракси се појављује и дилема да ли баш сви привредни субјекти из члана 24. ст. 2, 3. и 5. *Закона* морају да обелодањују финансијске извештаје (ради се о привредним субјектима код којих су настале статусне промене или је у питању поступак њихове ликвидације или стечаја). Наиме, члану 32. *Закона* није направљен изузетак да обелодањивање финансијских извештаја у наведеним ситуацијама не раде сви привредни субјекти, већ само обвезници ревизије код којих су настале статусне промене или је у питању поступак њихове ликвидације или стечаја. **Предлог-17**

12. Обавеза састављања консолидованих финансијских извештаја

Чланом 27. *Закона* прописана је обавеза састављања *консолидованих финансијских извештаја*. Правна лица која имају контролу (контролно, односно *матично правно лице*) над једним или више правних лица (подређено, односно *зависно правно лице*), у складу са законом и са захтевима *МРС/МСФИ*, обавезна су да састављају, приказују, достављају и обелодањују *консолидоване финансијске извештаје*. Овакав захтев није у потпуности у складу са *МРС/МСФИ*. Наиме, могућ је случај поседовања контроле а да нема обавезе састављања *консолидованих финансијских извештаја*: на пример, правно лице Б је матично за правно лице В, али је уједно зависно лице свом матичном правном лицу А. Према *МРС 27 Консолидовани и појединачни финансијски извештаји*[4] могуће је да правно лице Б не саставља *консолидоване финансијске извештаје* (уз испуњавање одређених услова из параграфа 10. *МРС 27*):

1. *матично правно лице* је у потпуном власништву другог правног лица или је *матично правно лице* у делимичном власништву другог правног лица, с тим да су његови остали власници, укључујући и оне који немају право гласа обавештени да *матично правно лице* неће састављати *консолидоване финансијске извештаје* и немају ништа против тога;
2. не тргује се на јавном тржишту власничким или дужничким хартијама од вредности *матичног правног лица* (под јавним тржиштем се подразумевају домаћа или страна берза, као и купопродаја акција на тржишту изван берзе, укључујући и локална и регионална тржишта);

[4]IASB: *International Financial Reporting Standards 2005*, Лондон, 2005. године - *IAS 27 Consolidated and Separate Financial Statements.*

3. *матично правно лице* није поднело, нити је у процесу подношења својих финансијских извештаја комисији за хартије од вредности или другом регулаторном телу са циљем издавања било које врсте хартија од вредности на јавном тржишту; и
4. крајње *матично правно лице* или неко од *матичних правних лица* у ланцу (групи правних лица) саставља *консолидоване финансијске извештаји* који ће бити расположиви за јавно коришћење и који ће бити састављени у складу са *Међународним стандардима финансијског извештавања*. **Предлог-18**

13. Изузетак од обавезе састављања *консолидованих финансијских извештаја*

Према члану 27. *Закона* изузетно, уколико вредности имовине, односно прихода матичног и зависних правних лица, не рачунајући интерне пласмане и потраживања, односно приходе матичног и зависних правних лица, у збиру чине мало правно лице, у смислу члана 7. *Закона* (члан 7. дефинише критеријуме за разврставање правних лица), нису обавезна да састављају, достављају и обелодањују *консолидоване финансијске извештаје*. Наведена одредба *Закона* је у супротности са релевантним захтевом *МРС 27*, па уколико правно лице поступи у складу са *Законом* не сме у својим финансијских извештајима навести да је у потпуности поступило у складу са свим релевантним захтевима *МРС/МСФИ*. Наведену законску одредбу би могли тумачити у складу са питањем значајности из *МРС 8 Рачуноводствене политике, промене рачуноводствених процена и грешке*. Сматрамо да чврсто постављање границе да ли је неко зависно правно лице (или више њих) значајно или није није исправно са рачуноводствене тачке гледишта. Међутим, због чињенице да је састављање консолидованих финансијских извештаја

повезано са обавезом ревизије финансијских извештаја нећемо давати предлог за измену овог дела *Закона*. Сем тога наведена одредба *Закона* није прецизно написана. Наиме, из ње је нејасно да ли обадва критеријума за изузеће од састављања *консолидованих финансијских извештаја* морају бити задовољена или само један. Дилема произлази из употребљене речи "односно", која би у контексту могла да значи "или", тј. да је довољно да буде задовољен или критеријум висине прихода или критеријум вредности имовине. Овакво изузеће постоји и у *VII Директиви Европске уније*. Међутим, разлике су у следећем:

- код *Директиве* при утврђивању изузећа узимају се у обзир сва три параметра (и број запослених и вредност имовине и износ прихода),
- код *Директиве* при утврђивању изузећа узима се вредност наведених параметара на *датум биланса* текуће године а не, као што је то у *Закону*, на *датум биланса* претходне године.

Сем тога, у члану 6. *Закона* (у којем су прописани критеријуми за класификовање финансијских извештаја) употребљава се израз "пословна имовина" а не "имовина" као што је то урађено у члану 27. *Закона*. **Предлог-19**

14. Тумачење *оквира за финансијско извештавање*

У Републици Србији *Законом о рачуноводству и ревизији* ниједном субјекту није стављено у обавезу да даје тумачења у вези са *званичним оквиром за финансијско извештавање*. **Предлог-20** Министарство финансија Републике Србије даје своја тумачења која нису обавезујућа. Сем тога што нису обавезујућа дешава се и да су нејасна. На примеру Мишљења Министарства финансија, бр. 01-00-00085/2007-04 од 20.04.2007. године указаћемо на могуће проблеме у финансијском извештању привредних

субјеката који то мишљење примене. Мишљењем је одговорено на питање да ли обвезник чија је регистрована делатност грађевинарство остварује капитални добитак када продаје непокретности које су изграђене само ради продаје. Овим Мишљењем недвосмислено је одговорено да наведени обвезник не остварује добитак када продаје непокретности које су изграђене само ради продаје. Међутим, проблем може настати због тога што је по нама у Мишљењу грешком употребљен *рачун 142*. Наиме, у Мишљењу је наведено да обвезник чија је регистрована делатност грађевинарство и који у пословним књигама одмах по завршетку градње објекта у складу са прописима о рачуноводству и МРС директно класификује завршени објекат као стално средство које се држи ради продаје и евидентира га на *рачун 142* а не на *групи 02 - Некретнине, постројења, опрема и биолошка средства* при продаји не исказује капитални добитак или губитак. Као што смо већ рекли, недвосмислено је да обвезник чија је регистрована делатност грађевинарство при продаји изграђених средстава не исказује капитални добитак или губитак, али је грешка што се у Мишљењу појављује *рачун 142* као рачун на којем се пре продаје евидентирају та средства. То је у потпуности у супротности са захтевом *Правилника о контном оквиру и садржини рачуна у контном оквиру за привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике* ("Службени гласник", бр. 114/2006) и захтевом релевантних *МСФИ*. Наиме, на *рачуну 142* поред већ коришћених грађевинских објеката који су сад намењени продаји наведена предузећа евидентирају и грађевинске објекте купљене ради даље продаје и који су дакле трговинска роба. Према томе грађевинске објекте које је предузеће изградило и који представљају њен производ предузеће обухвата у *класи 9* и са те класе врши њихову продају. Пренос на *рачун 142* не само да би био вишак став за књижење већ би узроковао и увећање прихода и расхода предузећа. Наиме, при преносу на *рачун 142* морали би се исказати приходи на *рачуну 621*, а при продаји расходи на *рачуну 502*. Ово дуплирање сем неадекватног приказивања

пословања предузећа могло би да утиче и на његово другачије класификовање по величини[5].

15. Место *Коморе овлашћених ревизора* у тумачењу *оквира за финансијско извештавање*

Чланом 52. *Закона* одређени су послови које обавља *Комора овлашћених ревизора*. Неки од послова који су најдиректније повезани са оквиром за финансијско извештавање су:

1. прати примену *Међународних рачуноводствених стандарда*, односно *Међународних стандарда финансијског извештавања*, *Међународних стандарда ревизије*, *Међународних стандарда контроле квалитета* и *Кодекса етике за професионалне рачуновође*;
2. прати процес хармонизације рачуноводствене и ревизорске регулативе са међународном професионалном регулативом;
3. најмање једном годишње обавештава Министарство о примени међународних стандарда у области рачуноводства и ревизије и *Кодекса етике за професионалне рачуновође* код правних лица и у предузећима за ревизију.

На основу наведених послова се може закључити да *Комора овлашћених ревизора* није овлашћена да даје званична тумачења у вези са *оквиром за финансијско извештавање*. Међутим, *Законом* није прописан начин комуникације привредних субјеката са *Комором* када је у питању примена *Међународних стандарда финансијског извештавања*, већ је то остављено *Комори овлашћених ревизора* да то уреди својим статутом и општим актима.

[5]Мр Косана Вићентијевић: *Мишљења Министарства финансија, бр. 01-00-00085/2007-04*, чланак, Финансијски Ревизор, ИПЦ, Београд, 2007. године.

16. Место *Националне комисије за рачуноводство* у тумачењу *оквира за финансијско извештавање*

Чланом 60. *Закона* регулисано је оснивање *Националне комисије за рачуноводство*: Влада је, на предлог Министарства, образовала *Комисију* са задатком да:

- прати процес примене директива Европске уније из области рачуноводства и ревизије и предлаже одговарајућа решења за национално законодавство;
- **прати процес примене међународних рачуноводствених стандарда (МРС, односно МСФИ) и предлаже Министарству финансија решења за евентуалне проблеме који могу да настану у поступку примене тих стандарда**;
- прати измене у међународној рачуноводственој и ревизорској регулативи (МРС/МСФИ, односно МСР) и да о томе извештава Министарство финансија;
- предлаже стратегију, смернице и акциони план за побољшање квалитета финансијског извештавања и иницира доношење нових или измене постојећих прописа из области рачуноводства;
- остварује сарадњу са Министарством финансија, *Комором овлашћених ревизора*, факултетима који имају катедре из области рачуноводства и ревизије, као и са домаћим и страним струковним организацијама.

Из наведеног пописа послова који ради *Национална комисија за рачуноводсто* може се закључити да је у њеној надлежности решавање евентуалних проблема који се могу појавити при примени *Међународних стандарда финансијског извештавања*. Међутим, проблем је у томе што *Законом* а ни подзаконским актом није регулисан начин, од стране привредних

субјеката, информисања *Националне комисије за рачуноводство* о проблемима у примени *Међународних стандарда финансијског извештавања*.

Национална комисија за рачуноводство у свом скоро једногодишњем раду није остварила сарадњу са свим факултетима који имају катедре из области рачуноводства и ревизије.

Национална комисија за рачуноводство је према члану 61. *Закона* дужна да Министарству финансија најмање једном месечно доставља извештај о своме раду. *Законом* није прописано да тај извештај буде доступан стручној јавности, како би се она на тај начин уверила у корисност и квалитет рада *Националне комисије за рачуноводство* и како би могла да да свој допринос раду *Националне комисије за рачуноводство*.

Коришћени термини:

Термини коришћени у овом поглављу дисертације, као и термини који су неопходни за његово разумевање, а нису претходно објашњени у дисертацији, су:

113. **Контрола** је моћ управљања (од стране другог правног лица) финансијским и пословним политикама неког правног лица (укључив и предузетника), са циљем остварења користи од његових активности. Привредни субјект над којим неко има контролу са становишта привредног субјекта које над њим има контролу представља ***зависно правно лице***. Лице које има контролу означава се као ***матично правно лице***. Оно дакле, има једно, а може имати и више *зависних правних лица*. Контролу може имати само једно правно лице. Због тога уколико два или више правних лица имају значајна гласачка права, како стварна тако и

потенцијална, мора се наново извршити провера како би се утврдило које правно лице има контролу (ово се не ради ако је контрола уговором подељена, у ком случају се ради о заједничком улагању које је у делокругу *МРС 31 Учешћа у заједничким улагањима*);

114. **Попис** је посао утврђивања стварног стања имовине и обавеза привредног субјекта. Обавља се редовно једном годишње са стањем на дан 31.12. текуће године и по потреби у току године. Попис сем утврђивања количине средстава подразумева и утврђивање њиховог квалитета;
115. **Инструмент капитала (власнички инструмент)** је "уговор" којим се евидентира преостали интерес власника инструмента капитала у нето имовини привредног субјекта (нето имовина се добија када се од вредности средстава привредног субјекта одузме износ његових обавеза). Напомињемо да се под инструментом капитала не подразумева обавезно класичан уговор, већ је реч "уговор" употребљена у ширем контексту. Под инструментима капитала у смислу *МСФИ* најчешће се подразумевају акције, опције акција и заменљиве обвезнице. Због тога што трансакције које су предмет *МСФИ* најчешће спроводе акционарска друштва *МСФИ* употребљавају и израз "инструменти акцијског капитала". Инструмент капитала се може појавити у облику:
    - **власничких хартија од вредности** - хартије од вредности које њеном власнику обезбеђују учешће у капиталу привредног субјекта које је те хартије издао;
    - **уговорних обавеза привредног субјекта** - уговорне обавезе које се могу подмирити плаћањем његовим финансијским средством или његовим сопственим инструментима капитала, с тим да њихов број који је потребан да се подмири обавеза варира с променама њихове фер вредности. Због тога је укупна фер вредност сопствених

инструмената капитала којима се подмирује обавеза увек једнака висини уговорне обавезе, а поверилац није изложен добитку или губитку од флуктуације цена тих хартија;

116. **Одобрени финансијски извештаји** су финансијски извештаји за које се управни одбор привредног субјекта (или орган који врши његову функцију) сагласио да могу бити предати Народној банци Србије. Самим тим управни одбор прихвата своју одговорност за те финансијске извештаје. Привредни субјекти који састављају напомене дужни су да у њима наведу датум под којим је управни одбор одобрио финансијске извештаје за предају Народној банци Србије (ово је захтев *МРС 10 Догађаји након датума биланса стања*).
117. **Усвојени финансијски извештаји** су они које је скупштина привредног субјекта усвојила.
118. **Берза хартија од вредности** је облик организованог тржишта хартија од вредности. У оквиру берзе хартија од вредности обавља се трговина хартијама од вредности у складу са њеним правилима.

3.3. Проблеми финансијског извештавања који произлазе из примене подзаконске рачуноводствене регулативе

У овом делу дисертације обрадићемо проблеме финансијског извештавања који произлазе из примене подзаконске рачуноводствене регулативе. Првенствено мислимо на:

- правилнике о садржини и изгледу образаца финансијских извештаја и
- правилнике о контним оквирима.

Због сажетости излагања, а и због чињенице да су предузећа најчешћи привредни субјекти у Републици Србији, у дисертацији ћемо анализирати само подзаконску рачуноводствену регулативу која се односи на предузећа.

3.3.1. Недостаци образаца финансијских извештаја у Републици Србији

У овом делу дисертације ћемо указати на грешке у прописаним обрасцима финансијских извештаја за привредна друштва (предузећа), задруге, друга правна лица и предузетнике. Ови обрасци су прописани *Правилником о садржини и форми образаца финансијских извештаја за привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике* ("Службени гласник РС", бр. 114/2006).

а) *Биланс стања*

1. Актива *биланса стања* класификована је на ставке сталних и ставке обртних средстава. У том смислу ставка АОП 002 *Неуплаћеног уписаног капитала* је, без икаквих предуслова, класификована у стална средства. Међутим, природа ове ставке може бити таква да се ради о краткорочном средству (*IV Директивом Савета Европске Уније* допуштено је да се ставка неуплаћеног уписаног капитала може исказати и у оквиру потраживања). *На пример, на датум биланса је преостао рок од 3 месеца у коме је лице које је уписало капитал дужно да га унесе у привредни субјект*. **Предлог-23**
2. У оквиру дугорочних финансијских пласмана није предвиђена посебна позиција за учешћа у капиталу која се вреднују применом *методе учешћа*, како то захтева *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја*. **Предлог-24**
3. Ставка АОП 014 *Стална средства намењена продаји и средства пословања које се обустављa* сврстана је у оквиру обртних средстава. У оквиру те ставке исказују се и стална средства која имају третман залиха, као што су некретнине прибављене ради продаје. То је у супротности за захтевима *МСФИ 5 Стална средства која се држе за продају и пословања која су престала*. Наиме, овај Стандард захтева да се *стална средства*

класификована као средства које се држе за продају и *средства расположиве групе* приказују одвојено од других средстава у *билансу стања*. Исправка ове грешке у билансу стања извршиће се исправком прописаног садржаја који се књижи на рачунима групе 14, што образлажемо у оквиру тачке 3.3.2. **Предлог-9**

4. *Одложена пореска средства* су класификована у оквиру обртне имовине што је у супротности са захтевом *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја*. **Предлог-25**
5. Ставка АОП 020 *Порез на додату вредност и активна временска разграничења* сврстана је у обртна средства. Међутим, у оквиру активних временских разграничења могу постојати и активна временска разграничења са периодом разграничења дужим од 12 месеци.
6. Када су у питању ревалоризационе резерве није предвиђена могућност да оне буду негативне, што је требало урадити, јер у складу са *МРС 39 Финансијски инструменти: Признавање и мерење* када дође до опадања фер вредности финансијских средстава расположивих за продају а није у питању опадање фер вредности због њихове обезвређености, то смањење се у *билансу стања* признаје као негативна ревалоризациона резерва (а не као расход). **Предлог-26**
7. *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја* захтева да се резервисања искажу одвојено од других врста обавеза. Тај захтев у званичном обрасцу *биланса стања* није испуњен до краја, јер се одвојено исказују само дугорочна резервисања, док за краткорочна резервисања није предвиђена посебна ставка (ова грешка произлази из погрешног закључка законодавца да су резервисања искључиво дугорочна). Напомињемо да је у *Упутству за примену МРС 1 Приказивање финансијских извештаја* у примеру којим се поткрепљују захтеви за приказивањем ставки у *билансу стања* приказана је и ставка краткорочних резервисања. **Предлог-27**

8. Пасивна временска разграничења су сврстана на истој позицији на којој су сврстане и остале краткорочне финансијске обавезе. Грешка је у томе што сва пасивна временска разграничења не морају бити краткорочна. Може се радити и о дугорочним пасивним временским разграничењима.
9. За *консолидовани биланс стања* није предвиђен посебан образац, већ се користи образац који се користи за *појединачне финансијске извештаје*, с тим да у његовом заглављу ставља ознака "консолидовани". То није у складу са *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја*. Наиме, тај Стандард захтева да се у *консолидованом билансу стања* мањински интерес прикаже као посебна ставка, што није случај са званичним обрасцем *биланса стања*. Сем тога у оквиру капитала мора постојати ставка "емитованог капитала и резерви које припадају власницима капитала матичног правног лица". **Предлог-28**

б) *Биланс успеха*

1. У обрасцу *биланса успеха* на позицијама АОП 221 и 222 при образложењу шта се на њима евидентира наведено је следеће: "69-59" и "59-69". У овом навођењу рачуна чији се салдо узима како би се израчунао износ позиција учињена је грешка - требало је навести "690 - 590" и "590 - 690", јер у оквиру групе 59 и групе 69 поред рачуна 590, односно 690 постоје и рачуни 591 и 599, односно 691 и 699, који се не односе на пословања која су престала. Сем тога, у оквиру позиције АОП 217 ОСТАЛИ ПРИХОДИ требало је поред група 67 и 68 укључити и рачун 691, а у оквиру позиције АОП 218 ОСТАЛИ РАСХОДИ требало је поред група 67 и 68 укључити и рачун 591. **Предлог-29**

2. У обрасцу *биланса успеха* не постоји ставка удела у добитку или губитку повезаних правних лица који се обрачунава коришћењем *методе удела (учешћа)*, што је у супротности са захтевом *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја*. **Предлог-30**
3. *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја* захтева да се добитак или губитак поводом престанка пословања исказује после одбитка пореза на добит. У обрасцу *биланса успеха* тај добитак или губитак (позиције АОП 221 и 223) исказују се у износима пре опорезивања. Сем тога *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја* захтева да се као посебна ставка у *билансу успеха* прикажу добитак или губитак признат приликом утврђивања фер вредности умањене за трошкове продаје *расположивих средстава* или *расположивих група средстава* која су део пословања које престаје. У званичном *обрасцу биланса успеха* за те добитке или губитке није предвиђена посебна позиција.
4. За позиције АОП 233 *Основна зарада по акцији* и АОП 234 *Умањена (разводњена) зарада по акцији* требало је предвидети да се исказују у динарима без децимала, а не у 000 дин, као што је то прописано за остале позиције у *билансу успеха*. Због тога су поједини привредни субјекти имали проблема у приказивању својих зарада по акцијама. Суштину тог проблема објаснићемо следећим примером: *Предузеће је емитовало акције чија је номинална вредност по акцији 2.000,00 дин. Остварило је зараду по акцији у износу од 499,00 дин. У процентима зарада по акцији би била 25%, што је веома добра зарада по акцији. Међутим, приликом попуњавања обрасца биланса успеха на позицији АОП 233 предузеће не би унело ни један податак (унело би нулу), јер се при заокруживању износ зараде по акцији од 499,00 дин. закружује на нулу.*

   Сем наведеног недостатка, у вези са позицијама АОП 233 *Основна зарада по акцији* и АОП 234 *Умањена (разводњена) зарада по акцији* указујемо на

још један недостатак прописаног обрасца биланса успеха. Наиме, *МРС 33 Зараде по акцији* захтева да се рачунају како зараде по акцији, тако и губитци по акцији. У том смислу потребно је у обрасцу дозволити уписивање негативних износа или образац проширити за две нове позиције, тј. за губитке по акцији. **Предлог-31**

в) *Извештај о променама на капиталу*

Постојећи образац *Извештај о променама на капиталу* не омогућава правилно уношење промене на капиталу у којој је привредни субјект остварио губитак или је откупио сопствене акције у износу већем од оствареног добитка - на позицијама АОП 522 и 528 у наведеним ситуацијама појављују се износи са предзнаком минус. До дана завршетка рада на дисертацији ова грешка у обрасцу није исправљена. **Предлог-32**

г) *Извештај о токовима готовине*

Проблем код обрасца *Извештаја о токовима готовине* произлази не из његовог изгледа или садржине, већ из термина у којем је он донешен. Наиме, за састављање финансијских извештаја за 2006. годину образац је прописан крајем 2006. године. То је проблем, јер да би се саставио *извештај о токовима готовине* неопходно је још у току године све трансакције са новчаним средствима класификовати у позиције које садржи образац *извештаја о токовима готовине* - а ако је његов изглед познат тек на крају године онда ово правило за састављање *извештаја о токовима готовине* није могуће испоштовати.

МРС 7 Извештај о токовима готовине дозвољава привредним субјектима да део извештаја о токовима готовине - ток готовине из пословних активности припреми применом било *директне методе* било *индиректне методе*. Међутим, таква могућност није на располагању привредним субјектима у Републици Србији, јер званична шема *извештаја о токовима готовине* за токове готовине по основу пословних активности прописује обавезну примену *директне методе.*

д) *Статистички анекс*

У табели II БРУТО ПРОМЕНЕ НЕМАТЕРИЈАЛНИХ УЛАГАЊА И НЕКРЕТНИНА, ПОСТРОЈЕЊА, ОПРЕМЕ И БИОЛОШКИХ СРЕДСТАВА постоји грешка. Наиме, није могуће унети обрачунату амортизацију у колону 5. Због тога се бруто стање не слаже са одговарајућим рачунима у *групи 01* и *групи 02*. Исто тако не слаже се ни исправка вредности са стањем на одговарајућим рачунима у *групи 01* и *групи 02*. **Предлог-33**

*

* *

Из наведеног се види да део грешака у обрасцима финансијских извештаја онемогућава њихово исправно попуњавање (као на пример, грешка у обрасцу *извештаја о променама на капиталу*), док део грешака утиче на квалитет приказивања финансијских извештаја (као на пример у *билансу стања* сврставање *одложених пореских средстава* у обртна средства). Због

тога би било неопходно да законодавац пре састављања годишњих финансијских извештаја за 2007. годину изврши исправке наведених грешака.

Коришћени термини:

Термини коришћени у овом поглављу, као и термини који су неопходни за његово разумевање, а нису претходно објашњени у дисертацији, су:

119. **Основна зарада по акцији** израчунава се као количник:
    - нето добити или губитка периода који припада екстерним власницима обичних акција (укупан износ основних зарада по акцијама) и
    - пондерисаног просечног броја обичних акција у поседу екстерних власника које су у оптицају током периода за који је исказана нето добит или губитак;
120. "**Разређена" ("разводњена") зарада по акцији** је *зарада по акцији* у чији обрачун су укључене и потенцијалне обичне акције, које су умањиле *основну зараду по акцији*;
121. **Трезорске акције (откупљене сопствене акције)** су сопствени инструменти капитала које је привредни субјект откупио. Ове акције не представљају финансијске инструменте;
122. **Ревалоризационе резерве** су облик капитала који настаје вредновањем средстава по фер вредности и то у случају када је фер вредност средства већа од његове дотадашње књиговодствене вредности. Ревалоризационе резерве се аналитички рашчлањавају по средствима по основу којих су и формиране;
123. ***Мањински интерес*** је онај део нето резултата проистеклог из пословања *повезаног правног лица* и онај део нето имовине *повезаног правног лица*

који се може приписати уделима који нису директно или индиректно (преко *зависних правних лица*) у власништву *матичног правног лица*. Према томе, *мањински интерес* се као ставка у пасиви *консолидованог биланса стања* налази одмах иза ставки сопственог капитала и означава се као "*мањински интерес*", а у *консолидованом билансу успеха* као ставка "*мањински интерес*" налази се одмах иза ставке "*добитак који припада власницима капитала матичног правног лица* ";

124. ***Метода учешћа*** је рачуноводствена метода по којој се улагање почетно исказује по набавној вредности (висини улагања), а затим се прилагођава променама у *инвеститоровом* уделу у нето имовини корисника улагања. Удео *инвеститор*а у резултатима пословања корисника улагања исказује се у *билансу успеха*;
125. **Заједничко улагање (подухват)** је уговорни аранжман којим две или више страна (*учесника у заједничком улагању* и *инвеститор*а) предузимају привредну активност која подлеже заједничкој контроли. Ради се о некој врсти "ортаклука";
126. ***Расположива група*** је група средстава која заједно у једној трансакцији треба да се отуђи продајом или на неки други начин (на пример, разменом која има комерцијални карактер). Сем средстава *расположиву групу* чине и обавезе које ће заједно са средствима у купопродајној трансакцији бити пренете купцу (тј. он ће постати нови дужник). *Расположива група* може да обухвата све врсте средстава и обавеза, укључујући и обртна средства и краткорочне обавезе: на пример, залихе материјала, резервних делова, обавезе по краткорочном кредиту, итд;

Расположиву групу могу чинити две или више *јединица које "стварају готовину"* или само једна *јединица која "ствара готовину"* или само део неке *јединице која "ствара готовину"*, укључив и одговарајуће обавезе. Због тога се у средства *групе* може укључити и goodwill

(стечен у пословној комбинацији) који је на *јединицу која "ствара готовину"* распоређен у складу са захтевима параграфа 80-87. *МРС 36 Обезвређење средстава*;

127. **Пословање које је престало (обустављено пословање)** је део привредног субјекта које је он или отуђио у обрачунском периоду или класификовао као *пословање које се држи за продају*. Додатни услови да се део привредног субјекта класификује као *пословање које је престало* је да се ради о:
    1/ **одвојивој значајној пословној делатности или географској области пословања** - *на пример, у предузећу за прераду воћа главне производне делатности би могле бити топла прерада воћа, смрзнуто воће, производња алкохолних пића, итд*;
    2/ **делу координисаног плана за продају одвојивих значајних пословних делатности или географских области пословања**; или
    3/ **зависном правном лицу стеченом само да би било продато** - *Одбор* је закључио да улагање у *зависно правно лице* које је стечено само да би било продато треба класификовати као *пословање које је престало.* Такво рачуноводствено обухватање тог улагања може произаћи из следећих разлога:
        - у крајњој линији *зависно правно лице* представља пословање привредног субјекта па би његово отуђење било слично продаји значајне пословне делатности; и
        - регулаторни органи захтевају да зависно правно лице буде отуђено, јер би у супротном привредни субјект имао превише одређених врста пословања у одређеној географској области (у том случају *зависно правно лице* мора бити значајно пословање);
128. **Директна метода** - применом директне методе за израчунавање дела *извештаја о токовима готовине* из пословних активности добија се

извештај у коме су исказане главне врсте бруто прилива и бруто одлива готовине, изузев по основу токова који се исказују на нето основи. Због тога овај део извештаја започиње готовинским приливом од продаје.

129. **Индиректна метода** - применом индиректне методе нето готовински ток из пословних активности у *извештају о токовима готовине* се израчунава кориговањем нето добитка или губитка за учинке промена:
    - у залихама, потраживањима и обавезама,
    - неготовинских позиција као што су: амортизација, резервисања, одложени порези, неостварени добици и губици по основу промена курсева страних валута, нераспоређени добици придружених и мањинских интереса; и
    - свих других ставки чији учинак на готовину има одраза и у готовинским токовима инвестирања или финансирања.

3.3.2. Проблеми финансијског извештавања који произлазе из захтева *Правилника о контном оквиру и садржини рачуна у контном оквиру за привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике*

У овом делу дисертације ћемо указати на грешке у *Правилнику о контном оквиру и садржини рачуну у контном оквиру за привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике* ("Службени гласник РС", бр. 114/2006) - даљем тексту: *Правилник. Правилник* је донет на основу члана 15. став 2. тачка 1. *Закона о рачуноводству и ревизији*. Ради се о грешкама које могу да угрозе квалитет финансијских извештаја привредних субјеката који су обавезни да примењују *Правилник*.

Назив *Правилника* не упућује довољно јасно на привредне субјекте који их користе. Наиме, у привредна друштва се могу класификовати и банке и друштва за осигурање, а не само предузећа. **Предлог-34**

Привредни субјекти на које се односи су обавезни да га примењују. Међутим, на основу анализе коју ћемо пружити видеће се да због грешака које садржи, његова примена може негативно утицати на квалитет финансијских извештаја.

У ставу 1. члана 3. *Правилника* се наводи да се стање и промене стања имовине, капитала и обавеза, приходи и расходи и утврђивање резултата пословања евидентирају на основним (троцифреним) рачунима прописаним у Контном оквиру, у складу са *Међународним стандардима финансијског извештавања*. Овај став није довољно прецизан јер *Правилником* нису у свим рачунским групама прописани троцифрени рачуни, већ је, као што је то случај са *групама 92, 93* и *94*, то остављено привредном субјекту да сам уради. **Предлог-35**

Правилник је обиман јер је, генерално посматрано, његов доносиоц желео да он буде свеобухватан, тј. да садржи све, или скоро све пословне трансакције и догађаје који могу настати у пословању привредних субјеката који га

примењују. С обзиром на бројност пословних трансакција и догађаја тај циљ није могуће постићи и то треба имати у виду приликом примене *Правилника* - у њему нису обухваћене све пословне трансакције и догађаји који се појављују у пословању привредних субјеката који га примењују. На пример, у члану 4. *Правилника* у којем је регулисано рачуноводствено обухватање неуплаћеног уписаног капитала није прописан начин рачуноводственог обухватања:

- признавања обезвређености тог средства и
- унос капитала у облику ствари (у наведеном члану се разматра само случај уноса капитала у облику новчаних средстава, а не и у облику ствари).

Када би неко на основу садржаја овог члана *Правилника* покушао да побројн могуће пословне трансакције и догађаје у вези са неуплаћеним уписаним капиталом дошао би до погрешног закључка да се код неуплаћеног уписаног капитала никад не проверава да ли је он као средство обезвређен, као и да се по основу неуплаћеног уписаног капитала не могу уносити ствари, већ само новац. **Предлог-36**

У члану 6. став 13. *Правилника*, као и у бројним другим члановима *Правилника*, фигурише позивање на одговарајући *Међународни рачуноводствени стандард*. То није у складу са *Законом о рачуноводству и ревизији*, јер део правних лица није обавезан да користи *Међународне рачуноводствене стандарде*, већ може да користи *Правилник за мала правна лица*. Оваквим формулисањем овог става произлази да и ова лица морају да користе *Међународне рачуноводствене стандарде*. Напомена: С обзиром да у поглављу 5. дисертације предлажемо укидање *Правилника за мала правна лица* не предлажемо ову могућу измену *Правилника*.

У ставу 11. члана 5. *Правилника* постоји грешка у смислу да *МСФИ 3 Пословне комбинације* захтева да се сваки вишак интереса стицаоца у поштеним (фер) вредностима стечених идентификованих средстава и обавеза у

односу на набавну вредност стицања на датум трансакције размене по основу пословних комбинација признаје као приход у *консолидованим финансијским извештајима*. Наиме, овакво поступање у складу са *МСФИ 3 Пословне комбинације* предвиђено је само у случају када је створен однос матично правно лице – *зависно правно лице*, тј. када је *стечено лице* наставило да послује као правно лице. Међутим, када тај однос није створен јер је *стечено правно лице* престало да постоји као правно лице, тј. припојено је стицаоцу, ова разлика се признаје као приход у *појединачним финансијским извештајима* стицаоца (он чак ако нема *зависних правних лица* неће ни састављати *консолидоване финансијске извештаје*). **Предлог-37**

Према члану 6. став 17. *Правилника* на *рачуну 029 - Улагања на туђим некретнинама, постројењима и опреми*, исказују се улагања која се врше на туђим средствима ради обављања делатности. Наредним примерима приказаћемо у чему се састоји недореченост оваквог прописивања садржаја *рачуна 029*:

1. *Предузеће је узело у закуп објекат и жели да га реновира. У договору са власником објекта вредност улагања предузећу се признаје као плаћени закуп за период од две године - у овом случају улагањем предузеће стиче дугорочно право. Ради се, дакле, о посебном начину плаћања кирије и према томе, у овом случају би се радило о стеченом осталом нематеријалном улагању;*
2. *Предузеће је узело у закуп објекат и жели да га реновира. Власник објекта не жели да по основу реновирања објекта предузећу умањи закупнину или да му је призна као плаћену закупнину за одређени временски период, али му дозвољава да објекат да у подзакуп - у овом случају улагањем предузеће стиче инвестициону некретнину, коју ће рачуноводствено обухватати у складу са МРС 40 Инвестиционе некретнине (при чему ће користити рачун 024).*

Дакле, из наведених примера се види да улагање у туђе објекте по суштини ствари може бити и нематеријално улагање, али и инвестициона некретнина. Наредним примером показаћемо да се улагање у туђа основна средства капитализује као вредност земљишта:

Предузеће се бави експлоатацијом минералних ресурса. Купило је земљиште на коме ће вршити ископавање руде. Да би дала сагласност на радове општина захтева да предузеће направи мост на локалном јавном путу. Предузеће је то и урадило. Дакле, да би стекло право експлоатације руде, предузеће је морало не само да купи земљиште, да плати дозволу за експлоатацију, већ и да изгради објекат који неће бити у његовом власништу, нити ће моћи да контролише његово коришћење. Због тога се овакав вид "плаћања" за добијање дозволе укалкулисава у набавну вредност земљишта, јер у складу са МСФИ промена се рачуноводствено обухвата не по својој форми, већ по суштини. А у наведеној промени суштина је да је уместо у новцу, директни зависни трошак набавке (дозвола за експлоатацију) плаћен радовима на туђем објекту. **Предлог-38**

Ставовима 4 и 5. члана 11. *Правилника* прописано је да се на ***рачуну 130 - Обрачун набавке робе*** исказује вредност по обрачуну добављача и зависни трошкови набавке у складу са *МСФИ.* Ако је приликом увоза робе из става 1. овог члана, вредност утврђена у исправи царинског органа већа од вредности по обрачуну добављача, у зависне трошкове набавке урачунава се и разлика између тих вредности, књижењем на терет *рачуна 130 – Обрачун набавке робе*, односно на терет *рачуна 500 – Набавка робе*, ако се подаци о стању, набавци и продаји робе књиже на *рачуну 911 – Роба*, а у корист *рачуна 684 – Приходи од усклађивања вредности залиха*. Из наведених одредби *Правилника* произилази да је обавезна употреба *рачуна 130 - Обрачун набавке робе*. Сматрамо да неће бити грешка ако се из практичних разлога (смањења књиговодствених рачуна и ставова за књижење) при књижењу набавке робе не буде користио овај

рачун, већ се набавка буде директно књижила на одговарајућем рачуну набављене робе. Сем тога у наведеним одредбама *Правилника* постоји захтев супротан *МРС 2 Залихе*. Наиме, у директне зависне трошкове набавке набављене робе признају се и износи који у складу са *МРС 2 Залихе* не представљају директне зависне трошкове: разлика између веће вредности утврђене у исправи царинског органа од вредности по обрачуну добављача. Овакав проблем постоји и код става 4. члана 8. *Правилника* (ради се о *рачуну 100 - Обрачун набавке залиха материјала, резервних делова, алата и инвентара*). **Предлог-39**

У оквиру *групе 14* према садржини члана 12. *Правилника* обухватају се две врсте средстава:

1. коришћена стална средства привредног субјекта коме је оно променило намену - жели да га прода у року од 12 месеци (рачуноводствено обухватање ових средстава врши се у складу са *МСФИ 5 Стална средства која се држе за продају и пословања која су престала*); и
2. залихе робе, с тим да су у питању средства која по својој природи представљају некретнине, биолошка средства или опрему. Због проблема који постоји у члану 12. *Правилника* на овом месту ћемо указати на услове које неко средство треба да испуни да би се сврстало у **стално средство прибављено ради даље продаје**, тј. у залиху:
   - да оно по својој природи може бити стално средство,
   - привредни субјект га поседује да би са њим трговало и
   - испуњени су остали општи услови за његово признавање као средстава (да привредни субјект контролише средство, да му може измерити вредност и да му по основу средства притичу или ће му притицати економске користи).

> У параграфу 8. *МРС 2 Залихе* при објашњењу шта чини залихе у делокругу тог Стандарда наводи се и земљиште и друге некретнине које се држе ради даље продаје. Дакле, не би се радило о земљишту и другим некретнинама које је привредни субјект користио, па потом одлучио да их прода, већ још једном напомињемо радило би се о некретнинама које су купљене да би биле продате и да би се зарадило на разлици у цени.

Дакле, у оквиру сваког рачуна *групе 14* обухватају се две врсте средстава: стална средства намењена продаји (и средства пословања које је престало) и залихе. Као што смо већ рекли, то је у супротности за захтевима *МСФИ 5 Стална средства која се држе за продају и пословања која су престала*. Наиме, овај Стандард захтева да се стална средства класификована као *средства које се држе за продају* и *средства расположиве групе* приказују одвојено до других средстава.

Сем наведене грешке у члану 12. *Правилника* при прописивању садржаја појединих троцифрених рачуна *групе 14* направљено је још неколико грешака:

1. За *рачун 143 – Инвестиционе некретнине намењене продаји*, прописано је да се на њему исказују инвестиционе некретнине набављене ради продаје, односно коришћене инвестиционе некретнине за које је донета одлука о продаји. Овакво прописивање садржине *рачуна 143* није одговарајуће јер се прибављена некретнина сврстава у инвестициону по критеријуму намере: да служи за издавање или да се држи ради дугорочно посматраног пораста цене. Према томе не може нека некретнина у тренутку набавке да истовремено буде и инвестициона али и она набављена ради даље продаје, јер то једно друго искључује.

2. За *рачун 145 - Постројења и опрема намењена продаји* је прописано да се на њему исказују постројења и опрема које су набављени ради продаје, односно коришћена постројења и опрема за коју је донета одлука о продаји.
3. За *рачун 147 – Средства пословања које се обуставља* је прописано да се на њему исказују средства организационог дела правног лица и предузетника чије се пословање обуставља, у складу са *МСФИ 3*. Дакле, у овом ставу је грешком наведен *МСФИ 3 Пословне комбинације* као релевантан Стандард, уместо *МСФИ 5*.
4. Чланом 12. став 10. прописано је да се на *рачуну 149 – Исправка вредности сталних средстава и средстава обустављеног пословања намењених продаји* исказује разлика између нето продајне вредности тих средстава и њихове књиговодствене вредности, која се књижи на терет рачуна *групе 58 – Расходи по основу обезвређења имовине*, а у корист овог рачуна. Не ради се о средству предузећа, већ о исправци наниже вредности залиха робе. Настанак ове исправке последица је захтева да се на *датум биланса* залихе робе вреднују по набавној вредности или нето продајној цени ако је она нижа. Сматрамо да овај рачун треба користити само код оних средстава из *групе 14* код којих се захтева да новоутврђена надокнадива вредност не представља њихову нову књиговодствену вредност. Дакле, користиле би се само за оне залихе које су набављене ради даље продаје и које се вреднују у складу са *МРС 2 Залихе*. **Предлог-40**

Ставом 6. члана 16. *Правилника* прописано је да се на *рачуну 224 - Потраживања по основу преплаћених осталих пореза и доприноса,* исказују потраживања за више плаћене порезе, доприносе и друге дажбине утврђене на *датум биланса* на рачунима *групе 48 - Обавезе за остале порезе, доприносе и друге дажбине*. Иако то у *Правилнику* није наведено сматрамо да би се у

оквиру овог рачуна могла евидентирати и потраживања по основу преплаћених пореза и дажбина за које се обавезе исказују на *групи 45 - Обавезе по основу зарада и накнада зарада.* **Предлог-41**

Ставом 11. члана 18. *Правилника* прописано је да се на *рачуну 248 - Остала новчана средства* обухватају новчана средства која нису исказана на осталим рачунима новчаних средстава у оквиру групе *рачуна 24*. У ставу 1. овог члана побројана су средства која се обухватају на рачунима *групе 24*. Између осталих побројани су и племенити метали и предмети од племенитих метала. С обзиром да на осталим рачунима *групе 24* није предвиђена могућност евидентирања племенитих метала и предмета од племенитих метала произлази да се они евидентирају на *рачуну 248* заједно са свим осталим новчаним средствима, као што су новчана средствима која се воде на рачунима код банака:

- динарска средства код банака за откуп девиза, као и динарска средства по основу откупа девиза,
- новчана средства запослених на посебним рачунима, као што су депоноване зараде и накнаде за боловања,
- новчана средства других непоменутих намена.

Проблем оваквог регулисања садржине *рачуна 248* произлази из чињенице да су наведена новчана средства финансијска средства, док према *МРС 39 Финансијски инструменти: Признавање и мерење* племенити метали и предмети од племенитих метала не спадају у финансијска средства. Дакле, због захтева *Правилника* на једном рачуну (*рачуну 248*) обухватају се две различите врсте средстава: финансијска средства (новчана средства) и залихе (племенити метали и предмети од племенитих метала), што није исправно. **Пред-лог-42**

Чланом 25. *Правилника* за *рачун 330 - Ревалоризационе резерве* није предвиђена могућност да постоје негативне резерве (о чему смо већ говорили).

Иста је ситуација и са *рачуном 331- Резерве по основу прерачуна финансијских извештаја приказаних у другој функционалној валути, односно валути приказивања*. Предлог-43

У ставу 4. члана 26. *Правилника* уместо *рачуна 724*, грешком је наведен *рачун 723*. Предлог-44

У ставу 6. члана 27. *Правилника* наведено је да се покриће губитка врши на терет рачуна *340 - Нераспоређени добитак ранијих година* и рачуна *групе 32* и *33*, у складу са законом, статутом предузећа или другим актом о оснивању предузећа. Навођење рачуна *групе 33* је грешка јер ни један *Међународни стандард финансијског извештавања* не предвиђа могућност да се ревалоризациона резерва користи за покриће губитка. Сматрамо да привредни субјекти ову могућност, иако је *Правилником* дозвољена, не треба да користе. Предлог-45

У ставу 8. члана 34. *Правилника* уместо *рачуна 723*, грешком је наведен *рачун 722*. Предлог-46

У ставу 5. члана 36. *Правилника* уместо *рачуна 722*, грешком је наведен *рачун 721*. Предлог-47

Члан 44. став 8. *Правилника* прописује да се на *рачуну 565 - Расходи од учешћа у губитку зависних правних лица и заједничких улагања, који се обрачунавају коришћењем методе удела*, исказују се расходи од учешћа у губитку *зависних правних лица* и заједничких улагања. Сматрамо да није требало помињати расходи од учешћа у губитку *зависних правних лица* јер се учешће у капиталу *зависног правног лица* не може да вреднује применом *методе удела*. Сем тога овим ставом није прецизирано да ли се на *рачуну 565* исказује цео износ расхода или само износ расхода који превазилази дотадашње учешће у капиталу. Предлог-48

Члан 47. став 3. *Правилника* прописује да се на *рачуну 591 - Расходи, ефекти промене рачуноводствених политика и исправке грешака из ранијих*

година, исказују накнадно утврђени расходи из ранијих година, као и ефекти промене рачуноводствене политике и исправке грешака из ранијих година која није материјално значајна. У суштини на *рачуну 591* се књиже расходи по основу грешака из ранијих периода под условом да они не мењају за више од 2% резултат пре опорезивања пословне године у којој је грешка настала, без обзира што та грешка можда и није материјално значајна. Одређивање да ли је у питању материјално значајна грешка или није, битно је, дакле, не због књижења, већ због обелодањивања захтеваних *МРС 8 Рачуноводствене политике, промене рачуноводствених процена и грешке*. **Предлог-49**

У члану 48. став 3. *Правилника* наведено је да се на *рачуну 600 - Приходи од продаје робе матичним и зависним правним лицима* исказују приходи по основу продаје производа, робе и услуга правним лицима која улазе у групу за консолидовање. Међутим, иако је у *Правилнику* наведено да се на *рачуну 600* евидентирају приходи од продаје производа и услуга правним лицима која улазе у групу за консолидовање, евиденција тих прихода се врши у *групи 61 - Приходи од продаје производа и услуга*. Иста грешка направљена је и у ставу 4. овог члана. **Предлог-50**

У ставу 5. члана 48. *Правилника* грешком је изостављено да се ради о приходима од продаје робе који се обухватају на *рачуну 602*. У ставу 6. овог члана се наводи да се на *рачуну 602* исказују код даваоца лизинга приходи од давања опреме у финансијски лизинг. Међутим, не ради се о приходима од давања опреме у финансијски лизинг, већ о приходима од давања робе у финансијски лизинг, с тим да та роба са становишта оног ко је узима у финансијски лизинг представља опрему. **Предлог-51**

У ставу 7. члана 48. *Правилника* грешком је изостављено да се ради о приходима од продаје робе који се обухватају на *рачуну 603*. **Предлог-52**

Иако је у члан 49. став 3 *Правилника* наведено да се на *рачуну 610 - Приходи од продаје производа и услуга матичним и зависним правним лицима*

евидентирају приходи од продаје роба правним лицима која улазе у *групу за консолидовање* евиденцију тих прихода треба вршити у *групи 60 - Приходи од продаје роба*. Иста грешка начињена је и у ставу 4. овог члана. **Предлог-53**

У члану 54. став 8. *Правилника* наведено је да се на *рачуну 665 - Приходи од учешћа у добитку зависних правних лица и заједничких улагања, који се обрачунавају коришћењем метода удела* исказују приходи од учешћа у добитку *зависних правних лица* и *заједничких улагања*, који се обрачунавају коришћењем *метода удела*. Сматрамо да није требало помињати приходе од учешћа у добитку зависних правних лица, јер се учешће у капиталу *зависног правног лица* не може вредновати применом *методе удела*. **Предлог-54**

Према ставу 3. члана 57. *Правилника* на *рачуну 691 - Приходи, ефекти промене рачуноводствених политика и исправке грешака из ранијих година* исказују се накнадно утврђени расходи из ранијих година, као и ефекти промене рачуноводствене политике и исправке грешака из ранијих година која није материјално значајна. У суштини на *рачуну 691* се књиже приходи по основу грешака из ранијих периода под условом да они не мењају за више од 2% резултат пре опорезивања пословне године у којој је грешка настала, без обзира што та грешка можда и није материјално значајна. Одређивање да ли је у питању материјално значајна грешка или није битно је, дакле, не због књижења, већ због обелодањивања захтеваних *МРС 8 Рачуноводствене политике, промене рачуноводствених процена и грешке*. **Предлог-55**

У ставу 2. члана 58. *Правилника* више је непрецизности:

1. није наведено на коју се главну књигу односи - мисли се на главну књигу финансијског књиговодства. Оваква непрецизност постоји и у члану 61. став 2;

с обзиром да се на дуговној страни *рачуна 700* књижење врши у корист рачуна са пасивним салдом, дакле и у корист рачуна исправке рачуна активе, нема ни теоријске шансе да промет његове дуговне стране буде једнак збиру пасиве

биланса стања (као што је то наведено у члану 58. став 2. *Правилника*); слично је и са потражном страном *рачуна 700*. **Предлог-56**

У ставу 2. члана 66. *Правилника* наведено је да се преузете залихе на овом рачуну исказују у износу који је исказан у финансијском књиговодству на рачунима *групе 10, 11, 12* и *13*. Дакле, грешком су изостављени рачуни *групе 14*. Напомена: С обзиром да предлажемо да се у оквиру *групе 14* не евидентирају залихе нећемо давати предлог за исправку ове грешке.

У ставу 3. члана 67. *Правилника* као врста промене залиха наведена је њихова ревалоризација. Сматрамо да се ради о грешци, јер *МРС 2 Залихе* не дозвољава ревалоризацију залиха материјала. Једино *МРС 29 Финансијско извештавање у хиперинфлаторним привредама* дозвољава ревалоризацију залиха, али се онда поставља следећи проблем: у случају да треба примењивати *МРС 29* ради се ревалоризација не само залиха, већ и свих средстава, а контним оквиром за та средства није предвиђена таква врста промене. **Предлог-57**

Према ставу 6. члана 74. на *рачуну 983 – Отписи, мањкови и вишкови залиха учинака* евидентирају се:

- расходи по основу отписа и мањкова залиха производње, полупроизвода и готових производа и
- приходи по основу вишкова производње, полупроизвода и готових производа.

Из наведеног садржаја овог става произлази да је *рачун 983* мешовити рачун, тј. на њему се евидентирају и расходи и приходи. Због тога је овај рачун требало раздвојити на два рачуна. **Предлог-58**

Коришћени термини:

Термини коришћени у овом поглављу дисертације, као и термини који су неопходни за његово разумевање, а нису претходно објашњени у дисертацији, су:

130. **Стицалац** је онај привредни субјект који је у пословној комбинацији идентификован као учесник те комбинације који је стекао контролу над другим (стеченим) правним лицима или *пословањима* која учествују у комбинацији;
131. **Стечени субјект** је привредни субјект или *пословање* који је у пословној комбинацији преузет (купљен, стечен) од стране стицаоца. Дакле, сваки учесник у пословној комбинацији осим стицаоца је стечени субјект;
132. **Вишак интереса стицаоца у поштеним (фер) вредностима стечених** - у пословној комбинацији може настати ситуација да стицаочево учешће у фер вредности нето имовине буде веће од његовог учешћа у трошку пословне комбинације;
133. **Идентификована средства**. Стечени субјект располаже са одговарајућим средствима. Са рачуноводственог становишта стицаоца највећи део тих средстава испуњава услове за признавање као средстава. Наиме, највећи део средстава стеченог субјекта стицалац може да "идентификује", тј. да их препозна (она су за њега "препознатљива средства") и таксативно поброји (на пример: *зграда погона, 10 глодалица, 8 стругова, 2000 кг челичних шипки ∅ 15 мм, итд.*) и да их "пропусти" кроз свој "филтер", тј. критеријуме признавања.

    Може се десити да један број стечених средстава не испуњава те критеријуме. *На пример, стечени субјект може имати потраживање од стицаоца. Са становишта стицаоца овакво потраживање не*

испуњава услове за признавање, јер се не може потраживати од самог себе;

134. **Идентификоване обавезе**. Стечени субјект има обавезе. Највећи део обавеза стеченог субјекта стицалац може да "идентификује", тј. да их препозна (оне су за њега "препознатљиве обавезе") и да их таксативно побројн (на пример: обавеза по дугорочном кредиту, обавезе за зараде, обавезе према добављачима, ...) и да их "пропусти" кроз свој "филтер", тј. критеријуме признавања.

    Са рачуноводственог становишта стицаоца део тих обавеза се може признати као обавезе, док се, евентуално, део не може признати[1]. *На пример, стечени субјект може имати обавезу према стицаоцу. Са становишта стицаоца оваква обавеза не испуњава услове за признавање, јер се не може дуговати самом себи*;

135. **Идентификована нето имовина** је разлика између износа идентификованих признатих средстава и идентификованих признатих обавеза стеченог субјекта;

136. **Датум стицања** је дан на који стицалац ефективно стиче контролу над стеченим субјектом;

137. **Датум размене** у пословној комбинацији која се састоји из једне трансакције размене је датум стицања. Када се пословна комбинација састоји од две или више трансакција размене (када се на пример одвија у фазама) датум размене је датум када је свако појединo улагање признато у финансијским извештајима стицаоца (у таквим трансакцијама датум стицања је датум на који је стицалац стекао контролу на стеченим субјектом) и он се обично поклапа са једним од датума размене;

138. **Заједничко улагање (подухват)** је уговорни аранжман којим две или

[1]Мисли се на рачуноводствени поступак "признавања" а не на признавање у смислу да ли прихвата или одбија постојање обавезе, тј. да ли одбија повериоцу право на потраживање.

више страна (*учесника у заједничком улагању* и *инвеститора*) предузимају привредну активност која подлеже заједничкој контроли. Ради се о некој врсти "ортаклука";

139. ***Метода учешћа*** (удела) је рачуноводствена метода по којој се улагање почетно исказује по набавној вредности (висини улагања), а затим се прилагођава променама у *инвеститоровом* уделу у нето имовини корисника улагања. Удео *инвеститора* у резултатима пословања корисника улагања исказује се у *билансу успеха*;
140. **Финансијски лизинг** је лизинг којим се већим делом преносе са *даваоца лизинга* на *корисника лизинга* сви ризици и користи повезане са власништвом над средствима. На крају истека лизинга власништво над средством се може, али и не мора пренети на *корисника лизинга* (куповином или поклоном). Уколико *корисник лизинга* не купи средство (или му се бесплатно не пренесе) враћа се *даваоцу лизинга*. Накнада коју *корисник лизинга* плаћа *даваоцу лизинга* састоји из два дела:
    - закупнине и
    - камате која се плаћа *даваоцу лизинга*;
141. **Групу** чине матично правно лице и бар једно његово *зависно правно лице*. За групу се састављају *консолидовани финансијски извештаји*. Са становишта *МСФИ матично правно лице*, које у име групе саставља *консолидоване финансијске извештаје*, је истовремено и учесник у *заједничком улагању*.

3.4. Проблеми финансијског извештавања који произлазе из одредби *Закона о порезу на добит предузећа*

У овом делу дисертације обрадићемо проблеме финансијског извештавања који произлазе из одредби *Закона о порезу на добит предузећа* ("Службени гласник РС", бр. 25/2001, 80/2002, 43/2003 и 84/2004).

Закон о порезу на добит предузећа није закон који изворно чини *оквир за финансијско извештавање*. Међутим, *Закон о порезу на добит предузећа* на директан и индиректан начин утиче на финансијско извештавање привредних субјеката. На финансијско извештавање он утиче на следеће начине:

1. на основу *Закона о порезу на добит предузећа* израчунава се *текући порез на добит*. Ради се о ставци из *биланса успеха* (позиција АОП 225 *Порески расход периода*). Самим тим одредбе *Закона о порезу на добит предузећа*, и подзаконских аката донетих на основу њега, утичу на финансијско извештавање и потребу признавања *одложених пореских средстава* и *одложених пореских обавеза*;
2. *Закон о порезу на добит предузећима* привредним субјектима који су обвезници пореза на добит пружа пореске олакшице, у виду пореских подстицаја и пореских кредита, што би требало рачуноводствено обухватити;
3. различита правила признавања и вредновања из *Законом о порезу на добит предузећа* у односу на таква правила признавања и вредновања у *МСФИ* могу довести до прихватања и у рачуноводству правила из *Закона о порезу на добит предузећа*, уместо из *МСФИ*:
   - због економичности у раду рачуноводства (да се не би посао два пута радио) и
   - због законски дозвољеног избегавања плаћања неоправдано високог износа пореза на добит.

У наставку ћемо указати како поједине одредбе *Закона о порезу на добит предузећа* утичу на финансијско извештавање:

1. Методе за обрачун трошкова материјала и набавне вредности продате робе

Чланом 8. *Закона о порезу на добит предузећа* прописано је да се трошкови материјала и набавна вредност продате робе признају у износима обрачунатим применом *методе просечне цене* или *методе FIFO*. Проблем код овог захтева *Закона о порезу на добит предузећа* произлази из две грешке садржане у њему:

1/ за рачуноводствено обухватање излаза са залиха материјала и робе не примењује се *метода просечне цене*, већ *метода просечне пондерисане цене*. Разлику између ове две методе приказаћемо на следећем примеру: *Предузеће је купило 99 кг материјала "Х" по цени од 10,00 дин. по кг. Затим је купило 1 кг материјала "Х" по цени од 20,00 дин. по кг. Истребовано је за потребе производње 50 кг материјала "Х". Уколико би применили методу просечне цене излаз материјала "Х" од 50 кг обрачунали би по цени од 15 дин, јер је толика просечна набавна цена. Када би помножили 50 кг са просечном ценом од 15 дин. добио би се трошак материјала од 2.500,00 дин. Дакле, иако би на залихи остало 50 кг материјала "Х" салдо његове аналитичке картице би био потражни у износу од 1.490,00 дин. Применом методе просечне пондерисане цене вредност утрошених 50 кг материјала "Х" би био 505,00 дин. Самим тим на аналитичкој картици материјала "Х" остао би дуговни салдо од 505,00 дин. (што је и исправно).*

2/ *Законом о порезу на добит предузећа* није предвиђена примена *методе специфичне идентификације* и *малопродајне методе* које су предвиђене

МРС 2 Залихе и које привредни субјекти у пракси примењују. И поред тога што привредни субјекти примењују методе за обрачун излаза са залиха које нису предвиђене *Законом о порезу на добит предузећа* они немају проблем код пореских органа из најмање два разлога:

- устаљеног мишљења да примена планских цена и *малопродајне методе* даје ефекте који су идентични примени *методе просечних пондерисаних цена* (што није увек тачно);
- недовољне упућености постојања *методе специфичне идентификације* и *малопродајне методе*. **Предлог-59**

2. Признавање расхода по основу резервисања за отпремнине

МРС 19 Накнаде запосленима прописује исказивање трошка по основу накнада запосленима за одлазак у пензију у обрачунском периоду када они пружају услуге предузећу, тј. када раде - у висини обрачунатог трошка признавало би се додатно резервисање за ове исплате. У обрачунском периоду када се врши исплата отпремнина привредни субјекти који имају формирано резервисање не би исказивали расход, већ би смањивали раније признато резервисање. Одредбе *МРС 19* би се односиле на све субјекте који су обавезни да вођење пословних књига и састављање финансијских извештаја раде на основу *МСФИ*. Сем тога наводимо да би применом овог Стандарда били обезбеђени квалитетнији финансијски извештаји. Међутим, привредни субјекти у Републици Србији су када је у питању овај трошак (и резервисање) донекле онемогућени у примени овог Стандарда и самим тим онемогућени да направе квалитетне финансијске извештаје. Наиме, чланом 9а *Закона о порезу на добит предузећа* прописано је да се обрачунате а неисплаћене отпремнине и новчане накнаде запосленом по основу одласка у пензију или престанка

радног односа по другом основу не признају као расход у пореском билансу. Из наведеног члана *Законом о порезу на добит предузећа* произлази да се тај расход у *пореском билансу* признаје само кад је отпремнина плаћена. Ово наизглед не би требало да буде проблем који би довео до тога да привредни субјекти који врше резервисање плате више пореза на добит него када не би вршили резервисање за ове намене. Међутим, образац *пореског биланса* (*Правилник о садржају пореског биланса и другим питањима од значаја за начин утврђивања пореза на добит предузећа*, "Службени гласник РС", бр. 139/2004) је конципиран тако да се из расхода искључују обрачунате а неисплаћене отпремнине, а није могућ обрнут случај да се у пореске расходе укључе исплаћене отпремнине за које привредни субјект који је вршио резервисање и нема расход у *билансу успеха*. Због тога, док се не промени образац *пореског биланса*, није реално од привредних субјеката захтевати да спроводе наведена резервисања, иако би то водило реалнијим и квалитетнијим финансијским извештајима. Формирање резервисања за отпремнине повезано је и са признавањем *одложених пореских средстава*, али због наведеног недостатка обрасца *пореског биланса* постоји проблем њиховог признавања. **Предлог-60**

3. Признавање расхода по основу индиректног отписивања појединачних потраживања

Чланом 16. *Закона о порезу на добит* регулисано је признавање у *пореском билансу* расхода по основу отписа вредности потраживања и исправке вредности појединачних потраживања.

На терет расхода признаје се отпис вредности појединачних потраживања, осим потраживања из члана 7. тачка 2) *Закона о порезу на добит предузећа*[1] под условом:

1. да се несумљиво докаже да су та потраживања претходно била укључена у приходе обвезника;
2. да је то потраживање у књигама пореског обвезника отписано као ненаплативо;
3. да порески обвезник пружи доказе о неуспелој наплати тих потраживања судским путем.

На терет расхода признаје се исправка вредности појединачних потраживања ако је од рока за њихову наплату прошло најмање 60 дана.

Овакви захтеви *Закона о порезу на добит предузећа* наизглед не би требало да буде проблем који би довео до тога да привредни субјекти који врше било отписивање било индиректну исправку вредности потраживања плате више пореза на добит него када не би вршили отписивање или индиректну исправку потраживања. Међутим, образац *пореског биланса* (*Правилник о садржају пореског биланса и другим питањима од значаја за начин утврђивања пореза на добит предузећа*, "Службени гласник РС", бр. 139/2004) је конципиран тако да се из расхода искључују расходи по основу отписивања или индиректне исправке потраживања ако нису испуњени сви услови прописани *Закона о порезу на добит предузећа*, али не дозвољава да се по испуњењу тих услова они као расходи укључе у *порески биланс*. Објаснићемо то на следећем примеру:

Предузеће је својом рачуноводственом политиком одредило да се врши индиректно отписивање потраживања које није наплаћено у року до 30 дана од дана за наплату. Предузеће има потраживање од купца у износу од 100.000,00 дин. чији је рок наплате 30.11.20x6. године. На дан 31.12.20x6.

[1] Ради се о потраживању од привредног субјекта коме се истовремено и дугује.

године потраживање није наплаћено. Потраживање ни у 20x7. години није наплаћено.

У наведеном примеру предузеће ће у 20x6. години исказати расход у износу од 100.000,00 дин. Али, с обзиром да од рока за њихову наплату није прошло 60 дана овај расход се не признаје у *пореском билансу* за 20x6. годину. Међутим, иако је у 20x7. години протекло више од 60 дана од рока за наплату у *пореском билансу* за 20x7. годину није могуће исказати расход по основу овог индиректног отписивања - иако је испуњен тражени захтев из *Закона о порезу на добит предузећа* (да је протекло више од 60 дана од рока за наплату потраживања). Разлог за то је прописани изглед обрасца *пореског биланса* - у обрасцу не постоји могућност да се такви "расходи[2]" укључе у *порески биланс*.

Због наведеног недостатка обрасца *пореског биланса* привредни субјекти су принуђени да као своју рачуноводствену политику за индиректно отписивање потраживања усвоје рок од 60 дана од рока за наплату потраживања, иако то можда не одговара реалном стању. **Предлог-61**

4. Поступање са износима прихода или расхода проистеклих по основу фундаменталних грешака и ефеката промене рачуноводствених политика

Чланом 25а. *Закона о порезу на добит предузећа* регулисано је поступање са износима прихода или расхода проистеклих по основу *фундаменталних грешака*, као и ефектима по основу промене рачуноводствених политика. Према ставу 1. овог члана износи проистекли због *фундаменталне грешке* или промене рачуноводствене политике не укључују се у резултат текућег периода, већ се врши ретроактивно обухватање тих износа. У ставу 2. овог члана

[2]Расходе смо ставили под знаке наведе јер њих у 20x7. години нема у *билансу успеха* - они су у *билансу успеха* исказани у 20x6. години.

прецизирано је да се *фундаменталном грешком* сматра износ грешке који за више од 2% мења опорезиву добит, односно губитак исказан у *пореском билансу* обрачунског периода у којем је грешка настала. Овакво дефинисање *фундаменталне грешке* није тачно из два разлога:

- *МРС-ом 8 Рачуноводствене политике, промене рачуноводствених процена и гешке* постављен је *концепт материјално значајне грешке*, а укинут *концепт фундаменталне грешке*. То значи да одредба *Закона о порезу на добит предузећа* није усклађена са актуелном променом *МСФИ* (претходни *МРС 8 Добитак или губитак периода, промена рачуноводствених политика и фундаменталне грешке*, који је важио до 31.12.2004. године, садржао је *концепт фундаменталне грешке*),
- грешка која за више од 2% мења опорезиву добит, односно губитак исказан у *пореском билансу* обрачунског периода у којем је грешка настала не мора бити *фундаментална грешка*. *На пример: предузеће је у претходном обрачунском периоду остварило добитак пре опорезивања у износу од 1.000,00 дин. У текућој години је утврђено да грешком није прокњижена факура за трошкове у износу од 25,00 дин. С обзиром да се ради о грешци која за више од 2% мења резултат обрачунског периода у којем је грешка настала произлази да се ради о фундаменталној грешци. То наравно у конкретном случају није тачно, јер грешка од 25,00 дин. не може бити фундаментална грешка*;

Сем овог недостатка члана 25а. *Закона о порезу на добит предузећа* указујемо да када су у питању ефекти промене рачуноводствених политика није постављена никаква граница до које се не врши ретроактивно обухватање износа ефеката промене рачуноводствених политика. Тако се може десити да ако због промене методе за обрачун излаза са залиха материјала ефекат буде 100,00 дин. привредни субјект мора тај ефекат ретроактивно обухвати-ти. **Предлог-62**

5. Признавање амортизације у *пореском билансу*

Чланом 10. *Закона о порезу на добит предузећа* регулисано је признавање расхода амортизације у *пореском билансу*. С обзиром да *Међународни стандарди финансијског извештавања* релевантни за обрачунавање амортизације привредним субјектима препуштају (и захтевају) процену елемената потребних за обрачун амортизације, постоји могућност да они то злоупотребе како би исказали жељени опорезиви резултат. Да се то не би догодило законодавац је *Законом о порезу на добит предузећа* прописао да се *у пореском билансу* не признаје амортизација израчуната и призната у складу са релевантним *МСФИ*, већ амортизација израчуната у складу са захтевима члана 10. *Закона о порезу на добит предузећа* и *Правилника о начину разврставања сталних средстава по групама и начину утврђивања амортизације за пореске сврхе* ("Службени гласник РС", бр. 116/2004). С тога су у члану 10. *Закона о порезу на добит предузећа* регулисана следећа питања:

- за које се врсте сталних средстава врши обрачун амортизације за пореске сврхе и сврставање тих средстава у амортизационе групе, уз одређивање амортизационих стопа,
- методе за обрачун амортизације,
- технике отписивања и
- могућности мењања основице за обрачун амортизације по основу инфлације и промена фер вредности средстава.

У наставку ћемо анализирати како наведени захтеви *Закона о порезу на добит предузећа* утичу на квалитет финансијских извештаја привредних субјеката у Републици Србији.

1) Врста сталних средстава за која се врши обрачун амортизације за пореске сврхе и утицај на финансијско извештавање

У привредним субјектима где некретнине, постројења и опрема чине значајан део имовине, одређивање "представља ли неко улагање средство или трошак" може имати значајан учинак на утврђени резултат пословања обрачунског периода. На пример, ако се неко улагање погрешно искаже као трошак уместо као средство, биће умањен резултат тог обрачунског периода и обрнуто. На класификовање неког улагања у стална или у обртна средства посредан утицај могу имати и захтеви *Закона о порезу на добит предузећа*. У члану 10. *Закона о порезу на добит предузећа* при одређивању врсте страних средстава за која се врши обрачун амортизације у пореске сврхе коришћена су три параметра:

1. **природа, тј. врста средства** - *Закон о порезу на добит предузећа* не узима у обзир чињеницу да се за поједине врсте средстава у рачуноводству не обрачунава амортизација, као што су, на пример: *инвестиционе некретнине* које се накнадно вреднују применом *модела фер вредности*, биолошка средства које се вреднују по *фер вредности умањеној за процењене трошкове продаје*. Ову чињеницу привредни субјекти треба да узму у обзир приликом обрачунавања одложених пореских средстава или одложених пореских обавеза - а да ли ће то моћи да узму у обзир зависи и од технике обрачуна амортизације за пореске сврхе, о чему ћемо касније говорити;
2. **јединица признавања средства** - ради се о начину поступања када привредни сујект купује више комада истоврсног средства: да ли је у питању једно средство на чијој ће аналитичкој картици бити уписан број комада тог средства, или ће рачуноводствено посматрано бити онолико средстава колико је комада купљено, самим тим толико би било и аналитичких картица.

Због нејасноће одредбе у *Закону о порезу на добит предузећа* (да ли се при куповини више идентичних средстава она посматрају у збиру или појединачно) Министарство финансија РС је дало своје мишљење. Из тачке 6. мишљења Министарства финансија РС, бр. 430-07-55/2005-04 од 05.10.2005. године произлази да се при признавању средстава за потребе обрачунавања амортизације за пореске сврхе средство појединачно посматра. То значи да овај критеријум признавања у појединим ситуацијама може бити различит у односу на такав критеријум из *МСФИ*. Тако, на пример, *МРС 16 Некретнине, постројења и опрема* не прописује јединицу мере за признавање, тј. шта чини неку ставку некретнине, постројења и опреме (то препушта привредном субјекту да он одреди). При избору јединице мере узимају се у обзир специфичне околности у привредном субјекту. У том смислу се код неких врста средстава истоврсна средства када су она појединачно безначајна могу третирати као једно средство на које се примењују критеријуми за признавање.

Ради појашњења навешћемо два примера:

1/ *Предузеће купује 10 истоврсних столица за опремање канцеларије. Појединачно посматрано столица је средство мале вредности и могла би се класификовати као обртно средство. Међутим, предузеће може одлучити да свих 10 истоврсних столица третира као једно средство, с тим што ће на аналитичкој картици средства евидентирати да се ради о 10 комада истоврсних средстава;*

2/ *Пивара купује 10.000 стаклених флаша од 0,5 литара. Флаше имају третман повратне амбалаже. Појединачна цена флаше је 10,00 дин, тако да свака флаша посматрана понаособ не*

испуњава критеријум за класификовање као основно средство. Међутим, привредни субјект може одлучити да наведене флаше третира као дугорочно средство, при чему ће имати једну аналитичку картицу за ту врсту флаша - на којој ће бити податак о њиховом броју израженом у комадима.

Уколико предузеће у наведена два примера набављена средства буде третирало као основна средства, за која ће током њиховог коришћења обрачунавати амортизацију, рачуноводствене и пореске последица би биле следеће:

- **рачуноводствене последице** - у *билансу стања* би била исказана садашња вредност основног средства, док би у *билансу успеха* трошак био исказан само у висини обрачунате амортизације текуће године. То значи да овакво рачуноводствено обухватање набављених средстава не би угрозило квалитет финансијских извештаја, него би му допринело; и
- **пореске последице** - у *пореском билансу* се не признаје амортизација обрачуната у складу са *МСФИ*, већ амортизација која се обрачунава у складу са правилима из *Закона о порезу на добит предузећа* (и пратећег подзаконског акта). С обзиром да прибављена средства не испуњавају услов за признавање за потребе обрачунавања амортизације за пореске сврхе, предузеће у *пореском билансу* у текућој и свим наредним годинама не би исказало расходе у вези са набавном вредношћу набављених средстава. Због тога би у збиру посматрано опорезива добит за сво време коришћења набављених средстава била већа од рачуноводствене добити за вредност набављених средстава, али и од опорезиве добити да су средства у рачуноводству одмах

класификована као обртна и признат расход по основу њиховог стављања у употребу - овај расход се признаје у *пореском билансу* као расход. Због тога би предузеће платило више пореза на добит, него у ситуацији када би средства признало као обртна средства - у ком случају би био угрожен квалитет његових финансијских извештаја;

Из наведених примера се види да су неки привредни субјекти у Републици Србији, иако то умањује квалитет финансијских извештаја, принуђени да због тако постављеног захтева из *Закона о порезу на добит предузећа* примењују за њих неодговарајућу рачуноводствену политику.

3. **појединачна вредност средства** - након признавања износа улагања за набавку, изградњу, реконструкцију и сл, као средства оно се класификује или као дугорочно или као обртно средство. За наведено класификовање сваки привредни субјект, имајући у виду околности свог пословања, треба да усвоји додатни критеријум - *појединачну вредност средстава чији је век коришћења дужи од године дана* а која ће служити као праг за њихово класификовање у дугорочна или обртна средства. Овде се ради о примени принципа значајности за послове признавања и вредновања средстава. Наиме, према *МРС 8 Рачуноводствене политике, промене рачуноводствених процена и грешке* примена неке рачуноводствене политике утврђене на основу Стандарда или Тумачења (а то значи и на основу *МРС 16 Некретнине, постројења и опрема*) није обавезна ако је ефекат њене примене безначајан/небитан на квалитет финансијских извештаја. Због тога *МРС 8* не налаже обавезност примене неке рачуноводствене политике која произлази из неког Стандарда или Тумачења ако је ефекат од њене примене безначајан/небитан на квалитет финансијских

извештаја. Сходно наведеном решењу из *МРС 8* привредни субјект у својим рачуноводственим политикама одређује појединачну вредност средства (чији је век коришћења дужи од године дана) која ће служити као праг за њихово класификовање у дугорочна или обртна средства (јер је накнадно вредновање обртних средстава једноставније и мање захтевно од накнадног вредновања дугорочних средстава). При одређивању те појединачне вредности привредни субјект треба да узме у обзир бар следећа два фактора:

1/ величину средстава која користи у пословању - *ако је у питању челичана за њу би 10.000,00 дин. као граница за класификовање средстава на дугорочна или обртна био мали износ, док би за неко предузеће са средствима мале вредности та граница била значајна;*

2/ захтеве за признавање средстава у *пореском билансу* - један од битних захтева за обрачунавање амортизације за пореске сврхе је и одређивање за која средства се обрачунава амортизација која се признаје у *пореском билансу*: у ставу 2. члана 10. *Закона о порезу на добит предузећа* стална средства (за која се врши обрачун амортизације) обухватају материјална средства чији је век трајања дужи од једне године и чија је **појединачна набавна цена** у време набавке већа од просечне бруто зараде по запосленом у Републици према последњем објављеном податку републичког органа надлежног за послове статистике. Ради објашњења овог фактора на класификовање средстава послужићемо се следећим примером:

Ради се о јако малом предузећу, које од средстава има рачунар, сто, столицу и ормар. Предузеће је купило штампач за рачунар чија је набавна вредност 15.000,00 дин. У рачуноводственој

политици предузећа одређен је износ од 10.000,00 дин. као граница за признавање неког средства које се може користити дуже од 12 месеци као дугорочног средства. Када је купљен штампач просечна бруто зарада по запосленом у Републици Србији је 30.000,00 дин. (ради се о последњем објављеном податку о тој заради)[3].

Поступање предузећа:

Ако би предузеће на основу своје рачуноводствене политике купљени шпампач класификовало као своје основно средство пореске последице би биле следеће:

- амортизација коју би за то средство оно израчунало на основу правила из *МРС 16* не признаје се у *пореском билансу*,
- због тога што је појединачна вредност средства нижа од 30.000,00 дин. не улази у обрачун амортизације за пореске сврхе и према томе предузеће у вези са тим средством никада неће исказати расход у *пореском билансу*.

Да је као своју рачуноводствену политику за границу која се користи за одређивање да ли је неко средство дугорочно или обртно одредило границу коју *Закон о порезу на добит предузећа* прописује за обрачунавање амортизације за пореске сврхе ("...чија је појединачна набавна цена у време набавке већа од просечне бруто зараде по запосленом у Републици према последњем објављеном податку републичког органа надлежног за послове статистике..") рачуноводствене и пореске последице би биле следеће: у *билансу успеха* би набавна вредност средства одмах била призната као трошак који се признаје и као расход у

[3] *Податак је хипотетички.*

пореском билансу. Међутим, расходи у *билансу успеха* текуће године ће бити већи него што би то требало да буду, јер се средство користи више година, па је у том периоду требало извршити његово отписивање. То доводи до умањења квалитета финансијских извештаја.

Из наведеног примера се види да су неки привредни субјекти у Републици Србији, иако то умањује квалитет финансијских извештаја, принуђени да због тако постављеног захтева из *Закона о порезу на добит предузећа* примењују за њих неодговарајућу рачуноводствену политику. **Предлог-63**

У наставку ћемо указати на још један проблем у признавању средстава за обрачун амортизације за пореске сврхе који због захтева *Закона о порезу на добит предузећа* могу имати привредни субјекти који непосредно примењују *МСФИ*. Према *МРС 16 Некретнине, постројења и опрема* у књиговодствену вредност средства се могу укључити издаци настали у вези са постојећим средством ако се ради о издацима за:

1. замену његовог дела, осим ако није у питању појединачна замена ситнијих делова у оквиру свакодневног одржавања - дакле, ако није у питању појединачна замена ситнијих делова у оквиру свакодневног одржавања средства, замена дела средства се када су испуњени услови за признавање признаје као повећање књиговодствене вредности средства, с тим да се истовремено искњижава књиговодствена вредност делова који су замењени. За ово искњижавање примењују се одредбе из параграфа 67-72 *МРС 16 Некретнине, постројења и опрема*. Наиме, искњижавање замењеног дела се врши чак и кад замењени део није одвојено амортизован - ако је одвојено амортизован то значи и да је третиран као посебно средство и да је позната његова књиговодствена вредност; и

2. генерални преглед средстава и генерални ремонт средства - током коришћења појединих врста средстава неопходно је вршити редовне детаљне контроле с циљем утврђивања евентуалних недостатака. Те контроле се врше без обзира да ли је или није на средствима извршена замена одређених делова. Трошкови оваквих контрола (ако испуњавају услове за признавање из параграфа 7. *МРС 16*) признају се као повећање књиговодствене вредности средства и рачуноводствено се обухватају исто као и замена дела средства. Наиме, књиговодствена вредност средства се повећава за вредност трошкова генералног прегледа а умањује за сваки преостали (неамортизован) део трошкова претходне генералне контроле (који се дакле искњижава). Искњижавање из књиговодствене вредности неамортизованог дела претходне генералне контроле ради се чак и када она претходно није рађена. На пример, на дан вршења прве генералне контроле треба увећати књиговодствену вредност средства за настале трошкове те прве контроле и умањити књиговодствени износ средства за неамортизовани део генералне контроле. Као индикатор за утврђивање износа немортизованог дела генералне контроле могу се користити трошкови садашње контроле у моменту када је ставка набављена или изграђена.

Међутим, у време израде дисертације, привредни субјекти су онемогућени да доследно примене наведене одредбе *МРС 16*. Уколико не би поступили у складу са Стандардом, тј. уколико би трошкове поправки које немају карактер текућег одржавања признавали као расходе периода, у *пореском билансу* би ти расходи били признати као одбитна ставка од опорезивог резултата. Сем тога наводимо да у складу са *Законом о порезу на добит предузећа* није предвиђена могућност да се пореска основица тих средстава увећава за вредност поправки које немају карактер текућег

одржавања. Међутим, уколико би привредни субјект трошкове укључио у књиговодствену вредност средства, то значи да ће они бити надокнађени коришћењем средства и обрачунавањем амортизације средства (по основу њиховог укључивања у књиговодствену вредност средства у текућем и наредним обрачунским периодима биће већи износ амортизације). С обзиром да такву амортизацију привредни субјект не може да укључи као одбитну ставку у *пореском билансу*, а није та улагања исказао као трошак поправки никада се она неће у *пореском билансу* појавити као одбитна ставка од опорезивог резултата.

Наведени проблем (признавања издатака за одржавање које нема карактер текућег одржавања) постоји и код средстава која се рачуноводствено обухватају у складу са *МРС 38 Нематеријална улагања* и *МРС 40 Инвестиционе некретнине*. **Предлог-64**

2) Методе за обрачун амортизације

Законом о порезу на добит предузећа прописане су методе за обрачун амортизације за пореске сврхе. За I амортизациону групу прописана је *метода пропорционалног отписивања*, а за II-V групе прописана је *метода дегресивног отписивања*. Прописивање метода за обрачун амортизације за пореске сврхе не мора да има утицаја на квалитет финансијских извештаја. Може утицати на постојање и висину *повратних опорезивих разлика* и на признавање *одложених пореских средстава* или *одложених пореских обавеза*.

3) Технике отписивања

Међународним стандардима финансијког извештавања само је за алат и инвентар дозвољен групни обрачун амортизације, док је за остала средства предвиђено појединачно обрачунавање амортизације. *Законом о порезу на добит предузећа* прописане су технике отписивања средстава при обрачуну амортизације за пореске сврхе: за I амортизациону групу прописано је појединачно отписивање, а за II-V групе прописано је групно отписивање. Утицај прописивања технике за обрачун амортизације за пореске сврхе на финансијско извештавање је вишеструк:

1/ различите примењене технике за обрачун амортизације у рачуноводству у односу на обрачун амортизације за пореске сврхе узрокују различите износе амортизације, а самим тим могу утицати на постојање *повратних опорезивих разлика* и на признавање *одложених пореских средстава* или *одложених пореских обавеза*;

2/ у комбинацији са врстом средстава која су класификована у групе за које се примењује групни обрачун амортизације привредни субјекти су спречени да правилно примене све захтеве *МРС 12 Порези из добитка*. Према том Стандарду *одложена пореска средства* или *одложене пореске обавезе* се рачунају тако што се на разлику између *основица за будуће обрачунавање амортизације у пореском билансу и у рачуноводству по основу којих могу настати повративе разлике* примени стопа пореза на добит која ће бити примењивана у наредним обрачунским периодима. Дакле, први корак у обрачуну *одложених пореских средстава* и *одложених пореских обавеза* је да се и у рачуноводству и у пореском обрачуну амортизације утврди вредност средстава по основу које ће у будућим обрачунским периодима настати повративе разлике. Због тога из тих основица треба

искључити она средства по основу којих не могу настатати повративе разлике. Ради се о следећим средствима:

- инвестиционим некретнинама које се накнадно вреднују применом *модела фер вредности*. Ова средства се искључују из обрачуна *одложених пореских средстава* и *одложених пореских обавеза* јер по основу њих настају сталне а не повративе разлике. Наиме, у рачуноводству се за ова средства не обрачунава амортизација, али се она обрачунава за потребе обрачуна пореза на добит. Њихово искључивање из овог обрачуна је могуће, јер се у пореском обрачуну амортизације за ова средства примењује појединачни обрачун (сврставају се у I амортизациону групу) тако да је могуће појединачно утврдити вредност тих средстава;
- средствима добијеним на поклон или створеним унутар привредног субјекта - за ова средства се обрачунава амортизација у рачуноводству, али се не обрачунава за потребе састављања *пореског биланса*. Дакле ова средства је могуће искључити из основице која се рачуна на основу стања у рачуноводству, а у пореском обрачуну амортизације их и нема;
- вишегодишњим засадима (виноградима и воћњацима) који су класификовани у II амортизациону групу и основном стаду које је класификовано у V амортизациону групу уколико се у рачуноводству вреднују по фер вредности умањеној за процењене трошкове продаје. Ова средства се искључују из обрачуна *одложених пореских средстава* и *одложених пореских обавеза* јер по основу њих настају сталне а не повративе разлике. Наиме, у рачуноводству се за ова средства не обрачунава амортизација, али се она обрачунава за потребе обрачуна пореза на добит. Међутим, њихово искључивање из овог обрачуна није могуће, јер се у

пореском обрачуну амортизације за ова средства примењује групни обрачун амортизације, тако да није могуће појединачно утврдити вредност тих средстава (она су у оквиру наведених група сврстана и са другим врстама средстава). **Предлог-63**

4) Могућност мењања основице за обрачун амортизације по основу инфлације и промена фер вредности средстава

Чланом 10. *Закона о порезу на добит предузећа* није предвиђена могућност да се изврши ревалоризација неотписаних вредности средстава по основу инфлације или по основу промена фер вредности средстава. Наредним примером ћемо илустровати колико привредни субјекти могу бити оштећени због изостанка могућности ревалоризовања средстава:

Предузеће је на почетку године купило зграду и платило ју је 10.000.000,00 дин. Уколико је годишња инфлација 4% и уз претпоставку да ће она бити и у периоду коришћења зграде обрачун пореске амортизације и приказ свођења на данашњу вредност уз дисконтну стопу која је једнака пројектованој инфлацији обрачун би био:

година	дисконтни фактор	годишњи износ амортизације	дисконтовани износ
1	0.961538	250,000.00	240,384.62
2	0.924556	250,000.00	231,139.05
3	0.888996	250,000.00	222,249.09
4	0.854804	250,000.00	213,701.05
5	0.821927	250,000.00	205,481.78
6	0.790315	250,000.00	197,578.63
7	0.759918	250,000.00	189,979.45
8	0.73069	250,000.00	182,672.55
9	0.702587	250,000.00	175,646.68

година	дисконтни фактор	годишњи износ амортизације	дисконтовани износ
10	0.675564	250,000.00	168,891.04
11	0.649581	250,000.00	162,395.23
12	0.624597	250,000.00	156,149.26
13	0.600574	250,000.00	150,143.52
14	0.577475	250,000.00	144,368.77
15	0.555265	250,000.00	138,816.13
16	0.533908	250,000.00	133,477.04
17	0.513373	250,000.00	128,343.31
18	0.493628	250,000.00	123,407.03
19	0.474642	250,000.00	118,660.61
20	0.456387	250,000.00	114,096.74
21	0.438834	250,000.00	109,708.40
22	0.421955	250,000.00	105,488.85
23	0.405726	250,000.00	101,431.58
24	0.390121	250,000.00	97,530.37
25	0.375117	250,000.00	93,779.20
26	0.360689	250,000.00	90,172.31
27	0.346817	250,000.00	86,704.14
28	0.333477	250,000.00	83,369.37
29	0.320651	250,000.00	80,162.85
30	0.308319	250,000.00	77,079.67
31	0.29646	250,000.00	74,115.06
32	0.285058	250,000.00	71,264.49
33	0.274094	250,000.00	68,523.54
34	0.263552	250,000.00	65,888.02
35	0.253415	250,000.00	63,353.87
36	0.243669	250,000.00	60,917.18
37	0.234297	250,000.00	58,574.21
38	0.225285	250,000.00	56,321.36
39	0.216621	250,000.00	54,155.15
40	0.208289	250,000.00	52,072.26
Укупно		10,000,000.00	4,948,193.47
Разлика		5,051,806.53	

Из наведеног обрачуна произлази да ће у периоду обрачунавања амортизације зграде реално као расход амортизације у *пореском билансу* бити исказан износ од 4.948.193,47 дин, што значи да износ улагања од 5.051.806,53 дин. реално неће бити исказан кроз *порески биланс*. Предлог-65

6. Признавање капиталних добитака и губитака у *пореском билансу*

Члановима 27-33. *Закона о порезу на добит предузећа* регулише признавање капиталних добитака и губитака у *пореском билансу*. Полазна основа за израду *пореског биланса* су приходи и расходи признати у складу са релевантном рачуноводственом регулативом, коју за велики број предузећа чине *МСФИ*. У вези са признавањем капиталних добитака и губитака у *пореском билансу* проблем се појављује код оних средстава (у вези са којима могу настати капитални добици и губици) код којих се промене фер вредности признају као приход или расход. То ћемо објаснити на следећем примеру:

Предузеће је купило земљиште за 1.000.000,00 дин. Земљиште је класификовано као инвестициона некретнина. За накнадно вредновање инвестиционих некретнина предузеће примењује модел фер вредности. На крају године фер вредност инвестиционе некретнне је 1.200.000,00 дин. Наредне године инвестициона некретнина је продата за 1.200.000,00 дин. (уговорено је да порез на пренос апсолутних права плати купац).

У наставку ћемо приказати начин књижења и пореске ефекте наведених промена (вредновања по фер вредности и исказивању капиталног добитка).:

Рачун	***Дугује***	***Потражује***
Инвестиционе некретнине	*1.000.000,00*	
Добављачи у земљи		*1.000.000,00*
За куповину		

Рачун	***Дугује***	***Потражује***
Инвестиционе некретнине	*200.000,00*	
Приход од свођења на фер вредност		*200.000,00*
За вредновање по фер вредности		
Купци у земљи	*1.200.000,00*	
Инвестиционе некретнине		*1.200.000,00*
За продају		

На основу спроведеног књижења произлази да је резултат године у којој је извршено свођење на фер вредност увећана за 200.000,00 дин. Овај приход се признаје у *пореском билансу* (ради се о опорезивом приходу). Дакле, због вредновања инвестиционе некретнине по фер вредности предузеће ће платити више пореза на добит у износу од 20.000,00 дин. у односу на ситуацију да инвестициону некретнину није вредновало по фер вредности.

У наредној години предузеће неће исказати добитак од продаје инвестиционе некретнине, али ће исказати капитални добитак у износу од 200.000,00 дин. То значи да ће предузеће по основу продаје средства исказати порез на добит већу за 20.000,00 дин. у односу на ситуацију да није продало инвестициону некретнину. Дакле, вредновање инвестиционе некретнине по фер вредности у претходној години није утицало на исказивање пореза на капиталну добит.

Овај проблем ћемо приказати на још једном примеру:

Предузеће је почетком године купило инвестициону некретнину и платило ју је 10.000.000,00 дин. На крају године обрачунало је промену фер вредности некретнине и свело њену књиговодствену вредност на износ од 13.000.000,00 дин, уз признавање прихода од 3.000.000,00 дин. Овај приход представља опорезив приход и због тога је привредни субјект платио порез на добит у износу од 300.000,00 дин. (3.000.000,00 дин. x 10%). На почетку следеће године привредни субјект продаје некретнину за 13.000.000,00 дин.

При томе не исказује никакав приход. Међутим, у пореском билансу за ту годину исказаће капитални добитак од 3.000.000,00 дин.[4] *Дакле, у години када прода некретнину привредни субјект ће платити порез у износу од 300.000,00 дин. Ради се дакле о дуплом опорезивању, јер при обрачуну капиталног добитка Закон о порезу на добит предузећа није предвидео могућност кориговања набавне вредности за накнадне процене средстава ако је проценом повећана вредност средства уз признавање опорезивих прихода*.

Ако би смо сумирали ефекте наведених промена на порез на добит произлази да ће предузеће по основу овог средства дупло платити порез на добит: први пут на основу вредновања средства по фер вредности, а други пут по основу продаје средства. То је проблем, који захтева одговарајућу промену законске регулативе, тј. *Закона о порезу на добит предузећа*. **Предлог-66**

7. Изостанак прописивања висине дисконтне стопе

Према члану 6. став 1. *Закона о порезу на добит предузећа* опорезива доби се утврђује у *пореском билансу* усклађивањем, на начин прописан тим Законом, добити обвезника исказане у *билансу успеха*, који је сачињен у складу са *МСФИ* и прописима којима се уређује рачуноводство. Значајан део вредновања ставки финансијских извештаја заснива се на процени њихових вредности. Неке процене захтевају вршење дисконтовања, па је потребно одредити дисконтну стопу. На пример, *МРС 18 Приходи* захтева да се у

[4] *Када би се узело у обзир обрачунавање амортизације за пореске сврхе капитални добитак би био 3.250.000,00; израчунао би се тако што би се од продајне цене /13.000.000,00 дин./ одузела садашња вредност некретнине из пореског обрачуна амортизације, тј. 9.750.000,00 дин. - овај износ би се добио када се од набавне вредности одузме пореска амортизација за претходну годину, у износу од 250.000,00 дин.*

случају продаје са роковима наплате преко уобичајеног рока за наплату изврши раздвајање прихода на приходе од продаје и приходе од финансирања. Или *МРС 2 Залихе* захтева да се у случају набавке материјала или робе код које је плаћање одложено преко уобичајених рокова за плаћање изврши рашчлањавање фактурисаног износа на два износа: на износ који улази у набавну вредност набављене залихе и износ који чини расход финансирања. С обзиром да се ради о приходима и расходима који се у пуном износу признају у пореском билансу очито је да је *Законом о порезу на добит предузећа* требало прописати ако не висину, оно бар начин утврђивања дисконтних стопа. **Предлог-67**

8. Признавање расхода у вези са резервисањима за која се по *Закону о порезу на добит предузећа* не признају расходи за њихово резервисање

Чланом 22б *Закона о порезу на добит предузећа* прописано је да се у *пореском билансу* признају расходи по основу дугорочних резервисања за обнављање природних богатстава, дате гаранције и задржане депозите и кауције. С обзиром да би *Закон о порезу на добит предузећа* требало да буде усклађен *МСФИ* сматрамо да је погрешно признавање само расхода по основу дугорочних резервисања наведених врста резервисања, јер се у складу са *МРС 37 Резервисања, потенцијалне обавезе и потенцијална средства* резервисање врши и за периоде краће од 12 месеци.

У вези са овим чланом *Закона о порезу на добит предузећа* проблем у финансијском извештавању имају они привредни субјекти који у складу са *МРС 37 Резервисања, потенцијалне обавезе и потенцијална средства* треба да изврше она резервисања за која се у *пореском билансу* не признају расходи (на пример, резервисања за реструктурирање, резервисања за судске спорове и др.). Уколико би ови привредни субјекти у свему поступили у складу са

МСФИ платили би више пореза на добит него када не би вршили резервисање за ове намене. Проблем не произлази из самог *Закона о порезу на добит предузећа* већ из неадекватно конципираног обрасца *пореског биланса* (*Правилник о садржају пореског биланса и другим питањима од значаја за начин утврђивања пореза на добит предузећа*, "Службени гласник РС", бр. 139/2004). Проблем је сличан већ приказаном проблему за резервисањима за отпремнине. Наиме, образац је конципиран тако да се из расхода искључују расходи по основу резервисања која се не признају у пореске сврхе, али није могуће у *порески биланс* укључити оне издатке по основу којих привредни субјект у *билансу успеха* не исказује расход, већ у билансу стања умањење раније признатог резервисања.

На пример, предузеће је по основу усвојеног програма реструктурирања извршило дугорочно резервисање у износу од 10.000.000,00 дин. У том износу исказало је и расходе у билансу успеха. У складу са одредбама Закона о порезу на добит предузећа ти расходи се не признају у пореском билансу те пословне године. Наредне године по основу реструктурирања предузеће је имало трошкове у изсносу од 4.000.000,00 дин. С обзиром да има формирано резервисање у наведеном износу није исказало расходе, већ је за тај износ смањило резервисања. Проблем је у томе што у порески биланс није могуће укључити овај износ јер њиме није предвиђена таква могућност: да се неки издатак који у рачуноводству није исказан као расход због раније формираног резервисања призна у пореском билансу као расход. Да предузеће у претходној години није извршило резервисање за реструктурирање, да је дакле поступило супротно одредбама МРС 37 Резервисања, потенцијалне обавезе и потенцијална средства, оно би у текућој години исказало расходе од 4.000.000,00 дин. и радило би се о расходима који би се признали у пореском билансу. Дакле, у овом примеру предузеће које би поступило у складу са

захтевом релевантног Стандарда платило би више пореза на добит него предузеће које не би поштовало релевантни Стандард.

Због тога, док се не промени образац *пореског биланса*, није реално од привредних субјеката захтевати да спроводе наведена резервисања, иако би то водило реалнијим и квалитетнијим финансијским извештајима. **Предлог-68**

*

* *

На основу изложеног се може закључити да неке одредбе *Закона о порезу на добит предузећа* на директан или индиректан начин негативно утичу на квалитет финансијских извештаја, и да би због тога била неопходна измена неких његових одредби (о чему говоримо у поглављу 5. дисертације).

Коришћени термини:

Термини коришћени у овом поглављу дисертације, као и термини који су неопходни за његово разумевање, а нису претходно објашњени у дисертацији, су:

142. **Текући порез на добит** је износ пореза на добит који се добија применом прописане стопе пореза на добит (која је важила или се примењивала до *датума биланса*) на утврђену основицу за порез на добит, тј. на *опорезиву добит*, коригован наниже за сва права привредног субјекта на његово умањење (по основу пореских кредита и пореских подстицаја) - дакле, утицај на *текући порез на добит* имају и дешавања из претходних

обрачунских периода. Утврђивање износа *текућег пореза на добит* се врши у *пореском билансу*. Овај износ привредни субјект треба да плати држави, с тим да при непосредном плаћању ове обавезе узима у обзир све раније уплаћене износе у виду аконтације пореза на добит;

143. **Порески расход периода** је збирни износ који садржи ***текући*** и ***одложени порез на добит***. Ставка *пореског расхода* се исказује у *билансу успеха* као одбитна ставка од *рачуноводственог резултата*. Добијена разлика представља нето резултат текућег обрачунског периода;
144. **Одложени порез** настаје признавањем *одложених пореских обавеза* и *одложених пореских средстава*. Паралелно са признавањем наведених ставки финансијских извештаја најчешће долази до признавања *одложеног пореског прихода* (тј. увећања пореског расхода периода) и *одложеног пореског расхода* (умањења *пореског расхода периода*);
145. **Сталне разлике** су оне које настају у текућем обрачунском периоду а не поништавају се у идућем (или идућим периодима). Те разлике настају како у вези са признавањем прихода, тако и расхода. Сталне разлике не доводе до стварања одложених пореских обавеза, ни одложених пореских средстава; сталне разлике не доводе ни до разлика између опорезиве добити и опорезиве рачуноводствене добити; оне доводе до настанка разлика између с једне стране *рачуноводствене добити* и с друге стране *опорезиве рачуноводствене добити* и *опорезиве добити*. У наставку ћемо указати на неке сталне разлике које су узроковане одредбама *Закона о порезу на добит предузећа* које су постојале у време израде дисертације:
    1/ **Приходи**. Приходи од камата по основу јавног зајма и приходи од дивиденди и удела у добити других правних лица не укључују се у пореску основицу - *Ово су сталне разлике, јер се ове врсте прихода*

никада у наредним обрачунским периодима неће укључити у пореску основицу.

Исто важи и за расходе који ће бити наведени.

2/ **Расходи**. На терет расхода не признају се:

- трошкови који се не могу документовати *(ове трошкове смо овде набројали, мада они ни у /трговинском/ билансу успеха не би могли да буду исказани*),
- издаци за здравствене, образовне, научне, хуманитарне, верске и спортске намене, и заштиту човекове средине који прелазе 3,5% од укупног прихода,
- издаци за хуманитарне намене који нису извршени преко хуманитарних организација регистрованих за те намене,
- издаци за улагања у области културе, који прелази 1,5% од укупног прихода,
- чланарине коморама, савезима и удружењима чији износ прелази 0,1% укупног прихода,
- чланарине чија је висина прописана законом у износу који прелази законом прописани износ,
- чланарине и прилози дати политичким организацијама,
- издаци за рекламу, пропаганду и репрезентацију који прелазе 3% од укупног прихода,
- расходи пропаганде који не служе промоцији пословања пореског обвезника,
- пропаганда путем давања поклона за које није документован прималац, или чији је прималац повезано лице,
- исправке вредности појединачних потраживања од лица којима се истовремено и дугује,

- камате због неблаговремено плаћених пореза, доприноса и других јавних дажбина,
- камате и припадајући трошкови по основу зајма одобреног сталној пословној јединици од стране њене нерезидентне централе,
- накнаде по основу ауторског права и права индустријске својине, коју стална пословна јединица исплаћује својој нерезидентној централи,
- новчане казне и пенали,
- расходи настали по основу обезвређења имовине, које се утврђује као разлика између набавне цене имовине утврђене у складу са овим законом и њене процењене надокнадиве вредности, осим у случају оштећења услед више силе...

У до сада изнетим сталним разликама *Законом о порезу на добит предузећа*, дакле, у односу на расходе исказане у *билансу успеха* има одредбе о корекцијама расхода надоле, тј. наведени расходи у *пореском билансу* увек су мањи него у *билансу успеха*. За разлику од *Закона о порезу на добит предузећа*, *МРС 12 Порези из добитка* разликује и неке расходе, који се као расходи исказују само у *пореском билансу*, а не и у *билансу успеха*. Ради се, рецимо, о калкулативном отпису за издатке за истраживање и развој (о чему смо већ говорили).

Сталне *разлике не доводе до стварања ни одложених пореских обавеза ни одложених пореских средстава*;

146. **Привремене разлике** (повративе разлике) су разлике које настају у текућем обрачунском периоду, а поништавају се у наредном (или наредним периодима). Поништавање значи да ће се десити нешто због чега су ове разлике и формиране. Када су у питању средства, она ће се

или наплатити или потпуно расходовати или продати. Када су у питању обавезе, оне ће бити измирене (или ће привредном субјекту бити опроштен дуг). Привремене разлике, супротно сталним разликама, доводе до стварања или *одложених пореских обавеза* или *одложених пореских средстава*;

147. ***Модел фер вредности*** је начин накнадног вредновања инвестиционих некретнина, код којег се оне вреднују по фер вредности, с тим да се разлика између фер вредности и претходне књиговодствене вредности признаје одмах као приход или расход (приход се признаје у случају да је фер вредност већа од претходне књиговодствене вредности, а у обрнутом случају признаје се расход).
148. **Фундаменталне (значајне) грешке** су грешке које су од таквог значаја да се финансијски извештаји једног или више претходних периода након њиховог откривања не могу више сматрати поузданим на датум њиховог објављивања. Ради се о грешкама које настају као резултат математичких грешака, грешака у примењивању рачуноводствених политика, погрешног тумачења чињеница, превара или привида. Наведену дефиницију фундаменталне грешке користила је претходна верзија *МРС 8 Добитак или губитак периода, промена рачуноводствених политика и фундаменталне грешке*;
149. **Отписивање потраживања** је поступак престанка његовог признавања и њиховог искњижавања из пословних књига;
150. **Индиректно отписивање потраживања** је поступак накнадног вредновања потраживања од купаца којим му се књиговодствена вредност смањује на реално наплативи износ, с тим да се износ смањења књижи на посебном рачуну исправке вредности;
151. **Капитални добитак** је приход који порески обвезник оствари продајом, односно другим преносом уз накнаду:

- непокретности,
- права индустријске својине и
- удела у имовини правних лица и акција и осталих хартија од вредности, осим обвезница издатих у складу са прописима којима се уређује измирење обавеза Републике Србије по основу зајма за привредни развој и девизне штедње грађана, државних записа Републике Србије и записа Народне банке Србије.

Приход се исказује у износу разлике између веће продајне цене наведене имовине и њене (мање) набавне цене усклађене са одредбама *Закона о порезу на добит предузећа*. Уколико је разлика негативна исказује се **капитални губитак.**

3.5. Проблеми финансијског извештавања који произлазе из непосредне примене Међународних стандарда финансијског извештавања у Републици Србији

У овом делу дисертације прво ћемо указати на опште карактеристике *Међународних стандарда финансијског извештавања* и услове у којима они обезбеђују најквалитетније финансијске извештаје, а затим ћемо појединачно указати код којих Стандарда постоје проблеми у њиховој примени.

3.5.1. Карактеристике *Међународних стандарда финансијског извештавања* и услови њихове примене

Проблеми финансијског извештавања који произлазе из непосредне примене *Међународних стандарда финансијског извештавања* постоје због:

1. **карактеристика самих *Међународних стандарда финансијског извештавања*** и
2. **услова у којима послују привредни субјекти који непосредно примењују *Међународне стандарде финансијског извештавања***.

1. Карактеристике *Међународних стандарда финансијског извештавања*

Неке од карактеристике *Међународних стандарда финансијског извештавања* су:

1. ***Међународни стандарди финансијског извештавања*** **су комплексни и обимни** - садржај *МСФИ* изложен је на преко 2200 страна Б5 формата. Начин рађања Стандарда није заснован на неком логичком редоследу (какво би било на пример следеће рађање: прво

Стандарди који се тичу средстава, па Стандарди који се тичу обавеза, итд.), већ су рађани оним редом како су доношени - а доношени су по приоритету, тј. узимајући у обзир који посао у рачуноводству је најпре регулисати /као што је одређивање врста финансијских извештаја, што је урађено доношењем *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја*/, затим су доношени они Стандарди које је било најлакше израдити и усвојити /као што је то *МРС 2 Залихе*/; Мањи број Стандарда је прављен по врстама ставки финансијских извештаја:

- *МРС 2 Залихе,*
- *МРС 11 Уговори о изградњи,*
- *МРС 16 Некретнине, постројења и опреме,*
- *МРС 37 Резервисања, потенцијалне обавезе и потенцијална средства,*
- *МРС 38 Нематеријална улагања,*
- *МРС 40 Инвестиционе некретнине,*
- *МРС 41 Пољопривреда* и др.

Већи број Стандарда регулише одређену врсту посла у рачуноводству:

- *МРС 23 Трошкови позајмљивања* - регулише рачуноводствено обухватање трошкова позајмљивања,
- *МРС 17 Лизинг* - регулише рачуноводствено обухватање финансијског и оперативног лизинга код зајмодавца и код зајмопримца,
- *МРС 27 Консолидовани и појединачни финансијски извештаји* - регулише састављање *консолидованих финансијских извештаја*,
- *МСФИ 2 Плаћања базирана на акцијама* - регулише рачуноводствено обухватање пословних промена које су повезане са вредношћу сопствених акција,

- *МСФИ 3 Пословне комбинације* - регулише рачуноводствено обухватање пословних комбинација привредних субјеката, итд.

Разлог за такво структуирање Стандарда објаснићемо на следећем примеру: *Опрема се може набавити од инодобављача. У том случају треба обрачунати курсне разлике и прописати рачуноводствени поступак за њих. Затим, предузеће може узети кредит за набавку опреме. У том случају треба обрачунати трошкове позајмљивања и прописати рачуноводствени поступак за њих. Уколико је опрема набављена уз плаћање сопственим акцијама треба рачуноводствено прописати поступак за исказивање вредности те опреме и настале обавезе, итд. Уколико би се сви ови поступци обухватили у "матичном Стандарду" за опрему (МРС 16 Некретнине, постројења и опрема) он би био изузетно обиман и тек тада непрегледан. Ово није једини разлог зашто су наведени послови регулисани посебним Стандардима. Наиме, они се не појављују само при набавци опреме, већ и при набавци нематеријалних улагања, при набавци залиха, итд.* Дакле, рачуновођа који примењује *МСФИ* мора пре свега знати шта је и где у њима регулисано;

2. ***Међународни стандарди финансијског извештавања*** **су захтевни** - финансијски извештаји састављени применом *МСФИ* садрже бројне податке и информације. Нарочито је захтеван финансијски извештај *напомене*. Због тога је за израду финансијских извештаја заснованих на *МСФИ* неопходно доста времена. Узимајући у обзир ту чињеницу, као и чињеницу да корисницима финансијских извештаја мањих правних лица у просеку треба мање информација произашао је захтев да се за таква правна лица припреме одговарајући Стандарди. *Одбор*

за Међународне рачуноводствене стандарде је започео пројекат израде Стандарда за таква правна лица[1].

3. ***Међународни стандарди финансијског извештавања*** **перманентно се мењају и проширују** - њима за сада нису обухваћени сви послови признавања и вредновања који се појављују у реалном привредном животу - *на пример, ни једним Стандардом није регулисано вредновање неуплаћеног уписаног капитала*. *Одбор за Међународне рачуноводствене стандарде* тренутно ради на више пројеката измене постојећих стандарда: *МРС 1, МРС 2, МРС 20, МРС 24, МРС27, МРС 31, МРС 32, МРС 33, МРС 37, МРС 38, МРС 39, МСФИ 2*. Сем тога *Одбор* се бави и питањима процењивања фер вредности, с обзиром да је то питање заступљено у бројним Стандардима;
4. **Поједина вредновања средстава и обавеза захтевана неким Стандардом су компликована** - рецимо, обрачун резервисања за отпремнине /захтева употребу актуарских претпоставки/, обрачун *одложених пореских средстава* и *обавеза*, вредновање *инвестиционих некретнина* по фер вредности итд;
5. ***Међународни стандарди финансијског извештавања*** **понекад не садрже довољно објашњења** - на пример, у *МРС 27 Консолидовани и појединачни финансијски извештаји* није довољно објашњен начин консолидовања, тј. примена *методе потпуног консолидовања*;
6. ***Међународни стандарди финансијског извештавања*** **су понекад непрецизни** - на пример, у Стандардима се често приликом навођења контра рачуна за признавање неке ставке у финансијским извештајима то регулише изразом "признаје у билансу успеха" или "признаје у билансу стања" без даљег прецизирања о којој ставци се ради. У

[1]IASB, *International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities (IFRS for SMEs)*, јануар 2007. године.

оквиру приказа проблема примене *МРС 16 Некретнине, постројења и опрема* и *МРС 32 Финансијски инструменти: Приказивање* навешћемо два проблема у примени *МСФИ* који произлазе из њихове непрецизности;

7. ***Концепт временске вредности новца*** **је веома заступљен у** ***Међународним стандардима финансијског извештавања*** - *Међународни стандарди финансијских извештаја* захтевају да се многа вредновања ставки финансијских извештаја врше уз поштовање принципа временске вредности новца: на пример, *МРС 39 Финансијски инструменти: Признавање и мерење* захтева да се *улагања која се држе до доспећа* вреднују по амортизованој цени уз коришћење *методе ефективне камате*; или *МРС 36 Обезвређење средстава* захтева да се при утврђивању употребне вредности врши дисконтовање пројектованих прихода и расхода.

   Концепт временске вредности новца има врло важну улогу у рачуноводству, јер се према општеприхваћеним рачуноводственим начелима у билансу исказује "садашња вредност" средстава и обавеза[2].

8. **Применом** ***Међународних стандарда финансијског извештавања*** **добијају се квалитетни финансијски извештаји под условом да привредни субјекти послују у условима који су инкорпорисани и иманентни одредбама** ***Међународних стандарда финансијског извештавања***. Углавном се ради о следећим условима:
   - **инфлацији** - *на пример, чак и релативно мала инфлација може утицати да ставке дугорочних средстава након две или више*

[2]James Cashin и др: *Финансијско рачуноводство I*, превод, Фабер&Збогмић Плус, Загреб, 1996. године, стр. 104.

година буду нереално исказане у финансијским извештајима у случају да их привредни субјект не вреднује по фер вредности.

Применом *МСФИ* најквалитетнији финансијски извештаји се добијају у условима ниске инфлације. Рачуноводствена поступања у условима хиперинфлације су прописана *МРС 29 Финансијско извештавање у хиперинфлаторним привредама*. Сматрамо да услови инфлације средњег интензитета у случају када привредни субјект изабере неодговарајући поступак из неког Стандарда може умањити квалитет финансијских извештаја: ако на пример, не вреднује инвестиционе некретнине по фер вредности, већ за накнадно вредновање примени *модел набавне вредности*;

- **стабилним условима пословања** - стабилни услови пословања могу да се искажу кроз више показатеља: инфлацију, раст обима пословања, промене курсева страних валута, законску регулативу и др. Стабилни услови пословања подразумевају да се наведени параметри не мењају, или ако се мењају да имају увек исти правац и интензитет промене. Стабилни услови пословања омогућују реалне пројекције пословања, а оне су често захтеване појединим Стандардима - на пример, *МРС 36 Обезвређење средстава*, у случају његове примене, захтева пројекцију пословања средстава (или *јединица које "стварају готовину"*) за које се утврђује *употребна вредност*;
- **промени курсева страних валута** - *на пример, значајније опадање вредности националне валуте у односу на стране валуте може у условима када привредни субјект за инвестиције у значајној мери користи иностране изворе финансирања да негативно утиче на квалитет финансијских извештаја*. Дакле, за

квалитет финансијских извештаја привредних субјеката који примењују *МСФИ* би најбоље било да су курсне разлике мале;

- **постојању активних тржишта средстава и обавеза** - *на пример, непостојање активног тржишта сталних средстава може онемогућити примену свих поступака дозвољених у међународним стандардима финансијског извештавања или може довести да се фер вредности утврђује уз примену рецимо методе дисконтовања новчаних токова, која захтева коришћење бројних претпоставки*;
- **развијеност тржишта хартија од вредности** - *примена МРС 39 Финансијски инструменти: признавање и мерење се у значајној мери заснива на постојању активног тржишта хартија од вредости*;
- **постојање довољног броја одговарајућих стручњака који пружају услуге на процењивању ставки финансијских извештаја** - *на пример, примена МРС 19 Накнаде зарада захтева коришћење актуарских претпоставки и услуга овлашћених актуара*;
- **привредни субјект је основан са циљем остварења добити** - *МСФИ* нису у потпуности применљиви за привредне субјекте који су основани искључиво за задовољење неких јавних потреба а не добити (радило би се на пример, о јавним комуналним предузећима основаним од стране локалне самоуправе).

2. Услови у којима послују привредни субјекти који непосредно примењују *Међународне стандарде финансијског извештавања*.

Међународни стандарди финансијског извештавања су настали (и даље настају) на основу најбољих искустава финансијског извештавања земаља из којих су чланови *Одбора за Међународне рачуноводствене стандарде* (у даљем тексту: *Одбор*). Седам од четрнаест чланова *Одбора* су директно одговорни за блиску сарадњу са једним или више доносиоца националних рачуноводствених стандарда. Ради се о члановима *Одбора* из Сједињених америчких држава, Канаде, Велике Британије, Француске, Немачке, Јапана и Аустралије[3]. Ради се, дакле, о земљама са развијеним привредама у којима постоје активна тржишта за све врсте средстава и обавеза, малом инфлацијом, релативно малим променама курса националне валуте у односу на стране валуте и развијеним тржиштима хартија од вредности. Сем тога ради се и о земљама у којима је финансијско извештавање развијено и где су корисници финансијских извештаја навикли да захтевају квалитетне финансијске извештаје, а рачуновође су спремне и заинтересоване да то испоштују. У земљама попут Сједињених америчких држава, Канаде, Велике Британије и Аустралије у основна правила процењивања билансних позиција спада и процењивање по фер вредност. У овим земљама постоји и довољан број стручњака који пружају услуге на процењивању ставки финансијских извештаја.

Ако би смо упоредили услове пословања привредних субјеката у Републици Србији у односу на наведене услове у земљама одакле претежно долазе чланови *Одбора* могли бисмо да закључимо следеће:

1. у протекле три године (примене *МСФИ*) инфлација мерена растом цена на мало је била следећа:
   - 2004. година - 13,4%

[3]Извор: web sajt http://www.iasb.org.

- 2005. година - 16,6%
- 2006. година - 6,6%[4]

У посматраном периоду кумулирана инфлација је била 40.95%. То значи да је у посматраном периоду била значајна инфлација, што је могло да има свог одраза на финансијске извештаје привредних субјеката који су примењивали *МСФИ* - то детаљније облазлажемо код објашњења проблема примене *МРС 16 Некретнине, постројења и опрема*;

2. У периоду примене *МСФИ* у Републици Србији промене курса динара у односу на значајније стране валуте су биле:

Земља		Валута		2004. год.		2005. год.		2006. год.	
				просек	31.12.	просек	31.12.	просек	31.12.
978	ЕМУ	EUR	1	73,78320	79,0803	82,2902	85,5000	79,04015	79,0000
36	Аустралија	AUD	1	42,95925	45,1578	49,0708	52,9838	46,30120	47,4446
392	Јапан	JPY	100	53,65685	56,5344	59,0314	61,5285	53,50520	50,4760
756	Швајцарска	CHF	1	47,57325	51,2311	53,0845	54,9380	50,19400	49,1569
826	В. Британија	GBP	1	104,19630	111,7427	118,1256	124,5085	114,8002	117,8577
840	САД	USD	1	56,10545	57,9258	65,0724	72,2189	58,95075	59,9757

Из наведене табеле се види да су у посматраном периоду биле значајне промене односа између динара и наведених страних валута, што је имало свог одраза на финансијске извештаје привредних субјеката који су примењивали *МСФИ* (наравно, под условом да су у финансијским извештајима имали ставке исказане или повезане са страним валутама);

3. у Републици Србији су биле честе измене законске регулативе. Та околност је заједно са високом инфлацијом и значајним променама курсева страних валута у односу на динар, као и са утицајем

[4]Извор: Статистички годишњаци РС.

политичких прилика стварала релативно нестабилно привредно окружење;

4. историјски наслеђена навика примене набавне вредности као основног модела вредновања средстава и недовољно искуства у процењивању фер вредности средстава и обавеза и њеног значаја за квалитет финансијских извештаја - у свим претходним *Законима о рачуноводству* који су регулисали вредновање ставки финансијских извештаја сем за шуме није била предвиђена могућност примене фер вредности. Сем тога у досадашњој рачуноводственој пракси није био заступљен *концепт временске вредности новца*, па отуда неискуство у његовој примени;
5. неразвијено тржиште хартија од вредности, а поготову тржиште секундарним финансијским инструментима;
6. недовољно познавање *МСФИ*, које је последица следећих околности:
   1/ ретке су високошколске институције које су у својим наставним плановима имали предмете у оквиру којих се изучавају *МСФИ*,
   2/ ретке су биле књиге у којима је обрађивана материја *МСФИ*,
   3/ мало је домаћих стручњака који познају *МСФИ* и који би могли да едукују друга лица из области *МСФИ*,
   4/ није од стране државе спроведена планска обука лица која су дужна да примењују *МСФИ*;

   Као последица наведених околности у Републици Србији је релативно мало рачуновођа који у потпуности познају *МСФИ*. На овом месту ћемо указати на последицу околности да за рачуновође није од стране државе на време спроведена обука за примену *МСФИ*. Наиме, према *Етичком кодексу за професионалне рачуновође* (одељак 9. параграф 9.1.[5]) професионални рачуновођа треба да се уздржава од прихватања

[5]Извор: Web сајт: http://www.ifac.org

ангажмана на пружању професионалних услуга за чије обављање нису оспособљени, осим када могу да прибаве компетентне савете и помоћ који ће им омогућити да те услуге обаве на задовољавајући начин (од државе рачуновође нису могле добити стручну помоћ у примени *МСФИ*). То значи да су рачуновође независно од своје воље биле доведене у ситуацију да поступају супротно захтевима *Етичког кодекса за професионалне рачуновође*;

7. недостатак стручњака који пружају услуге на процењивању ставки финансијских извештаја;
8. у Републици Србији се *порески биланс* саставља на основу финансијских извештаја. С обзиром да већина привредних субјеката за њихово састављање примењује *МСФИ* који захтевају примену процена и просуђивања неопходно је било да се квантификују неки од параметара који утичу на процену (као што су на пример стопе за дисконтовање, реалне каматне стопе, рок одложеног плаћања за који се врши дисконтовање и сл.). У поглављу 5. дисертације даћемо, у вези са наведеним, предлог измене *Закона о порезу на добит предузећа*;
9. у Републици Србији *МСФИ* морају да примењују и привредни субјекти чији циљ оснивања и функционисања није остварење добити. У оквиру приказа проблема примене *МРС 20 Рачуноводствено обухватање државних додељивања и обелодањивање државне помоћи* указаћемо на један проблем који такви привредни субјекти могу имати приликом примене *МСФИ*.

*

* *

На овом месту указаћемо на још два проблема при непосредној примени *МСФИ*:

1. Наиме, ни у једном Стандарду нема изузећа од његове примене у случају када цена прикупљања информација потребних за примену неког захтева Стандарда прелази корист од тако прикупљене информације. У *МРС 8 Рачуноводствене политике, промена рачуноводствених процена и грешке* постоји изузеће од ретроактивне примене неког захтева Стандарда уколико је неизводљиво прикупити информације за примену тог захтева, али се изричито наводи да цена коштања прикупљања информације не утиче на одређење да ли је то прикупљање изводљиво или није;
2. *МСФИ* захтевају се бројна обелодањивања. Између осталог захтевају се обелодањивања о учешћима у капиталу, повезаним лицима, споровима које правно лице води, итд. Обелодањивање неких од тих информација може нанети озбиљне штете правном лицу. Међутим, једино је у *МРС 37 Резервисања, потенцијалне обавезе и потенцијална средства* дозвољено да се у таквој ситуацији не обелодане све информације. Таква могућност, на пример, не постоји када су у питању информације о односима са повезаним лицима (*МРС 24 Обелодањивање односа са повезаним лицима* нема такво изузеће).

Коришћени термини:

Термини коришћени у овом поглављу дисертације, као и термини који су неопходни за његово разумевање, а нису претходно објашњени у дисертацији, су:

152. **Актуарске претпоставке** су најбоља процена варијабли (фактора) које ће одредити коначни износ накнада после престанка радног односа. Оне обухватају:
    - демографске претпоставке о будућим обележјима садашњих и бивших запослених (и њиховим издржаваним члановима домаћинства) који имају право на примања и
    - финансијске претпоставке;

153. **Овлашћени актуар** је лице које је добило овлашћење Народне банке Србије за обављање актуарских послова. Овлашћени актуар даје мишљење о:
    - начину израчунавања тарифа премија;
    - томе да ли су техничке резерве образоване у складу са овим законом;
    - актима пословне политике у поступку њиховог доношења, односно у поступку измена и допуна и примени аката пословне политике;
    - финансијским извештајима и годишњем извештају о пословању друштва;
    - извештају о спровођењу политике саосигурања и реосигурања;
    - томе да ли је математичка резерва израчуната, у складу са законом;
    - преносу портфеља осигурања.

    Овлашћени актуар израчунава, односно даје мишљење о маргини солвентности и обавља друге актуарске послове, у складу са законом;

154. **Концепт временске вредности новца** је концепт вредновања ставки финансијских извештаја који се заснива на чињеници да новац данас вреди више него новац сутра или прекостра, итд. (при чему се занемарује утицај инфлације). Разлике у вредности новца посматрано по периодима не произлазе само из инфлације, већ по овом концепту из изгубљене зараде од камате (улагања) без које би остао онај ко новац позајмљује.

155. **Дисконтовање** је поступак анулирања утицаја временске вредности новца: износ који се дисконтује (тј. чија се вредност своди на вредност новца на одређени дан) множи се са дисконтним фактором који одражава промену вредности новца између дана на који се вредност своди и дана када је дисконтовани износ настао. Као резултат дисконтовања добија се садашња вредност износа који је дисконтован;
на пример, уговорено је да се за извршене услуге добије сума од 50.000,00 дин, с тим да рок наплате буде:
а) 1 година
б) 2 године

Под претпоставком да је годишња каматна стопа на дугорочне кредите 10% садашња вредност потраживања би била:

	случај под а)	**случај под б)**
Потраживање	50.000,00	50.000,00
Дисконтни фактор	0,909091	0,826446
Дисконтовани износ (садашња вредност)	90.909,09	82.644,63

Дисконтни фактор од 0,909091 представља вредност на данашњи дан једног динара који ће се примити за 1 годину.
Дисконтни фактор од 0,826446 представља вредност на данашњи дан једног динара који ће се примити за 2 године;

156. **Процењивање** је вредновање које у себи садржи и елементе просуђивања;

157. **Просуђивање** је доношење одлуке на основу одговарајућих параметара који не обезбеђују да особе са различитим искуствима увек донесу исту одлуку, јер при њеном доношењу морају употребити и лично искуство и осећај;

158. **Модел набавне вредности (модел трошка набавке)** је начин накнадног вредновања некретнина, постројења и опреме који се примарно заснива на коришћењу трошка набавке средства (набавне вредности или цене коштања);

159. **Тржиште хартија од вредности** подразумева берзу хартија од вредности, али и тржиште на коме се врши приватно емитовање хартија од вредности (на пример, емитовање хартија од вредности по основу приватизације);

160. **Активно тржиште хартија од вредности** је оно код кога се котиране цене могу одмах и редовно добити било директно са тржишта или од брокера, дилера, или регулаторних тела;

161. **Дериват** је секундарни финансијски инструмент:
    - чија се вредност мења према промени утврђене каматне стопе, цене хартије од вредности, цене робе, курса, индекса цена, кредитног рејтинга, кредитног индекса или сличне варијабле,
    - који не захтева почетно нето улагање, или у односу на друге врсте уговора који се слично мењају у тржишним условима захтева релативно мало нето улагање и

- који се подмирује на неки будући датум.

162. **Трошкови позајмљивања** - обухватају трошкове камата и друге трошкове који настају у вези са позајмљивањем финансијских средстава. Детаљније рашчлањени трошкови позајмљивања могу се класификовати на:
    - камате на краткорочне и дугорочне позајмице (најчешће кредите),
    - камате по основу прекорачења на банкарском рачуну,
    - амортизацију попуста (дисконта) или премија који се односе на позајмљивања,
    - помоћне трошкове који настају у вези са аранжманима позајмљивања (нпр. трошкови осигурања кредита),
    - финансијске трошкове у вези са финансијским лизингом,
    - курсне разлике проистекле из позајмљивања у страној валути у износу у којем се сматрају усклађивањем до трошкова камата.

163. ***Јединица која "ствара готовину"*** је најмања група средстава која се може идентификовати да ствара токове готовине од непрекинуте употребе и која је увелико независна од токова готовине других средстава или групе средстава - *на пример, један погон може чинити јединицу која "ствара готовину", ако су његови токови готовине у значајној мери независни од токова готовине других јединица (погона) које "стварају готовину".*
164. ***Употребна вредност средства*** је садашња вредност процењених будућих нето токова готовине који се очекују од:
    - наставка употребе средства и
    - отуђења средства или његових остатака, на крају његовог века употребе у привредном субјекту.

165. ***Метода потпуног консолидовања*** - метода се састоји у спајању истоветних ставки средстава, обавеза, капитала, прихода и расхода *матичног правног лица* и његових *зависних правних лица* по принципу "ред по ред", уз поштовање претпоставке јединственог правног лица.

3.5.2. Проблеми у примени појединих *Међународних стандарда финансијских извештаја* и услови њихове примене

Пре образлагања проблема у примени конкретних Стандарда указаћемо на проблем у примени *МСФИ* који постоји због тога што њима нису прописана баш сва поступања неопходна за рачуноводствено обухватање средстава, обавеза, прихода и расхода.

Поступања која се чешће појављују у пракси а нису регулисана *МСФИ* су следећа:

- стицање улагања у капитал давањем неког свог средства,
- признавање и вредновање неуплаћеног уписаног капитала,
- признавање и вредновање рудног богатства,
- риболов на рекама, језерима и морима,
- рачуноводствено обухватање аванса датих за набавку средстава (ови аванси нису у делокругу *МРС 39 Финансијски инструменти: Признавање и мерење*),
- рачуноводствено обухватање злата и других племенитих метала и предмета од њих (ова средства нису у делокругу *МРС 39 Финансијски инструменти: Признавање и мерење,* јер нису финансијски инструменти, али ни *МРС 2 Залихе* није прописан начин њиховог вредновања).

При образлагању проблема у примени конкретних Стандарда нећемо образлагати оне Стандарде код којих проблеми у примени произлазе из њихове сложености или зато што захтевају компликоване обрачуне, као што је на пример, случај са *МРС 36 Обезвређење средстава* или *МРС 19 Накнаде зарада*.

1. Проблеми у примени *МСФИ 2 Плаћања базирана на акцијама*

Чланом 110. став 2. *Закона о раду* ("Службени гласник РС", бр. 24/2005 и 61/2005) зарада се исплаћује само у новцу, ако неким другим законом није другачије одређено. Према члану 14. *Закона о порезу на доходак грађана* ("Службени гласник РС", бр. 24/2001, 80/2002, 135/2004, 62/2006 і 65/2006) зарадом се сматрају и примања у облику акција, осим акција стечених у поступку својинске трансформације. Основицу пореза на зараде чини номинална вредност акција. У пракси привредних субјеката из Републике Србије није уобичајено да се измирење обавеза или мерење обавеза врши у сопственим акцијама привредних субјеката. Сличан је случај и са зарадама запослених. Повезивањем наших привредних субјеката са привредним субјектима из других земаља несумљиво ће довести и до увођења праксе измирења и/или мерења обавеза у акцијама привредних субјеката. У том смислу ће и *МСФИ 2 Плаћања базирана на акцијама* постати интересантнији рачуновођама наших привредних субјеката. Међутим, тада може настати проблем са његовом применом због недостатка искуства у процењивању приликом рачуноводственог обухватања таквих послова. На пример: у *трансакцијама у којима се вредновање купљених средстава или коришћених услуга врши индиректно на основу фер вредности додељених инструмената акцијског капитала* мерење фер вредности тих инструмената врши се на основу њихових тржишних цена (уколико такве цене постоје), узимајући у обзир рокове и услове под којима су инструменти акцијског капитала додељени. Уколико тржишне цене додељених инструмената акцијског капитала нису доступне привредни субјект треба да изврши процену њихове фер вредности користећи се техником валуације (процењивања) ради одређивања могуће цене инструмената акцијског капитала на дан вредновања у трансакцији између обавештених и вољних

странака. За ову методу се не може рећи да је општепозната нашим рачуновођама.

Коришћени термини:

Термини коришћени у овом делу поглавља дисертације, као и термини који су неопходни за његово разумевање, а нису претходно објашњени у дисертацији, су:

166. **Запослени** је лице које ради у привредном субјекту (пружа услуге привредном субјекту) пуно радно време, скраћено радно време, стално, повремено или привремено. Под запосленима *Стандард* подразумева и директоре и чланове управе;
167. **Накнаде запосленима** су сви облици накнада које привредни субјект запосленима даје директно у замену за услуге које му они пружају. Накнаде запосленима подразумевају и индиректна давања запосленима, кроз давања њиховим супружницима, деци и другим издржаваним особама повезаним са запосленим, или давања другима, као што су друштва за осигурање код којих је запослени осигуран. Накнаде запосленима обухватају:
    - краткорочна примања запослених,
    - накнаде после престанка радног односа (не дају се запосленима већ тада бившим запосленима),
    - остале дугорочне накнаде запосленима,
    - отпремнине (накнаде за престанак радног односа) и
    - накнаде које се дају из капитала;
168. **Обавештена странка у купопродајној трансакцији** је странка која поседује довољно информација како би обавила трансакцију на најбољи начин у своју корист - на пример, *због потребе да хитно набави неку машину предузеће нема времена да прикупи податке о свим понуђачима, већ купује од првог на кога наиђе - рецимо, ако се у*

хладњачи у току откупа воћа покварио компресор који је неисплативо поправљати она мора ургентно да набави нови компресор и при томе може доћи у ситуацију да буде недовољно информисан купац;

169. **Вољна странка у купопродајној трансакцији** је странка која није приморана да обави ту купопродајну трансакцију, па због тога може трансакцију обавити по за њу повољнијим условима од странке која је принуђена да обави трансакцију - на пример, *предузеће може бити принуђено да нешто купи или прода без обзира на цену - на пример, предузећу је заплењено неко средство због неизмирења обавеза према повериоцима. Одлуком трговинског суда средства ће бити продата*.

2. Проблеми у примени *МСФИ 3 Пословне комбинације*

МСФИ 3 Пословне комбинације представља резултат прве фазе рада на стварању одговарајућег Стандарда за рачуноводствено обухватање пословних комбинација. Нека од питања која ће *Одбор* разматрати у другој фази развоја *МСФИ 3* су:

1. примена *методе куповине* на:
   1/ пословну комбинацију у којој учествују два или више заједничких правних лица и
   2/ пословну комбинацију у којима се спајају самостална правна лица да би уговором формирала привредни субјект који подноси извештаје али без стицања власничког интереса у њему (на пример, формирање фирме која би се котирала на две берзе);
2. рачуноводствено обухватање пословних комбинација у којима се повезују самостална правна лица или *пословања* (економске целине) да би формирали заједничко улагање, укључујући могућност примене рачуноводствене методе "новог почетка";
3. рачуноводствено обухватање пословних комбинација у којима учествују правна лица под заједничком контролом;
4. износ стеченог goodwill-а који по основу власничког интереса треба да призна матични привредни субјект;
5. признавање средстава у пословној комбинацији по вредностима које нису једнаке фер вредностима;
6. рачуноводствено обухватање пословне комбинације која се остварује по фазама;
7. обухватање *одложеног пореског средства* признатог у пословној комбинацији.

Дакле, за сва наведена питања привредни субјекти су данас принуђени да користе постојећа решења или своје просуђивање.

Коришћени термини:

Термини коришћени у овом поглављу дисертације, као и термини који су неопходни за његово разумевање, а нису претходно објашњени у дисертацији, су:

170. **Заједничка контрола** је уговором утврђено дељење контроле над економском активношћу и постоји само када стратешке финансијске и пословне одлуке које се односе на активност захтевају једногласни пристанак свих страна које деле контролу (тзв. инвеститоре);
171. **Заједничко улагање** је уговорни аранжман којим две или више страна предузимају пословну активност која подлеже заједничкој контроли;
172. **Интерес** је постојање могућности утицаја на привредни субјект или његов део, ради остваривања користи од његових активности. Интерес се најчешће испољава у виду власништва над привредним субјектом или делом његовог капитала;
173. ***Пословање***[6] **(економска целина)** је интегрисани скуп активности и средстава који се воде и којима се управља за сврху пружања:
    - приноса инвеститорима или
    - нижих трошкова или других економских користи (директно или индиректно) заинтересованим странама, као што су на пример осигураници у заједничком осигуравајућем друштву или ортаци.

    Пословање (економска целина) се обично састоји од "улаза", процеса примењених на те "улазе" и проистеклих "излаза" који се користе или ће се користити за стварање прихода. Ако је у пренетим активностима и средствима (пренетим у пословној комбинацији) присутан goodwill

[6]У *МСФИ 3 Пословне комбинације* је употребљен израз "bussines".

претпоставља се да пренете активности и средства чине *пословање* (економску целину).

Неки од аспеката наведене дефиниције *пословања* (економске целине) би били:

1/....*пословање* (економска целина) не мора да буде самоодрживо - *на пример, предузеће купује други привредни субјект и интегрише га у себе, али не запошљава руководећи тим стеченог субјекта - без руководства ниједан привредни субјект не би могао да послује*;

2/....не подразумева се a priori да пренети скуп активности и средстава у развојној фази (када још није започето са планираним основним активностима) није *пословање* (економска целина);

3/....постоји претпоставка да је пренети скуп активности и средстава *пословање* (економска целина) када садржи goodwill;

4/....дефиниција се може применити и на процењивање да ли се од заједничког субјекта пренети скуп активности и средстава може класификовати као *пословање* (економска целина).

3. Проблеми у примени *МСФИ 4 Уговори о осигурању*

Доношење *МСФИ 4 Уговори о осигурању* и започињање са његовом применом представља I фазу активности *Одбора за међународне рачуноводствене стандарде* на стварању адекватног Стандарда за уговоре о осигурању[7]. Наиме, због комплексности материје и због чињенице да су у свету многа правна лица у 2005. години започела са применом *МСФИ,* посао израде одговарајућег Стандарда за уговоре о осигурању подељен је у две фазе. Као резултат I фазе настао је *МСФИ 4*.

Један од циљева I фазе је избегавање ремећења постојеће праксе за уговоре о осигурању, осим ако промена ствара значајно побољшање и води у смеру који је доследан с вероватним решењима у II фази.

II фаза рада на новом *МСФИ 4* започела је у септембру 2004. године образовањем од стране *Одбора за међународне рачуноводствене стандарде Радне групе за област осигурања*. Задатак ове радне групе је израда материјала за дискусију. До дана завршетка дисертације није окончана II фаза.

МСФИ 4 се регулише признавање и вредновање уговора о осигурању и одређује минимум података које у вези са њима треба обелоданити. Сложеност примене *МСФИ 4* произлази из чињенице да се њиме регулише признавање и вредновање обавеза и средстава по основу уговора о осигурању, као и прихода и расхода који по том основу настају. При томе скрећемо пажњу да *МСФИ 4* не садрже све потребне смернице за наведено рачуноводствено обухватање обавеза, средстава, прихода и расхода који произлазе из уговора о осигурању. Те смернице садржаће Стандард који ће

[7]Према: Зоран Петровић, *Приручник за примену Међународних стандарда финансијског извештавања*, Информативно пословни центар, Београд, 2006. године, стране 211-248.

настати на крају II фазе израде одговарајућег Стандарда за уговоре о осигурању.

У I фази израде и примене *МСФИ 4* циљ *Одбора* није био да уведе посебан паралелни модел за проверу адекватности обавеза. Због тога *МСФИ 4* не одређује:

- критеријуме на основу којих се утврђује када се постојећи уговори о осигурању завршавају а када будући започињу,
- да ли се и како токови готовине дисконтују да би одразили временску вредност новца или се прилагођавају и за ризик или неизвесност (прилагођавање за ризик или неизвесност се постиже укључивањем *премије за ризик или неизвесност* у *дисконтну стопу за безризична улагања*),
- да ли тест адекватности обавеза разматра и временску и унутрашњу вредност уграђених опција и гаранција,
- да ли се на основу теста адекватности обавеза израчунати додатни губици признају као смањење износа одложених трошкова уговарања осигурања или као повећање књиговодствене вредности обавеза по основу осигурања.

Сем тога, потпуна применљивост *Стандарда* у Републици Србији зависи и од усклађености са њим подзаконских аката који регулишу рачуноводствено обухватање уговора о осигурању. У наставку ћемо навести неколико примера неусклађености који су постојали до дана завршетка дисертације:

Чланом 112. *Закона о осигурању* ("Службени гласник РС", бр. 55/2004, 70/2004, 61/2005 и 85/2005) прописана је обавеза друштва за осигурање да формира резерве за изравнање ризика. Ставом 4. члана 26. *Правилника о контном оквиру и садржини рачуна у контном оквиру за друштва за осигурање* ("Службени гласник РС", бр.

15/2005) прописано је да се на *рачуну 402 - Резервисања за изравнање ризика* обухвата формирање резерви и то задужењем *рачуна 505 Расходи за дугорочна резервисања за изравнање ризика* у корист *рачуна 402*. Дакле, наведени Правилник формиране резерве третира као резервисања (а резервисања су један од облика обавеза) што је у супротности са параграфом 14.(а) *МСФИ 4 Уговори о осигурању*.

С обзиром да су и приходи по основу уговора о осигурању и реосигурању у делокругу *МСФИ 4* битно је напоменути да он не прописује неки одређени метод за признавање прихода. У параграфу ИГ25. *Упутства за примену МСФИ 4 Уговори о осигурању* наведени су неки модели које би осигуравач могао да примени:

1. модел према којем се примљене премије признају као приход а признате штете (укључујући и непријављене) као расход;
2. модел према којем се примљене премије признају као приход а повећање обавеза по основу уговора о осигурању као расход,
3. модел према којем се примљене премије почетно признају као депозит, а након тога са протеком времена у којем уговор важи признаје се приход смањењем претходно исказаног депозита.

Друштва за осигурање у Републици Србији део прихода по основу осигурања (прихода по основу премија) исказују по моделу који има следеће карактеристике: на основу уговореног осигурања задужује се осигураник за износ премије (или директно рачун новчаних средстава ако је одмах извршена наплата у готовом) а одобрава се одговорајућем рачуну прихода. На крају обрачунског периода уколико се наплаћена премија односи и на део наредног обрачунског периода врши се пренос дела премије у наредну годину (тзв. преносна премија): признавањем настанка пасивних временских разграничења и умањењем претходно исказаних прихода На почетку наредног

обрачунског периода укидањем пасивних временских разграничења признају се приходи тог обрачунског периода.

У склади са *МСФИ 4* друштво за осигурање неће на *датум биланса* као обавезу признати резервисања за евентуална будућа давања по основу уговора о осигурању ако оне на тај дан не постоје (као што су резервисања за катастрофе и изједначавање ризика) - захтев за оваквим поступањем произлази из дефиниције обавеза која је дата у *Оквиру за припремање и приказивање финансијских извештаја*. Наиме, осигуравач на *датум биланса* нема садашњу обавезу по основу губитака који се можда и неће десити. Сем тога не постоји начин за утврђивање износа за случај катастрофа или изједначавање ризика, осим ако се не користи нека произвољна формула. Уколико релевантни закон о осигурању (као што је у Републици Србији *Закон о осигурању*) налаже формирања резерви за случај катастрофа оне се не признају као обавезе, већ као повећање капитала. Због тога би било неопходно изменити одредбе *Правилника о контном оквиру и садржини рачуна у контном оквиру за друштва за осигурање* ("Службени гласник РС", бр. 15/2007) како би се наведене резерве признале као резерве у оквиру капитала а не као резервисање (тј. обавеза).

Одлуком о ближим критеријумима и начину обрачунавања преносних премија ("Службени гласник РС", бр. 19/2005) прописано је да се преносна премија израчунава по методи појединачног израчунавања за сваки уговор о осигурању с тачним временским разграничењем између протеклог и преосталог времена трајања уговора (pro rata temporis). Код уговора о осигурању код којих се висина осигуравајућег покрића не мења у току трајања осигурања, обрачун преносне премије се израчунава применом следећег обрасца:

$$ПП = \frac{П \times д}{Д}$$, при чему је

ПП = преносна премија појединачног осигурања,

П = укупна премија појединачног осигурања,

д = број дана трајања осигурања после истека обрачунског периода,

Д = укупан број дана трајања појединачног осигурања.

На основу ове једначине може се закључити да преносна премија у себи не садржи само износе пренете ради покрића обавеза које ће у наредном обрачунском периоду настати по основу уговора о осигурању, већ се сразмеран део зараде по основу тог посла осигурања преноси у наредни обрачунски период. На пример, да је осигурање уговорено 31.12.20x5. године и премија наплаћена унапред за годину дана, финансијски резултат (зарада или губитак) по основу овог осигурања исказаће се у 20x6. години, јер ће у њу бити пренета преносна премија скоро у висини уговорене премије - *С обзиром да се при израчунавању преносне премије као параметар узима само преостало време уговореног осигурања а не и критеријум да ли ће премије бити довољне за исплату висине штете, за овакав начин рачунања висине обавезе по основу уговора о осигурању се не може рећи да је у потпуности усклађен са захтевима које као минимум треба да испуни тест адекватности обавеза да би био у складу са МСФИ 4*.

Одлуком о ближим критеријумима и начину обрачунавања математичке резерве и резерве за учешће у добити ("Службени гласник РС", бр. 19/2005) постављени су критеријуми за обрачунавање математичке резерве и резерве за учешће у добити. За израчунавање математичке резерве користе се таблице вероватноће (таблице смртности, таблице обољевања и др.) које се израђују на основу статистичких података које објављује надлежни државни орган у земљи

- Уколико ове таблице одражавају само протекло стање а не и тенденције које ће бити у будућим периодима постоји опасност да израчунате резерве буду неадекватне, тј. да овај модел не буде у потпуности усклађен са захтевима које као минимум треба да испуни тест адекватности обавеза да би био у складу са МСФИ 4.

Коришћени термини:

Термини коришћени у овом поглављу дисертације, као и термини који су неопходни за његово разумевање, а нису претходно објашњени у дисертацији, су:

174. **Премија осигурања** (примљена премија) је накнада коју у послу осигурања осигураник плаћа осигуравачу;
175. **Преносна премија** - под преносном премијом подразумева се део премије који се користи за покриће обавеза из осигурања које настају у наредном обрачунском периоду, тј. периоду који следи период у којем је премија наплаћена. Осигуравач формира и обрачунава преносну премију за она осигурања код којих осигуравање траје и после истека обрачунског периода (јер се наплаћена премија односи на два или више обрачунских периода);
176. **Уговор о осигурању** је уговор по основу којег једна страна (осигуравач) прихвата значајан ризик осигурања друге стране, тј. осигураника (имаоца полисе). Осигуравач се обавезује да осигуранику обезбеди надокнаду (новчану или у натури) ако настане осигурани догађај и наступи штета по имаоца полисе.

    Уговор који у уговорном послу странку која прихвата ризик излаже финансијском ризику без значајног ризика осигурања није уговор о осигурању.

4. Проблеми у примени *МСФИ 6 Истраживање и процењивање минералних ресурса*

При примени *МСФИ Истаживање и процењивање минералних ресурса* главни проблем произлази из чињенице да овим Стандардом није прописан поступак у вези са признавањем улагања у истраживање и процењивање минералних ресурса. С обзиром да у *Стандарду* нису чврсто постављене политике за признавање и вредновање *улагања у истраживање и процењивање минералних ресурса* привредни субјект при избору тих политика примењује параграф 10. *МРС 8 Рачуноводствене политике, промене рачуноводствених процена и грешке*. Наиме, у недостатку конкретног Стандарда или Тумачења који би се применили за рачуноводствено обухватање одређене трансакције, догађаја или околности руководство привредног субјекта се ослања на сопствену процену (просуђивање) у циљу развијања и примене рачуноводствене политике која ће обезбедити информације које су:

1. релевантне за доношење економских одлука од стране корисника финансијских извештаја и
2. поуздане у смислу да финансијски извештаји:
   - одражавају верну слику финансијског положаја, успешности и токова готовине привредног субјекта,
   - одражавају економску суштину трансакција, догађаја и околности, а не само њихову правну форму,
   - буду неутрални, тј. лишени субјективности,
   - буду обазриви и
   - буду потпуни у свим материјално значајним погледима.

Параграфи 11 и 12. *МРС 8* садрже смернице за избор и примену рачуноводствених политика у случају да оне нису садржане у неком конкретном Стандарду или Тумачењу (у параграфу 11. редослед навођења

смерница одражава њихову важност и приоритет при коришћењу - наиме, прво се користе захтеви и смернице из Стандарда и Тумачења који се баве сличним питањима, па ако то није довољно користе се и дефиниције, критеријуми за признавање и концепти вредновања средстава, прихода и расхода из *Оквира за припремање и приказивање финансијских извештаја*. Ове смернице може примењивати привредни субјект за избор рачуноводствених политика за признавање и вредновање *улагања у истраживање и процењивање минералних ресурса*. Међутим, у параграфу 14. *МСФИ 6* наведено је да се при промени рачуноводствене политике за *улагања у истраживање и процену минералних ресурса* не морају нужно користити сви наведени захтеви из *МРС 8*. Разлог за овакву могућност коју допушта *МСФИ 6* лежи у чињеницама да се ради о потпуно новом Стандарду, као и да је у питању област пословања код које је *Одбору за Међународне рачуноводствене стандарде* било тешко да пропише јединствену рачуноводствену политику за све привредне субјекте који се баве тим пословима.

Дакле, *МСФИ 6* не захтева од привредног субјекта да због преласка на *МСФИ* (па ни по основу започињања његове примене) мења своје постојеће рачуноводствене политике за обухватање *улагања у експлоатацију и процењивање минералних ресурса*. Услов за задржавање постојећих рачуноводствених политика је да оне корисницима финансијских извештаја обезбеђују релевантне и поуздане информације. Њиховим задржавањем поштује се принцип доследности. Да би се задржале постојеће рачуноводствене политике за *улагања у истраживање и процењивање минералних ресурса* неопходно је да у случају признавања средства оно испуни све услове предвиђене *Оквиром за припремање и приказивање финансијских извештаја* и најпримењивијим Стандардом. На пример, ако је у питању признавање:

- нематеријалног улагања применили би се општи услови за признавање нематеријалног улагања из *МРС 38 Нематеријална улагања*,
- резервисања по основу обавезе рекултивације земљишта применили би се захтеви признавања из *МРС 37 Резервисање, потенцијалне обавезе и потенцијална средства*.

У мишљењу Министарства финансија Републике Србије бр. 413-00-1309/2005-04 од 25.07.2005. године објашњено је да се: "*... Ако се улагања и трошкови везани за коришћење минералних сировина (прибављања права на њихову експлоатацију, трошкови студије, узимање узорака и сл.) књиже као нематеријално улагање обвезника, тада се амортизација тих улагања признаје у пореском билансу на начин прописан Законом и Правилником о начину разврставања сталних средстава по групама и начину утврђивања амортизације за пореске сврхе ("Службени гласник РС", бр. 116/04), односно сва нематеријална улагања разврстана су у групу II, са стопом амортизације од 10%. У пореском билансу не признаје се књиговодствена амортизација нематеријалних улагања (нпр. стопе на бази процењеног времена коришћења, примена пропорционалне методе и сл.)*".

Коришћени термини:

Термини коришћени у овом делу поглавља дисертације, као и термини који су неопходни за његово разумевање, а нису претходно објашњени у дисертацији, су:

177. **Минерални ресурси** су све органске и неорганске минералне сировине које се налазе у примарном лежишту, у наносима, рударским ископинама и одлагалиштима, као и подземне воде из којих се добијају корисне минералне сировине и геотермална енергија, као и подземене воде у вези са рударском технологијом и гасовима који се са њима јављају.
178. **Истраживање и процењивање минералних ресурса** обухвата активности на откривању минерала, нафте, природног гаса и сличних необновљивих ресурса након што је привредни субјект добио легално право за истраживање у одређеном подручју, као и испитивање техничких могућности и економске исплативости експлоатације минералних ресурса.

5. Проблеми у примени *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја*

МРС 1 Приказивање финансијских извештаја се констатује да у изузетно ретким околностима руководство привредног субјекта може закључити да би усаглашеност са сваким захтевом Стандарда и Тумачења могла утицати на састављање неквалитетних финансијских извештаја који би могли да доведу у заблуду њихове кориснике (ти извештаји не би били састављени на начин који обезбеђује испуњеност циљева финансијских извештаја постављених у *Оквиру за припремање и приказивање финансијских извештаја*). Због потребе за поштеним приказивањем финансијских извештаја неопходно би било да се одступи од постављених захтева. *На пример, предузеће послује веома успешно и жели да инвестира. Код иностране банке узима дугорочни кредит за изградњу тржног центра. Све анализе показују да предузеће може успешно да сервисира преузете обавезе по кредиту и да при томе оствари још успешније пословање. За време грађења средства предузеће наставља са успешним пословањем. У периоду градње значајно је опадање вредности националне валуте у односу на страну валуту у којој је кредит узет (с тим да се не ради о условима хиперинфлације, па самим тим и нема ни могућности за примену МРС 29 Финансијско извештавање у хиперинфлаторним привредама). По том основу предузеће исказује велике негативне курсне разлике. С обзиром да МРС 21 Учинци промена курсева размене страних валута захтева да се негативне курсне разлике признају као расход периода у којем су настале (без могућности да буду укључене у набавну вредност средства у вези са којим су те курсне разлике настале) предузеће ће исказати јако велики губитак. То значи ће у билансу успеха бити исказан потпуно различит резултат у односу на онај који је предузеће реално остварило.*[8] У Републици Србији *Законом о*

[8]Према: Зоран Петровић, *Приручник за примену Међународних стандарда финансијског извештавања*, Информативно пословни центар, Београд, 2006. године, страна 306.

рачуноводству и ревизији није привредним субјектима дозвољена могућност одступања од захтева *МСФИ* ни у случају када руководство привредног субјекта закључи да примена неког захтева релевантног Стандарда или Тумачења доводи до састављања неквалитетних финансијских извештаја који би могли да доведу у заблуду њихове кориснике. Због тога наши привредни субјети треба да у максимално могућој мери умање уочене обмањујуће ефекте поступања у складу са тим захтевом и да обелодани:

1. назив Стандарда или Тумачења о којима се ради, природу захтева, разлог због којег руководство сматра да би поступање у складу са тим захтевом било толико погрешно у датим околностима да би довело до сукоба са циљевима финансијских извештаја дефинисаних у *Оквиру за припремање и приказивање финансијских извештаја* и
2. за сваки приказани период корекције свих ставки у финансијским извештајима за које руководство сматра да су неопходне како би се остварило фер приказивање.

Према нашим сазнањима привредни субјекти у Републици Србији се нису опредељивали за овакво поступање. По нашем мишљењу неки од разлога за то су следећи:

- недовољна стручна обученост рачуновођа и
- кратак рок за завршетак годишњег обрачуна и састављања финансијских извештај - наведено поступање захтева одређено време.

МРС 1 Приказивање финансијских извештаја захтева да се добитак или губитак пословања које је престало прикаже у износу умањеном за износ пореза на добит који се на њих односи. Овај захтев Стандарда није могуће испунити у Републици Србији јер порез на добитак или губитак по основу пословања које је престало не може да се израчуна с обзиром на примењен *Закон о порезу на добит предузећа* (и *порески биланс*) код кога то није

раздвојено (а самим тим није раздвајање извршено ни у обрасцу *биланса успеха*).

МРС 1 Приказивање финансијских извештаја захтева да приликом припреме финансијских извештаја руководство привредног субјекта треба да процени могућност привредног субјекта да настави пословање у складу са начелом сталности. Финансијски извештаји треба да буду припремљени на основу рачуноводствене претпоставке неограниченог времена пословања привредног субјекта, осим у случају када руководство или има намеру да ликвидира привредни субјект или да престане са пословањем, или нема реалну алтернативу да поступи на други начин. Сматрамо да овај захтев *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја* није најпрецизнији јер није довољно објашњено шта се сматра ливидирањем привредног субјекта. Наиме, могуће је постојање ситуације у којој руководство привредног субјекта намерава да ликвидира привредни субјект у року до 12 месеци посматрано од датума биланса тако што ће га припојити другом привредном субјекту. У том случају, по нама, финансијске извештаје текуће године треба састављати уз примену *начела сталности пословања*.

Коришћени термини:

Термини коришћени у овом делу поглавља дисертације, као и термини који су неопходни за његово разумевање, а нису претходно објашњени у дисертацији, су:

179. **Обмањујући финансијски извештаји** су они који њихове кориснике доводе у заблуду. Финансијски извештаји постају обмањујући због материјално значајне грешке коју садрже или због поступања у складу са неким захтевом релевантног Стандарда или Тумачења које је довело до постојања у финансијским извештајима информација које су, или чији је износ, у супротности са циљем финансијских извештаја (јер не приказују истинито трансакције, друге догађаје и услове /околности/ које треба да прикаже или се може очекивати да треба да прикаже) - због чега ће вероватно утицати на економске одлуке које доносе њихови корисници.

6. Проблеми у примени *МРС 2 Залихе*

МРС 2 Залихе предвиђено је да се залихе на *датум биланса* вреднују по набавној вредности (залихе материјала и робе), односно цени коштања (залихе готових производа и полупроизвода) или по нето продајној цени ако је она нижа од набавне вредности, односно од цене коштања. То значи да *МРС 2 Залихе* не дозвољава да се залихе за чије се вредновање он примењује, накнадно вреднују по њиховој фер вредности. Забрана вредновања залиха по њиховој фер вредности може у одређеним околностима довести до нереалног вредновања залиха. Навешћемо два примера:

- *ако се предузеће бави производњом квалитетних вина, могуће је да од почетка процеса производње до дана флаширања вина протекне неколико година. Уколико у тим годинама постоји инфлација од рецимо 10% годишње, залихе производње пред њихово флаширање ће бити веома потцењене*, или
- *предузеће се бави бродоградњом; набавило је челични лим за брод; лим је уграђен треће године; Уколико у тим годинама постоји инфлација од рецимо 10% годишње, залихе лима на дан уградње ће бити веома потцењене.*

Дакле, услови перманентне средње инфлације, као и специфичност залиха у смислу да оне због своје природе временом постају све вредније нису обухваћени *МРС 2 Залихе*. У случају да постоје услови хиперинфлације примењивао би се *МРС 29 Финансијско извештавање у хиперинфлаторним привредама*.

МРС 2 Залихе захтева да се залихе вреднују у висини набавне цене која би се платила за нормалне услове куповине, а да се разлика до износа који се плаћа добављачу призна (књижи) као расход камате у периоду финансирања. Међутим, *МРС 2 Залихе* не даје упутства за ситуације када се за купљено средство не може одредити цена у тзв. нормалним условима куповине. Један од начина утврђивања

такве цене, а самим тим и расхода финансирања је примена поступка дисконтовања. За тај поступак је неопходно одредити дисконтну стопу. С обзиром да по овом обрачуну настају расходи финансирања који се признају у пореском билансу било би пожељно да та стопа буде формално прописана од стране пореског органа.

У *МРС 2 Залихе* није предвиђен поступак за почетно вредновање материјала и робе прибављених разменом за друга средства (материјал, робу или за нека друга средства привредног субјекта). У *МРС 18 Приходи* регулисано је рачуноводствено поступање само у случају замене робе за робу: у случају када су робе које се размењују сличне природе и вредности размена се не сматра трансакцијом у којој се врши признавање прихода. Сматрамо да би се наведено поступање могло сходно применити и за размену материјала.

Коришћени термини:

Термини коришћени у овом делу поглавља дисертације, као и термини који су неопходни за његово разумевање, а нису претходно објашњени у дисертацији, су:

180. **Нето продајна вредност** - Вредност која се може постићи продајом залиха на тржишту у току редовног пословања, умањена за евентуалне процењене трошкове довршења и процењене неопходне трошкове реализације. На исти начин дефинисала би се и нето продајна цена.
181. **Хиперинфлација** је стање привредног окружења земље које карактеришу следећи видљиви ефекти:
    - становништво, у просеку, радије држи своју имовину у неновчаним средствима (купује, на пример, некретнине, злато), а уштеђевину држи у некој релативно стабилној иностраној валути. Износи зарађене домаће валуте одмах се улажу да би се одржала куповна моћ тог дела имовине;
    - становништво, у просеку, углавном не посматра новчане износе према домаћој валути, већ према релативно стабилној иностраној валути. Цене могу, ако не званично онда незванично, бити наведене и у тој валути;
    - продаја и куповина на кредит одвија се по ценама које компензују очекивани губитак куповне моћи за време кредитног периода, чак и када је тај период кратак (у каматним стопама уграђена је очекивана инфлација);
    - каматне стопе, плате и цене су везане за индекс цена, тј. мењају се сагласно променама тог индекса;

- кумулативна стопа инфлације у периоду од три године приближава се, или премашује 100%.

7. Проблеми у примени *МРС 16 Некретнине, постројења и опрема*

У оквиру тачке 3.4. овог поглавља дисертације објаснили смо проблеме који у примени *МРС 16 Некретнине, постројења и опрема* произлазе због тренутно важећих захтева *Закона о порезу на добит предузећа*. Ради се о:

- висини појединачне вредности средства да би било укључено у обрачун амортизације за пореске сврхе,
- захтеву да се средства појединачно посматрају,
- немогућности да се у вредност средства укључе накнадни издаци по основу поправки које немају третман текућег одржавања,
- немогућности да се у пореском обрачуну амортизације изврши ревалоризација вредности неотписаних вредности средстава због инфлације и промене фер вредности средстава.

МРС 16 захтева да се набављена средства вреднују у висини набавне цене која би се платила за нормалне услове куповине, а да се разлика до износа који се плаћа добављачу призна (књижи) као расход камате у периоду финансирања. Дакле, проблеми у примени овог захтева *МРС 16 Некретнине, постројења и опрема* су исти као и код *МРС 2 Залихе*, па то на овом месту нећемо понављати.

У наставку ћемо објаснити проблем у примени *МРС 16 Некретнине, постројења и опрема* који произлази из постојања два поступка за накнадно вредновање некретнина, постројења и опреме у делокругу тог Стандарда.

За вредновање некретнина, постројења и опреме након њиховог почетног признавања *МРС 16* је разрадио два поступка:

1. ***модел трошка набавке*** - накнадно вредновање се примарно заснива на коришћењу трошка набавке средства (набавне вредности или цене коштања) и
2. ***модел ревалоризације*** - накнадно вредновање се врши по фер вредности средства.

Привредни субјект може паралелно, али наравно за различите групе средстава, користити и *модел трошка набавке* и *модел ревалоризације*. На пример, за земљиште и грађевинске објекте може користити *модел ревалоризације*, а за постројења и опрему *модел трошка набавке*.

Дакле *МРС 16* не налаже обавезно вредовање средстава у његовом делокругу по фер вредности, међутим после неколико година уз релативно мало већу инфлацију долази до нереалног исказивања ставки финансијских извештаја које се не вреднују по фер вредности. Приказаћемо то на следећем примеру:

Предузеће је на почетку године купило земљиште и платило га 1.000.000,00 дин. У наредних десет година цене земљишта су се мењале само у висини инфлације (мерене растом цена на мало). Годишња инфлација је била 5%.

Обрачун би био:

Година	Набавна вредност	Коефицијент ревалоризације	Ревалоризована вредност
1	1,000,000.00	1.050000	1,050,000.00
2	1,000,000.00	1.102500	1,102,500.00
3	1,000,000.00	1.157625	1,157,625.00
4	1,000,000.00	1.215506	1,215,506.25
5	1,000,000.00	1.276282	1,276,281.56
6	1,000,000.00	1.340096	1,340,095.64
7	1,000,000.00	1.407100	1,407,100.42
8	1,000,000.00	1.477455	1,477,455.44
9	1,000,000.00	1.551328	1,551,328.22
10	1,000,000.00	1.628895	1,628,894.63
Разлика			628,894.63

Из обрачуна се види да би земљиште на крају десете године у односу на своју фер вредности било исказано у износу мањем за 628.894,63 дин. То

значи да финансијски извештаји привредног субјекта не би реално исказивали вредност средства.

Међутим, иако примена овог модела накнадног вредновања средстава у дужем периоду доводи до нереално исказаних средстава а самим тим и непоузданих финансијских извештаја део привредних субјеката у Републици Србији се определио за његову примену. Разлози су следећи:

- недостатак финансијских средстава за плаћање проценитеља,
- недостатак захтева корисника финансијских извештаја за квалитетним финансијским извештајима,
- повећан обим посла у рачуноводству применом *модела ревалоризације* у односу на примену *модела трошка набавке*.

Код правних лица обвезника ревизије појављује се неспоразум између њих и фирми за ревизију које им врше ревизију финансијских извештаја. Наиме, често ревизор неће да искаже позитивно мишљење јер је обвезник ревизије примењивао *модел трошка набавке* за накнадно вредновање некретнина, постројења и опреме. За неке обвезнике ревизије, због непознавања *Међународних стандарда ревизије*, такво поступање ревизора није прихватљиво, тј. њихово размишљање се заснива само на ставу *МРС 16* по којем се привредном субјекту не може наметнути примена *модела ревалоризације*. Међутим, према параграфу 37. *МСР 200 Циљ и општи принципи ревизије финансијских извештаја*[9] ревизор треба да утврди да ли је прихватљив *оквир финансијског извештавања* који је за сврхе финансијских извештавања усвојило руководство привредног субјекта. Ревизор обично одлучује о томе да ли је *оквир за финансијско извештавање* прихватљив при разматрању да ли да прихвати ревизијско ангажовање. Због тога је потребно да

[9]IFAC: *Међународни стандарди и саопштења ревизије, уверавања и етике*, превод, СРРС, Београд, 2005.

се ревизор већ тада усагласи са будућим клијентом око прихватљивости *оквира за финансијско извештавање*, како касније не би било проблема.

МРС 16 захтева да се ревалоризацине резерве формиране по основу примене *модела ревалоризације* укидају, тј. преносе на нераспоређени добитак у следећим случајевима:

1. продајом или расходовањем средства и
2. током обрачуна амортизације средства.

Међутим, Стандардом није прецизирано да ли се тај пренос врши на нераспоређену добит из ранијих периода или из текућег период. У Републици Србији усвојена је пракса да се пренос врши на нераспоређени добитак текуће године. Сматрамо да овакво решење није увек добро, па ћемо то илустровати следећим примером:

Предузеће је на дан 01.01.20x5. године купило земљиште и платило га по реалној цени од 1.000.000,00 дин. У току године изменом урбанистичког плана предвиђено је ширење индустријске зоне и земљишту је због тога порасла цена. На крају године оно је вредновано по фер вредности у износу од 1.300.000,00 дин. Износ од 300.000,00 дин. признат је као ревалоризациона резерва. На дан 01.01.20x6. године предузеће је продало земљиште по цени од 1.300.000,00 дин. (уговорено је да купац плати порез на пренос апсолутних права).

Уколико би се књижење извршило на начин уобичајен у рачуноводственој пракси привредних субјеката из Републике Србије то књижење и ефекти би били:

Рачун	**Дугује**	**Потражује**
Земљиште	1.000.000,00	
Добављачи у земљи		1.000.000,00
За куповину		
Земљиште	300.000,00	
Ревалозирационе резерве		300.000,00
За вредновање по фер вредности		

Рачун	Дугује	Потражује
Купци у земљи	1.300.000,00	
Земљиште		1.300.000,00
За продају		
Ревалоризационе резерве	300.000,00	
Нераспоређени добитак текуће године		300.000,00
За пренос по основу продаје		

На основу спроведеног књижења произлази да је резултат године у којој је средство продато због продаје већи за 300.000,00 дин. иако та година није ништа "допринела" том резултату. Из података наведених у примеру се види да је тај "допринос" у ствари дала претходна година, у којој је и дошло до пораста вредности земљишта.

Коришћени термини:

Термини коришћени у овом делу поглавља дисертације, као и термини који су неопходни за његово разумевање, а нису претходно објашњени у дисертацији, су:

182. **Вредновање након почетног признавања (накнадно вредновање)** - дугорочна средства се користе више од једне године. На *датум сваког биланса* треба им одредити вредност по којој се признају у *билансу стања*, а то значи и вредност њиховог трошења у тој пословној години (тј. амортизацију за ту пословну годину) и по потреби њихову обезвређеност (што значи да треба утврдити надокнадиву вредност средства). У случају да се за накнадно вредновање примењује *модел ревалоризовања* неопходно је утврдити фер вредност средства.
183. **Мишљење ревизора** - извештај ревизије садржи јасно изражавање мишљења у писаној форми, о финансијским извештајима у целини. У теорији и пракси ревизије постоје следећи типови ревизијских извештаја или мишљења:
    - стандардни неквалификовани извештај ревизије (позитивно или потврдно мишљење - када ревизор закључи да финансијски извештаји дају истиниту и објективну слику /или по свим битним питањима пружају истинит и објективан приказ/ у складу са назначеним оквиром финансијског извештавања);
    - неквалификовани извештај ревизије са објашњењем или измењеним текстом (мишљење са резервом);
    - квалификован извештај са негативним мишљењем и
    - квалификован извештај са уздржавањем од мишљења[10].

[10] Др Милован Станишић: *Ревизија*, Универзитет Сингидунум, Београд, 2004. године, стр. 198.

8. Проблеми у примени *МРС 18 Приходи*

МРС 18 Приходи даје смернице за вредновање прихода у случају одложеног прилива вредности у привредни субјект. У случају када се прилив новца и новчаних еквивалената одлаже (ако је, на пример, привредни субјект купцу продао робу на бескаматни кредит од 1 године), фер вредност накнаде може бити мања од номиналног износа примљеног новца или потраживања[11]. Наиме, вредност новца који ће бити примљен за годину дана није иста као новца који је примљен данас[12] - ако се новац прими данас, може се инвестирати и за годину дана остварити камата или се са њим може измирити обавеза и избећи плаћање камата. У случају одложене наплате фер вредност накнаде одређује се дисконтовањем свих будућих прилива, примењујући приписану (импутирану) каматну стопу. Дакле, *МРС 18 Приходи* користи концепт садашње вредности - дисконтује будуће новчане приливе користећи одговарајућу стопу за дисконтовање.

Као стопа за дисконтовање може се применити:

- преовлађујућа каматна стопа (тржишна каматна стопа) за сличне услове кредитирања или
- каматна стопа која дисконтује номинални износ прихода и своди га на текућу новчану продајну цену роба или услуга (продајну цену за готово).

Сматрамо да постоје најмање два проблема у примени овог захтева *МРС 18 Приходи*:

1. Стандард не прецизира који се то временски размак између настанка прихода и момента прилива вредности у привредни субјект подразумева под "одложени прилив вредности у привредни

[11]Према: Зоран Петровић, *Приручник за примену Међународних стандарда финансијског извештавања*, Информативно пословни центар, Београд, 2006. године, страна 703.

субјект", тј. који је то временски распон, па према томе не прецизира ни када приступити дисконтовању. Сматрамо да би у нашим условима прихватљив рок био рок одложене наплате од 3 месеца;

2. одређивање стопе за дисконтовање представља проблем у условима када не постоји усклађеност тражње и понуде финансијских средстава.

МРС 18 Приходи регулише рачуноводствено поступање у случају замене робе за робу или услуге за услугу. У случају када су робе (или услуге) које се размењују сличне природе и вредности размена се не сматра трансакцијом у којој се врши признавање прихода. У Стандарду, међутим, није објашњено колико се робе (или услуге) међусобно по природи и вредности могу разликовати а да се ипак сматра да су сличне. С тога је на рачуновођи да просуђивањем разреши ту дилему. Могуће је да у истој ситуацији двојица рачуновођа различито просуде: један да сматра да се ради о сличним робама, а други да се ради о различитим робама. Различито просуђивање може утицати на финансијско извештавање привредног субјекта. Наиме, у ситуацији када се размена робе рачуноводствено обухвати као две трансакције (продаја уз признавање прихода и расхода и набавка робе) привредни субјект ће исказати веће и приходе и расходе у односу на ситуацију када би се таква трансакција обухватила као чиста размена средстава. Може се десити да због исказивања већег износа прихода привредни субјект уместо да буде класификован као мало правно лице буде прекласификован у средње правно лице и да због тога постане обвезник ревизије (уз обавезу састављања комплетног сета финансијских извештаја).

[12] Апстрахујемо постојање инфлације.

9. Проблеми у примени *МРС 19 Накнаде запосленима*

У оквиру тачке 3.4. овог поглавља дисертације објаснили смо проблеме који у примени *МРС 19 Накнаде запосленима* произлазе због тренутно важећих захтева *Закона о порезу на добит предузећа*. Ради се о обрачунавању резервисања по основу накнада за отпремнине и јубиларне награде. У поглављу 3.4. смо констатовали да све док се не промени образац *пореског биланса* привредни субјекти ће бити спречени да у потпуности примене одредбе *МРС 19 Накнаде запосленима*.

10. Проблеми у примени *МРС 20 Рачуноводствено обухватање државних додељивања и обелодањивање државне помоћи*

Према *МРС 20 Рачуноводствено обухватање државних додељивања и обелодањивање државне помоћи* два су могућа приступа признавању државних додељивања[13]:

1. ***капитални приступ*** - подразумева да се додељивања (након испуњења предвиђених услова) признаје као повећање средстава (или смањење обавезе) и **повећање капитала (главнице);**
2. ***приходовни приступ*** - подразумева да се ефекат државног додељивања исказује кроз *биланс успеха*, а да се у *билансу стања* исказује део додељивања за које још нису испуњени услови за признавање као приход, и то као:
   - одложени приходи од државних додељивања или
   - кроз умањење књиговодствене вредности добијеног средства.

МРС 20 Рачуноводствено обухватање државних додељивања и обелодањивање државне помоћи је прихватио *приходовни приступ* за признавање државних додељивања (додељивање се, дакле, не признаје директно капиталу), с тим да посебно разрађује признавање државних додељивања као прихода у следећим случајевима:

- када се дају уз испуњавање одређених услова у текућем и наредним обрачунским периодима и
- када тих услова нема, или су они већ испуњени у претходним обрачунским периодима.

Прихватање *приходовног приступа* за признавање државних додељивања само по себи није проблем. Међутим, проблем постоји када овај захтев мора да

[13]Према: Зоран Петровић, *Приручник за примену Међународних стандарда финансијског извештавања*, Информативно пословни центар, Београд, 2006. године, страна 769.

примењује привредни субјект који није основан са намером остварења профита, већ задовољавања неког јавног интереса (на пример, јавно комунално предузеће или водовод). У Републици Србији чест је случај да локална заједница изгради објекат и преда га у власништво таквом предузећу или да локална заједница значајним финансијским средствима бесплатно учествује у финансирању неког средства предузећа. С обзиром да се при томе не склапа уговор о докапитализацији није могуће применити капитални приступ за обухватање овог додељивања. Сем тога често уговори о додељивању не садрже никакве ограничавајуће услове у смислу временски ограниченог обавезног коришћења додељеног средства. У недостатку таквог услова у уговору привредни субјект којем је извршено додељивање би вредност додељивања морао одмах да призна као приход, што би значајно негативно утицало на квалитет његових финансијских извештаја.

Коришћени термини:

Термини коришћени у овом делу поглавља дисертације, као и термини који су неопходни за његово разумевање, а нису претходно објашњени у дисертацији, су:

184. **Државна додељивања** су помоћ државе **у облику преноса (трансфера) средстава привредном субјекту** по основу прошлих или будућих испуњења одређених услова који се односе на његово пословање. Дакле, државно додељивање је облик државне помоћи, али код којег привредни субјект мора да испуни (или већ испуњава), од стране државе постављене услове. Тумачењем *СКТ-10 Државна помоћ - непостојање посебних односа са пословним активностима* додатно се појашњавају услови које привредни субјект треба да испуни како би нека државна помоћ имала карактер државног додељивања. Интерпретацијом се прецизира да чак и ако не постоје услови који се конкретно односе на пословне активности привредног субјекта, осим захтева за пословањем у одређеним подручјима или привредним секторима, државна помоћ има карактер државног додељивања. Примери таквих додељивања могу бити трансфери државних средстава привредним субјектима који:
    - послују у одређеној привредној грани,
    - настављају пословање у недавно приватизованој привредној грани, или
    - почињу или настављају да обављају своје пословање у неразвијеним подручјима.

11. Проблеми у примени *МРС 21 Учинци промена курсева размене страних валута*

МРС 21 Учинци промена курсева размене страних валута не дозвољава капитализовање негативних курсних разлика. Пример негативног утицаја на квалитет финансијских извештаја у случају исказивања значајних курсних разлика дали смо у оквиру приказа проблема у примени *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја*.

МРС 21 Учинци промена курсева размене страних валута не регулише следеће питање: да ли се у *појединачним финансијским извештајима* мења износ улагања у иностранo зависно правно лице по основу промене курсева размене страних валута. С обзиром да *појединачне финансијске извештаје* саставља *матично правно лице* које мора да састави *консолидоване финансијске извештаје* сматрамо да нема потребе да се у *појединачним финансијским извештајима* мења износ улагања у *иностранo зависно правно лице* по основу промене курсева размене страних валута.

12. Проблеми у примени *МРС 23 Трошкови позајмљивања*

Трошкови позајмљивања према *МРС 23 Трошкови позајмљивања* обухватају трошкове камата и друге трошкове који настају у вези са позајмљивањем финансијских средстава. Детаљније рашчлањени трошкови позајмљивања могу се класификовати на:

- камате на краткорочне и дугорочне позајмице (најчешће кредите),
- камате по основу прекорачења на банкарском рачуну,
- амортизацију попуста (дисконта) или премија који се односе на позајмљивања,
- помоћне трошкове који настају у вези са аранжманима позајмљивања (нпр. трошкови осигурања кредита),
- финансијске трошкове у вези са финансијским лизингом,
- курсне разлике проистекле из позајмљивања у страној валути у износу у којем се сматрају усклађивањем до трошкова камата.

У рачуноводственој пракси привредних субјеката у Републици Србији није уобичајено да се било које курсне разлике третирају као трошак позајмљивања, а самим тим нису ни у делокругу *МРС 23 Трошкови позајмљивања*. Сматрамо да је то проблем јер, део курсних разлика, по нама, није у делокругу *МРС 21 Учинци промена курсева размене стране валуте* већ у делокругу *МРС 23 Трошкови позајмљивања*. На пример, предузеће узима динарски кредит са валутном клаузулом и каматном стопом која се даје на девизне кредите; да је кредит узет у динарима каматна стопа би била много већа, јер она треба да покрије и домаћу инфлацију. С обзиром да је уговорена валутна клаузула, на тај начин је анулиран ефекат домаће инфлације и каматна стопа је због тога нижа, па би ефекат уговорене валутне клаузуле требало третирати не као курсну разлику, већ као трошак финансирања, који је у делокругу *МРС 23 Трошкови позајмљивања*.

Коришћени термини:

Термини коришћени у овом делу поглавља дисертације, као и термини који су неопходни за његово разумевање, а нису претходно објашњени у дисертацији, су:

185. **Курсна разлика** је износ повећања или смањења ставки финансијских извештаја која произлази из разлика у валутним курсевима *функционалне валуте* према другим валутама у различитим периодима (под различитим периодима подразумевају се периоди између дана настанка трансакције и дана њеног подмирења или дана настанка трансакције и *датума биланса,* ако она на тај дан још није подмирена) или између *валуте за приказивање* и *функционалне валуте* у различитим периодима. Пример за настанак курсне разлике би могао да буде следећи случај: предузеће је купило машину за 10.000,00 УСД. Курс на тај дан је био: 1 УСД = 60,9586 дин. На дан исплате курс је био: 1 УСД = 61,9553 УСД. Посматрано у динарима на дан куповине радило се о износу од 609.586,00 дин, а на дан плаћања ради се о 619.553,00 дин. Дакле, више ће бити плаћено 9.967,00 дин, па је у питању **негативна курсна разлика.**
186. **Валутна клаузула** је облик заштите повериоца када он висину свог потраживања везује за вредност неке стране валуте.

13. Проблеми у примени *МРС 32 Финансијски инструменти: Приказивање*

У примени *МРС 32 Финансијски инструменти: Приказивање* проблем се појављује код рачуноводственог обухватања откупљених сопствених акција, јер овим Стандардом није прецизиран рачун на којем се обухвата разлика између куповне цене и номиналне вредности откупљених сопствених акција, као и разлике између примљене накнаде и номиналне вредности продатих (претходно откупљених) сопствених акција.

Вредновање откупљених сопствених акција врши се у складу са параграфима 33 и 34. *МРС 32 Финансијски инструменти: Приказивање.* Овај Стандард регулише:

- како откупљене сопствене акције треба да се признају у *билансу стања* предузећа и
- како се могу приказати разлике између куповне цене и примљене накнаде у финансијским извештајима, када су откупљене сопствене акције накнадно продате.

Поступање по *МРС 32* било би следеће:

1. откупљене сопствене акције треба класификовати као одбитну позицију од сопственог капитала. Стицање сопствених акција треба приказати у финансијским извештајима као промену у сопственом капиталу,
2. **ниједан добитак или губитак не треба признати у *билансу успеха* при продаји, емисији, откупу или поновној продаји сопствених акција. Примљена надокнада треба да буде приказана у финансијском извештају као промена сопственог капитала.**

МРС 32 не прописује рачун на којем се евидентира разлика између плаћене и номиналне цене стечених акција. Рачуноводствена пракса у

Републици Србији је на основу писања релевантних стручних часописа прихватила да се наведена разлика евидентира на *рачуну 320 - Емисиона премија*.

Сматрамо да ово решење није целисходно с обзиром да параграф 16. *МРС 33 Зараде по акцијама* захтева да се при откупу сопствених приоритетних акција сваки дисконт или премија (разлика између плаћеног износа и номиналне вредности откупљених сопствених акција) признаје као повећање или смањење нераспоређене добити. Предузеће самостално одлучује да ли се ради о повећању капитала који може бити предмет расподеле преосталим власницима.

14. Проблеми у примени *МРС 37 Резервисања, потенцијалне обавезе и потенцијална средства*

У делокругу *МРС 37 Резервисања, потенцијалне обавезе и потенцијална средства* су и дугорочна и краткорочна резервисања. Међутим, ни једним параграфом Стандарда то није изричито наведено. У Републици Србији је, као што смо раније рекли, на основу раније рачуноводствене праксе и погрешног тумачења *МРС 37* предвиђена могућност само формирања дугорочних резервисања.

Коришћени термини:

Термини коришћени у овом делу поглавља дисертације, као и термини који су неопходни за његово разумевање, а нису претходно објашњени у дисертацији, су:

187. **Резервисање** је обавеза **неизвесног или рока доспећа или износа**. Неизвесност рока доспећа се превасходно односи на неизвесност када ће обавеза морати да се измири, а у мањој мери и на то да ли ће се измиривати. Ради се о специфичним обавезама. Њихов настанак није везан за пријем неког средства, као што је то случај са обавезама према добављачима. У питању су "обавезе" текућег и прошлих обрачунских периода према будућим обрачунским периодима. Наиме, трошкови и ризици су настали у текућем или неком од претходних обрачунских периода, а приспеће фактура и обрачуна у вези са насталим трошковима и ризицима ће бити у неком од наредних обрачунских периода.

15. Проблеми у примени *МРС 38 Нематеријална улагања*

МРС 38 Нематеријална улагања захтева да се набављено средство вреднује у висини набавне цене која би се платила за нормалне услове куповине, а да се разлика до износа који се плаћа добављачу призна (књижи) као расход камате у периоду финансирања. Дакле, проблеми у примени овог захтева Стандарда су исти као и код *МРС 2 Залихе*, па то на овом месту нећемо понављати.

У примени *МРС 38* један од проблема је поступање са ревалоризационим резервама у случају расходовања или продаје нематеријалног улагања у вези са којим постоји формирана ревалоризациона резерва: да ли се укидање ревалоризационе резерве врши преносом на резултат ранијих или текуће године - о овом проблему смо говорили у оквиру приказа рачуна *МРС 16 Некретнине, постројења и опрема*.

16. Проблеми у примени *МРС 40 Инвестиционе некретнине*

МРС 40 Инвестиционе некретнине захтева да се набављено средство вреднује у висини набавне цене која би се платила за нормалне услове куповине, а да се разлика до износа који се плаћа добављачу призна (књижи) као расход камате у периоду финансирања. Дакле, проблеми у примени овог захтева Стандарда су исти као и код *МРС 2 Залихе*, па то на овом месту нећемо понављати.

У примени *МРС 40* један од проблема је рачуноводствено обухватање одржавања које се не сматра текућим одржавањем. Проблеми су идентични проблемима објашњеним при приказу *МРС 16 Некретнине, постројења и опрема*, па то на овом месту нећемо понављати.

17. Проблеми у примени *МРС 41 Пољопривреда*

МРС 41 Пољопривреда захтева да се пољопривредни производ почетно вреднује по нето фер вредности. Сем тога *МРС 41 Пољопривреда* не дозвољава накнадне промене почетно утврђене фер вредности, чак ни у случајевима када је дошло до значајније промене фер вредности у односу на почетно утврђену фер вредност. Сматрамо да овакав захтев *МРС 41 Пољопривреда* може у условима значајнијих промена фер вредности пољопривредних производа и када они чине значајан део имовине привредног субјекта узроковати смањење квалитета његових финансијских извештаја.

Тестирање постављене хипотезе

У поглављу 1. дисертације поставили смо следећу хипотезу: **да се применом прописаног *оквира за финансијско извештавање* у Републици Србији не обезбеђују поуздани и релевантни финансијски извештаји.**

На основу разматрања изнетих у поглављима 2 и 3. дисертације можемо закључити следеће:

1. у Републици Србији су биле честе измене *оквира за финансијско извештавање*. Привреда Републике Србије је у транзицији, што ствара додатне проблеме при састављању финансијских извештаја;

2. постојећи *оквир за финансијско извештавање* није уважио неке специфичности у пословању привредних субјеката у Републици Србији, а део његових захтева је или нетачан или доводи до састављања финансијских извештаја за које се не може рећи да су релевантни и поуздани.

С тога сматрамо да смо у поглављима 2 и 3. дисертације доказали постојаност прве хипотезе у дисертацији, односно **да се применом прописаног *оквира за финансијско извештавање* не обезбеђују поуздани и релевантни финансијски извештаји**. Због ограничења у простору на овом месту ћемо поновити само неке од тих недостатака:

- *Правилник за мала правна лица* садржи изузетно много грешака, тако да је скоро неупотребљив;

- део негативних курсних разлика које у суштини представљају трошкове позајмљивања се не могу укључити у набавну вредност средстава чија се набавка финансира девизним извором финансирања;

- прописани обрасци финансијских извештаја садрже грешке које умањују њихову поузданост;

- *Правилник о контном оквиру и садржини рачуна у контном оквиру за привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике* садржи грешке због којих су привредни субјекти принуђени да неке промене књиже на погрешан начин (рецимо, књижења у вези са сталним средствима намењеним продаји);

- *Закон о порезу на добит предузећа* делимично онемогућава потпуну примену *Међународних стандарда финансијског извештавања* (на пример, формирање резервисања за отпремнине запосленима).

3.6. Проблеми финансијског извештавања са становишта избора рачуноводствених политика

У овом делу дисертације обрадићемо:

1. дефинисање (појам) и значај рачуноводствених политика,
2. принципе њиховог избора,
3. стил писања и садржај рачуноводствених политика (са освртом на њихову опширност) и
4. факторе који утичу на избор рачуноводствених политика.

Када је у питању избор рачуноводствених политика може се говорити о:

1. избору рачуноводствених политика за новоосновано правно лице;
2. избору рачуноводствених политика за лице које није новоосновано, али послује у привреди у којој је дошло до велике промене *званичног оквира за финансијско извештавање* - у таквој ситуацији су били привредни субјекти у Републици Србији у периоду од 2003-2004. године због преласка на непосредну примену *Међународних стандарда финансијског извештавања*;
3. измени и допуни постојећих рачуноводствених политика, ако је у питању привредни субјект који већ послује.

Избор рачуноводствених политика има следеће кораке:

1. анализу ефеката примене постојећих рачуноводствених политика и могућности за избор рачуноводствених политика које допушта важећи *оквир за финансијско извештавање - сврха анализе је да се уочи потреба за изменом рачуноводствених политика и да се пројектује ефекат будућих, предложених, рачуноводствених политика*;
2. припрему предлога промене рачуноводствених политика - *у припреми предлога рачуноводствених политика треба да учествују како руководећа лица рачуноводства привредног субјекта, тако и руководиоци појединих делова привредног субјекта: на пример,*

руководилац продаје треба да учествује у избору рачуноводствених политика за вредновање потраживања, јер ће организациони део привредног субјекта коме је он руководилац учествовати у процени наплативости потраживања од купаца; руководилац производње треба да учествује у избору рачуноводствених политика за вредновање погонских средстава, јер ће организациони део привредног субјекта коме је он руководилац учествовати у процени преосталог века употребе тих средстава и њиховог резидуалног остатака;

3. доношење одлуке о усвајању рачуноводствених политика - *одлуку о усвајању рачуноводствених политика доноси руководство привредног субјекта, тј. оно лице које је у складу са Законом о рачуноводству и ревизији одговорно за финансијске извештаје привредног субјекта. Одлука треба да садржи*:
   - *увод (преамбулу),*
   - *диспозитив (рачуноводствену политику),*
   - *датум ступања одлуке на снагу и датум од када се рачуноводствена политика примењује,*
   - *потпис меродавног руководиоца.*

   С обзиром да привредни субјект има више рачуноводствених политика (на пример, једну за залихе материјала, једну за обрачунавање амортизације некретнина, постројења и опреме, једну за вредновање инвестиционих некретнина, итд.) непрактично би било да за сваку од њих постоји посебна одлука, већ је рационална пракса привредних субјектата да се у једној одлуци усвоје све потребне рачуноводствене политике;
4. упознавање релевантних лица са њиховим обавезама у вези са усвојеним рачуноводственим политикама, као и интерних и екстерних

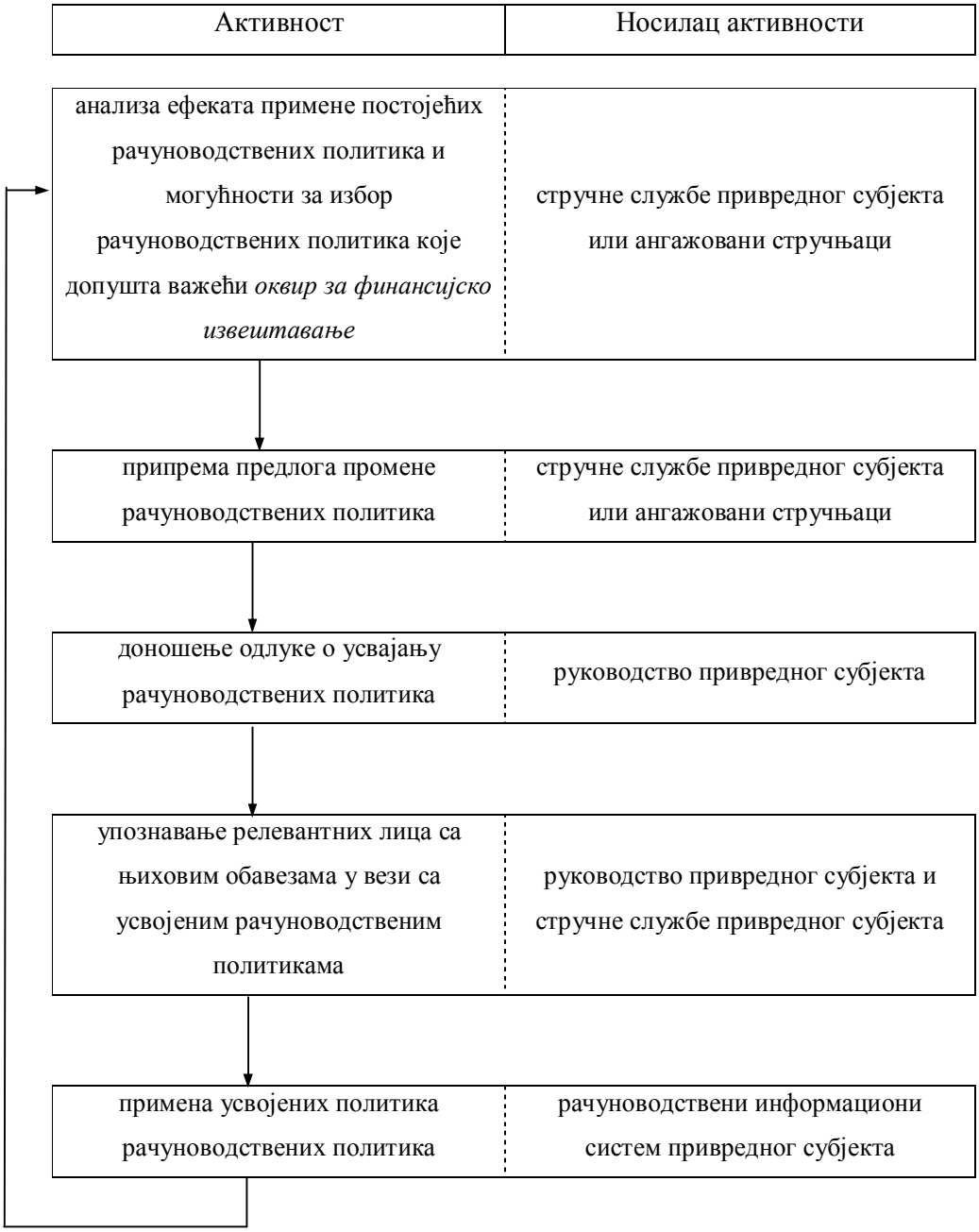
корисника финансијских извештаја о ефектима усвојених рачуноводствених политика - *за примену рачуноводствених политика неопходно је од запослених у привредном субјекту добити бројне информације (на пример, од производње неопходно је добити податке за утврђивање цене коштања произведених учинака, итд.). Због тога сви запослени који рачуноводству пружају информације, треба о рачуноводственим политикама да буду информисани у, за њих, потребној мери и на прикладан начин.*

Сем тога руководство привредног субјекта треба о изабраним рачуноводственим политикама да информише и друга лица, на пример: власнике капитала, инвеститоре, државу и сл. О значају тог информисања говори и David Tweedie, *извршни директор Фондације Комитета за Међунаордне рачуноводствене стандарде (IASCF) при представљању Прегледа Међународних рачуноводствених стандарда је навео: "Директори и виши руководиоци морају да буду упознати са ефектима који ће Међународни стандарди финансијског извештавања имати на њихову компанију. Многи ће бити изненађени променама у извештајима о финансијској успешности и билансу стања сачињеним у складу са МСФИ. Они ће такође бити у обавези да инвеститорима и осталим тржишним учесницима објасне ефекте овог утицаја и промена. Прегледом се обезбеђује основа за разумевање сваког појединачног стандарда и њиховог утицаја, на јасан и концизан начин, како за потребе руководства тако и за потребе осталих заинтересованих као што су аналитичари и медији*[1]".

[1]*Преглед Међународних рачуноводствених стандарда* је документ који је првенствено осмишљен за потребе упознавања извршних руководилаца са стандардима и њиховим утицајем на стање и резултате предузећа (Извор: web сајт: http://iasb.org).

5. примена усвојених политика рачуноводствених политика - *при примени рачуноводствених политика неопходно је да руководство привредног субјекта буде редовно информисано, поготову у случају постојања проблема. Сем тога мора се стално проверавати да ли постоје рачуноводствене политике чијом би се применом добили још поузданији и релевантнији финансијски извештаји или је званични оквир за финансијско извештавање промењен, па треба извршити одговарајуће промене у усвојеним рачуноводственим политикама.*

Графички приказ активности у вези са рачуноводственим политикама и носиоци тих активности може да изгледа:
(*графички приказ је дат на наредној страни*)

Активност
Носилац активности
анализа ефеката примене постојећих рачуноводствених политика и могућности за избор рачуноводствених политика које допушта важећи *оквир за финансијско извештавање*
стручне службе привредног субјекта или ангажовани стручњаци
припрема предлога промене рачуноводствених политика
стручне службе привредног субјекта или ангажовани стручњаци
доношење одлуке о усвајању рачуноводствених политика
руководство привредног субјекта
упознавање релевантних лица са њиховим обавезама у вези са усвојеним рачуноводственим политикама
руководство привредног субјекта и стручне службе привредног субјекта
примена усвојених политика рачуноводствених политика
рачуноводствени информациони систем привредног субјекта

Коришћени термини:

Термини коришћени у овом делу поглавља дисертације, као и термини који су неопходни за његово разумевање, а нису претходно објашњени у дисертацији, су:

188. **Екстерни корисници финансијских извештаја** - ради о следећим корисницима финансијских извештаја:
   - држава и њени органи (финансијска полиција, управа јавних прихода, царина и др.),
   - банке и инвеститори (као кредитори привредног субјекта)
   - остали повериоци (добављачи и др.) и
   - статистички заводи и привредне коморе.

189. **Интерни корисници финансијских извештаја** - ради о следећим корисницима финансијских извештаја:
   - власници капитала (држава, акционари, ортаци и др.),
   - органи управљања и руковођења и
   - стручне службе у привредном субјекту.

3.6.1. Дефинисање и значај рачуноводствених политика

Рачуноводствене политике су специфични принципи, основе, конвенције, правила и праксе усвојени од стране руководства привредног субјекта које оно користи у припреми и приказивању финансијских извештаја привредног субјекта.

Рачуноводствене политике су интерни акт руководства привредног субјекта и примењују се за састављање финансијских извештаја за екстерне кориснике. Због тога без њиховог обелодањивања корисник финансијских извештаја их не може исправно разумети[2].

Руководство привредног субјекта је власницима капитала директно одговорно за руковођење привредним субјектом, с тим да је оно релативно слободно и самостално у доношењу одлука. За то доношење одлука битне су им и рачуноводствене информације. Квалитет финансијских извештаја пресудно зависи од квалитетног избора рачуноводствених политика.

Квалитетна рачуноводствена политика је она која обезбеђује информације које су:

1. релевантне за доношење економских одлука од стране корисника финансијских извештаја и
2. поуздане у смислу:
   1/ да финансијски извештаји састављени на основу њих:
   - одражавају верну слику финансијског положаја, успешности и токова готовине привредног субјекта,
   - одражавају економску суштину трансакција, догађаја и околности, а не само њихову правну форму,

[2]Проф. др. Младен Хабек: *Одговорност управе за доношење и иновирање рачуноводствених политика, реферат са саветовања*, Загреб, 1999. године, страна 24.

2/ да су финансијски извештаји састављени на основу њих неутрални, тј. лишени субјективности, обазриви и потпуни у свим материјално значајним погледима.

Коришћење рачуноводствених политика при састављању финансијских извештаја може се приказати следећим графиконом:

Изабраним рачуноводственим политикама се може утицати на:

1. висину ставки финансијских извештаја - *на пример, уколико се опрема вреднује по моделу ревалоризације најчешће се исказује другачија вредност у односу на вредновање по моделу набавне вредности* и
2. структуру ставки финансијских извештаја - *на пример, вредновањем инвестиционих некретнина по моделу фер вредности не исказује се трошак амортизације, док се тај трошак исказује при вредновању те исте некретнине али по моделу набавне вредности*.

У случају намерног избора неадекватних рачуноводствених политика за руководство привредног субјекта се може рећи да не послује по *принципу доброг домаћина*.

Избором неадекватних рачуноводствених политика (ненамерним или намерним) у финансијским извештајима могу се наћи нетачне информације а могуће је и наношење материјалне штете власницима капитала и држави.

3.6.2. Принципи избора рачуноводствених политика

При избору (и промени) рачуноводствених политика неопходно је придржавати се следећих принципа:

1. **принцип опште одговорности** - руководство привредног субјекта је одговорно за усвајање (избор и промену) рачуноводствених политика. Та одговорност је непреносива (на надзорни одбор, интерног ревизора или скупштину друштва);
2. **принцип благовремености** - рачуноводствене политике морају бити усвојене пре почетка обрачунског периода у којем ће бити примењиване. У *напоменама* текуће године треба обелоданити промену рачуноводствених политика која ће важити за наредну пословну годину (овакав захтев произлази из *МРС 8 Рачуноводствене политике, промене рачуноводствених процена и грешке*);
3. **принцип доследности** - привредни субјект треба да буде доследан у избору и примени својих рачуноводствених политика за сличне трансакције, догађаје и околности, осим у случају када неки Стандард или Тумачење захтева или дозвољава категоризацију ставки за које би се могле применити различите адекватне политике. Ако постоји такав случај одговарајућа рачуноводствена политика треба да буде изабрана и доследно (конзистентно) примењена на сваку категорију. На пример, привредни субјект може да у оквиру основних средстава формира ревалоризационе групе и за одређену групу, на пример, грађевинске објекте, изабере примену *модела ревалоризације* из *МРС 16 Некретнине, постројења и опрема*. Привредни субјект би у наредним обрачунским периодима требало

за грађевинске објекте да доследно (конзистентно) примењује ту изабрану политику[3];

4. **принцип економичности** - економична рачуноводствена политика је она чијом се применом добијају информације чија је корисност већа од трошкова њиховог прикупљања, обраде и коришћења. Због тога је за избор и примену рачуноводствене политике битно и питање **значајности**. Основе за разматрање питања значајности рачуноводствене политике за признавање и вредновање ставки у финансијским извештајима разрађен је у *МРС 8 Рачуноводствене политике, промене рачуноводствених процена и грешке*. Према *МРС 8* примена неке рачуноводствене политике утврђене на основу Стандарда или Тумачења није обавезна ако је ефекат њене примене безначајан/небитан на квалитет финансијских извештаја. *На пример, хефталица као средство које се користи у канцеларијама има релативно малу вредност и може се користити више година. Уместо стопостотног отписивања при њеном стављању у употребу обрачун њеног трошења би могао да се врши на исти начин као и за неко основно средство, на пример, камион. Тиме би са трошковима оптеретиле све године у којима би се хефталица користила, а не само година у којој је она стављена у употребу. За овакво поступање било би неопходно процењивати век коришћења хефталице и њену резидуалну вредност. Овакво поступање имало би две ствари за последицу*:
   - *то процењивање изазива настанак додатних трошкова и*
   - *због њихове веће прецизности побољшан би био квалитет финансијских извештаја.*

[3]Према: Зоран Петровић, *Приручник за примену Међународних стандарда финансијског извештавања*, Информативно пословни центар, Београд, 2006. године, страна 435.

Међутим, може се засигурно тврдити:

- *да је побољшање квалитета финансијских извештаја због њихове веће прецизности скоро немерљиво и*
- *да би трошкови настали применом овакве рачуноводствене политике били већи него корист која би се добила од побољшане прецизности финансијских извештаја.*

Због тога МРС 8 не налаже обавезност примене неке рачуноводствене политике која произлази из неког Стандарда или Тумачења ако је ефекат од њене примене безначајан/небитан на квалитет финансијских извештаја[4];

5. **принцип разумљивости** - да би рачуноводствене политике биле разумљиве лицима која их примењују, оне морају бити прилагођене нивоу знања корисника. Разумљива рачуноводствена политика је она чије тумачење не захтева много времена и која за најкраће време њеног коришћења омогућује кориснику да схвати њен садржај и процедуре које треба да уради. Рачуноводствене политике се не приказују на исти начин свим лицима: на пример, на различите начине се приказују запосленим који их користе у рачуноводственој обради података од корисника финансијских извештаја. Запосленима који користе рачуноводствене политике у рачуноводственој обради података морају уз њих бити дато и упуство како да их примене. Корисницима финансијских извештаја треба дати сажет приказ најзначајнијих рачуноводствених политика које су примењене за вођење пословних књига и састављање финансијских извештаја;
6. **принцип спроводљивости** (личне одговорности) - принцип спроводљивости значи да за све процедуре садржане у

[4]Исто, стр. 433.

рачуноводственим политикама морају бити одређена лица која их морају извршити. Дакле у рачуноводственим политикама треба навести и ко, када и како треба да обави послове да би се политике спровеле.

3.6.3. Стил писања и садржај рачуноводствених политика

Рачуноводствене политике могу бити написане мање или више опширно. Опширност рачуноводствених политика, углавном, зависи од:

- стила њиховог писања и
- њиховог садржаја.

Стил писања и опширност рачуноводствених политика - посматрано са становишта стила писања рачуноводствене политике могу бити написане у распону од сажетих до опширних рачуноводствених политика. Опширно писање рачуноводствених политика подразумева да се у њима обухвате и оне теме које су детаљно регулисане *Међународним стандардима финансијског извештавања* и где привредни субјект нема могућности избора - на пример, *МРС-ом 16 Некретнине, постројења и опрема* детаљно је прописано шта чини набавну вредност основног средства. Ако привредни субјект жели да му рачуноводствене политике буду комплетне, тј. да садрже све одредбе везане за признавање и вредновање, а не само оне где постоје алтернативе, требало би да у њих препише целокупан текст Стандарда који се тиче признавања и вредновања, што би довело до тога да текст рачуноводствених политика буде на више стотина куцаних страна (ако би се у њих преписао сав текст Стандарда који се тиче признавања и вредновања).

Утицај садржине рачуноводствених политика на њихову опширност - рачуноводственим политикама се превасходно регулише питања признавања и вредновања ставки у финансијским извештајима. Међутим, те послове у привредном субјекту треба неко и да уради. Послови признавања и вредновања се не обављају искључиво у рачуноводству привредног субјекта. Подаци неопходни за признавање и вредновање притичу у рачуноводство привредног субјекта и из других делова (служби) привредног субјекта. На пример, за обрачун амортизације грађевинских објеката неопходно је

обезбедити податак о процењеном преосталом веку употребе објекта. Тај податак треба рачуноводству да пружи управа привредног субјекта. У наставку ћемо на примеру рачуноводствених политика за некретнине, постројења и опрема приказати два могућа начина њиховог приказа:

"Члан __.

Вредновање грађевинских објеката (сем грађевинских објеката који су инвестициона некретнина), постројења, опреме, алата и инвентара и осталих основних средстава након почетног признавања врши се применом модела набавне вредности предвиђеног МРС 16 Некретнине, постројења и опрема."

Сматрамо да би на овакав кратак начин дефинисање рачуноводствених политика направило проблеме рачуноводству привредног субјекта у његовом раду, јер се рачуноводственим политикама мора предвидети и обавеза појединих лица да ураде одговарајуће послове. Због тога треба у скоро свим деловима рачуноводствених политика навести и ко, када и како треба да обави послове да би се политике спровеле. Одређивањем лица која треба да обављају одговарајуће послове избегло би се да сав терет примене *Међународних стандарда финансијског извештавања* падне на рачуноводство привредног субјекта. У наставку приказујемо претходно обрађени члан рачуноводствене политике у који су уграђени захтеви за обезбеђење података неопходних за примену тих рачуноводствених политика:

Члан __.

При почетном признавању набављеног земљишта и грађевинских објеката (сем земљишта и грађевинских објеката који су инвестициона некретнина), постројења, опреме, алата и инвентара и осталих основних

средстава (у даљем тексту овог члана - основна средства) у случају одложеног плаћања шеф рачуноводства Предузећа се задужује да утврди готовинску цену основног средства и на основу ње трошкове финансирања набавке основног средства.

Шеф рачуноводства Предузећа одлучује да ли при почетном вредновању основног средства део набавне вредности чине евентуални будући неопходни трошкови његовог уклањања и рестаурирања места на коме ће се налазити и да ли се по том основу врши признавање резервисања.

Вредновање основних средстава након почетног признавања врши се применом модела набавне вредности предвиђеног МРС 16 Некретнине, постројења и опрема.

За обрачун амортизације основних средстава примењује се метода пропорционалног отписивања. Финансијски директор Предузећа може за поједина средства или групе средстава (као што је алат и инвентар који се калкулативно отписује) одредити да се обрачун амортизације врши применом неке друге методе.

Обрачун амортизације врши се понаособ за свако средство, сем код алата и инвентара који се калкулативно отписује за који финансијски директор Предузећа може донети одлуку да се групно отписује.

Процену преосталог века употреба средства у Предузећу на дан преласка на МСФИ, као и на дан стављања средства у употребу (када су у питању средства набављена након тог дана) врши комисија коју формира финансијски директор Предузећа. Ова комисија је дужна да на 31.12. сваке године проверава да ли има потребе променити првобитно утврђени преостали век коришћења средства и процењени остатак вредности. Посао провере првобитно утврђеног преосталог века коришћења средства на дан 31.12. може се поверити и пописној комисији која пописује та средства уколико бар један њен члан има стручне способности да то уради.

Утврђивање преосталог века употребе средства у предузећу врши се понаособ за свако средство. Финансијски директор Предузећа може одлучити да се за поједине групе средстава чије су појединачне књиговодствене вредности релативно мање може утврдити јединствена стопа за обрачун амортизације. Предуслов за такву одлуку је да се посматрано са становишта укупне вредности средстава за која се обрачунава амортизација не ради о материјално значајним ставкама, тј. да је учешће књиговодствених вредности тих средстава у укупној књиговодственој вредности средстава за који се врши обрачун амортизације релативно мало.

Утврђивање губитака по основу импаритета регулисано је чланом ___. Рачуноводствених политика.

Коришћени термини:

Термини коришћени у овом делу поглавља дисертације, као и термини који су неопходни за његово разумевање, а нису претходно објашњени у дисертацији, су:

190. **Век употребе (коришћења)** - у зависности од начина обрачунавања амортизације век употребе је:
    - временски период у којем се очекује да ће привредни субјект користити неко средство (у овом периоду треба у потпуности распоредити на обрачунске периоде основицу за амортизацију - признавањем трошкова амортизације) или
    - број производа или сличних јединица који се очекује да ће привредни субјект произвести коришћењем тог средства (на тај обим производње треба у потпуности распоредити основицу за амортизацију);
191. **Остатак вредности (резидуална вредност) на датум биланса** је износ који би привредни субјект на тај дан добио евентуалном продајом средства уз претпоставку да се средство налази у стању у којем ће се налазити на крају његовог века коришћења у привредном субјекту (подразумева се и продаја средства у отпад, тј. као секундарне сировине), по одбитку очекиваних трошкова отуђења (рецимо, трошкова лицитације) или демонтаже средства (ако ти трошкови падају на терет привредног субјекта које средство продаје). При одређивању остатка вредности, с обзиром да се она утврђује као вредност на датум биланса обрачунског периода за који се обрачунава амортизација из ње су искључени ефекти инфлације која ће настати у преосталом веку коришћења средства.

3.6.4. Фактори који утичу на избор рачуноводствених политика

Избор рачуноводствених политика са становишта конкретног привредног субјекта условљен је следећим факторима:

1. понуђеним (дозвољеним) *оквиром за финансијско извештавање* - о карактеристикама *оквира за финансијско извештавање* који је расположив и обавезан за привредне субјекте у Републици Србији говорили смо у оквиру тачака 2 и 3.1.-3.5. У овом делу поглавља дисертације говорићемо о захтевима које *Закон о рачуноводству и ревизији* има у вези са рачуноводственим политикама;
2. природом привредног субјекта, захтевима корисника финансијских извештаја и способношћу лица која врши креирање и примену рачуноводствених политика.

а) Захтеви *Закона о рачуноводству и ревизији* у вези са рачуноводственим политикама

Закон о рачуноводству и ревизији (у даљем тексту: *Закон*) регулише следећа питања у вези са рачуноводственим политикама привредних субјеката који су обавезни да га примењују:

1. обавезност постојања општег правног акта којим се уређују питања захтевана *Законом о рачуноводству и ревизији*;
2. разврставање привредних субјеката;
3. организацију рачуноводства привредног субјекта;
4. попис имовине и обавеза привредног субјекта;
5. признавање и процењивање елемената финансијских извештаја;
6. чување рачуноводствених исправа, пословних књига, финансијских извештаја и рачуноводственог софтвера;

7. обавезу састављања *консолидованих финансијских извештаја*;
8. усвајање и одговорност за финансијске извештаје и њихово обелодањивање и достављање;
9. интерну ревизију и
10. ревизију финансијских извештаја.

1. Обавезност постојања општег правног акта којим се уређују питања захтевана *Законом о рачуноводству и ревизији*

Одредбама члан 2. *Закона о рачуноводству и ревизији* (у даљем тексту: *Закон*) дефинише се појам и садржај законске, професионалне и интерне рачуноводствене регулативе. Прописано је да су правна лица и предузетници дужни да вођење пословних књига, признавање и процењивање имовине и обавеза, прихода и расхода, састављање, достављање, обелодањивање и ревизију финансијских извештаја, као и интерну ревизију врше у складу са законском, професионалном и интерном регулативом.

Под **интерном регулативом** подразумевају се интерни општи акти које доносе правна лица и предузетници, а који садрже:

- посебна упутства и смернице за вођење пословних књига,
- рачуноводствене политике за признавање, мерење и процењивање имовине, обавеза, прихода и расхода,
- упутства и смернице за достављање и обелодањивање финансијских извештаја, у складу са законском и професионалном регулативом.

Најчешћи назив за општи правни акт у којем је садржан највећи број захтева *Закона* је *Правилник о рачуноводству*, с тим да усвојене рачуноводствене политике често представљају посебан општи правни акт.

Према ставу 5. овог члана *Закона* предузетник може, али не мора да доноси ова општа акта. Међутим, чланом 68. став 1. тачка 2. *Закона*

предвиђена је новчана казна од 100.000,00 до 3.000.000,00 дин. за привредни преступ ако правно лице општим актом не уреди организацију рачуноводства на претходно наведени начин. За наведени привредни преступ за предузетника је чланом 69. *Закона* предвиђена новчана казна од 5.000,00 до 500.000,00 дин. Из наведеног посредно произлази да и предузетници морају имати општи правни акт којим се уређује материја коју регулише *Закон*.

2. Разврставање правних лица

Чланом 7. *Закона* утврђени су критеријуми за разврставање правних лица. Привредни субјект у општем акту који регулише задужења запослених треба да у опису радних задатака неког запосленог стави задужење утврђивања величине правног лица ради његовог разврставања у складу са чланом 7. *Закона*.

3. Организација рачуноводства

Чланом 8. *Закона* прописано је обавеза правних лица и предузетника да општим актом, у складу са *Законом* (*напомена: након навођења прописане обавезе дајемо пример члана општег правног акта којим се регулише начин спровођења задате обавезе*):

1. **уреде организацију рачуноводства на начин који омогућава свеобухватно евидентирање, као и спречавање и откривање погрешно евидентираних пословних промена** - на пример:

Члан ___.

Руководилац Сектора рачуноводства одређује начин шифрирања налога за књижење.

Систем шифрирања докумената и осталих података на књиговодственим документима уређује, уз консултацију Руководиоца Сектора рачуноводства, Помоћник генералног директора - извршни директор за информационе системе.

Пре књижења у Главној књизи Налог за књижење генерисан у некој од апликација аналитичког књиговодства се прво мора одштампати и исконтролисати, што контиста, на њему, оверава својим потписом.

По извршеном књижењу, књиговођа одлаже књиговодствене исправе са Налогом за књижење ради даљег чувања. Књиговођа својим потписом на Налогу за књижење потврђује да је налог прокњижен.

Члан ___.

Руководилац Сектора рачуноводства утврђује у писаној форми интерне контролне поступке којима се обезбеђује да све пословне промене у поступку контирања и књижења буду унете у обраду, да су тачно обрађене и унете у одговарајуће пословне књиге

Помоћник генералног директора - извршни директор за информационе системе утврђује у писаној форми интерне контролне поступке којима се обезбеђује да се не може вршити неовлашћена измена обрађених података.

2. **уреде интерне рачуноводствене контролне поступке** - на пример:

Члан __.

Систем интерне рачуноводствене контроле обухвата све мере које се предузимају у циљу:

- *заштите средстава од превара или неефикасне употребе,*

- *обезбеђења поузданости и веродостојности рачуноводствених података,*
- *обезбеђења извршења послова у складу са усвојеном политиком управе,*
- *оцене рада свих радника, руководилаца и организационих делова у оквиру предузећа.*

Интерне рачуноводствене контроле обухватају и све мере и поступке које се спроводе ради обезбеђења услова да Предузеће ради у складу са плановима и политикама које је усвојила управа.

Интерна рачуноводствена контрола треба да обезбеди поузданост и веродостојност рачуноводствених евиденција, података и финансијских извештаја.

Свака пословна промена, односно трансакција, да би била поуздана и веродостојна треба да прође четири одвојене фазе, и то:

- *да је прописано одобравање настанка такве пословне промене,*
- *да буде одобрена од надлежног руководиоца,*
- *да буде извршена, и*
- *да је евидентирана у пословним књигама.*

Члан ___.

У циљу обезбеђења поузданости и веродостојности рачуноводствених података и информација треба обезбедити спровођење следећих мера интерне контроле:

- *запослени који су материјално задужени новчаним средствима или користе одређена средства не могу да воде рачуноводствену евиденцију за та средства;*
- *запослене који се дуже материјалним и новчаним средствима, уколико је могуће, треба повремено замењивати другим*

запосленима (ротација запослених) који могу открити грешке и неправилности које су претходни запослени учинили;

- *запослени који воде аналитичку евиденцију купаца не могу вршити готовинске новчане наплате од купаца за које воде евиденцију;*
- *рачуноводствене исправе, као што су чекови, менице, фактуре, наруџбенице и други документи морају бити означени серијским бројевима и издавани по редоследу тих бројева;*
- *захтеви за набавку (требовање и др. документи) на основу којих се врши наручивање набавке материјала и робе не могу се извршавати ако претходно нису оверени од стране овлашћеног руководиоца. Копија захтева за набавку са рачуном и отпремницом добављача шаље се служби рачуноводства и финансија, која не може извршити плаћање и књижење те промене без одобреног захтева;*
- *наруџбеница за набавку материјала и робе саставља се у више копија, од којих се оригинал шаље добављачу, на основу којег он шаље робу и рачун на бази унетих података из наруџбенице. Друга копија наруџбенице шаље се рачуноводству предузећа заједно са рачуном добављача и пријемницом магацина да је роба преузета након пријема робе и фактуре добављача, док следеће копије остају код лица која састављају и одобравају наруџбенице;*
- *пре обрачуна зарада запослених треба извршити контролу радног времена за које се врши обрачун и обезбедити брз и тачан обрачун и исплату зарада и накнада зарада и плаћање прописаних пореза и доприноса;*
- *чланови пописних комисија не могу бити рачунополагачи средства које комисија пописује, нити његов руководилац.*

3. **утврде рачуноводствене политике** - на пример:

Члан __.

Вредновање инвестиционих некретнина након почетног признавања врши се применом модела набавне вредности предвиђеног МРС 40 Инвестициона некретнина.

За обрачун амортизације инвестиционих некретнина примењује се _____ (на пример, пропорционални метод отписивања).

Преостали век коришћења и остатак вредности понаособ за сваку инвестициону некретнину на дан стављања у употребу или на дан превођења у инвестициону некретнину утврђује _____ (на пример, комисија коју формира финансијски директор Предузећа). Она (комисија) је дужна да на датум сваког биланса изврши проверу преосталог века коришћења инвестиционе некретнине. Праг значајности за остатак вредности утврђује се у висини прага значајности за остатак вредности нематеријалних улагања.

Утврђивање губитака по основу импаритета регулисано је чланом __. Рачуноводствених политика.

4. **одреде лица која су одговорна за законитост и исправност настанка пословне промене и састављање и контролу рачуноводствених исправа о пословној промени** (*напомена: контролу рачуноводствених исправа не могу да врше лица која су задужена материјалним стварима (вредностима) на које се исправе односе*) - на пример:

Члан ___.

Одговорна лица за законитост и исправност настанка пословних промена и за састављање исправе о пословним променама су:

1. *Генерални директор, Заменик директора Предузећа, директори функција Предузећа, шефови служби и одељења за ажурно и уредно обављање послова који су од утицаја на материјално-финансијско пословање у Предузећу, као што су: закључивање уговора, извршење уговорних обавеза код куповине и продаје, одобравање рекламација и улагање рекламација, пријем и издавање средстава, извоз и увоз, интерна задужења и раздужења, нивелација и калкулација цена и сл;*
2. *фактуристи за благовремено и уредно фактурисање производа, роба и услуга, за достављање фактура (рачуна) лицу одређеном за контролу, односно служби рачуноводства;*
3. *калкуланти, односно запослени на радним местима на којима се врши израда калкулација и достављање калкулација лицу одређеном за контролу или Служби рачуноводства;*
4. *референти, односно други запослени на пословима продаје и набавке који примају, састављају и комплетирају пословну документацију, као и запослени који обављају ове послове у другим деловима Предузећа, за благовремено и уредно састављање, испостављање и достављање рачуноводствених исправа ликвидатору или Служби рачуноводства;*
5. *магационер, складиштар, пословођа, односно запослени на радном месту рачунополагача за материјалне и друге вредности, преко кога се испоставља или креће пословна документација у Предузећу, за благовремено и уредно испостављање, састављање и достављање рачуноводствених исправа непосредно лицу одређеном за контролу или Служби рачуноводства;*
6. *благајник или друго лице које води благајну, за уредно и ажурно вођење благајне, за новчана средства, хартије од вредности, ако*

их чува у благајни, као и за све друге послове везане за благајничко пословање;

7. *запослени у Служби рачуноводства одговорни су за обрачуне који имају карактер књиговодствених докумената;*
8. *пописне комисије ако не утврде тачно стање средстава, потраживања и обавеза за чији су попис одређене и ако попис не изврше у одређеном року.*

5. **уреде кретање рачуноводствених исправа и утврде рокове за њихово достављање на даљу обраду** - наиме, чланом 11. *Закона* прописују се рокови, односно ажурност вођења пословних књига. Ажурност омогућава благовремено сагледавање финансијског стања, уредно плаћање обавеза, благовремено предузимање мера за наплату потраживања и друго, што јача финансијску дисциплину правног лица. Из наведених разлога *Законом* се прописује обавеза да су лица која састављају и врше пријем рачуноводствених исправа, дужна да потписану исправу и другу документацију у вези са насталом променом доставе рачуноводству одмах по изради, односно пријему, а најкасније у року од три дана од дана када је пословна промена настала, односно у року од три дана од датума пријема. Лица која воде пословне књиге, после спроведене контроле примљених рачуноводствених исправа, дужна су да рачуноводствене исправе прокњиже у пословним књигама наредног дана, а најкасније у року од пет дана од дана пријема. Чланом 68. став 1. тачка 3. *Закона* предвиђена је новчана казна од 100.000,00 до 3.000.000,00 дин. за привредни преступ ако правно лице рачуноводствене исправе и документацију не достави на књижење у прописаном року и ако пословну промену не прокњижи у пословним књигама у прописаном року. За наведени привредни преступ за предузетника је чланом 69. *Закона* предвиђена новчана казна од 5.000,00 до

500.000,00 дин. Иако чланом 11. *Закона* није директно предвиђена обавеза привредног субјекта да својим општим актом даље регулише ову материју због значаја ажурног достављања рачуноводствених исправа на контролу и књижење неопходно је да то буде регулисано и општим актом привредног субјекта - Уређење кретања рачуноводствених исправа и утврђивање рокова за њихово достављање на даљу обраду би могло да изгледа:

Члан ___.

Две су контроле књиговодствених докумената:

- *примарна и*
- *накнадна.*

Примарну контролу исправности настале пословне промене и исправности састављеног књиговодственог документа врши руководилац организационог дела, односно службе Предузећа у којој је пословна промена настала, што он оверава својим потписом на документу.

Накнадна контрола књиговодствених докумената се врши у Служби финансијске оперативе, Служби финансијског књиговодства и у Служби погонског књиговодства. Одређивање књиговодствених докумената која подлежу накнадној контроли од стране Службе финансијске оперативе, као и начин њихове контроле одређује Помоћник генералног директора - извршни директор за финансије.

У Служби финансијске оперативе накнадну контролу истинитости, исправности, тачности и законитости појединих књиговодствених докумената пре предаје на књижење и/или плаћање врши лице задужено за послове ликвидатуре, чија се функција утврђује општим актом о систематизацији послова и задатака.

Овлашћена и одговорна лица у Служби финансијске оперативе извршену контролу потврђују својим потписом на књиговодственом

документу, с тим, да ликвидатор ставља и правоугаони штамбиљ. Изглед печата дат је као прилог Правилника.

Контисти своју контролу књиговодствених докумената врше провером веродостојности потписа на књиговодственим документима. Извршену контролу потврђују својим потписом на исконтролисаном документу.

Потписи лица одговорних за састављање и примарну контролу књиговодствених докумената из става 2. овог члана депонују се у Служби финансијског књиговодства, Служби погонског књиговодства и у Служби финансијске оперативе, уз назнаку овлашћења тих лица.

Потписи лица одговорних за накнадну контролу књиговодствених докумената из става 5. овог члана депонују се у Дирекцији за финансијско-књиговодствене послове. Изглед картона за депоновање потписа дат је у прилогу Правилника.

У случају утврђивања незаконитости лице које је извршило контролу дужно је да о томе одмах, у писаној форми, преко свог руководиоца обавести Помоћника генералног директора - извршног директор за финансије. У случају осталих неисправности утврђених контролом књиговодствених докумената лице које је вршило контролу о томе обавештава и лица која су испоставила књиговодствени документ, односно лица која су учествовала у пословном догађају, а ради спровођења неопходних исправки.

Члан ___.

Књиговодствена документа се, са свим прилозима која иду уз њих, на даљу обраду достављају најкасније 3 дана од дана настанка пословне промене, сем књиговодствених докумената на основу којих се врше плаћања и наплате, која се достављају Служби финансијске оперативе истог дана када је основ за плаћање, односно наплату настао.

Дневник Благајне, заједно са прилозима, доставља се на контролу Служби финансијске оперативе истог а најкасније наредног дана по његовом закључењу.

Помоћник генералног директора - извршни директор за финансије може за поједине врсте докумената одредити и краћи рок за њихово достављање на обраду, о чему у писаној форми извештава сва лица одговорна за састављање и примарну контролу тих књиговодствених докумената.

Помоћник генералног директора - извршни директор за финансије прописује и обавезност евидентирања примопредаје књиговодствених докумената унутар Предузећа. Изглед евиденције примопредаје књиговодствених докумената (Примопредајна књига) прописује Помоћник генералног директора - извршни директор за финансије.

Рок за накнадну контролу истинитости, исправности, тачности и законитости појединих књиговодствених докумената је 2 дана од дана њиховог добијања. Овај рок се може скратити у случају да је неопходно у краћем временском периоду извршити плаћање по односном књиговодственом документу. Рок се може и продужити, уколико у Предузеће није пристигла сва неопходна документација за коректну накнадну контролу, с тим да продужење овог рока не може да угрози рок за измирење обавезе по односном документу. О скраћењу, односно продужењу рока за ликвидирање појединих књиговодствених докумената, уз сагласност Руководиоца пословних финансија, непосредно одлучује Шеф Службе финансијске оперативе.

Члан ___.

Служба финансијске оперативе одговорна је за плаћање и наплату по свим основама. Лице које врши плаћање и наплату то потврђује својим потписом на исправи.

Контролу законитости плаћања врши Помоћник генералног директора - извршни директор за финансије, што оверава својим потписом, на документу. Помоћник генералног директора - извршни директор за финансије може овластити лице које ће вршити контролу законитости плаћања.

Члан ___.

Књиговодствена документа се из Службе финансијске оперативе, након уредно извршене контроле, путем Књиге примопредаје, прослеђују контисти на контирање, а потом их контиста, прикачене уз Налог за књижење, даје књиговођи на књижење.

Документа у којима је исказана обавеза Предузећа за порезе, акцизе, царине, доприносе, таксе и других дажбина пре плаћања контролише _____ (на пример, Служба за обрачун пореза).

Члан ___.

Посао контирања и књижења се мора завршити у року од 2 дана од дана пристизања књиговодствених докумената у службе књиговодства.

6. **Поверавање вођења пословних књига** - члановима 16. и 17. *Закона* регулисано је поверавање вођења пословних књига и састављање финансијских извештаја. Правно лице, односно предузетник општим актом уређује школску спрему, радно искуство и остале услове за лице које води пословне књиге и саставља финансијске извештаје. **Дакле, *Законом* се не прецизира звање које мора имати лице коме се поверава вођење пословних књига и састављање финансијских извештаја. То значи да се вођење пословних књига може поверити и лицу које нема формализовано стручно рачуноводствено звање (рачуновођ,**

самосталног рачуновође или овлашћеног рачуновође), јер стицање таквих звања није предвиђено *Законом*.

У ставу 2. члана 16. *Закона* наведено је да правно лице и предузетник општим актом одређује лице запослено код правног лица и предузетника коме поверава вођење пословних књига и састављање финансијских извештаја. Међутим, општим актом се не наводи презиме и име лица, већ радно место лица коме се поверава овај посао. Одређивање конкретног лица које обавља тај посао врши се појединачним актом правног лица или предузетника.

Чланом 68. став 1. тачка 5. *Закона* предвиђена је новчана казна од 100.000,00 до 3.000.000,00 дин. за привредни преступ ако правно лице општим актом не одреди лице коме се поверава вођење пословних књига и састављање финансијских извештаја. За наведени привредни преступ за предузетника је чланом 69. *Закона* предвиђена новчана казна од 5.000,00 до 500.000,00 дин.

У наставку дајемо приказ могућег садржаја члана општег правног акта привредног субјекта који регулише питање поверавања вођења пословних књига унутар привредног субјекта:

Члан ___.

Дирекцијом за финансијско-књиговодствене послове руководи _____ (на пример, Помоћник генералног директора - извршни директор за финансије), који је за свој рад непосредно одговоран Генералном директору Предузећа. _____ (на пример, Помоћник генералног директора - извршни директор за финансије) је лице коме се поверава вођење пословних књига и састављање финансијских извештаја. За Помоћника генералног директора - извршног директора за финасије одређује се лице које има (на пример):

- *VII степен стручне спреме економског усмерења,*

- *сертификат о познавању рада на рачунару и*
- *три године рада на пословима рачуноводства.*

Члан ___.

Обављање књиговодствених послова у Предузећу врши се у оквиру _____ (на пример, Сектора рачуноводства), и то у:

- *_____ (на пример, Служби финансијског књиговодства) и*
- *_____ (на пример, Служби погонског књиговодства).*

Сектором руководи Руководилац Сектора рачуноводства, који за свој рад непосредно одговара Помоћнику генералног директора - извршном директору за финансије. За руководиоца Сектора за рачуноводство одређује се лице које има (на пример):

- *најмање VI степен стручне спреме економског усмерења,*
- *сертификат о познавању рада на рачунару и*
- *најмање три године рада на пословима рачуноводства.*

Службама руководе _____ (на пример, шефови служби, и то: Службом финансијског књиговодства руководи Шеф Службе финансијског књиговодства, а Службом погонског књиговодства руководи Шеф Службе погонског књиговодства. За Шефа Службе финансијског књиговодства и Шефа Службе погонског књиговодства одређују се лица која имају (на пример):

- *најмање VI степен стручне спреме економског усмерења,*
- *сертификат о познавању рада на рачунару и*
- *најмање три године рада на пословима рачуноводства.*

У ставу 1. члана 17. *Закона* наведено је да вођење пословних књига и састављање финансијских извештаја правно лице, односно предузетник може поверити уговором, у складу са *Законом,* привредном друштву или предузетнику регистрованом за пружање рачуноводствених услуга који има запослена лица којима поверава вођење пословних књига и састављање финансијских извештаја и који испуњавају услове из општег акта. **Овим ставом није прописан неки посебан регистар привредних друштава или предузетника који су регистровани за вођење пословних књига и састављање финансијских извештаја, нити њихово учлањивање у неку задругу рачуновођа.**

Чланом 68. став 1. тачка 6. *Закона* предвиђена је новчана казна од 100.000,00 до 3.000.000,00 дин. за привредни преступ ако правно лице вођење пословних књига и састављање финансијских извештаја повери супротно наведеним одредбама. За наведени привредни преступ за предузетника је чланом 69. *Закона* предвиђена новчана казна од 5.000,00 до 500.000,00 дин.

Одредба става 1. члана 17. не односи се на банке и друге финансијске организације, друштва за осигурање, даваоце финансијског лизинга, добровољне пензијске фондове, друштва за управљање добровољним пензијским фондовима и берзе и брокерско – дилерска друштва. Она не могу поверити другим лицима вођење својих пословних књига и састављање финансијских извештаја.

У наставку дајемо приказ могућег садржаја члана општег правног акта привредног субјекта који регулише питање поверавања вођења пословних књига лицу ван привредног субјекта:

Члан ___.

Вођење пословних књига и састављање финансијских извештаја Предузећа поверава се од _____ на пример (01.01.2006. године) _____ (на пример, предузећу Рачуновођа).

_____ (на пример, предузећу Рачуновођа) у периоду у којем му се поверава вођење пословних књига мора у сталном радном односу имати лице које ће непосредно водити пословне књиге Предузећа и састављати финансијске извештаје Предузећа. То лице мора испуњавати следеће услове:

- *најмање VI степен стручне спреме економског усмерења,*
- *сертификат о познавању рада на рачунару и*
- *три године рада на пословима састављања финансијских извештаја.*

3. Попис имовине и обавеза

Члановима 18 и 19. *Закона* дефинише се усклађивање пословних књига и обавеза вршења пописа. Усклађивање промета и стања главне књиге са дневником и помоћних књига са главном књигом врши се пре пописа имовине и обавеза и пре састављања годишњих финансијских извештаја. **Изузетно, правно лице, односно предузетник може општим актом предвидети да се попис одређене имовине врши и у току године**.

Правно лице, односно предузетник врши попис имовине и обавеза и усклађује стање по књигама са стањем по попису на крају пословне године. **Правно лице, односно предузетник може предвидети општим актом и дуже периоде за вршење пописа књига, филмова, фотоса, архивске грађе и слично, с тим што ти периоди не могу бити дужи од пет година**.

Чланом 20. *Закона* прописан је начин усаглашавања потраживања и обавеза. Правна лица и предузетници дужни су да пре састављања финансијских извештаја, усагласе међусобна потраживања и обавезе што се доказује одговарајућом исправом. Поверилац је дужан да пре састављања финансијских извештаја достави дужнику списак неплаћених рачуна. Правна лица и предузетници су дужни да одговоре на захтев овлашћеног ревизора за независну потврду стања потраживања и обавеза. Правно лице, односно предузетник дужан је да у *Напоменама уз финансијске извештаје* обелодани неусаглашена потраживања и обавезе (напомена: задржан је стари назив овог финансијског извештаја – његов нови назив по Стандардима је само *Напомене*). Чланом 68. став 1. тачка 8. *Закона* предвиђена је новчана казна од 100.000,00 до 3.000.000,00 дин. за привредни преступ ако правно лице као поверилац не достави свом дужнику стање неплаћених рачуна и ако не обелодани у *Напоменама уз финансијске извештаје* неусаглашена потраживања и обавезе. За наведени привредни преступ за предузетника је чланом 69. *Закона* предвиђена новчана казна од 5.000,00 до 500.000,00 дин. Чланом 68. став 1. тачка 9. *Закона* предвиђена је новчана казна од 100.000,00 до 3.000.000,00 дин. за привредни преступ ако правно лице не одговори на захтев овлашћеног ревизора за независну потврду стања потраживања и обавеза. За наведени привредни преступ за предузетника је чланом 69. *Закона* предвиђена новчана казна од 5.000,00 до 500.000,00 дин. - чланови општег правног акта који регулишу међусобно усклађивање потраживања и обавезама би могли да имају следећу садржину:

Члан ___.

Служба књиговодства је дужна да дужницима достави изводе отворених ставки, са стањем на дан 31. октобара текуће године, или неког другог датума који одреди _____ (на пример, Финансијски директор Предузећа), ради усаглашавања стања.

Комисија за попис потраживања на основу аналитичке евиденције, књиговодствених докумената и враћених и оверених извода отворених ставки саставља посебну спецификацију (пописну листу) са следећим подацима: назив и место купца, број и датум фактуре, односно обрачуна, износ потраживања и рок доспећа за наплату. Утужена, спорна и сумњива потраживања пописна комисија уноси у посебну спецификацију. У овој спецификацији се потраживања по основу трошкова тужби и обрачуна затезних камата исказују у посебним колонама.

Комисија за попис обратиће посебну пажњу попису сумњивих и спорних потраживања, чековима и меницама или другим инструментима обезбеђења плаћања којима је рок за наплату истекао, као и потраживања без уредне документације.

Комисија ће испитати узроке настанка спорних, сумњивих и застарелих потраживања и указати на евентуалне слабости, односно личне одговорности што је дошло до таквог стања.

Члан ___.

Служба књиговодства је дужна да до 10. децембра достави извод отворених ставки повериоцу који до 30. новембра текуће године није доставио свој извод отворених ставки. Комисија која пописује обавезе на основу података из аналитичког књиговодства добављача, аналитике других обавеза Предузећа и извода отворених ставки саставља спецификације (пописну листе) по врстама обавеза.

Спецификације обавеза садрже следеће податке: назив и место добављача (или неког другог повериоца), број и датум фактуре, односно обрачуна, износ обавезе и датум настанка дужничко-поверилачког односа.

Попис дугорочних резервисања подразумева и давање мишљења о основаности њиховог постојања.

Обавезе у спору са добављачима комисија за попис уноси у посебну спецификацију уз ознаку износа који се оспорава.

4. Признавање и процењивање елемената финансијских извештаја

Према члану 21. *Закона* за признавање, процењивање елемената финансијских извештаја, као и за састављање и приказивање финансијских извештаја, правно лице, односно предузетник, примењује регулативу из члана 2. *Закона*. Чланом 68. став 1. тачка 10. *Закона* предвиђена је новчана казна од 100.000,00 до 3.000.000,00 дин. за привредни преступ ако не саставља и не приказује финансијске извештаје у складу са овим законом. За наведени привредни преступ за предузетника је чланом 69. *Закона* предвиђена новчана казна од 5.000,00 до 500.000,00 дин. - члан општег правног акта који регулише признавање и процењивање елемената финансијских извештаја би могао да има следећу садржину:

Члан ___.

Признавање и вредновање средстава, извора средстава, прихода, расхода и резултата врши се у складу са Међународним стандардима финансијског извештавања и на основу рачуноводствених политика Предузећа, које су саставни део Правилника.

При састављању периодичних извештаја намењених искључиво корисницима унутар Предузећа процењивање се може вршити и на начине другачије од оних предвиђених Међународним стандардима финансијског извештавања и Рачуноводственим политикама Предузећа, о чему одлучује Помоћник генералног директора - извршни директор за финансије.

5. Чување рачуноводствених исправа, пословних књига, финансијских извештаја и рачуноводственог софтвера

Чланом 23. *Закона* прописано је чување рачуноводствених исправа, пословних књига и финансијских извештаја. Правна лица и предузетници дужни су да уредно чувају рачуноводствене исправе, пословне књиге и финансијске извештаје и да општим актом одреде одговорна лица и пословне просторије за њихово чување, као и начин чувања - чланови општег правног акта који регулишу чување рачуноводствених исправа, пословних књига, финансијских извештаја и рачуноводственог софтвера би могли да имају следећу садржину:

Члан ___.

Пословне књиге, примерци књиговодствених докумената достављених књиговодству и остали примерци књиговодствених докумената који се налазе у Предузећу (у даљем тексту: књиговодствена документа), финансијски извештаји и извештај о пословању чувају се у роковима који су као најкраћи прописани у Закону о рачуноводству и ревизији. Рачуноводствени софтвер се чува најмање 3 године, након престанка његовог коришћења.

Помоћник генералног директора - извршни директор за информационе системе је дужан да одреди лице које ће у току пословне године, у оптималним временским размацима, правити копије пословних књига које се воде путем рачунара. Копије се праве на одговарајућем електронском - рачунарском медију за архивирање података.

Рачуноводствени софтвер се чува и на дискетама, или на неком другом одговарајућем електронском - рачунарском медију за архивирање података.

Рачуноводствени извештаји и књиговодствене исправе се чувају у оригиналу, а могу и коришћењем других средстава архивирања утврђених законом, о чему одлучује Помоћник генералног директора - извршни директор за финансије.

Члан ___.

Пословне књиге, књиговодствена документа, финансијски извештаји и рачуноводствени софтвер чувају се у просторијама Сектора рачуноводства и у просторијама архиве, а једна копија рачуноводственог софтвера и копије података у електронском запису се чувају и у металној каси обезбеђеној од крађе и пожара, с тим да се та каса не налази у згради у којој се налази _____ (на пример, Дирекција за информационе системе), већ у некој другој одговарајућој згради Предузећа.

Члан ___.

Одговорно лице за чување и архивирање пословних књига, књиговодствених докумената, финансијских извештаја је Руководилац Сектора рачуноводства, а за рачуноводствени софтвер и копије података у електронском запису одговоран је Помоћник генералног директора - извршни директор за информационе системе.

Помоћник генералног директора - извршни директор за финансије сарадњи са Руководиоцем Сектора рачуноводства прописује вођење одговарајуће евиденције (реверса и сл.) о издавању и коришћењу наведених књига и евиденција и одређује лице које ту евиденцију води.

Члан ___.

Књиговодствене исправе и подаци који су законом или посебним актом утврђени као пословна, односно службена тајна, чувају се и користе на начин утврђен тим законом, односно актом.

Управни одбор Предузећа доноси детаљнија упутства којим регулише начин чувања књиговодствених исправа и података који су утврђени као пословна, односно службена тајна, начин њиховог смештаја и одређује лице које ће се бринути о њиховом чувању и коришћењу.

Члан ___.

Запослени у Предузећу и лица из органа и организација којима се достављају подаци из пословних књига и лица која врше преглед и ревизију пословних књига не могу без претходно прибављене писане сагласности Генералног директора Предузећа, упознавати друга лица са подацима који су садржани у пословним књигама и у књиговодственим исправама.

Забрана из става 1. овог члана не односи се на давање података које се врши према члану 35. Закона о рачуноводству и ревизији.

Члан ___.

Управни одбор Предузећа доноси одлуку о отуђењу као старе хартије пословних књига и рачуноводствене документације, по истеку рокова предвиђених за њихово чување.

6. Обавеза састављања *консолидованих финансијских извештаја*

Чланом 27. *Закона* прописана је обавеза састављања *консолидованих финансијских* извештаја (о чему смо говорили у тачки 3.2. дисертације).

На основу наведених одредби *Закона* произлази да одређено лице у привредном субјекту треба да процени и донесе одлуку да ли се састављају или се не састављају *консолидовани финансијски извештаји*. Члан општег правног акта који регулишу ово питање би могао да има следећу садржину:

Члан ___

Помоћник генералног директора - извршни директор за финансије процењује и одлучује о томе да ли су се стекли услови за састављање консолидованих финансијских извештаја.

7. Усвајање и одговорност за финансијске извештаје и њихово обелодањивање и достављање

Члан 28. *Закона* регулише обавезу усвајања финансијских извештаја, одговорност лица у вези са њима и начин њиховог потписивања. Годишње финансијске извештаје усваја скупштина или други надлежни орган правног лица, односно предузетник. Орган управљања правног лица, односно предузетник, одговоран је за истинито и поштено приказивање финансијских извештаја. Финансијске извештаје потписује законски заступник правног лица, односно предузетник, као и лице одређено општим актом за његово састављање из члана 16. *Закона*. Финансијски извештаји могу бити потписани дигиталним потписом, ако се извештаји приказују у електронском облику у складу са одговарајућим стандардом.

Чланом 30. *Закона* прописана је обавеза достављања финансијских извештаја (о чему смо говорили у оквиру тачке 3.2. дисертације).

Чланом 31. *Закона* регулише се време и место достављања финансијских извештаја (о чему смо говорили у оквиру тачке 3.2. дисертације).

Према члану 32. *Закона* обвезници ревизије (из члана 37. *Закона*) дужни су да обелодане *Биланс стања, Биланс успеха, Извештај о токовима готовине, Извештај о променама на капиталу* и *Напомене уз финансијске извештаје*, заједно са мишљењем ревизора, најкасније до 30. септембра текуће године у штампи, часописима или путем WEB SITE-а, а правна лица из члана 31. став 5. закона (правна лица и предузетници који финансијске извештаје састављају у складу са чланом 24. ст. 2, 3. и 5. *Закона*) - у року од шест месеци од дана када су финансијски извештаји састављени (о чему смо говорили у тачки 3.2. дисертације).

Члан општег правног акта који регулише наведена питања би могао да има следећу садржину:

Члан ___.

Орган одговоран за истинито и поштено приказивање финансијских извештаја је _____ (на пример, Управни одбор).

_____ (на пример, Управни одбор) Предузећа одобрава финансијске извештаје. Ради разматрања и доношења одлуке о одобравању годишњих финансијских извештаја Сектор рачуноводства је дужан да предлог годишњих финансијских извештаја достави Управном одбору Предузећа најкасније до 20-ог фебруара текуће године за претходну годину. Управни одбор Предузећа је дужан да размотри годишње финансијске извештаја и, уколико има примедбе, да их у року од два дана, од дана добијања предлога, достави Сектору рачуноводства. Сектор рачуноводства је дужан да, у року од два дана од дана добијања примедби отклони недостатке, након чега је Управни одбор Предузећа дужан да у року од два дана, уколико је исправно поступљено по његовим примедбама, донесе решење о одобрењу годишњих финансијских извештаја.

Рокови за радње из става 1. овог члана (разматрање предлога годишњих финансијских извештаја, поступање по примедбама и усвајање предлога) могу се продужити уколико је Сектор рачуноводства предлоге Управном одбору доставио пре рокова из става 1. овог члана, с тим, да крајњи рок за одобрење годишњих финансијских извештаја буде 26. фебруар текуће за претходну пословну годину.

Сектор рачуноводства доставља надлежном органу за вођење регистра бонитета правних лица финансијске извештаје за претходну годину најкасније до датума истека прва два календарска месеца у текућој години. За достављање финансијских извештаја одговоран је Помоћник генералног директора - извршни директор за финансије.

Рокове за састављање периодичних финансијских извештаја који се састављају за краће периоде у складу са чланом 34. став 2. Правилника

утврђују Генерални директор Предузећа и Помоћник генералног директора - извршни директор за финансије уз консултовање Руководиоца Сектора рачуноводства.

Скупштина Предузећа најкасније дан пре истека првих девет месеци текуће године усваја годишње финансијске извештаје за претходну годину. Тако усвојени годишњи финансијски извештаји се достављају најкасније до датуме истека првих девет календарских месеци текуће године надлежном органу за вођење регистра бонитета правних лица. За достављање финансијских извештаја одговоран је Помоћник генералног директора - извршни директор за финансије.

Најкасније до истека првих девет календарских месеци текуће године Предузеће је дужно да Биланс стања, Биланс успеха, Извештај о токовима готовине, Извештај о променама на капиталу и Напомене уз финансијске извештаје, заједно са мишљењем ревизора обелодани у средствима јавног информисања или путем WEB sajta. За обелодањивање ових финансијских извештаја одговоран је Помоћник генералног директора - извршни директор за финансије.

8. Интерна ревизија

Чланом 29. *Закона* регулисана је проблематика интерне ревизије. **Правно лице може добровољно да увођења интерне ревизије пропише интерним општим актом**, док је у случајевима прописаним *Законом о привредним друштвима*, односно посебним законима увођења интерне ревизије то и обавезно (нпр. *Закон о банкама* или за правна лица која према *Закону о привредним друштвима* имају обавезну интерну ревизију односно одбор ревизора).

9. Ревизија финансијских извештаја

Чланом 37. *Закона* прописана је обавеза вршења ревизије финансијских извештаја.

Ревизија годишњих финансијских извештаја обавезна је за велика и средња правна лица, матична правна лица која, у складу са *Законом*, састављају *консолидоване финансијске извештаје*, за правна лица која емитују хартије од вредности и друге финансијске инструменте којима се тргује на организованом тржишту, као и за све издаваоце хартија од вредности. Дакле, у односу на претходни *Закон о рачуноводству и ревизији* проширен је круг лица која врше ревизију, укључивањем и дела малих правних лица (ако су акционарска друштва, ако су емитовали неке друге хартије од вредности, ако желе да емитују хартије од вредности, ако су састављали *консолидоване финансијске извештаје*).

Остала мала правна лица и предузетници могу да одлуче да врше ревизију финансијских извештаја, у складу са *Законом*.

Порески орган може да врши контролу финансијских извештаја малих правних лица и предузетника.

Начин вршења контроле из става 3. члана 37. *Закона* прописује министар финансија. *Законом* није прописан рок у којем министар финансија у писаној форми утврђује начин вршења контроле.

Емитенти хартија од вредности и других финансијских инструмената који емитовање врше путем јавне понуде дужни су да прибаве извештај о извршеној ревизији за годину која претходи години у којој врше издавање хартија од вредности, односно других финансијских инструмената.

Чланом 68. став 1. тачка 14. *Закона* предвиђена је новчана казна од 100.000,00 до 3.000.000,00 дин. за привредни преступ за правно лице ако у

складу са наведеним захтевима не изврши ревизију својих финансијских извештаја.

На основу наведених одредби *Закона* произлази да одређено лице у привредном субјекту треба да процени и донесе одлуку да ли се врши или се не врши ревизија финансијских извештаја. Члан општег правног акта који регулишу ово питање би могао да има следећу садржину:

Члан ___

Помоћник генералног директора - извршни директор за финансије одлучује о томе да ли су се стекли услови за постојање обавезе вршења ревизије финансијских извештаја.

б) Утицај на рачуноводствене политике захтева корисника финансијских извештаја и способности лица која врши креирање и примену рачуноводствених политика

Поједини корисници финансијских извештаја, као што су то власници капитала, могу директно утицати на избор рачуноводствених политика привредног субјекта, док већина других корисника нема ту могућност (повериоци, држава, потенцијални инвеститори и сл.).

Корисници финансијских извештаја су по правилу заинтересовани за квалитетне финансијске извештаје. У оквиру тачке 3.5. објаснили смо да постоје ситуације у којима све могуће алтернативе из *МСФИ* не дају исте резултате по питању квалитета финансијских извештаја. Сем тога објаснили смо и да у *МСФИ* нису предвиђени сви потребни поступци за рачуноводствено извештавање. С тога би они корисници финансијских извештаја који директно могу утицати на рачуноводствене политике или морали поседовати знање из *МСФИ* или бити правилно информисани о утицају појединих рачуноводствених политика на квалитет финансијских извештаја.

Да би се изабрале рачуноводствене политике чијом применом ће се обезбедити најквалитетнији финансијски извештаји лице које их предлаже органу привредног субјекта које их усваја мора добро познавати:

1. *МСФИ* - у оквиру тачке 3.5.1. дисертације указали смо на чињенице да су *МСФИ* комплексни и обимни, као и да у Републици Србији нема довољно обучених рачуновођа за примену *МСФИ*; самим тим нема ни довољно обученог кадра за правилан избор рачуноводствених политика;
2. релевантну законску регулативу - у оквиру тачака 3.2-3.4. дисертације указали смо на значај познавања законске регулативе за квалитетно финансијско извештавање; и
3. пословање привредног субјекта - у пракси често постоји проблем да рачуновођа не познаје довољно пословање свог привредног субјекта. Неки од разлога за то су:
   - недовољна свест рачуновође о значају познавања пословања привредног субјекта на квалитет финансијских извештаја који саставља: на пример, организовање управљачког рачуноводства није могуће без доброг познавања пословања привредног субјекта;
   - при школовању и обуци рачуновођа не поклања се довољна пажња овом аспекту њиховог школовања и обуке.

Коришћени термини:

Термини коришћени у овом делу поглавља дисертације, као и термини који су неопходни за његово разумевање, а нису претходно објашњени у дисертацији, су:

192. **Рачунарски софтвер** - ради се о софтверу који је одвојив од средства (рачунара, машине и сл.), на пример, софтвер за вођење пословних књига;
193. **Дигитални (електронски) потпис** је скуп података у електронском облику који су придружени или су логички повезани са електронским документом и који служе за идентификацију потписника.

4. Компаративни приказ захтева садржаних у МСФИ и Директивама Савета Европске уније

Следеће директиве Савета Европске уније представљају окосницу рачуноводствене и ревизијске регулативе у земљама Европске уније:

1. *IV Директива Савета Европске уније* - садржи захтеве у вези са *годишњим финансијским извештајима* привредних субјеката,
2. *VII Директива Савета Европске уније* - садржи захтеве у вези са *консолидованим финансијским извештајима* привредних субјеката,
3. *VIII Директива Савета Европске уније* - садржи захтеве у вези са ревизијом финансијских извештаја привредних субјеката.

У дисертацији смо детаљније анализирали *IV и VII Директиву Савета Европске уније*, јер наведене директиве представљају најзначајнији део *оквира за финансијско извештавање* привредних субјеката у Европској унији. Сврха анализе ове две директиве је потенцијална могућност да се нека од решења садржаних у њима употребе као део *оквира за финансијско извештавање* у Републици Србији. Анализу ћемо спровести компаративним приказом захтева садржаних, с једне стране, у *МСФИ* и *Закону о рачуноводству и ревизији* и, с друге стране, релевантној директиви.

Одредбе законских прописа у вези са ревизијом финансијских извештаја, као и одредбе професионалне регулативе које се односе на ревизију финансијских извештаја не представљају захтеве који се непосредно примењују при вођењу пословних књига и састављању финансијских извештаја. Међутим, имајући у виду значај који ревизија финансијских извештаја има на њихов квалитет сматрамо да правилан избор захтева који се тичу ревизије финансијских извештаја битно утиче на њихов квалитет. Због тога смо се определили да у овом поглављу дисертације анализирамо и *VIII Директиву Савета Европске уније*, која, као што смо већ рекли, садржи захтеве у вези са ревизијом финансијских извештаја и да захтеве садржане у

њој првенствено упоредимо са одговарајућим одредбама из *Закона о рачуноводству и ревизији*.

4.1. Компаративни приказ захтева садржаних у *МСФИ* и *IV Директиви Савета Европске уније*

IV Директива Савета Европске уније (78/660/EEZ од 25. јула 1978. године) - у даљем тексту: *Директива*, регулише између осталог врсте и садржај финансијских извештаја.

У *Директиви* за разлику од *МСФИ* нема објашњења употребљених термина, што може створити проблеме у њеној примени.

Тачком 5. члана 2. *Директиве* привредним субјектима је у изузетним случајевима: када примена неке одредбе *Директиве* не обезбеђује верну слику имовине, обавеза, финансијског положаја, као и добитка или губитка привредног субјекта - дозвољено и препоручено да од такве одредбе одступе. Таква одступања је потребно приказати у *напоменама*, заједно са образложењем, као и његовим ефектима на имовину, обавезе, финансијски положај и резултат (добитак или губитак). Сем тога, остављена је могућност државама чланицама Европске уније да могу да дефинишу такве изузетне случајеве и да донесу одговарајућа специјална правила.

Могућност одступања од одредби *МСФИ* дозвољена је и *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја*, али она у пракси финансијског извештавања привредних субјеката у Републици Србији, колико је нама познато, није коришћена, јер таква могућност експлицитно није предвиђена *Законом о рачуноводству и ревизији*.

4.1.1. Компаративни приказ захтева у вези са приказивањем и обелодањивањем финансијских извештаја садржаних у *МСФИ* и *IV Директиви Савета Европске уније*

IV Директива Савета Европске уније (ревидирана, 13. јуна 1983. године) - у даљем тексту: *Директива*, у вези са приказивањем и обелодањивањем финансијских извештаја регулише:

1. врсте финансијских извештаја,
2. обавезу састављања и садржај *извештаја о пословању*,
3. обрасце (шеме) финансијских извештаја,
4. могућност састављања сажетих финансијских извештаја,
5. правила за приказивање појединих ставки у финансијским извештајима,
6. обелодањивање финансијских извештаја и
7. ревизију финансијских извештаја

Напомена: због ограничења простора у дисертацији у наставку нећемо указати на све захтеве *Директиве*, већ ћемо само указати на разлике у односу на релевантне *МСФИ*.

1. Врсте финансијских извештаја

Директива прописује следеће врсте финансијских извештаја:

- *биланс стања*,
- *биланс успеха* и
- *напомене уз финансијске извештаје*.

Дакле, за разлику од *МСФИ* нису као обавезни прописани *извештај о променама на капиталу* и *извештај о токовима готовине*. Финансијски извештај *напомене* у *Директиви* је задржао стари назив садржан у *МСФИ*.

2. Извештај о пословању

Директивом је прописана обавеза састављања *извештаја о пословању*. *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја* није прописана обавеза састављања оваквог извештаја. У том Стандарду се само констатује да постоји пракса појединих привредних субјеката да уз финансијске извештаје приказују такав извештај. *Закон о рачуноводству и ревизији* не прописује обавезу састављања *Извештаја о пословању*. При образлагању информација које треба да садржи *Извештај о пословању* у *Директиви* су наведене и следеће информације:

- информације о свим значајним догађајима који су се десили након *датума биланса стања*,
- информације о постојању филијала друштва,
- информације о циљевима и политикама управљања финансијским ризиком, укључујући политику друштва у вези са хеџингом...

МСФИ захтевају да наведене информације буду обелодањене у *напоменама*.

3. Обрасци финансијских извештаја

Према члану 3. *Директиве* шеме (обрасци) *биланса стања* и *биланса успеха*, посебно у погледу усвојене форме њиховог приказивања не могу да се мењају из године у годину, сем у изузетним случајевима. У том случају се таква промена обелодањује у *напоменама* у облику одговарајућих објашњења. Сличан захтев постављен је и у *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја*.

Директивом су за *биланс стања* и за *биланс успеха* прописане шеме, односно позиције тих финансијских извештаја и њихов редослед. У односу на

шеме финансијских извештаја прописаних *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја* шеме прописане *Директивом* су много детаљније.

Дозвољено је дубље рашчлањавање предвиђених позиција, а земљама чланицама Европске уније дозвољено је да одобре увођење нових позиција уколико њихов садржај већ није обухваћен шемама прописаним *Директивом*. Овакав захтев *Директиве* није у супротности са релевантним *МСФИ*.

Позиције у прописаним шемама финансијских извештаја означене су словима (којим су означене највеће целине), римским бројевима (међузбиреви) и арапским бројевима (којима су означене елементарне позиције). Позиције које су означене арапским бројевима могу се сажимати у следећим случајевима:

- када њихови износи нису материјално значајни,
- када такво сажимање иде у прилог јасности, под условом да се тако салдиране позиције рашчлањено прикажу у *напоменама*.

Ова могућност, предвиђена *Директивом*, није у супротности са захтевима релевантних *МСФИ*. Напомињемо да ову могућност немају привредни субјекти у Републици Србији јер су шеме (обрасци) финансијских извештаја прописане од стране релевантног министарства (или *Комисије за хартије од вредности*), без могућности њихове измене од стране привредних субјеката.

Прописане шеме финансијских извештаја важе за све привредне субјекте, сем за инвестиционе фондове и финансијске холдинг компаније, за које се могу прописати финансијски извештаји који се могу разликовати како би одразили све специфичности њиховог пословања. Оваква могућност није предвиђена *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја* зато што се тим Стандардом не прописује чврсто постављена шема финансијских извештаја, већ се само наводи шта од позиција минимално треба да садрже. У Републици Србији су понаособ за различите врсте привредних субјеката прописани обрасци финансијских извештаја, па се може констатовати да је такво

поступање у складу са захтевима *Директиве* и *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја*.

Директива дозвољава да се у финансијским извештајима не приказују оне позиције за које не постоји износ у посматраној и у претходној пословној години. Оваква могућност техничког скраћивања образаца финансијских извештаја у складу је са *МСФИ*, али у Републици Србији није предвиђена релевантним подзаконским актима.

Директива забрањује пребијање између ставки средстава и обавеза, као и између ставки прихода и расхода. Овакав захтев *Директиве* се донекле разликује од релевантних захтева *МСФИ*. Наиме, *МСФИ* садрже изузетке којима се у појединим ситуацијама дозвољава пребијање ставки у финансијским извештајима. На пример, *МРС 12 Порези из добитка* захтева обавезно пребијање *одложених пореских средстава* и *одложених пореских обавеза*.

Директива дозвољава државама чланицама Европске уније да шеме *биланса стања* и *биланса успеха* могу проширити како би у њима био исказан и распоред резултата. Оваква могућност (која се дозвољава државама чланицама Европске уније) није у супротности са одредбама *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја*, јер, као што смо већ рекли, тим Стандардом се само прописује минимум позиција у финансијским извештајима. У Републици Србији је укључивањем позиције добити које припадају већинским и мањинским власницима у образац *биланса успеха*, на одређени начин искоришћена могућност коју *Директива* пружа земљама чланицама Европске уније, односно, на тај начин је Република Србија своје финансијске извештаје приближила финансијским извештајима земаља чланица Европске уније.

За *биланс стања* предвиђене су две шеме са могућношћу да привредни субјект сам изабере за њега одговарајућу шему. Прва предвиђена шема према

редоследу ставки одговара шеми *биланса стања* приказаној у *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја*, као и шеми *биланса стања* у Републици Србији. Друга могућа шема *биланса стања* предвиђа исказивање износа укупних средстава умањених за износ краткорочних обавеза, док се с друге стране у пасиви налазе дугорочне обавезе и капитал (овакав начин приказивања *биланса стања* уобичајен је у Великој Британији).

У *Директиви* су предложене три шеме за *биланс успеха*. Према првој предвиђеној шеми од прихода, коригованих за промену вредности залиха и увећаних за активирање интерних учинака и осталих прихода одбијају се трошкови по врстама. Након тога се приказују финансијски приходи и расходи, порези из резултата, ванредни приходи и расходи и на крају се приказује резултат текуће године. Овој шеми *биланса успеха* је веома слична шема *биланса успеха* коју примењују предузећа у Републици Србији, с тим да због промене *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја* не постоје ставке ванредних прихода и расхода. Према другој предвиђеној шеми прво се приказују расходи (односно трошкови), а након тога приходи кориговани за промену вредности залиха. Разлика између прве и друге предвиђене шеме је, дакле, само у редоследу позиција. И код једне и код друге шеме примењена је за утврђивање резултата *метода укупних непотпуних трошкова по нето принципу*. Код треће предвиђене шеме примењена је за утврђивање резултата *метода трошкова продатих учинака*.

4. Сажети обрасци финансијских извештаја

Директива садржи могућност да државе чланице дозволе одређеним привредним субјектима да састављају сажете билансе, који садрже само позиције означене словима и римским бројевима. Ова могућност дозвољена је

само привредним субјектима који на *датум биланса* не прекорачују два од следећа три параметра:

- збир биланса: 3.650.000,00 ЕУР,
- нето пословни приходи: 7.300.000,00 ЕУР,
- просечан број запослених у току пословне године: 50.

Може се приметити да *Директива*, супротно *Закону о рачуноводству и ревизији* користи податке за текућу годину за одређење величине привредног субјекта. Наиме, у *Закону о рачуноводству и ревизији* у скоро свим случајевима када се одређује величина привредног субјекта не користе се подаци текуће године, већ подаци из претходне године. Сем тога разлика је и у томе што се у *Закону о рачуноводству и ревизији* поједини привредни субјекту по аутоматизму класификују по величини: на пример, предузетници су по дефиницији мала правна лица, а банке велика правна лица.

5. Правила за приказивање појединих ставки у финансијским извештајима

Уколико привредни субјект има обавезе по гаранцијама које не испуњавају све услове да би биле признате као обавезе у *билансу стања*, према *Директиви* привредни субјект може о њима дати информацију у фусноти *биланса стања* или у *напоменама*. Оваква могућност, када је у питању приказивање у фусноти *биланса стања* није предвиђена *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја*. Таква могућност не постоји ни у обрасцима *биланса стања* привредних субјеката у Републици Србији.

У случају када се финансијски извештаји не састављају у ЕУР, обавеза је привредног субјекта да их прикаже и у ЕУР, с тим што прерачун врши по курсу који преовладава на *датум биланса*. Овакав захтев *Директиве* није у складу са релевантним одредбама *МСФИ* (првенствено *МРС 21 Учинци*

промене курсева размене страних валута). Сем тога сматрамо да овакав захтев *Директиве* није и одговарајући када је у питању прерачун ставки *биланса успеха*, где би се морали користити курсеви који су важили на датуме настанка прихода и расхода. Ради илустрације наводимо следећи пример:

Привредни субјект је остварио приход у марту 20x6. године у износу од 100.000,00 УСД. На дан остварења прихода курс евра у односу на долар био је: 1 ЕУР = 1,33333 УСД. То значи да је приход у еврима био 75.000,00 ЕУР.

На датум биланса курс евра у односу на долар био је: 1 ЕУР = 1,2500 УСД. То значи да ако би се применио захтев за прерачун страних валута садржан у Директиви да би био исказан приход од 80.000,00 ЕУР, дакле за 5.000,00 ЕУР више него што је реално.

Уз финансијске извештаје привредни субјект треба да обелодани и:

- предложену расподелу добити и третман губитка и
- спроведену расподелу добитка или третман губитка, уколико ових ставки нема у годишњим финансијским извештајима.

МСФИ не захтевају да се у *напоменама* обелодањује предложена расподела добити и третман губитка.

Директива дозвољава да се средство привредног субјекта у облику неуплаћеног уписаног капитала може исказати и у оквиру потраживања. Оваква могућност није предвиђена *МСФИ*, нити званичним обрасцем *биланса успеха*.

Откупљене сопствене акције се приказују у активи у оквиру ставке "Пласмани", што је супротно захтеву *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја* - овај Стандард захтева да се ово средство исказује као одбитна ставка у пасиви у оквиру *сопственог капитала*.

Губитак се приказује у активи (сем уколико национална регулатива не предвиђа његово исказивање у пасиви у оквиру ставке "Капитал и резерве", што је супротно захтеву *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја* - овај

Стандард захтева да се губитак исказује као одбитна ставка у пасиви у оквиру *сопственог капитала*, сем губитка изнад висине капитала, који се исказује у активи.

Параграфом 43. *Директиве* прописан је садржај напомена. У односу на захтеве *МСФИ* може се приметити да се *Директивом* захтева обелодањивање много мањег броја информација у *напоменама*.

Параграфом 44. *Директиве* предвиђено је да државе чланице могу дозволити привредним субјектима који имају право да састављају сажете финансијске извештаје да могу да састављају и сажете *напомене*. Оваква могућност није предвиђена ни *МСФИ*, нити *Законом о рачуноводству и ревизији*.

6. Обелодањивање финансијских извештаја

Директивом је прописана обавеза обелодањивања одобрених финансијских извештаја и *извештаја о пословању*. *Директива* не прецизира начин обелодањивања финансијских извештаја, као што је то учињено у *Закону о рачуноводству и ревизији*. *Директивом* је за разлику од *МСФИ* и *Закона о рачуноводству и ревизији* дозвољено државама чланицама да привредне субјекте изузму од обавезе обелодањивања финансијских извештаја ако омогуће њиховим корисницима да по захтеву добију копије финансијских извештаја и извештаја о пословању, с тим да цена копије не може да прелази административне трошкове њеног сачињавања.

Предвиђена је могућност да се финансијски извештаји не објављују у целини, у ком случају је привредни субјект дужан да назначи да је објављена сажета верзија уз упућивање на регистар у којем су финансијски извештаји

депоновани. Оваква могућност није предвиђена *МСФИ*, нити *Законом о рачуноводству и ревизији*.

7. Ревизија финансијских извештаја

Директивом је прописана обавеза ревизије финансијских извештаја. Дозвољено је државама чланицама да обавезе ревизије ослободе она правна лица која по члану 11. став 1. имају право на састављање сажетих финансијских извештаја. Дакле, ова олакшица је слична таквој олакшици из *Закона о рачуноводству и ревизији*, с тим што су разлике у висини параметара којима се одређује величина правног лица и у томе што се у *Директиви* за текућу годину узимају подаци из текуће године.

Ревизију врши статутарни ревизор, односно није прописана обавеза да ревизор који врши ревизију има за то овлашћење од стране државе чланице да врши законску ревизију - *Законом о рачуноводству и ревизији* прописана је обавеза ревизије финансијских извештаја коју врше ревизори који испуњавају тим законом прописане услове.

Коришћени термини:

Термини коришћени у овом делу поглавља дисертације, као и термини који су неопходни за његово разумевање, а нису претходно објашњени у дисертацији, су:

194. **Метода укупних трошкова** почива на схватању да се периодични резултат предузећа обрачунава и утврђује на бази података о укупним приходима, текућим трошковима и залихама посматраног обрачунског периода. Укупним приходима супротстављају се укупни трошкови кориговани са износом промена вредности одговарајућих залиха (кориговањем трошкова текућег периода са износом промена вредности одговарајућих залиха добијају се трошкови садржани у продатим производима, тј. расходи, који су од трошкова већи у случају смањења залиха и обрнуто);
195. **Метода укупних непотпуних трошкова** - користе се подаци о променама вредности залиха недовршене производње и готових производа. У зависности од тога *који подаци о залихама се користе* разликују се:
    - метода укупних трошкова по бруто принципу - користе се подаци о вредности залиха на почетку и на крају обрачунског периода и
    - метода укупних трошкова по нето принципу - користе се подаци о промени вредности залиха у посматраном обрачунском периоду;
196. **Метода трошкова продатих учинака** је метода утврђивања резултата коју карактерише идеја да утврђивање периодичног резултата предузећа подразумева сучељавање укупних прихода односног обрачунског периода и њима одговарајућих, припадајућих расхода, тј. трошкова садржаних у продатим учинцима;

197. **Пребијање** - пословне трансакције у систему двојног књиговодства утичу на најмање два књиговодствена рачуна. Поједине трансакције могу бити састављене од две или више трансакција. На пример приликом продаје робе долази до настанка потраживања од купаца, смањења стања робе, али и до настанка прихода по основу исказивања потраживања и настанка расхода по основу смањења стања залиха робе. Ова трансакција, дакле, двоструко утиче на резултат привредног субјекта: с једне стране доводи до његовог повећања (признавањем прихода), а са друге стране доводи до његовог смањења (признавањем расхода). Резултат привредног субјекта не би био исказан у другачијем износу да је уместо посебног признавања прихода и расхода извршено признавање само разлике између њих, тј. да је извршено пребијање прихода и расхода. Али такво поступање би угрозило прегледност и изражајност финансијског извештаја - *биланса успеха*. Због тога је пребијање при књижењу дозвољено само за трансакције које се не дешавају често, као што је на пример, продаја сталних средстава и продаја материјала.

    Приказивање средстава умањених за исправке вредности, на пример залиха умањених за исправке вредности по основу застарелости залиха и потраживања умањених за исправке вредности по основу сумњивих потраживања не сматрају се пребијањем;

198. **Заштита (хеџинг)**, за рачуноводствене сврхе, значи обликовање једног или више инструмената заштите, тако да се промене њихових фер вредности пребијају, у целости или делом, са променом фер вредности новчаног тока заштићене ставке.

4.1.2. Компаративни приказ захтева у вези са признавањем и вредновањем ставки финансијских извештаја садржаних у *МСФИ* и *IV Директиви Савета Европске уније*

Директива дозвољава да се као нематеријално улагање призна трошак оснивања привредног субјекта, што је у супротности са *МРС 38 Нематеријална улагања*.

Слична је ситуација и са трошковима истраживања за које је *Директивом* дозвољено да државе чланице националним прописом могу предвидети да се признају као нематеријално улагање.

Директива не садржи поступак за исправљање материјално значајних грешака (у параграфу 1(ф) је захтев да *биланс отварања* за сваку пословну годину мора да буде једнак *билансу затварања* за претходну пословну годину).

Параграфом 31.1.(а) *Директиве* прописано је да се процењивање ставки финансијских извештаја врши под претпоставком да привредно друштво послује на going concern принципу. Међутим, у *Директиви* нигде није наведено како вршити процену ставки финансијских извештаја уколико привредни субјект не може да послује на going concern принципу.

Једно од основних начела процењивања ставки финансијских извештаја је *принцип набавне вредности* или *цене коштања*.

Набавну вредност чини фактурна вредност плус сви зависни трошкови набавке. Сматрамо да је у овом захтеву *Директиве* требало извршити прецизирање да се само **директни** зависни трошкови набавке могу укључити у набавну вредност средстава. Сем тога *Директивом* није предвиђена садржина набавне вредности у случају набавке средства разменом, уз државно додељивање, као и у случају када је плаћање обавезе повезано са капиталом привредног субјекта (ови случајеви су предвиђени у *МСФИ*).

Директивом се не захтева једнообразна примена рачуноводствене политике за камате на позајмљени капитал, тј. не захтева се да се рачуноводствена политика капитализовања трошкова позајмљивања примењује за сва средства која се финансирају из позајмљеног капитала и која испуњавају услове да се у њихову набавну вредност капиталишу трошкови позајмљивања. Сем тога *Директивом* није прецизиран начин капитализовања трошкова позајмљивања, а није предвиђено капитализовање директних зависних трошкова позајмљивања, што је иначе предвиђено *МРС 23 Трошкови позајмљивања*.

Директивом је дозвољено државама чланицама да за све или за само одређену врсту привредних субјеката захтевају или им дозволе:

1. процењивање по методу вредности замене за залихе и материјална фиксна средства са ограниченим корисним веком употребе - када су у питању залихе таква могућност није дозвољена *МСФИ*;
2. процењивање позиција финансијских извештаја, укључујући капитал и резерве, по методама који се разликују од методе набавне вредности или цене коштања, с тим да изабрани метод треба да узме у обзир инфлацију - када су у питању капитал и резерве таква могућност није дозвољена *МСФИ*; и
3. ревалоризацију фиксних средстава.

Директива дозвољава да се ревалоризационе резерве у било којем тренутку могу у целини или делимично конвертовати у капитал. Оваква могућност није дозвољена *МСФИ*, код којих ревалоризационе резерве прате судбину средства по основу којег су формиране.

Директива дозвољава државама чланицама да могу да одреде правила под којим се ревалоризационе резерве могу преносити у *биланс успеха*. Оваква могућност није дозвољена *МСФИ* за све врсте ревалоризационих резерви. Није, на пример, дозвољена за ревалоризационе резерве формиране у складу са

МРС 16 Некретнине, постројења и опрема или *МРС 38 Нематеријална улагања*.

Директива предвиђа да се врши обрачун амортизације goodwill-a, што је у супротности са захтевом *МСФИ 3 Пословне комбинације* (који не дозвољава обрачун амортизације goodwill-a).

Чланом 38. *Директиве* дозвољено је привредним субјектима код којих су вредност материјалних фиксних средстава, основног и потрошног материјала који се константно обнављају од секундарног значаја у односу на друга средства привредног субјекта да могу та средства исказати у активи по фиксној количини и вредности уколико њихове количине, вредности и структура не варирају значајно. Оваква могућност предвиђена *Директивом* у супротности је са захтевом *Закона о рачуноводству и ревизији* и *МСФИ* код којих је предвиђено да се спроводи књижење сваке промене на имовину привредног субјекта, макар та промена била и безначајна.

Обртна средства у облику залиха се вреднују по набавној вредности (односно цени коштања) или тржишној вредности уколико је она нижа. Није дакле предвиђено да се тржишна вредност умањује за процењене трошкове продаје, као што је то предвиђено *МРС 2 Залихе*. Сем тога *Директивом* није предвиђен посебан поступак за вредновање уговора о изградњи (то је регулисано *МРС 11 Уговори о изградњи*).

Директивом је дозвољена примена *LIFO методе* за обрачун излаза са залиха, што је у супротности са *МРС 2 Залихе.*

Одступање од правила набавне вредности (односно цене коштања) дозвољено је члановима 42а закључно са 42ф. *Директиве*. Наведеним члановима првенствено се дозвољава државама чланицама да дозволе или захтевају од свих или појединих врста друштава процењивање финансијских инструмената (укључив и изведене финансијске инструменте - деривате) по фер вредности. Сем тога наведено је да се та могућност може ограничити само

на *консолидоване финансијске извештаје*. Дакле, у односу на *МСФИ* разлике су следеће:

- *МСФИ* за поједина средства захтевају обавезно вредновање по фер вредности (као што су *финансијски инструменти који се вреднују по фер вредности и код којих се промена фер вредности одмах признаје као приход или као расход*)
- за хартије од вредности са правом учешћа у добити није дозвољено вредновање по фер вредности,
- *МСФИ* захтевају за сва средства и обавезе вредновање по фер вредности ако се стичу на одређене начине: пословном комбинацијом, добијањем на поклон и сл. Оваквог захтева нема у *Директиви*.

Параграфом 42ц *Директиве* захтева се да се промена фер вредности признаје у *билансу успеха* изузев уколико:

- се финансијски инструмент обухвата по систему фер вредности за хеџинг послове који допушта да се део или укупна промена вредности не приказује у *билансу успеха* или
- се промена вредности односи на курсну разлику која настаје на монетарним позицијама као дела нето инвестиција друштва у страна правна лица - овакав захтев је у складу са релевантним захтевом из *МРС 21 Учинци промена курсева размене страних валута*.

За учешћа у капиталу придружених друштава чланом 59. *Директиве* државама чланицама је дозвољено да се при првој примени *Директиве* оне вреднују по набавној вредности или по вредности сразмерног учешћа у капиталу и резервама (тј. применом *методе учешћа*). Оваква могућност није дозвољена *МРС 28 Улагања у придружена друштва*. Тим Стандардом је једино дозвољена примена *методе учешћа* или се под одређеним условима вредновање може вршити по фер вредности.

Коришћени термини:

Термини коришћени у овом делу поглавља дисертације, као и термини који су неопходни за његово разумевање, а нису претходно објашњени у дисертацији, су:

199. **Капитал** је је преостали интерес у средствима привредног субјекта након одбитка свих његових обавеза. Рачунски се, дакле, израчунава када се од вредности активе одузму обавезе привредног субјекта:
200. **Биланс затварања** је биланс стања на *датум биланса*;
201. **Биланс отварања** је биланс (преглед стања по рачунима) на основу којег се врши отварање пословних књига текуће године;
202. ***Финансијско средство (или обавеза) које се вреднује по фер вредности, с тим да се промена фер вредности одмах признаје као приход или расход*** је оно које задовољава било који од следећих услова:
    1/ **класификовано је као *средство (или обавеза) које се држи за продају*** - *финансијско средство или обавеза који се држи за продају* је оно које је:
    - стечено или створено првенствено у сврху продаје или поновне куповине у блиској будућности; или
    - део портфеља утврђених финасијских инструмената којима се заједно управља и за које постоји доказ о недавном стварном моделу краткорочног остварења добитка; или
    - дериват, осим деривата који је наименован и успешан инструмент *хеџинга (заштите).* Дериватна финансијска средства и дериватне финансијске обавезе се увек сврставају у *средства, односно обавезе који се држе за продају*, осим ако имају функцију заштитних инструмената;

2/ **после почетног признавања промене његових фер вредности се одмах признају као приход или расход** - као *финансијско средство које се вреднује по фер вредности чије се промене признају као приход или расход* не могу да се класификују финансијска средства која немају котиране тржишне цене на активном тржишту и чије се фер вредности не могу поуздано утврдити;

203. **Дериват** је секундарни (изведени) финансијски инструмент:
   - чија се вредност мења према промени утврђене каматне стопе, цене хартије од вредности, цене робе, курса, индекса цена, кредитног рејтинга, кредитног индекса или сличне варијабле,
   - који не захтева почетно нето улагање, или у односу на друге врсте уговора који се слично мењају у тржишним условима захтева релативно мало нето улагање и
   - који се подмирује на неки будући датум.

   Дериватни финансијски инструмент се на почетку уговора (из којег проистиче) не трансформише у примарни финансијски инструмент (на пример, потраживање које непосредно производи готовину). То трансформисање не мора да се догоди ни по доспећу уговора, јер се може трансформисати у неки други финансијски дериват. Може бити успостављен ланац уговорних права и обавеза (трансформисања једног деривата у други), али он једном коначно доводи до примања или исплате готовине.

   Типични примери деривата су терминski (forward - форвард) послови, своп послови и опциони уговори;

204. **Истраживање** је оригинално и планирано испитивање које је предузето са намером да се дође до нових научних и техничких сазнања и информација и постоји вероватноћа да ће до тога и доћи. Примери активности истраживања би могли да буду:

- изналажење алтернатива за материјале, производе, поступке и услуге,
- обликовање, дизајн, оцењивање и коначан избор могућих алтернатива нових или побољшаних материјала, проналазака, производа, поступака, система и услуга и
- активности на стицању нових фундаменталних знања и сл;

205. **Цена коштања учинка** у било којем моменту његовог стварања је износ трошкова које је требало учинити, односно укупна вредност која је утрошена да би се тај учинак довео у облик, стање и прилике у којима се налази у посматраном тренутку;

206. **Going concern принцип** је принцип вредновања ставки финансијских извештаја у чијој основи лежи претпоставка сталности пословања привредног субјекта, тј. претпоставка да ће оно посматрано од датума биланса пословати још најмање 12 месеци. Да би проценило да ли је претпоставка сталности оправдана, руководство привредног субјекта треба да узме у обзир све расположиве податке везане за догледну будућност, која обухвата најмање дванаест месеци од датума биланса, мада није ограничена само на тај период. Степен разматрања зависи од чињеница везаних за сваки случај посебно. Ако је пословање привредног субјекта у прошлости било профитабилно, а финансијска средства лако доступна, може да се закључи да је у том случају, и без детаљније анализе, оправдано извршити рачуноводствено обухватање на основу начела сталности. У осталим случајевима, руководство ће можда морати да узме у обзир читав низ чинилаца који се тичу текуће и очекиване профитабилности, рокова за отплату дуга и потенцијалних извора за рефинансирање, пре него што буде закључило да је примена начела сталности оправдана;

207. **LIFO метода** - применом ***LIFO методе*** залихе се раздужују, односно обрачунава се излаз по последњој улазној цени све док се цела количина која је набављена по тој цени не изда у производњу, односно не утроши за друге потребе или прода, а затим се раздужење врши по цени претходне набавке, итд. У случају континуираног пораста цена, примена ове методе доводи у односу на *методу просечне пондерисане цене* до већих трошкова утрошеног материјала (јер се троше залихе које су последње набављене - а тада су цене биле највише) и мање вредности залиха (јер на залихама не остају количине набављене по последњим, вишим, ценама);
208. **Статутарни ревизор** - ревизор одређен од стране скупштине привредног субјекта. Овлашћење за вршење ревизије овај ревизор је добио од релевантне струковне организације.

*

* *

На основу изложених разлика између *Директиве* и *МСФИ* може се закључити да неке од разлика доводе до тога да финансијски извештаји састављени применом правила прописаних *Директивом* буду мање квалитетни од финансијских извештаја који би били састављени применом правила из *МСФИ*. Неке од тих разлика би биле:

1. *Директивом* нису обухваћени сви послови признавања и вредновања који се могу појавити при вођењу пословних књига и састављању финансијских извештаја привредних субјеката - на пример, није регулисано вредновање размене залиха или прибављање средстава уз плаћање које је повезано са сопственим

акцијама; *Директивом* уопште није прописано признавање *одложених пореских средстава* или *одложених пореских обавеза*;

2. *Директивом* је у појединим ситуацијама другачије прописано признавање и вредновање појединих ставки финансијских извештаја - на пример, дозвољено је признавање нематеријалних улагања издатака за истраживање или за оснивање привредног субјекта; врши се обрачун амортизације goodwill-a и др;
3. *Директивом* се не захтева састављање *извештаја о променама на капиталу*, нити *извештаја о токовима готовине*;
4. *Директивом* није дозвољено икакво пребијање ставки финансијских извештаја итд.

С друге стране постоје поступања предвиђена *Директивом* која, по нама могу, у односу на *МСФИ* допринети већем квалитету финансијских извештаја. На пример:

- *Директивом* је дозвољено ревалоризовати залихе, што није могуће уколико се примењују *МСФИ*; или
- параграфом 44. *Директиве* предвиђено је да државе чланице могу дозволити привредним субјектима који имају право да састављају сажете финансијске извештаје да могу да састављају и сажете *напомене*.

4.2. Компаративни приказ захтева садржаних у *МСФИ* и *VII Директиви Савета Европске уније*

VII Директива Савета Европске уније (83/349/ЕЕС од 13. јуна 1983. године[1]) - у даљем тексту: *Директива*, регулише:

1. услове за састављање *консолидованих финансијских извештаја*, тј. одређивање обвезника састављања *консолидованих финансијских извештаја*,
2. приказивање *консолидованих финансијских извештаја*,
3. начин састављања *консолидованих финансијских извештаја*,
4. састављање *консолидованог годишњег извештаја о пословању*,
5. ревизију *консолидованих финансијских извештаја* и
6. објављивање *консолидованих финансијских извештаја*.

Напомена: због ограничења простора у дисертацији у наставку нећемо указати на све захтеве *Директиве*, већ ћемо само на разлике у односу на релевантне *МСФИ*.

У *Директиви* за разлику од *МСФИ* нема објашњења употребљених термина, што може створити проблеме у њеној примени.

1. Обвезници састављања *консолидованих финанијских извештаја*

Директивом је прописана обавеза састављања *консолидованих финансијских извештаја* за групу повезаних правних лица, с тим да групу чине *матично правно лице* и његова *зависна правна лица*, било да су она повезана путем капитала или путем споразума. У *МСФИ* постоји могућност да групу правних лица за коју се састављају *консолидовани финансијски извештаји*

[1] Значајније измене *Директиве* су извршене у септембру 2001. године и у јуну 2003. године.

чине и она лица која нису повезана искључиво путем капитала (ту могућност дозвољава *СКТ 12 Консолидација - Субјекти посебне намене*).

Директива у односу на *МРС 27 Консолидовани и појединачни финансијски извештаји* има следећа изузећа од састављања *консолидованих финансијских извештаја*:

1. држава чланица може *матично правно лице* ослободити обавезе састављања *консолидованих финансијских извештаја* у случају да оно није организовано као једно од правних форми привредних субјеката наведених у члану 4(1) *Директиве*;
2. држава чланица може *матично правно лице* ослободити обавезе састављања *консолидованих финансијских извештаја* ако је оно финансијска холдинг компанија и ако испуњава додатне услове предвиђене чланом 5. *Директиве*;
3. у случају када информације о неком правном лицу неопходне за састављање *консолидованих финансијских извештаја* у складу са *Директивом* није могуће прибавити без несразмерно високих трошкова и неоправданог одлагања, то правно лице се не укључује у *консолидоване финансијске извештаје* - оваквог изузећа нема у *МСФИ*;
4. у случају када се акције *зависног правног лица* држе искључиво ради њихове даље продаје оно се у складу са *Директивом* не укључује у *консолидоване финансијске извештаје*, што је у супротности са захтевом *МРС 27 Консолидовани и појединачни финансијски извештаји*;
5. *МРС 27 Консолидовани и појединачни финансијски извештаји* нема изузеће правних лица из консолидације уколико она нису материјално значајна. Овај Стандард се у томе ослања на *МРС 8 Рачуноводствене политике, промене рачуноводствених процена и*

грешке. За разлику од *МРС 27* у *Директиви* је непосредно наведено да се правно лице не укључује у *консолидоване финансијске извештаје* када оно није материјално значајно. Сем тога наведено је да се провера да ли је неко правно лице материјално значајно или није не ради независно од провере за друга правна лица - наиме, могуће је да два правна лица која појединачно нису материјално значајна у збиру буду материјално значајна;

6. чланом 6. *Директиве* прописано је изузеће у случају када потенцијална група правних лица за консолидовање у збиру на основу њихових последњих финансијских извештаја не прекорачује лимите два од три критеријума прописаних чланом 27. *IV Директиве Европске уније* (ради се о критеријумима величине имовине, износа прихода и просечног броја запослених).

Директивом је недвосмислено наведено да свако *зависно правно лице* неког правног лица које је истовремено и *зависно правно лице* неком трећем лицу, представља уједно *зависно правно лице* правном лицу које је *матично правно лице* његовог *матичног правног лица*. *На пример, правно лице А има зависно правно лице Б. Право лице Б има своје зависно правно лице В. Из наведене одредбе Директиве произлази да је правно лице В за потребе састављања консолидованих финансијских извештаја зависно правно лице правном лицу А.*

2. Приказивање *консолидованих финансијских извештаја*

Директивом је прописано да сет *консолидованих финансијских извештаја* чине:

1. *консолидовани биланс стања,*
2. *консолидовани биланс успеха* и

3. *напомене уз финансијске извештаје* (у *Директиви* грешком није наведено да се ради о напоменама уз *консолидоване* финансијске извештаје).

Дакле, *Директива* у односу на *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја* захтева скраћени сет финансијских извештаја, без обавезе састављања *консолидованог извештаја о променама на капиталу* и *консолидованог извештаја о токовима готовине*.

Директива захтева да се уз годишње финансијске извештаје *матичног правног лица* прилажу *консолидовани финансијски извештаји*. Овакав захтев не постоји у *МСФИ*, нити у *Закону о рачуноводству и ревизији*. Сем тога рачуноводствена пракса привредних субјеката у Републици Србији је сасвим другачија: прво се састављају *појединачни финансијски извештаји* а потом *консолидовани*.

3. Састављање *консолидованих финанијских извештаја*

Директивом се дозвољава одступање од неког њеног захтева уколико би поступање у складу са тим захтевом довело до тога да *консолидовани финансијски извештаји* не буду истинит и поштен приказ средстава, обавеза, финансијског положаја и добитка и губитка правних лица укључених у консолидацију, као да су они једна целина.

Таква одступања је потребно приказати у *напоменама*, заједно са образложењем, као и његовим ефектима на имовину, обавезе, финансијски положај и резултат (добитак или губитак). Сем тога, остављена је могућност државама чланицама Европске уније да могу да дефинишу такве изузетне случајеве и да донесу одговарајућа специјална правила.

Могућност одступања од одредби *МСФИ* дозвољена је и *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја*, али она у пракси финансијског извештавања привредних субјеката у Републици Србији, колико је нама познато, није коришћена, јер таква могућност није предвиђена *Законом о рачуноводству и ревизији*.

Директивом је прописано да се учешће *матичног правног лица* у капиталу *зависних правних лица* искључује из *консолидованих финансијских извештаја* применом:

1. ***методе стицања*** (purchase method) - овај метод прописан је параграфом 19. *Директиве* или
2. ***методе удруживања интереса*** (interest method) - овај метод се у складу са параграф 20. *Директиве* може применити у посебним случајевима.

У *Директиви* су предвиђена варијанте *методе стицања* - посматрано са становишта начина вредновања имовине и обавеза *зависних правних лица*:

1. *метода књиговодствене вредности* - консолидовање се врши тако што се књиговодствена вредност учешћа *матичног правног лица* пребија са књиговодственом вредношћу припадајућег сопственог капитала *зависног правног лица* који одговара том учешћу; дакле, по овој методи имовина и обавезе *зависних правних лица* уносе се у *консолидовани биланс стања* по књиговодственој вредности; и
2. *метода поновног процењивања* - пре спровођења консолидовања врши се поновна процена вредности имовине и обавеза *зависних правних лица*. Овакво поступање у складу је са релевантним захтевом *МСФИ 3 Пословне комбинације*.

Директива, као и *МСФИ 3 Пословне комбинације* прописује услове за признавање goodwill-а (при првом укључивању *зависног правног лица* у *консолидоване финансијске извештаје*). Разлика је у томе што *Директива* захтева да се за goodwill врши обрачун амортизације, док је *МСФИ 3* то

забрањено (на *датум сваког биланса* проверава се да ли је он обезвређен). Такође се, у складу са *Директивом*, као и *МСФИ 3*, *вишак инвеститорового удела у фер вредности нето имовине придруженог друштва изнад његовог износа улагања* признаје као приход у обрачунском периоду у коме је извршено улагање.

Директивом се за разлику од *МСФИ 3* дозвољава да се у појединим ситуацијама не приступи елиминацији добитака или губитака који настају из трансакција између правних лица укључених у консолидацију садржаних у вредности појединих средстава на *датум биланса*. Ради се о ситуацијама када су трансакције закључене на основу нормалних тржишних услова и када би елиминација добитка или губитка довела до несразмерних трошкова финансијског извештавања.

4. Састављање *консолидованог извештаја о пословању*

Директивом је прописана обавеза састављања и садржај *консолидованог извештаја о пословању*. *МРС 1 Приказивање финансијских извештаја* није прописана обавеза састављања оваквог извештаја. У том Стандарду се само констатује да постоји пракса појединих привредних субјеката да уз финансијске извештаје приказују такав извештај. *Закон о рачуноводству и ревизији* не прописује обавезу састављања *консолидованог извештаја о пословању*. При образлагању информација које треба да садржи *консолидовани извештај о пословању* у *Директиви* су наведене и следеће информације:

- информације о свим значајним догађајима који су се десили након *датума биланса стања*;
- будућем развоју правних лица укључених у консолидацију;
- активностима тих правних лица на пољу истраживања и развоја;

- број и номиналну вредност свих акција *матичног правног лица* које су у његовом поседу, у поседу *зависних правних лица*, и др;
- информације о циљевима и политикама управљања финансијским ризиком, кредитним ризиком, ризиком ликвидности, ценовним ризиком, укључујући и политику у вези са хеџингом...

МСФИ захтевају да наведене информације буду обелодањене у *напоменама*.

Директива допушта да се у случају састављања и *годишњег* и *консолидованог извештаја о пословању* ова два извештаја прикажу као јединствен извештај.

5. Ревизија *консолидованог извештаја о пословању*

Директивом је прописана обавеза ревизије *консолидованих финансијских извештаја* и садржина извештаја о ревизији.

Директивом је прописано да ревизију *консолидованих финансијских извештаја* врши ревизор који има овлашћење од стране државе чланице, чијим законима подлеже *матично правно лице*, да врши законску ревизију на основу *VIII Директиве Савета* (тзв. законски ревизор).

Директива допушта да се у случају када су *појединачни финансијски извештаји матичног правног лица* приложени уз *консолидоване* да се *извештај ревизора консолидованих финансијских* може комбиновати са *извештајем ревизора појединачних финансијских извештаја*.

6. Обелодањивање *консолидованих финансијских извештаја*

Директивом је прописана обавеза обелодањивања одобрених *консолидованих финансијских извештаја* и *консолидованог извештаја о пословању*. *Директива* не прецириза начин обелодањивања финансијских извештаја, као што је то учињено у *Закону о рачуноводству и ревизији*. *Директивом* је за разлику од *МСФИ* и *Закона о рачуноводству и ревизији* дозвољено државама чланицама да привредне субјекте изузму од обавезе обелодањивања финансијских извештаја ако омогуће њиховим корисницима да по захтеву добију копије *консолидованих финансијских извештаја* и *консолидованог извештаја о пословању*, с тим да цена копије не може да прелази административне трошкове њеног сачињавања.

У случају када се *консолидовани финансијски извештаји* не састављају у ЕУР, обавеза је привредног субјекта да их прикаже и у ЕУР, с тим што прерачун врши по курсу који преовладава на *датум биланса*. Овакав захтев *Директиве* није у складу са релевантним одредбама *МСФИ* (првенствено *МРС 21 Учинци промене курсева размене страних валута*). Сем тога сматрамо да овакав захтев *Директиве* није и одговарајући када је у питању прерачун ставки *биланса успеха*, где би се морали користити курсеви који су важили на датуме настанка прихода и расхода (што смо објаснили код приказа *IV Директиве*).

<u>Коришћени термини</u>:

Термини коришћени у овом делу поглавља дисертације, као и термини који су неопходни за његово разумевање, а нису претходно објашњени у дисертацији, су:

209. **Капитал** је је преостали интерес у средствима привредног субјекта након одбитка свих његових обавеза. Рачунски се, дакле, израчунава када се од вредности активе одузму обавезе привредног субјекта;
210. **Законски ревизор** је физичко лице које је овлашћено од стране надлежних државних органа државе чланице да врши законску ревизију.
211. **Метода стицања (куповине)** је метода за рачуноводственог обухватање пословне комбинације која пословну комбинацију посматра са становишта стицаоца, тј. онога ко стиче контролу и ко због тога рачуноводствено признаје купљена средства, преузете обавезе и потенцијалне обавезе, укључујући и оне које стечени субјект није признао у својим пословним књигама. Због тога је примена ове методе заснована на претпоставци да се међу странама које учествују у пословној комбинацији може идентификовати стицалац;
212. **Метода удруживања интереса** је метода за рачуноводствено обухватање пословне комбинације код које се не може идентификовати стицалац. Ова метода је била прописана *МРС 22 Пословне комбинације*, који је замењен *МСФИ 3 Пословне комбинације* (према *МСФИ 3 Пословне комбинације* у свакој пословној комбинацији се може идентификовати стицалац).

4.3. Компаративни приказ захтева садржаних у *Закону о рачуноводству и ревизији* и *VIII Директиви Савета Европске уније*

VIII Директива Савета Европске уније (78/660/EEZ од 25. јула 1978. године и 83/349/EEZ) - у даљем тексту: *Директива*, регулише:

- свој делокруг,
- лиценцирање и континуирано образовање законских ревизора и међусобно признавање звања у области ревизије,
- регистрацију законских ревизора и ревизорских друштава,
- професионалну етику, пословну тајну и независност законских ревизора,
- избор ревизијских стандарда који се примењују при законској ревизији финансијских извештаја и ревизорском извештавању у вези са законском ревизијом финансијских извештаја,
- контролу квалитета законске ревизије финансијских извештаја,
- истраге и санкције у вези са законском ревизијом финансијских извештаја,
- јавни надзор и кординацију између држава чланица у вези са законском ревизијом финансијских извештаја,
- ангажовање законских ревизора, обуставу законске ревизије финансијских извештаја и комуникацију између законског ревизор и клијента ревизије,
- посебне одредбе о законској ревизији финансијских извештаја друштава од јавног интереса и међународни аспект законске ревизије финансијских извештаја.

Директовом је прописано да *Комисија* може одобрити примену неког међународног стандарда ревизије на територији Европске уније само ако:

- је општеприхваћен у међународним оквирима,

- је израђен уз пуно учешће свих заинтересованих страна у једној отвореној и транспарентној процедури,
- доприноси кредибилитету и квалитету годишњих и *консолидованих финансијских извештаја* и
- доприноси европском јавном добру.

Оваквог захтева нема у *Закону*, што сматрамо његовим недостатком. У поглављу 5. дисертације дајемо предлог у вези са могућим решењем овог недостатка *Закона*.

Директивом је прописано да се редовним инспекцијама, као системом контроле квалитета, обезбеди висок ниво квалитета законских ревизија. У *Закону* се, међутим, углавном захтева инспекцијски надзор ревизорских друштава, који суштински не обезбеђује контролу квалитета рада ревизорских друштава, већ само њихово испуњавање захтеваних административних услова за рад.

Директивом је прописано да ревизорска друштва одговарају за финансијску штету коју својим несавесним или нестручним радом нанесу клијенту ревизије или другим заинтересованим лицима. *Законом* (члан 40. став 3.) такође је прописано да је ревизорско друштво обавезно да се осигура од ризика од одговорности за штету коју може проузроковати погрешно изражено мишљење његовог лиценцираног овлашћеног ревизора, као и због непримењивања *Међународних стандарда ревизије* и *Кодекса етике за професионалне рачуновође*. Иако је овај захтев Закона исправан став 3. садржи следеће грешке и недоследности:

1. требало је нагласити да ревизорско друштво одговара за штету коју може проузроковати погрешно изражено ревизорско мишљење његовог лиценцираног овлашћеног ревизора (у тексту става изостављена је реч "његовог");
2. *Законом* није предвиђена:

- обавеза ревизорског друштва да Министарству финансија достави уговор о осигурању од ризика од одговорности за штету штету коју може проузроковати погрешно изражено мишљење његовог лиценцираног овлашћеног ревизора, као и због непримењивања *Међународних стандарда ревизије* и *Кодекса етике за професионалне рачуновође* и
- казна за ревизорско друштво и одговорно лице ако се оно не осигура од штете коју може проузроковати погрешно изражено мишљење његовог лиценцираног овлашћеног ревизора, као и због непримењивања *Међународних стандарда ревизије* и *Кодекса етике за професионалне рачуновође*.

4.3.1. Делокруг *Директиве*

Директивом се уређују правила која се односе на законску ревизију *годишњих* и *консолидованих финансијских извештаја*.

У Одељку I су поред регулисања делокруга *Директиве* дата су и објашњења појмова и термина коришћених у *Директиви*.

С обзиром на концепцију излагања материје у дисертацији објашњење термина објашњених у Одељку I, као и осталих термина коришћених у овој *Директиви*, дајемо на крају њеног приказа.

4.3.2. Лиценцирање и континуирано образовање законских ревизора и међусобно признавање звања у ревизији

У Одељку II *Директиве* регулише се:

- лиценцирање законских ревизора и ревизорских друштава,
- континуирано образовање законских ревизора и
- међусобно признавање звања у ревизији.

1. Лиценцирање законских ревизора и ревизорских друштава

У вези са регулисањем лиценцирања законских ревизора и ревизорских друштава *Директивом* се прописују:

а) **услови за добијање и одузимање лиценце законског ревизора**,

б) **стицање звања овлашћеног законског ревизора**,

в) **континуирано професионално усавршавање овлашћених ревизора** и

г) **овлашћивање законских ревизора из других држава чланица**.

а) Услови за добијање и одузимање лиценце законског ревизора

Директивом је прописано да свака држава чланица именује органе одговорне за овлашћивање законских ревизора и ревизорских друштава, с тим да се и професионална удружења, под условом да су у систему јавног надзора, могу за то овластити.

У Републици Србији ово питање је *Законом* делимично другачије регулисано. Наиме, лиценцирање ревизора је регулисано на начин сличан начину прописаном у *Директиви*, док је другачија ситуација са лиценцирањем

ревизорских друштава - у *Закону* је прописано да она добијају дозволу за рад (не употребљава се термин "лиценцирање"). Ову дозволу према члану 41. *Закона* издаје Министарство финансије. Сматрамо да су два разлога за овакво опредељење законодавца:

- према параграфима *Закона о Влади* ("Службени гласник РС", бр. 55/2005 и 71/2005) који регулишу надлежности органа управе, овакви послови се не могу поверити другом телу или организацији, већ су за овакве врсте послова надлежни једино државни органи и
- у току транзиције и изградње институција тржишне привреде није целисходно препустити у потпуности питање ревизије независном регулаторном телу.

Чланом 42. *Закона* прописано је шта уз захтев за издавање дозволе за обављање послова ревизије оснивач ревизорског друштва треба да поднесе:

- статут или оснивачки акт усклађен за захтевима закона којим се уређује привредна друштва, тј. *Законом о привредним друштвима*;
- интерни акт којим ревизорско друштво уређује своју методологију за обављање ревизије;
- податке о лицима која ће обављати ревизију са доказима о раду на неодређено радно време са пуним радним временом и са доказом да имају професионално звање и лиценцу за обављање послова ревизије финансијских извештаја у складу са *Законом*; и
- податке о оснивачима.

Када то упоредимо са сходним захтевима у *Директиви* разлике су следеће:

1/ у *Директиви* није прописан број овлашћених ревизора које у радном односу има ревизорско друштво - чланом 40. став 2. *Закона* прописано је да један од услова које ревизорско друштво мора да испуни представља и радни однос са прописаним бројем овлашћених ревизора. Чланом 38. став 7. *Закона* прописано је да

ревизију великог правног лица може да врши само ревизорско друштво које у радном односу има најмање три *лиценцирана овлашћена ревизора*;

2/ у *Директиви* је прописано да већину, од најмање, 75% чланова административних или управљачких органа морају имати било ревизорска друштва оснивачи посматраног ревизорског друштва, било физичка лица оснивачи посматраног ревизорског друштва, али под условом да испуњавају све услове које физичко лице мора испунити да би било *лиценцирани овлашћени ревизор* - чланом 40. став 2. тачка 1. *Закона* прописано је да овлашћени ревизори (не захтева се да буду и лиценцирани) или друга ревизорска друштва као оснивачи посматраног ревизорског друштва имају у њему већинско управљачко право. *Законом* није прецизирано шта се подразумева под "већинским управљачким правом". Сем тога, *Законом* није регулисана ни ситуација уколико ревизорско друштво има два оснивача, од којих је један овлашћени ревизор или ревизорско друштво а други то није. Ова ситуација је регулисана *Директивом* на следећи начин: један од чланова ревизорског друштва мора бити или *лиценцирани овлашћени ревизор* или бити ревизорско друштво;

3/ *Директивом* се као услов за пословање ревизорског друштва захтева да има добру репутацију - овакав захтев не постоји експлицитно у *Закону*. Могуће га је посредно повезати са захтевом члана 40. став 2. тачка 5. *Закона* - да ревизорско друштво мора бити члан *Коморе овлашћених ревизора*. У члану 6. *Правилника о условима за учлањење и престанак чланства у Комори овлашћених ревизора* прописани су разлози за престанак чланства ревизорских друштава у *Комори овлашћених ревизора*. Један од услова је и брисање

ревизорског друштва из *Регистра привредних друштава* који води *Агенција за привредне регистре* (овај услов постоји и при одузимању дозволе за обављање делатности и брисање из *Регистра предузећа за ревизију* који води Министарство финансија). У члану 7. *Правилника о регистру предузећа за ревизију* наведено је да се брисање из *Регистра предузећа за ревизију* ("Службени гласник РС", бр. 18/2007) врши у случају одузимања дозволе за обављање послова ревизије. У члану 48. *Закона* прописане су ситуације у којима се одузима дозвола ревизорском друштву за обављање послова ревизије. Међу наведеним условима је и услов "када ревизорско друштво не обавља ревизију у складу са одредбама *Закона*". Међутим, у *Закону* нигде није наведено да губитак добре репутације представља један од елемената забране даљег обављања ревизије у складу са одредбама *Закона*. Као што смо навели, ревизорско друштво се брише из *Регистра привредних друштава* у случају одузимања дозволе за обављање послова ревизије. Међутим, ту се појављује следећи проблем: ревизорско друштво може у складу са чланом 40. став 4. *Закона* да пружа и услуге вођења пословних књига и састављања финансијских извештаја, као и да врши процену вредности имовине и капитала. Одузимањем дозволе за обављање послова ревизије ревизорском друштву се аутоматски онемогућава да обавља и послове вођења пословних књига и састављања финансијских извештаја, као и да врши процену вредности имовине и капитала, иако ови послови немају никакве везе са ревизијом, коју би то ревизорско друштво обављало, нити се за те послове захтева дозвола за обављање послова ревизије. Предлог за решење овог недостатка *Закона* дајемо у 5. поглављу дисертације;

4/ *Законом* је прописано да Министарство финансија доноси решење о одузимању дозволе за обављање послова ревизије ревизорског друштва ако:

- не обавља ревизију у складу са одредбама *Закона*;
- је дозвола за обављање послова ревизије издата на основу неистинитих података оснивача;
- не поднесе захтев за упис у *Регистар предузећа за ревизију*;
- се број *лиценцираних овлашћених ревизора* смањи испод прописаног броја, а ревизорско друштво, у року од три месеца од настанка промене, не повећа број лиценцираних овлашћених ревизора до броја прописаног *Законом* и о томе не обавести Министарство.

Директивом је прописано да се лиценца ревизорском друштву одузима уколико престане са испуњавањем претходно наведених (*Директивом* постављених) услова. Дакле, у *Директиви*, за разлику од *Закона* није постављен прецизно одређени рок у коме се морају испунити наведени услови - у *Директиви* је употребљен израз "разуман рок", док је у *Закону* је чланом 48. став 1. тачка 4) прописан рок за ситуацију у којој се број *лиценцираних овлашћених ревизора* смањи испод прописаног броја: ревизорско друштво мора у року од три месеца од настанка промене да обезбеди прописани број *лиценцираних овлашћених ревизора*. Сматрамо да је у *Закону* при прописивању рока морао да се узме у обзир и још један критеријум као крајњи рок за испуњавање наведеног захтева из *Закона*: крајњег рока за завршетак послова ревизије - 30. септембар. Наиме, може се десити ситуација да ревизорско друштво које има три овлашћена лиценцирана ревизора у августу месецу није завршило све уговорене ревизије финансијских извештаја великих

правних лица, а да га напусти овлашћени ревизор. Уколико се поштује само прописани рок "од три месеца од настанка промене" може се догодити да ревизорско друштво заврши ревизије и са неодговарајућим бројем ревизора.

б) Стицање звања овлашћеног законског ревизора

Стицање звања *овлашћеног законског ревизора* регулисано је члановима 6-12. *Директиве*.

Чланом 6. *Директиве* прописани су услови које неко лице мора да испуни да би стекло звање овлашћени законски ревизор:

1. да би приступило слушању теоријских предмета лице мора испунити све услове који се захтевају за упис на факултет - у Републици Србији *Законом* се захтева да лице које жели да стекне звање овлашћеног ревизора мора да има диплому факултета, што је очито строжији услов у односу на релевантни захтев *Директиве*;
2. лице мора одлушати предавања из низа (*Директивом* захтеваних) предмета - у Републици Србији *Законом* се не захтева од лица које жели да стекне звање овлашћеног ревизора да мора одлушати предавања из предмета које полаже. У члану 11. *Директиве* дат је изузетак од захтева за слушањем предавања ако лице које жели да стекне звање овлашћени законски ревизор има:
   - 15 година искуства у професионалном бављењу активностима из области финансија, права и рачуноводства или
   - 7 година искуства у професионалном бављењу активностима из тих области;

Напомена: у члану 11. *Директиве* наведене су могућности за признавање периода предавања и периода практичне обуке у професионално бављење наведеним активностима;

3. лице мора проћи практичну обуку. Садржина практичне обуке регулисана је чланом 10. *Директиве*. Обука мора бити у трајању од најмање три године на ревизији *годишњих* и *консолидованих финансијских извештаја* или сличних финансијских извештај, од чега бар две трећине у служби законског ревизора или ревизорског друштва признатог у било којој од држава чланица. Сем тога овим чланом се захтева од држава чланица да обезбеде да обуку врше лица која могу да дају одговарајуће гаранције у погледу своје способности да пружају практичну обуку - у Републици Србији *Законом* се захтева да лице које жели да стекне звање овлашћеног ревизора мора да има **радно искуство** на пословима екстерне ревизије финансијских извештаја или интерне ревизије у трајању од три године, односно три године радног искуства као руководилац на пословима рачуноводства. Дакле, у односу на захтеве *Директиве* разлика је у томе што се њоме захтева практична обука а не радно искуство и што се захтева да стицање радног искуства надгледа лице које може дати гаранцију у погледу своје способности да пружи практичну обуку. У члану 11. *Директиве* дат је изузетак од захтева поседовања практичне обуке ако лице које жели да стекне звање овлашћени законски ревизор има:
   - 15 година искуства у професионалном бављењу активностима из области финансија, права и рачуноводства или
   - 7 година искуства у професионалном бављењу активностима из тих области;

4. положити финални испит професионалне стручности који је у рангу завршног универзитетског испита или еквивалентног испита који се организује или признаје од стране односне државе чланице.

Чланом 7. *Директиве* прописано је да испит професионалне стручности треба да буде такав да га може положити само лице које поседује потребан ниво теоријског знања из предмета релевантних за законску ревизију (предмете регулише члан 8. *Директиве*) и које поседује способности да такво знање примени у пракси. Део испита мора бити у облику писменог теста. *Законом* нису регулисана наведена питања, већ је, у складу са чланом 5. *Закона*, та питања регулисала *Комора овлашћених ревизора* својим Правилником о условима и поступку полагања испита за стицање професионалног звања овлашћени ревизор и овлашћени интерни ревизор (Извор: Web sajt: http://www.kor.org.yu). Правилником је прописано да се испити обавезно обављају писмено.

Чланом 8. *Директиве* прописани су предмети из којих се састоји теоријски део испита професионалне стручности:

1) општа теорија и принципи рачуноводства,
2) законски оквир и стандарди у вези са припремањем *годишњих* и *консолидованих финансијских извештаја*,
3) међународни рачуноводствени стандарди,
4) финансијска анализа,
5) системи обрачуна трошкова и управљачко рачуноводство,
6) управљање ризицима и интерна контрола,
7) ревизија и професионалне вештине,
8) професионална етика и независност.

Теоријски део испита професионалне стручности треба из следећих предмета да укључи оне делове који се тичу ревизије:

9) компанијско право и корпоративно управљање,
10) закони о стечају и ликвидацији и сличним процедурама,

11) пореско право,

12) грађанско и трговинско право,

13) закони о социјалној заштити и запошљавању,

14) информационе технологије и рачунарски системи,

15) микроекономија, општа и финансијска економија,

16) математика и статистика.

Програмом полагања испита за стицање професионалног звања овлашћени ревизор (Извор: Web sajt: http://www.kor.org.yu)[2] прописана су два нивоа предмета који се према испитном програмом полажу:

1. **Ниво 1** обухвата следеће предмете:
   1) *Управљање људским ресурсима* - овакав предмет нема свог еквивалента у предметима захтеваних *Директивом*;
   2) *Пословни информациони системи* - овај предмет има свог еквивалента у предмету захтеваног *Директивом*: предмет је наведен под редним бројем 14);
   3) *Управљачко рачуноводство* - овај предмет има свог еквивалента у предмету захтеваног *Директивом*: предмет је наведен под редним бројем 5), с тим да напомињемо да је *Директивом* наведено да се ради и о системима обрачунавања трошкова, а не само о управљачком рачуноводству;
   4) *Припремање финансијских извештаја и финансијско извештавање* - овај предмет има свог еквивалента у предметима захтеваним *Директивом*: предмети су наведени под редним бројевима 1) и 2);
   5) *Стратешко управљање* - овај предмет има свог еквивалента у предметима захтеваним *Директивом*: предмети су наведени под редним бројевима 6), 9) и 15);

[2]Правилник је објављен на основу члана 5 и 54. став 6. тачка 3) *Закона о рачуноводству и ревизији*.

2. **Ниво 2** обухвата следеће предмете:
   1) *Ревизија и пословна етика* - овај предмет има свог еквивалента у предметима захтеваним *Директивом*: предмети су наведени под редним бројевима 7) и 8);
   2) *Пословно право* - овај предмет има свог еквивалента у предметима захтеваним *Директивом*: предмети су наведени под редним бројевима 9), 10) и 12);
   3) *Пореско право* - овај предмет има свог еквивалента у предмету захтеваног *Директивом*: предмет је наведен под редним бројем 11);
   4) *Рачуноводствено извештавање* - овај предмет има свог еквивалента у предметима захтеваним *Директивом*: предмети су наведени под редним бројевима 3) и 5);
   5) *Финансијски менаџмент и контрола* - овај предмет има свог еквивалента у предметима захтеваним *Директивом*: предмети су наведени под редним бројевима 4) и 15);

Чланом 9. *Директиве* предвиђени су изузеци од захтева за полагањем предмета захтеваних чланом 8. *Директиве*. Наведеним чланом *Директиве* предвиђено је да држава чланица може да предвиди да се лице које је положило факултетски испит или његов еквивалент или поседује диплому универзитета или еквивалентну квалификацију из једног или више предмета набројаних у члану 8. може ослободити испита из тих предмета приликом полагања теста теоријског знања.

У члану 12. *Директиве* наведено је интересантно решење које би се могло применити и у *Закону*. Наиме, овим чланом се дозвољава да се у период професионалне активности у смислу члана 11. *Директиве* може урачунати и период предавања (чија је садржина у складу са захтевима *Директиве*), као и период практичне обуке, с тим да пауза у практичној обуци не може да буде дужа од четири године. У *Закону* се, као што смо већ рекли, као услов за

стицање звања овлашћени ревизор захтева да лице које жели да стекне звање *овлашћеног ревизора* мора да има **радно искуство** на пословима екстерне ревизије финансијских извештаја или интерне ревизије у трајању од три године, односно три године радног искуства као руководилац на пословима рачуноводства. Међутим, у *Закону* није постављен услов да пауза између стеченог радног искуства и полагања за звање не може бити дужа од одређеног броја година. Може се рецимо десити да неко има наведено радно искуство, али да га је стекао пре 20 година. Очито је да су у овом периоду настале значајне промене како у теорији рачуноводства и ревизије, тако и у њиховој пракси и да то лице и поред поседовања одговарајућег квантитета радног искуства не поседује довољно потребног актуелног практичног искуства неопходног за стицање звања овлашћени ревизор.

в) Континуирано образовање законских ревизора

У вези са регулисањем континуираног образовања законских ревизора *Директивом* је прописано да су државне чланице дужне да у својим законодавствима предвиде обавезу законских ревизора да похађају одговарајуће програме континуираног професионалног усавршавања како би одржали своје теоријско знање, професионалне вештине и професионалне вредности. Сем тога, државе чланице треба да пропишу и да ће законски ревизори који не испуњавају захтеве континуираног професионалног усавршавања бити предмет одговарајућих дисциплинских мера (прописаних чланом 30. *Директиве*).

У Републици Србији питање континуираног професионалног усавршавања регулисано је на следећи начин:

1. чланом 51. став 1. тачка 3. *Закона Комори овлашћених ревизора* је стављено у надлежност да утврђује правила за континуирано професионално усавршавање у складу са међународним захтевима за професионално оспособљавање и *Законом*;
2. *Правилником о континуираном професионалном усавршавању* (Web sajt: http://www.kor.org.yu) прописан је број школских часова стручних курсева, семинара, предавања и сл., које су у периоду од 2 године дужни да похађају лица која имају професионална звања из области ревизије (посебно су наведене области за *овлашћеног ревизора* а посебно за *овлашћеног интерног ревизора*). Правилником, међутим, није регулисан надзор обављања наведених активности од стране *Коморе*.

г) Међусобно признавање звања у ревизији

У вези са регулисањем међусобног признавања звања у ревизији (признавања звања стеченог у некој другој држави чланици) *Директивом* је регулисано да надлежни органи држава чланица треба да устроје процедуре овлашћивања законских ревизора који већ поседују лиценце у другим државама чланицама. Тест способности (организован на једном од језика који дозвољавају правила о језику примењива у односној држави чланици) који је саставни део процедуре признавања звања мора се односити само на одговарајуће познавање права и регулативе односне државе чланице у мери у којој је то релевантно за законску ревизију.

У Републици Србији признавање звања у ревизији стечених у другој држави регулисано је следећим прописима и на следећи начин:

1. чланом 51. став 1. тачка 7. *Закона Комори овлашћених ревизора* је стављено у надлежност да утврђује критеријуме и врши нострификацију професионалних звања стечених у иностранству;
2. *Правилником о условима за нострификацију професионалних звања стечених у иностранству*[3] (Web sajt: http://www.kor.org.yu) на начин сличан *Директиви* прописано је признавање звања из области ревизије стечених у страној земљи - сва лица која захтевају нострификацију морају положити пореско право и пословно право у складу са *Програмом полагања испита за стицање професионалног звања овлашћени ревизор* (овај захтев не важи за лица која су у континуитету, у периоду од 3 године пре подношења захтева за нострификацију професионалног звања остварила радно искуство на пословима рачуноводства и ревизије у радном односу на неодређено или на одређено време у Републици Србији). Правилником се, дакле, захтева само формално испуњавање захтеваних услова. Суштинско испуњавање захтеваниог услова би подразумевало и показани квалитет извршеног рада, рецимо у облику позитивног мишљења ревизора финансијских извештаја које је то лице саставило. За лица која звање нису стекла код иностраних организација и органа наведених у Правилнику (12 иностраних организација и органа[4]) врше се и додатне провере:

[3]Сматрамо да је у називу Правилника морала стајати и одредница да се ради о професионалним звањима из области ревизије финансијских извештаја.

[4]Ради се о следећим иностраним организацијама и органима:

1. Association of Chartered Certified Accountants,
2. Institute of Chartered Accountants of England and Wales,
3. Institute of Chartered Accountants of Scotland,
4. Institute of Chartered Accountants of Ireland,
5. Canadian Institute of Chartered Accountant,

- да је исправа о професионалном звању издата од стране иностране организације или органа у складу са домицилним законодавством и
- да се поуздано може утврдити да је полагање испита за стицање професионалних звања овлашћени ревизор и овлашћени интерни ревизор спроведено по програму који одговара програму који прописује *Комора овлашћених ревизора*.

6. Ministarstvo finansija Ruske Federacije,
7. American Institute of Certified Public Accountants,
8. Compangnie Nationale des Commissaries aux Comptes, France,
9. Wirtschaftspruferkammer, Deutschland,
10. Australian Society of Certified Practising Accountants,
11. Institute of Chartered Accountants in Australia,
12. Institute of Internal Auditors, USA.

4.3.3. Регистрација законских ревизора и ревизорских друштава

У Одељку III *Директиве* регулише се:

- дефинисање јавног регистра,
- регистрација законских ревизора,
- регистрација ревизорских друштава,
- ажурирање информација о регистрацији,
- одговорност за информације о регистрацији и
- језик који се користи у јавном регистру.

Директивом је прописано вођење јавног регистра законских ревизора и ревизорских друштава. Наиме, *Директивом* се захтева да у циљу заштите трећих лица сви *овлашћени законски ревизори* и ревизорска друштва треба да буду регистровани у регистру који је доступан јавности и који садржи основне инфорамације о законском ревизору. Обавеза вођења таквог регистра прописана је у Републици Србији чланом 44. *Закона*. Тим чланом прописано је да Министарство финансија води *Регистар предузећа за ревизију*. Министар финансија је прописао *Правилник о Регистру предузећа за ревизију* ("Службени гласник РС", бр. 18/2007). *Правилником* је регулисано вођење *Регистра предузећа за ревизију*, као и приступ његовим подацима. На основу садржине *Правилника о Регистру предузећа за ревизију* може се закључити да су његови захтеви углавном у складу са релевантним захтевом из *Директиве*. Међутим, *Правилника о Регистру предузећа за ревизију* у односу на захтев *Директиве* није предвиђена могућност изостављања појединих података који би могли да угрозе личну безбедност појединих лица (као на пример, адресе становања овлашћених законских ревизора). Прописано је да информације у електронској форми буду доступне јавности (*Регистар предузећа за ревизију* доступан је на сајту Министарства финансија). *Директивом* је предвиђено да јавни регистар садржи и назив и адресу надлежних органа задужених за:

- лиценцирање законских ревизора и ревизорских друштава (у Републици Србији је то у надлежности *Коморе овлашћених ревизора*),
- контролу квалитета рада законских ревизора и ревизорских друштава (у Републици Србији *Регистар предузећа за ревизију* не садрже те података, а нису ни изабрана лица која би обављала те послове),
- истраге и санкције у вези са законском ревизијом финансијских извештаја (у Републици Србији *Регистар предузећа за ревизију* не садрже те података, а нису ни изабрана лица која би обављала те послове),
- јавни надзор.

Директивом је предвиђено да информације које се достављају регистру потписује законски ревизор или ревизорско друштво које доставља информације. У случају када се информације достављају електронским путем потписују се електронским потписом. У Републици Србији није предвиђено да се ови подаци достављају електронским путем.

Директивом је предвиђено да се информације које садржи јавни регистар уносе на једном од језика који дозвољавају правила о језику примењива у конкретној држави чланици. У *Закону* ово питање није разматрано, с обзиром да је чланом 10. став 1. *Устава Републике Србије* ("Службени гласник РС", бр. 83/06) прописано да је српски језик званични језик.

4.3.4. Професионална етика, пословна тајна и независност

У Одељку IV *Директиве* регулише се:

1. **обавеза придржавања принципа професионалне етике** - у Републици Србији је *Законом* прописано да је *Етички кодекс за професионалне рачуновође* део професионалне регулативе. Међутим, сем за *овлашћене ревизоре* и *овлашћене интерне ревизоре Законом* није прописано ко контролише да ли се рачуновође придржавају поменутог кодекса;
2. **независност и објективност законских ревизора и ревизорских друштава** - *Директивом* је прописано да државе чланице треба да обезбеде да законски ревизор и/или ревизорско друштво при вршењу законске ревизије буде независтан од привредног субјекта чији су финансијски извештаји предмет законске ревизије, с тим да *Директивом* нису прецизирани услови који обезбеђују независност и објективност законских ревизора и ревизорских друштава. У Републици Србији су чланом 45. *Закона* прописане су ситуације у којима је ревизорском друштву забрањено да обавља ревизију - ревизију не може да обавља:
   - ревизорско друштво које је акционар, улагач средстава или оснивач правног лица код којег се обавља ревизија;
   - ревизорско друштво код правног лица које је акционар, улагач средстава или оснивач тог ревизорског друштва;
   - *овлашћени ревизор* који нема лиценцу за обављање послова ревизије финансијских извештаја;
   - *лиценцирани овлашћени ревизор* који је акционар, улагач средстава или оснивач правног лица код кога се обавља ревизија;
   - *лиценцирани овлашћени ревизор* који је сродник по крви у правој линији до било ког степена, а у побочној линији до четвртог

степена, супружник или сродник по тазбини до другог степена, без обзира да ли је брак престао, усвојилац, односно усвојеник оснивача или директора правног лица код којег се обавља ревизија и старалац, односно хранилац оснивача правног лица код којег се обавља ревизија.

Директивом се налаже државама чланицама да предвиде обавезу законским ревизорима и/или ревизорским друштвима да у ревизорским радним папирима документују све значајне претње по своју професионалну независност, као и примењене мере заштите како би се ове претње ублажиле - овакав захтев не постоји у *Закону*, али је овлашћеним ревизорима у Републици Србији таква обавеза посредно прописана прихватањем *Кодекса етике за професионалне рачуновође* као дела професионалне регулативе.

Чланом 24. *Директиве* прописана је обавеза држава чланица да својом регулативом предвиде да власници или акционари ревизорских друштава, као и чланови административних, управљачких и надзорних органа ревизорског друштва или са њим повезаних привредних субјеката, не утичу на спровођење законске ревизије на начин који би угрозио независност и објективност законског ревизора који врши законску ревизију у име ревизорског друштва. Овакво ограничење није прописано *Законом*;

3. **поверљивост и чување пословне тајне од стране законских ревизора и ревизорских друштава** - чланом 23. *Директиве* прописано је да државе чланице треба да предвиде да се све информације и документи којима законски ревизор или ревизорско друштво имају приступ у току вршења законске ревизије обезбеде одговарајућим правилима поверљивости и чувања пословне тајне, с тим да та правила не смеју ометати спровођења осталих одредаба *Директиве*. Чланом 38. став 14. *Закона* прописано је да је овлашћени

ревизор дужан да добијене податке и информације користи искључиво за потребе ревизије и не може их саопштити трећим лицима, осим у случајевима криминалних радњи. Ставом 10. члана 23. *Закона* предвиђена је само обавеза ревизорских друштава да пет година чувају документацију на основу које је обављена ревизија. Није, дакле, као што је то случај са сопственим рачуноводственим исправама, пословним књигама и финансијских извештајима предвиђена обавеза привредних субјеката да општим актом одреде одговорна лица и пословне просторије за њихово чување, као и начин чувања, што сматрамо да је недостатак *Закона* и његова неусаглашеност са *Директивом*.

Чланом 23. *Директиве* прописано је и да је претходни законски ревизор или претходно ревизорско друштво обавезно да законском ревизору или ревизорском друштву обезбеди приступ свим релевантним информацијама које се тичу друштва чији су финансијски извештаји предмет законске ревизије. Оваква обавеза претходних законских ревизора и претходних ревизорских друштава није прописана *Законом*, што сматрамо његовим недостатком;

4. **накнаде за обављање ревизије финансијских извештаја** - чланом 25. *Директиве* прописана је обавеза држава чланица да својом регулативом предвиде одговарајућа правила која треба да обезбеде да накнаде за вршење ревизије не буду:
   - одређене или под утицајем пружања додатних услуга друштвима која су предмет ревизије и
   - условљене на било који други начин.

   Оваква правила нису прописана *Законом*, већ је чланом 51. став. 1. тачка 9. предвиђено да *Комора овлашћених ревизора* утврђује критеријуме за образовање цена услуге ревизије годишњих

финансијских извештаја коју врше ревизорска друштва[5]. Међутим, у *Закону* није прописан рок до кога *Комора овлашћених ревизора* треба да утврди и пропише те критеријуме;

Дакле, *Директивом* се регулишу и питања која су иначе регулисана *Етичким кодексом за професионалне рачуновође*, као што је на пример питање независности законских ревизора и ревизорских друштава. Сматрамо да је то учињено због значаја тог питања и да је на сличан начин требало поступити и у Републици Србији, тј. *Законом* је требало регулисати и та питања.

[5]До дана завршетка рада на дисертацији *Комора овлашћених ревизора* није прописала правила за одређивање висине накнаде за услуге вршења ревизије *годишњих финансијских извештаја*.

4.3.5. Стандарди ревизије и ревизорско извештавање

У Одељку VI *Директиве* регулише се:

1. избор ревизорских стандарда које примењују законски ревизори и ревизорска друштва,
2. поступања у случају законске ревизије *консолидованих финансијских извештаја* и
3. специфична поступања у вези са ревизорским извештавањем.

1. Избор ревизорских стандарда које примењују законски ревизори и ревизорска друштва

Директивом је прописана да државе чланице треба да предвиде обавезу законских ревизора и ревизорских друштава да законску ревизију врше у складу са *Међународним стандардима ревизије* које је усвојила *Комисија* у складу са процедуром прописаном чланом 49(2) *Директиве*. Предвиђена је и обавеза да се усвојени *Међународни стандарди ревизије* објаве у целини у "Службеном гласнику Европске уније" на свим службеним језицима заједнице.

Директивом је предвиђено да *Комисија* може, у складу са процедуром која је прописана чланом 49(2) да донесе одлуку о примењивости *Међународних стандарда ревизије* у циљу примене на територији Заједнице само уколико:

1. **су они међународно општеприхваћени и израђени у складу са одговарајућом процедуром, транспарентно и под јавним надзором** - за *Међународне стандарде ревизије* можемо закључити да испуњавају све наведене захтеве;
2. **доприносе високом степену кредибилитета и квалитета годишњих и *консолидованих финансијских извештаја*** - с обзиром да су, по нама, *Међународни стандарди ревизије* најквалитетнија

правила за обављање ревизије, сматрамо и да испуњавају и овај захтев неопходан за њихову примену;

3. **доприносе европском јавном добру** - због свог квалитета сматрамо да је неспорно да њихова примена доприноси јавном добру.

Директивом је предвиђено да државе чланице могу да наметну додатне процедуре или захтеве у погледу ревизије као додатак на *Међународне стандарде ревизије* или, у изузетним случајевима, да искључе делове *Међународних стандарда ревизије* уколико они произлазе из посебних захтева националног законодавства у погледу обима законске ревизије.

2. Поступања у случају законске ревизије *консолидованих финансијских извештаја*

Директивом је предвиђено да у случају законске ревизије *консолидованих финансијских извештаја* државе чланице предвиде:

1. **да ревизор групе сноси пуну одговорност за ревизорски извештај о *консолидованим финансијским извештајима*** - овакав захтев не постоји у *Закону*, што сматрамо његовим недостатком;
2. **да ревизор групе врши контролу и чува своју документацију о контроли ревизорског рада ревизора треће земље, законских ревизора, ревизорских друштава треће земље или ревизорских друштава који врше ревизију групе** - документација коју чува ревизор групе треба да буде довољна релевантном надлежном органу за правилну контролу његовог рада - у *Закону* постоји само захтев чувања документације на основу којих је рађена ревизија али не постоји обавеза ревизора да врши контролу ревизорског рада ревизора треће земље, законских ревизора, ревизорских друштава треће земље или ревизорских друштава који врше ревизију групе;

3. **да је, када ревизију једном повезаном друштву у оквиру групе врши ревизор или ревизорско друштво треће земље које није склопило споразум о сарадњи (у смислу члана 47. *Директиве*), ревизор групе је одговоран за обезбеђење правилног достављања документације о ревизорском раду ревизора или ревизорских друштава треће земље по захтеву надлежних органа одговорних за јавни надзор, укључујући и све радне папире релевантне за ревизију групе** - у циљу обезбеђења тог достављања, ревизор групе треба да задржи копије такве документације или да се договори са ревизорима или ревизорским друштвима треће земље о свом правилном и неограниченом приступу таквој документацији на захтев или да предузме неке друге одговарајуће мере - овакви захтеви не постоје у Закону, што сматрамо његовим недостатком.

3. Специфична поступања у вези са ревизорским извештавањем

У члану 28. *Директиве* прописано је да ревизорски извештај потписује законски ревизор. Овим чланом се дозвољава да у изузетним околностима државе чланице могу да предвиде да се овај потпис не обелодањује у јавности уколико би то обелодањивање довело до непосредне и директне претње личној безбедности било ког лица. Уколико се потпис не обелодањује у јавности име (или имена) овлашћених ревизора потписника ревизорског извештаја морају бити познати релевантним надлежним органима. Оваквог изузетка у вези са потписивањем ревизорских извештаја нема у *Закону*, што сматрамо његовим недостатком.

4.3.6. Контрола квалитета рада законских ревизора и ревизорских друштава

У Одељку VII *Директиве* регулише се систем контроле квалитета рада законских ревизора и ревизорских друштава.

Директивом је прописано да државе чланице треба да предвиде да сви законски ревизори и ревизорска друштва буду у систему контроле квалитета, с тим да тај систем испуњава најмање следеће критеријуме:

1. систем контроле квалитета мора да буде организован на начин који га чини независним од законских ревизора и ревизорских друштава који се контролишу; сем тога мора бити предмет јавног надзора;
2. финансирање система контроле квалитета мора да буде обезбеђено и ослобођено било каквих непримерених утицаја законских ревизора и ревизорских друштава - *Законом* је превиђено да лица која врше контролу квалитета рада законских ревизора и ревизорских друштава буду овлашћена лица Министарства финансија. На тај начин је *Законом* посредно регулисано питање њиховог финансирања, као и независности у односу на законске ревизоре и ревизорска друштва;
3. систем контроле квалитета мора да поседује одговарајуће ресурсе (мисли се како на људске, тако и на материјалне) - до дана завршетка рада на дисертацији, колико је нама познато, нису изабрана лица која ће вршити контролу квалитета рада законских ревизора и ревизорских друштава;
4. лица која врше контролу квалитета рада законских ревизора и ревизорских друштава морају имати одговарајуће професионално образовање и релевантно искуство у области законске ревизије и финансијског извештавања, уз посебну обуку за контролу квалитета - у *Закону* је у вези са лицима која би вршила контролу квалитета предвиђено само да министар финансија прописује образац

легитимације овлашћеног лица и начин њеног издавања. До дана завршетка рада на дисертацији то није прописано од стране министра финансија. Сем тога, у *Закону*, за разлику од *Директиве* нису предвиђени услови које мора да испуни лице које ће вршити контролу (односно надзор), нити је предвиђена посебна обука за таква лица, што сматрамо недостатком *Закона* и његовом неусклађеношћу са *Директивом*;

5. опсег контроле квалитета (који укључује одговарајуће тестирање одабраних досијеа ревизије) мора да обухвати и процену усклађености са примењивим стандардима ревизије и захтевима за независношћу, количине и квалитета потрошених ресурса, наплаћених ревизорских накнада и система унутрашње контроле квалитета ревизорског друштва - у *Закону* није овако прецизно наведено шта у вези са контролом квалитета рада законских ревизора и ревизорских друштава ради лице које тај квалитет контролише. У *Закону* је, наиме, наведено само да то лице утврђује да ли се примењује професионална регулатива из области ревизије;
6. контрола квалитета мора за резултат имати извештај који садржи главне закључке контроле квалитета;
7. контрола квалитета мора да се врши најмање једном у шест години - чланом 63. став 3. *Закона* прописано је да се инспекцијски надзор (који би у Републици Србији делимично садржавао и контролу квалитета рада законских ревизора и ревизорских друштава) врши најмање једанпут годишње (до дана завршетка дисертације Министарство финансија није започела са овим надзором);
8. опште резултате система контроле квалитета треба обелоданити једном годишње;

9. законски ревизор или ревизорско друштво треба да у разумном року испоштују препоруке контроле квалитета - чланом 65. *Закона* прописано је да овлашћено лице Министарства финансија одређује рок у коме ревизорско друштво треба да отклони, инспекцијским надзором, утврђене повреде *Закона*.

4.3.7. Истраге и санкције

У Одељку VIII *Директиве* регулише се:

1. **систем истраге и санкција** - *Директива* захтева од држава чланица да предвиде ефикасне системе истраге и санкција у циљу откривања, кориговања и спречавања неодговарајућег вршења законске ревизије. Директивом се захтева од држава чланица да предвиде да се мере или санкције против законских ревизора или ревизорских друштава на одговарајући начин обелодане у јавности. Законом није предвиђен овакав поступак, што сматрамо његовим недостатком. Сем тога ни у актима Коморе овлашжених ревизора није предвиђено обелодањивање у јавности санкција које је Комора предузела против овлашћених ревизора или ревизорских друштава; и
2. **одговорност законских ревизора за штету коју они могу нанети корисницима финансијских извештаја својим неадекватним мишљењем** - у *Директиви* ово питање није коначно регулисано, већ је остављено *Комисији* да за то дâ препоруке државама чланицама.

4.3.8. Јавни надзор и координација између држава чланица

У Одељку IX *Директиве* регулише се јавни надзор над радом *овлашћених законских ревизора* и ревизорских друштава.

Директивом се у вези са системом јавног надзора прописује следеће:

1. системом јавног надзора морају управљати *непрактичари* који поседују знања из области релевантних за законску ревизију. Државе чланице могу, међутим, да дозволе мањем броју активних лица да се укључе у управљање системом јавног надзора. Лица укључена у управљање системом јавног надзора треба бирати у независној и транспарентној процедури именовања;
2. у делокругу система јавног надзора су:
   - лиценцирање и регистрације законских ревизора и ревизорских друштава,
   - усвајање етичких стандарда, интерне контроле квалитета ревизорских друштава и ревизије и
   - континуирано образовање, контроле квалитета и истражних и дисциплинских система.
3. систем јавног надзора треба да има право, да када је то потребно, спроводи истраге против законских ревизора и ревизорских друштава и право да предузима одговарајуће мере;
4. систем јавног надзора треба да буде транспарентан. У том циљу годишње треба објавити програм рада и извештаје о активностима;
5. систем јавног надзора треба на одговарајући начин да се финансира. То финансирање мора бити обезбеђено и лишено свих непримерених утицаја законских ревизора или ревизорских друштава.

4.3.9. Ангажовање ревизора, обустава ревизије и комуникација ревизор - клијент

У Одељку X *Директиве* регулишу се следећа питања:

1. **ангажовање законских ревизора и ревизорских друштава**; *Директивом* је прописано да законског ревизора или ревизорско друштво именује скупштина акционара или чланова друштва чији су финансијски извештаји предмет ревизије - у Републици Србији ово питање је на сличан начин регулисано *Законом о привредним друштвима*;
2. **обуставу законске ревизије и раскидање уговора о законској ревизији**; *Директивом* је прописано да државе чланице треба да предвиде могућност да привредни субјект чији су финансијски извештаји предмет законске ревизије може уговор о вршењу законске ревизије да раскине са законским ревизором или ревизорским друштвом само када за то постоји одговарајући разлог; у *Директиви* је наведено да разлози за то раскидање не могу бити:
   - неслагање мишљења о рачуноводственом третману појединих ставки у финансијским извештајима или
   - неслагање са ревизорским поступцима.

   Законом није регулисано поступање у оваквим ситуацијама, иако се она, дешавају у пракси ревизије финансијских извештаја у Републици Србији (што сматрамо његовим недостатком);
3. *Директивом* је прописана обавеза и друштва чији су финансијски извештаји предмет законске ревизије, али и законског ревизора и ревизорског друштва да у случају раскида уговора о законској ревизији о томе обавесте органе надлежне за надзор ревизијске праксе, достављајући и инфорамацију о разлозима за раскид уговора - *Законом* није прописано овакво поступање за наведене субјекте.

4.3.10. Посебне одредбе о законској ревизији друштава од јавног интереса

У Одељку XI *Директиве* регулишу се следећа питања:

- примена *Директиве* на друштва од јавног интереса чије хартије од вредности не котирају на берзи,
- извештај о транспарентности,
- функционисање ревизорског комитета,
- питања независности при вршењу посла ревизора,
- контрола квалитета ревизорских друштава и законских ревизора.

4.3.11. Међународни аспекти

У Одељку XII *Директиве* регулишу се следећа питања:

- овлашћивање ревизора трећих земаља,
- регистрација и надзор ревизора и ревизорских друштава треће земље,
- одступања у случају еквивалентности и
- сарадња са надлежним органима трећих земаља.

Коришћени термини:

Термини коришћени у овом делу поглавља дисертације, као и термини који су неопходни за његово разумевање, а нису претходно објашњени у дисертацији, су:

203. **Законска ревизија** је ревизија годишњих и консолидованих финансијских извештаја привредних друштава која је захтевана било *Законом о рачуноводству и ревизији* било неким другим законом (на пример, *Законом о банкама*);
204. **Ревизорско друштво** је правно лице које је овлашћено у складу са *Законом о рачуноводству и ревизији* да врши законске ревизије;
205. **Ревизор групе за консолидовање** је физичко лице (ревизор) или предузеће за ревизију које врши законску ревизију консолидованих финансијских извештаја;
206. **Добра репутација** ревизора или друштва за ревизију -
207. **Јавни интерес** (енглески: public interest, немачки: öffentliches Ineresse, француски: intérêt général) је државни или општи интерес који се изражава кроз користи које заједница као целина има од нечега или

предности коју заједница као целина има у односу на интерес појединаца. Када су у питању финансијски извештаји, њихова ревизија и ревизори јавни интерес значи да се друштвена заједница у ширем смислу, као и институције и појединци ослањају на квалитет рада ревизора финансијских извештаја. Квалитетан рад ревизије доприноси уређеном функционисању финансијских извештаја, кроз повећање интегритета и употребљивости финансијских извештаја;

208. **Друштво од јавног интереса** је правно лице које је одређеним прописом државе класификовано у правна лица које је за друштво, гледано у целини, значајно, или припада врсти привредних субјеката, која су у целини посматрано значајна за друштво. Када је у питању финансијско извештавање најчешће је сврха класификовања правног лица у друштво од јавног интереса захтев да таква правна лица врше ревизију својих финансијских извештаја. Критеријуми за класификацију неког правног лица у друштво од јавног интереса могу бити следећи:
   1/ величина правног лица - у Републици Србији велика и средња правна лица се класификују у друштва од јавног значаја;
   2/ природа делатности - у Републици Србији банке и друге финансијске организације, друштва за осигурање, даваоци финансијског лизинга, добровољни пензијски фондови, друштва за управљање добровољним пензијским фондовима, берзе и брокерско – дилерска друштва због своје природе делатности сврставају се у друштва од јавног интереса;
   3/ да ли се ради или не о емитенту хартија од вредности - у Републици Србији правна лица која емитују хартије од вредности и друге финансијске инструменте којима се тргује на организованом тржишту, као и за све издаваоце хартија од вредности сврставају се у друштва од јавног интереса;

209. **Професионално звање** је звање добијено од професионалне струковне организације. Поседовање тог звања је предуслов за бављење одређеном професијом;
210. **Стручно звање** је звање којим се појединцу носиоцу тог звања признаје поседовање одређених стручних знања;
211. **Непрактичар** је свако физичко лице које најмање три године пре ангажовања на спровођењу система јавног надзора није вршило законске ревизије, није имало право гласа у предузећу за ревизију, није било члан административног или управног органа предузећа за ревизију и није било запослено или на било који други начин повезано са ревизорским друштвом;
212. **Руководилац на пословима рачуноводства** је лице које руководи пословима рачуноводства у неком правном лицу, или те руководеће послове обавља код предузетника;
213. **Радно искуство на пословима рачуноводства** обухвата рад у радном односу на неодређено или на одређено време било у правном лицу, било код предузетника на пословима рачуноводства;
214. **Кривична дела која га (ревизора) чине недостојним за обављање ових послова (послова ревизије)** - ради се превасходно о кривичним делима из области привредног криминала, као и о оним кривичним делима због којих се ревизор може окарактерисати као личност неподобна да обавља посао ревизије (на пример, убиства, силовања, провалне крађе, преваре и сл.). Не би се радило о кривичним делима учињеним из нехата (на пример, саобраћајна несрећа, убиство из нехата и сл.);
215. **Извештај о ревизији** је документ у којем ревизор изражава своје ревизорско мишљење о финансијским извештајима који су били предмет ревизије;

216. **Изражавање ревизорског мишљења** је процес у којем ревизор саставља и доставља своје мишљење;

5. Предлози за адаптацију постојећег оквира за финансијско извештавање у Републици Србији

У овом поглављу дисертације предлажемо могућа решења за практичне проблеме и дилеме у вези са избором и применом *оквира за финансијско извештавање*. Дакле, теоријски и егзактно тестирамо постављену хипотезу: **да је за постојеће услове пословања у Републици Србији могуће изабрати *оквир за финансијско извештавање*, или постојећи кориговати, тако да се обезбеде поуздани и релевантни финансијски извештаји**.

У овом поглављу дисертације дајемо предлоге за измену:

1. *Закона о рачуноводству и ревизији,*
2. *Правилника о начину признавања и процењивања имовине, обавеза, прихода и расхода малих правних лица и предузетника,*
3. *Правилника о садржини и форми образаца финансијских извештаја за привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике,*
4. *Правилника о контном оквиру и садржини рачуну у контном оквиру за привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике и*
5. *Закона о порезу на добит предузећа.*

5.1. Предлози за измену *Закона о рачуноводству и ревизији*

На основу уочених недостатака *Закона о рачуноводству и ревизији* сматрамо да је изменама одређених одредби *Закона* могуће анулирати све његове недостатке и да би се могло избећи доношење новог Закона. У наставку наводимо наше предлоге за измену *Закона*:

Предлог-1: Обавеза предузетника да има општи правни акт о рачуноводству

У члану 2. *Закона* обрисати став 5, што би значило да предузетник мора донети интерни општи акт из области рачуноводства: "Брише се став 5. члана 2.".

Предлог-2: Замена израза МРС/МСФИ са МСФИ

У *Закону о рачуноводству и ревизији* треба фразу "МРС, односно МСФИ" заменити са "МСФИ".

Предлог-3: Провера применљивости *Међународних стандарда финансијског извештавања* у Републици Србији

Предлажемо да се у члану 60. као задатак *Националне комисије за рачуноводство* стави и следећи посао:

"6) на захтев Министарства проверава да ли су захтеви садржани у *Међународним стандардима финансијског извештавања* примењиви, тј:

- да ли су спроводљиви за јавно добро и

- да ли испуњавају критеријуме разумљивости, релевантности, поузданости и упоредивости који се траже од финансијске информације која је потребна за доношење економских одлука и процену управљања руководства привредног субјекта.

О утврђеном стању *Национална комисија за рачуноводству* у року од 30 дана од дана подношења захтева извештава Министарство."

Предлог-4: Допуна списка професионалне регулативе

У члану 4. *Закона* прописано је звање *овлашћеног интерног ревизора*. С тога у ставу 3. члана 2. *Закона* предлажемо следећу допуну:

"Као професионална регулатива из области интерне ревизије може се користити нека од светски признатих докумената која се баве интерном ревизијом, као што су на пример документа *Института интерних ревизора* (IIA), Флорида:

- *Етички кодекс* (за интерне ревизоре) *Института интерних ревизора* (IIA),
- *Оквир професионалне праксе* (PPF),
- *Међународни стандарди професионалне праксе интерне ревизије."*

Предлог-5: Исправка грешки у члану 3. *Закона*

У члану 3. *Закона* треба извршити следеће измене и допуне:

1. у ставу 1. треба речи "који од одговарајућег органа Међународне федерације рачуновођа (IFAC)" заменити речима "који од одговарајућег органа Међународне федерације рачуновођа (IFAC), односно Одбора за Међународне рачуноводствене стандарде (IASB)";

2. у ставу 1. треба речи "Комитета за међународну праксу ревизије (IAPC)" заменити речима "Одбора за Међународне стандарде ревизије и уверавања (IAASB)";
3. у ставу 1. треба иза речи "усклађивање" додати следеће речи "претходних превода";
4. у ставу 1. треба речи "и МСР" заменити следећим речима ", МСР, Оквир за припремање и приказивање финансијских извештаја, Тумачења која је одобрио *Комитет за тумачење међународних стандарда финансијског извештавања* /IFRIC/ и Етички кодекс за професионалне рачуновође";
5. додати после става 1. став 2. који би могао да гласи: "Иницијативу за превођење професионалне регулативе Министарству финансија даје *Национална комисија за рачуноводство* у року од 30 дана од дана њеног доношења *Закона*. Министарство финансија након добијене иницијативе у року од 30 дана уговара превођење професионалне регулативе. Рок за превођење професионалне регулативе је 90 дана од дана уговарања њеног превођења. *Национална комисија за рачуноводство* у року од 30 дана од добијања превода професионалне регулативе даје сагласност за њену примену – начин поступања *Националне комисије за рачуноводство* регулисан је чланом 60. У року од 30 дана од дана откривања грешака у професионалној регулативи или у њеном преводу објављује се у "Службеном гласнику Републике Србије" исправка откривених грешака. У наведеном року у случају потребе министар финансија је дужан да објави упутство о поступању у вези са откривеним грешкама. Став 2. члана 3. постаје став 3. члана 3.";
6. у новом ставу 3. члана 3. иза речи "Службеном гласнику Републике Србије" додати речи "у року од 8 дана од дана када *Национална*

комисија за рачуноводство да сагласност за примену професионалне регулативе".

Предлог-6: Исправка садржине пословних књига

У ставу 1. члана 12. након речи "и предузетника" треба додати речи: ", као и туђа имовина која је поверена на чување или коришћење правном лицу или предузетнику".

Предлог-7: Исправка начина дефинисања помоћних књига

У члану 13. ставу 3. треба извршити следећу измену: "Став 3. се замењује новим ставом 3. који гласи "Помоћне књиге се састоје из аналитичких евиденција и других помоћних књига. Аналитичке евиденције и друге помоћне књиге правно лице и предузетник воде према сопственим потребама, сем дневника благајне, чије је вођење обавезно.""

Предлог-8: Измена критеријума за класификовање привредних субјеката по величини

У алинеји 3) ставу 3. члана 7. треба извршити следећу измену: реч "пословна" се брише.

У члану 7. ставу 5. треба извршити следећу измену: реч "наредну" заменити са речју "текућу".

У члану 7. ставу 6. треба извршити следећу измену: речи "и наредну" се бришу.

Предлог-9: Давање законске могућности привредним субјектима да одступе од неког захтева *МСФИ*

Законом треба предвидети могућност да привредни субјект који је обавезан да примењује *МСФИ* одступи од неког њиховог захтева у случају када руководство привредног субјекта закључи да примена неког захтева релевантног Стандарда или Тумачења доводи до састављања неквалитетних финансијских извештаја који би могли да доведу у заблуду њихове кориснике.

Оваква могућност може да се предвиди новим ставом члана 2. Он би могао да гласи: "Иза постојећег става 7. члана 2. додаје се нови став који гласи: "Правно лице и предузетник који непосредно примењују *МСФИ* могу уз сагласност *Националне комисије за рачуноводство* одступити од неког захтева релевантног *МСФИ*. *Национална комисија за рачуноводство* је дужна да у року од 15 дана одговори правном лици или предузетнику у вези са захтевом да одступи од захтева релевантног *МСФИ*. Мишљење *Националне комисије за рачуноводство* објављује се у *"Службеном гласнику РС""""*.

Предлог-10: Процењивање ставки финансијских извештаја у случају да привредни субјект не може да настави пословање у складу са начелом сталности

У члану 21. *Закона* треба речи "овог закона." заменити са следећим речима "овог закона, сем у случају када привредни субјект не може да настави пословање у складу са *начелом сталности*, у ком случају се за процењивање ставки имовине и обавеза примењују прописи којима се уређују стечај и ликвидација привредних субјеката."

Предлог-11: Прецизирање шта значи "продаја" у члану 24. *Закона*

У ставу 3. члана 24. *Закона* треба иза речи "продаја" додати следеће речи "(у поступку стечаја правног лица)".

Предлог-12: Изузимање од обавезе вршења пописа у случају промене правне форме привредног субјекта

У ставу 1. члана 19. *Закона* бришу се речи ", промене правне форме".

Предлог-13: Престанак класификовање статистичког анекса као финансијског извештаја

У ставу 1. члана 25. *Закона* бришу се речи "6) Статистички анекс."

У ставу 7. испред речи "Статистички" додају се речи "Правна лица и предузетник састављају Статистички анекс."

Предлог-14: Прописивање садржине и форме образаца финансијских извештаја и контних оквира

У члану 26. *Закона* након става 2. треба додати став 3. који гласи: "Комисија за хартије од вредности прописује садржај и форму образаца финансијских извештаја за инвестиционе фондове и друштва за управљање инвестиционим фондовима".

У ставу 2. члана 15. *Закона* након тачке 2) треба додати тачку 3) која гласи: "3) Комисија за хартије од вредности – за инвестиционе фондове и друштва за управљање инвестиционим фондовима".

Предлог-15: Дефинисање врсте финансијских извештаја које састављају и достављају привредни субјекти

У члану 30. *Закона* након става 2. треба додати став 3. који гласи: "Изузетно у односу на став 2. мало правно лице које као матично правно лице мора у складу са законом да саставља консолидоване финансијске извештаје, или које емитује хартије од вредности и друге финансијске инструменте којима се тргује на организованом тржишту или је издавалац хартија од вредности и других финансијских инструмената дужно је да Народној банци Србији достави усвојене финансијске извештаје у складу са захтевима МСФИ.

Предлог-16: Прописивање рока за достављање финансијских извештаја

У ставу 1. члана 31. *Закона* након речи "уређено." треба додати следеће речи: "Изузетно, правна лица која достављају напомене за извештајну годину могу их доставити до краја марта наредне године."

У ставу 4. члана 32. Закона речи "да усвојене" треба заменити речима "да одобрене".

Предлог-17: Обелодањивање финансијских извештаја

У члану 32. *Закона* након речи "WEB-SITE-а," треба додати следеће речи: "односно до 31. октобра текуће године ако су у питању консолидовани финансијски извештаји". Након речи "састављени" треба додати речи: "изузев, ако се ради о правним лицима која у складу са овим чланом нису дужна да обелодањују финансијске извештаје".

Након става 1. треба додати нов став који гласи: "У случају обелодањивања финансијских извештаја путем WEB SITE-а они на том WEB

SITE-у морају бити обелодањени најмање три године почев од датума биланса на који су састављени".

У наставку приказујемо и могуће поступање у вези са обелодањивањем финансијских извештаја, које би се могло прописати као став 2. члана 32:

"Од обавезе обелодањивања финансијских извештаја из става 1. овог члана изузимају се правна лица која омогуће њиховим корисницима да по захтеву добију копије финансијских извештаја и извештаја о пословању, с тим да цена копије не може да прелази административне трошкове њеног сачињавања.".

Предлог-18: Обавеза састављања консолидованих финансијских извештаја

У члану 27. *Закона* треба обрисати став 1: "У члану 27. брише се став 1. а став 2. постаје став 1.".

Након става 1. треба додати следећи став: "Консолидоване финансијске извештаје састављају правна лица која су то обавезна у складу са релевантним МСФИ."

Предлог-19: Обавеза састављања консолидованих финансијских извештаја

У ставу 3. члана 27. *Закона* треба речи ", односно прихода" заменити речима "као и прихода", а речи "потраживања, односно" заменити речима "потраживања, као и приходе".

Предлог-20: Тумачење *оквира за финансијско извештавање*

У члану 60. *Закона* након тачке 6) треба додати тачку 7) која гласи: "7) на захтев правних лица и предузетника даје тумачење оквира за финансијско извештавање. Министар финансија посебним правилником уређује начин достављања питања *Националној комисији за рачуноводство* и објављивање одговора у "Службеном гласнику РС"".

У члану 61. *Закона* након речи "о своме раду." додају се речи "Извештај се објављује на WEB SITE-у министарства финансија.".

Предлог-21: Одређивање лица коме се поверава вођење пословних књига

У ставу 2. члана 16. *Закона* речи "општим актом" замењују се речима "појединачним актом".

Иако ова исправка она не утиче на *оквир за финансијско извештавање* навели смо је због повећања прецизности *Закона*.

5.2. Предлози у вези са *Правилником о начину признавања и процењивања имовине, обавеза, прихода и расхода малих правних лица и предузетника* – предлог 22

На основу анализе *Правилника* изложене у поглављу 3. дисертације може се закључити да нема скоро ни једног његовог члана који не садрже неку материјално значајну грешку која може да утиче на релевантност и поузданост финансијских извештаја. Због тога сматрамо да је тренутно најбоље решење укинути *Правилник* и привредне субјекте који су имали право да га примењују поново упутити на непосредну примену *МСФИ*. Сматрамо да то за њих неће бити посебан проблем, јер наведена лица:

1. не састављају *консолидоване финансијске извештаје*, па немају потребу за применом компликованих стандарда какви су *МСФИ 2 Плаћања базирана на акцијама*, *МСФИ 3 Пословне комбинације*, *МРС 27 Консолидовани и појединачни финансијски извештаји*;
2. не састављају *извештај о токовима готовине*, па немају потребу за применом *МРС 7 Извештаји о токовима готовине*;
3. немају акцијски капитал, па не морају да примењују *МРС 33 Зараде по акцијама*;
4. не ради се о акционарским друштвима чијим се акцијама тргује на активном тржишту, па не морају да примењују *МРС 14 Извештавање по сегментима*;
5. не састављају *напомене*, па немају потребу за применом делова Стандарда којима су прописана обелодањивања у напоменама (између осталог не би примењивали ни цели *МРС 24 Обелодањивање односа са повезаним лицима*); с обзиром да се ради о значајним захтевима, не састављање *напомена* значајно таквим лицима олакшава делимичну примену *МСФИ*;

6. углавном немају хартије од вредности, па немају ни потребу за применом компликованих стандарда попут, *МРС 39 Финансијски инструменти: признавање и мерење*, *МРС 32 Финансијски инструменти: приказивање, МСФИ 7 Финансијски инструменти: обелодањивање*.

Сматрамо да овакво решење треба задржати све док *Одбор за Међународне рачуноводствене стандарде* не изради Стандарде за мала и средња правна лица. Наиме, *Одбор за Међународне рачуноводствене стандарде* ради на пројекту *МСФИ* за мала и средња правна лица. При изради тих *МСФИ Одбор за Међународне рачуноводствене стандарде* је пошао од становишта да не сме бити никаквих разлика у *МСФИ* за мала и средња предузећа или њиховог удаљавања од основних захтева предвиђених *МСФИ.* Једино прихватљиво решење је да се ради лакше примене *МСФИ* у малим и средњим предузећима, поједноставе захтеви обелодањивања, али да сва правна лица, без обзира на њихову величину, морају поштовати основне принципе *МСФИ.*

5.3. Предлози у вези са *Правилником о садржини и форми образаца финансијских извештаја за привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике*

На основу уочених недостатака *Правилника о садржини и форми образаца финансијских извештаја за привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике* сматрамо да је изменама одређених одредби *Правилника* могуће анулирати све његове недостатке и да би се могло избећи доношење новог *Правилника*. У наставку наводимо наше предлоге за измену *Правилника*:

а) Измене у обрасцу биланса стања

Предлог-23: Постојање ставке *Неуплаћеног уписаног капитала* као ставке обртних средстава

У постојећем обрасцу *биланса стања* треба извршити следеће измене:

- "на позицији АОП 002 у колони "Група рачуна, рачун" након броја "00" додаје се реч "(део)";
- "након постојеће позиције АОП 020 додаје се нова позиција "IV Неуплаћени уписани капитал",, у чијој се колони "Група рачуна, рачун" налази следећи садржај "00 (део)"".

Предлог-24: Увођење ставке Финансијских пласмана који се вреднују применом *методе учешћа*

У постојећем обрасцу *биланса стања* треба након позиције АОП 010 додати нову позицију "Финансијски пласмани који се вреднују применом *методе учешћа*",, у чијој се колони "Група рачуна, рачун" налази следећи садржај "032 (део)"". На позицији АОП 010 мења се садржај у колони "Група

рачуна, рачун": уместо речи "030 до 032" треба да стоје речи "030, 031 и 032 (део)".

Предлог-25: Сврставање ставке Одложена пореска средства

У постојећем обрасцу *биланса стања* треба извршити следеће измене:

- "на постојећој позицији АОП 021 у колони "Позиција" римски број "IV" треба заменити словом "В"";
- "на постојећој позицији АОП 012 у колони "Позиција" текст "(013 + 014 + 015 + 021)" заменити текстом "(013 + 014 + 015)";
- "на постојећој позицији АОП 022 у колони "Позиција" слово "В" треба заменити словом "Г" а текст "(001 + 012)" текстом "(001 + 012 + 021)";
- "на постојећој позицији АОП 023 у колони "Позиција" слово "Г" треба заменити словом "Д"";
- "на постојећој позицији АОП 024 у колони "Позиција" слово "Д" треба заменити словом "Ђ"";
- "на постојећој позицији АОП 025 у колони "Позиција" слово "Ђ" треба заменити словом "Е"".

Предлог-26: Увођење ставке Негативне ревалоризационе резерве

У постојећем обрасцу *биланса стања* треба увести ставку "Негативне ревалоризационе резерве". Та ставка ми могла да у пасиви буде после позиције АОП 107: "Након позиције АОП 107 уводи се нова позиција АОП 108 Негативне курсне разлике, с тим да стари АОП 108 постаје АОП 109, итд, све до старе позиције АОП 118". У оквиру постојеће позиције АОП 107 мења се

садржај у колони "Група рачуна, рачун": уместо речи "33" треба да стоје речи "33 (део)". У колони "Група рачуна, рачун" нове позиције АОП 108 треба да стоје речи: "33 (део)".

Предлог-27: Увођење ставке Краткорочна резервисања

У постојећем обрасцу *биланса стања* треба увести ставку Краткорочна резервисања. Та ставка ми могла да у пасиви буде после постојеће позиције АОП 118: "Након старе позиције АОП 118 уводи се нова позиција АОП 120 Краткорочна резервисања, с тим да стари АОП 119 постаје АОП 121, итд."

Предлог-28: Образац *консолидованог биланса стања*

За *консолидовани биланс стања* треба *Правилником о садржини и форми образаца финансијских извештаја за привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике* предвидети посебан образац, који би се у односу на образац *биланса стања* који се користи за *појединачне финансијске извештаје* разликовао у следећем:

1. по називу: звао би се *консолидовани биланс стања*,
2. у пасиви *биланса стања* у оквиру капитала мора се предвидети позиција "Мањински интерес".

*

* *

У наставку дајемо приказ *појединачног биланса стања*, који би обухватио све претходно наведене измене:

Попуњава правно лице - предузетник																								
Матични број									**Шифра делатности**						**ПИБ**									
Попуњава Народна банка Србије																								
1	2	3							19		20	21	22	23	24	25	26							
Врста посла																								

НАЗИВ _____
СЕДИШТЕ _____

БИЛАНС СТАЊА

на дан_____ године

-у хиљадама динара-

Група рачуна, рачун	ПОЗИЦИЈА	АОП	Напомена број	Износ	
				Текућа година	Претходна година
1	2	3	4	5	6
	АКТИВА **А. СТАЛНА ИМОВИНА** (002 + 003 + 004 + 005 + 009)	001			
00 (део)	I. НЕУПЛАЋЕНИ УПИСАНИ КАПИТАЛ	002			
012	II. GOODWILL	003			
01 без 012	III. НЕМАТЕРИЈАЛНА УЛАГАЊА	004			
	IV. НЕКРЕТНИНЕ, ПОСТРОЈЕЊА, ОПРЕМА И БИОЛОШКА СРЕДСТВА (006 + 007 + 008)	005			
020, 022, 023, 026, 027 (део), 028 (део), 029	1. Некретнине, постројења и опрема	006			
024, 027 (део), 028(део)	2. Инвестиционе некретнине	007			
021, 025, 027 (део) и 028 (део)	3. Биолошка средства	008			
	V. ДУГОРОЧНИ ФИНАНСИЈСКИ ПЛАСМАНИ (010+011)	009			
030, 031 и 032 (део), 039 (део)	1. Учешћа у капиталу	010			
032 (део)	2. Учешћа у капиталу која се вреднују методом учешћа	011			
033 до 038, 039 (део) минус 037	2. Остали дугорочни финансијски пласмани	012			
	Б. ОБРТНА ИМОВИНА (014 + 015 + 016 + 022)	013			
10 до 13, 15	I. ЗАЛИХЕ	014			
14	II. СТАЛНА СРЕДСТВА НАМЕЊЕНА ПРОДАЈИ И СРЕДСТВА ПОСЛОВАЊА КОЈЕ СЕ ОБУСТАВЉА	015			
	III. КРАТКОРОЧНА ПОТРАЖИВАЊА, ПЛАСМАНИ И ГОТОВИНА (016 + 017 + 018 + 019 + 020)	016			
20, 21 и 22, осим 223	1. Потраживања	017			
223	2. Потраживања за више плаћен порез на добитак	018			
23 минус 237	3. Краткорочни финансијски пласмани	019			
24	4. Готовински еквиваленти и готовина	020			

Група рачуна, рачун	ПОЗИЦИЈА	АОП	Напомена број	Износ	
				Текућа година	Претходна година
1	2	3	4	5	6
27 и 28 осим 288	5. Порез на додату вредност и активна временска разграничења	021			
00 (део)	IV. НЕУПЛАЋЕНИ УПИСАНИ КАПИТАЛ	022			
288	**В. ОДЛОЖЕНА ПОРЕСКА СРЕДСТВА**	023			
	Г. ПОСЛОВНА ИМОВИНА (001 + 013 + 023)	024			
29	**Д. ГУБИТАК ИЗНАД ВИСИНЕ КАПИТАЛА**	025			
	Ђ. УКУПНА АКТИВА (024 + 025)	026			
88	**Е. ВАНБИЛАНСНА АКТИВА**	027			
	ПАСИВА **А. КАПИТАЛ** (102+103+104+105-106+107-108-109)	101			
30	I. ОСНОВНИ КАПИТАЛ	102			
31	II. НЕУПЛАЋЕНИ УПИСАНИ КАПИТАЛ	103			
32	III. РЕЗЕРВЕ	104			
33	IV. РЕВАЛОРИЗАЦИОНЕ РЕЗЕРВЕ	105			
33 (део)	V. НЕГАТИВНЕ РЕВАЛОРИЗАЦИОНЕ РЕЗЕРВЕ	106			
34	VI. НЕРАСПОРЕЂЕНИ ДОБИТАК	107			
35	VII. ГУБИТАК	108			
037 и 237	VIII. ОТКУПЉЕНЕ СОПСТВЕНЕ АКЦИЈЕ	109			
	Б. ДУГОРОЧНА РЕЗЕРВИСАЊА И ОБАВЕЗЕ (111 + 112 + 115)	110			
40 (део)	I. ДУГОРОЧНА РЕЗЕРВИСАЊА	111			
41	II. ДУГОРОЧНЕ ОБАВЕЗЕ (112 + 113)	112			
414, 415	1. Дугорочни кредити	113			
41 без 414 и 415	2. Остале дугорочне обавезе	114			
	III. КРАТКОРОЧНЕ ОБАВЕЗЕ (115 + 116 + 117 + 118 + 119 + 120)	115			
42, осим 427	1. Краткорочне финансијске обавезе	116			
427	2. Обавезе по основу средстава намењених продаји и средстава пословања које се обуставља	117			
40 (део)	3. Краткорочна резервисања	118			
43 и 44	4. Обавезе из пословања	119			
45, 46 и 49 осим 498	5. Остале краткорочне обавезе и пасивна временска разграничења	120			
47 и 48, осим 481	6. Обавезе по основу пореза на додату вредност и осталих јавних прихода	121			
481	7. Обавезе по основу пореза на добитак	122			
498	**В. ОДЛОЖЕНЕ ПОРЕСКЕ ОБАВЕЗЕ**	123			
	Г. УКУПНА ПАСИВА (101 + 109 + 123)	124			
89	**Д. ВАНБИЛАНСНА ПАСИВА**	125			

У _____, Лице одговорно за састављање финансијског извештаја Законски заступник

Дана _____ _____ МП _____

Овера пријема НБС

б) Измене у обрасцу биланса успеха

Предлог-29: Исправка садржине позиција АОП 221, 222, 217 и 218

У постојећем обрасцу *биланса стања* треба извршити следеће измене:

- "на старој позицији АОП 221 у колони "Група рачуна, рачун" уместо постојећег садржаја уноси се следећи: "690 - 590";
- "на старој позицији АОП 222 у колони "Група рачуна, рачун" уместо постојећег садржаја уноси се следећи: "590 - 690";
- "на старој позицији АОП 217 у колони "Група рачуна, рачун" након постојећег садржаја уноси се следећи: " и 591";
- "на старој позицији АОП 218 у колони "Група рачуна, рачун" након постојећег садржаја уноси се следећи: " и 691";

Предлог-30: Увођење позиција Учешће у добитку повезаних правних лица које се обрачунава коришћењем *методе удела* и Учешће у губитку повезаних правних лица које се обрачунава коришћењем *методе удела*

У постојећем обрасцу *биланса успеха* треба након постојеће ставке:

1. АОП 215 убацити нову ставку "АОП 216 Va Учешће у добитку повезаних правних лица које се обрачунава коришћењем методе удела", а у колони "Група рачуна, рачун" треба да стоје речи: "661 (део)". У колони "Група рачуна, рачун" постојеће позиције АОП 215 треба додати речи "сем дела 661";
2. АОП 216 убацити нову ставку "АОП 218 VIa Учешће у губитку повезаних правних лица које се обрачунава коришћењем методе удела", а у колони "Група рачуна, рачун" треба да стоје речи: "561

(део)". У колони "Група рачуна, рачун" постојеће позиције АОП 216 треба додати речи "сем дела 561";

3. Постојеће позиције почев од АОП 216 померају се за по један број навише.

Предлог-31: Исправка позиција Зарада по акцији

У постојећем обрасцу *биланса успеха* треба након постојеће ставке АОП 234 убацити следеће две позиције: "АОП 237 3. Основни губитак по акцији и АОП 238 4. Умањени (разводњени) губитак по акцији."

Сем ове измене треба у називу позиције "И Зарада по акцији" унети напомену да се подаци уносе не у 000 динара, већ у динарима без децимала.

*

* *

У наставку дајемо приказ *појединачног биланса успеха*, који би обухватио све претходно наведене измене:

Попуњава правно лице – предузетник																								
Матични број									**Шифра делатности**						**ПИБ**									
Попуњава Народна банка Србије																								
1	2	3							19			20	21	22	23	24	25	26						
Врста посла																								

НАЗИВ _____
СЕДИШТЕ _____

БИЛАНС УСПЕХА

у периоду од _____ до _____ године

-у хиљадама динара-

Група рачуна, рачун	ПОЗИЦИЈА	АОП	Напомена број	Износ	
				Текућа година	Претходна година
1	2	3	4	5	6
	А. ПРИХОДИ И РАСХОДИ ИЗ РЕДОВНОГ ПОСЛОВАЊА **I. ПОСЛОВНИ ПРИХОДИ (202 + 203 + 204-205 + 206)**	201			
60 и 61	1. Приходи од продаје	202			
62	2. Приходи од активирања учинака и робе	203			
630	3. Повећање вредности залиха учинака	204			
631	4. Смањење вредности залиха учинака	205			
64 и 65	5. Остали пословни приходи	206			
	II. ПОСЛОВНИ РАСХОДИ (208 до 212)	207			
50	1. Набавна вредност продате робе	208			
51	2. Трошкови материјала	209			
52	3. Трошкови зарада, накнада зарада и остали лични расходи	210			
54	4. Трошкови амортизације и резервисања	211			
53 и 55	5. Остали пословни расходи	212			
	III. ПОСЛОВНИ ДОБИТАК (201 - 207)	213			
	IV. ПОСЛОВНИ ГУБИТАК (207 - 201)	214			
66, сем дела 661	**V. ФИНАНСИЈСКИ ПРИХОДИ**	215			
661 (део)	**Va. УЧЕШЋА У ДОБИТКУ ПОВЕЗАНИХ ПРАВНИХ ЛИЦА КОЈЕ СЕ ОБРАЧУНАВА КОРИШЋЕЊЕМ МЕТОДЕ УЧЕШЋА**	216			
56, сем дела 561	**VI. ФИНАНСИЈСКИ РАСХОДИ**	217			
561 (део)	**VIa. УЧЕШЋА У ГУБИТКУ ПОВЕЗАНИХ ПРАВНИХ ЛИЦА КОЈЕ СЕ ОБРАЧУНАВА КОРИШЋЕЊЕМ МЕТОДЕ УЧЕШЋА**	218			
67, 68 и 691	**VII. ОСТАЛИ ПРИХОДИ**	219			
57, 58 и 692	**VIII. ОСТАЛИ РАСХОДИ**	220			

Група рачуна, рачун	ПОЗИЦИЈА	АОП	Напо-мена број	Износ	
				Текућа година	Претходна година
1	2	3	4	5	6
	IX. ДОБИТАК ИЗ РЕДОВНОГ ПОСЛОВАЊА ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА (213 - 214 + 215 + 216 - 217 – 218 + 219 –220)	221			
	X. ГУБИТАК ИЗ РЕДОВНОГ ПОСЛОВАЊА ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА (214 - 213 - 215 - 216 + 217 + 218 – 219 + 220)	222			
690 – 590	**XI. НЕТО ДОБИТАК ПОСЛОВАЊА КОЈЕ СЕ ОБУСТАВЉА**	223			
590 - 690	**XI. НЕТО ГУБИТАК ПОСЛОВАЊА КОЈЕ СЕ ОБУСТАВЉА**	224			
	Б. ДОБИТАК ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА (221 - 222 + 223 – 224)	225			
	В. ГУБИТАК ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА (222 - 221 + 224 – 223)	226			
	Г. ПОРЕЗ НА ДОБИТАК				
721	1. Порески расход периода	227			
722	2. Одложени порески расходи периода	228			
722	3. Одложени порески приходи периода	229			
723	**Д. Исплаћена лична примања послодавцу**	230			
	Ђ. НЕТО ДОБИТАК (225 - 226 - 227 – 228 + 229- 230)	231			
	Е. НЕТО ГУБИТАК (226 - 225 + 227 + 228 - 229 + 230)	232			
	Ж. НЕТО ДОБИТАК КОЈИ ПРИПАДА МАЊИНСКИМ УЛАГАЧИМА	233			
	З. НЕТО ДОБИТАК КОЈИ ПРИПАДА ВЛАСНИЦИМА МАТИЧНОГ ПРАВНОГ ЛИЦА	234			
	И. ЗАРАДА ПО АКЦИЈИ – у динарима	235			
	1. Основна зарада по акцији				
	2. Умањена (разводњена) зарада по акцији	236			
	3. Основни губитак по акцији	237			
	4. Умањени (разводњени) губитак по акцији	238			

У _____, Лице одговорно за састављање финансијског извештаја — Законски заступник

Дана _____ _____ МП _____

Овера пријема НБС

ОБРАЗАЦ ПРОПИСАН: Правилником о садржини и форми образаца финансијских извештаја за привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике („Службени гласник РС“, бр. 114/06 и 5/2007 /испр./).

в) Измене у обрасцу извештаја о променама на капиталу

Предлог-32: Могућност уноса ставки са предзнаком "минус"

У оквиру ставки на позицијама АОП 522 и 528 дозволити уношење износа са презнаком минус.

д) Измене Статистичког анекса

Предлог-33: Уношење обрачунате амортизације

У табели II БРУТО ПРОМЕНЕ НЕМАТЕРИЈАЛНИХ УЛАГАЊА И НЕКРЕТНИНА, ПОСТРОЈЕЊА, ОПРЕМЕ И БИОЛОШКИХ СРЕДСТАВА допустити уношење обрачунате амортизације у колону 5.

5.4. Предлози у вези са *Правилником о контном оквиру и садржини рачуну у контном оквиру за привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике*

На основу уочених недостатака *Правилника о контном оквиру и садржини рачуну у контном оквиру за привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике* сматрамо да је изменама одређених одредби *Правилника* могуће анулирати све његове недостатке и да би се могло избећи доношење новог *Правилника*. У наставку наводимо наше предлоге за измену *Правилника*:

Предлог-34: Промена назива Правилника

Назив *Правилника* променити у: "*Правилник о контном оквиру и садржини рачуну у контном оквиру за предузећа, задруге, друга правна лица и предузетнике*".

Предлог-35: Дефинисање рачуна у Правилнику

У ставу 1. члана 3. *Правилника* након речи "у Контном оквиру," додати речи "или отворених на основу Контног оквира,".

Предлог-36: Дефинисање делокруга Правилника

У ставу 1. члана 1. *Правилника* након речи "и предузетници)." треба додати речи: "Овај правилник представља оквирно упутство за примену

прописаног Контног оквира, и решења у њему не треба га једина поступања у рачуноводству".

Предлог-37: Исправке грешака у вези са рачуном 012

У члану 5. *Правилника* став 11. треба заменити са следећа два става:

"У случају пословне комбинације која доводи до стварања односа матично правно лице – зависно правно лице, сваки вишак интереса стицаоца у поштеним (фер) вредностима стечених идентификованих средтава и обавеза у односу на набавну вредност стицања на датум трансакције размене признаје се и приказује као приход у консолидованом билансу успеха.

"У случају пословне комбинације када једно правно лице купује нето имовину другог правног лица (средства умањена за преузете обавезе), укључујући и goodwill тог правног лица и предузетника, која доводи до статусне промене спајања или припајања, сваки вишак интереса стицаоца у поштеним (фер) вредностима стечених идентификованих средтава и обавеза у односу на набавну вредност стицања на датум трансакције размене признаје се и приказује као приход у појединачно билансу успеха правног лица стицаоца."

Предлог-38: Исправка грешке у вези са рачуном 029

У став 17. члана 6. *Правилника* након речи "делатности" треба додати следеће речи: ", сем ако се улагањем не стичу права у односу на закуподавца или се туђа некретнина, постројење или опрема дају у подзакуп."

Предлог-39: Исправке грешака у вези са рачунима 100 и 130

У ставу 2. члана 8. *Правилника* уместо речи "инвентара, исказује се" заменити речима "инвентара, може се исказивати".

У члану 8. *Правилника* брисати став 3.

У ставу 4. члана 11. *Правилника* уместо речи "робе, исказује се" заменити речима "робе, може се исказивати".

У члану 11. *Правилника* брисати став 5.

Предлог-40: Исправке грешке у вези са рачунима групе 14

У ставу 2. члана 14. *Правилника* брисати речи "нематеријална улагања која су набављена ради продаје, односно".

У ставу 3. члана 14. *Правилника* брисати речи "земљиште које је набављено ради продаје, односно".

У ставу 4. члана 14. *Правилника* брисати речи "грађевински објекти набављени ради продаје, односно".

У ставу 5. члана 14. *Правилника* брисати речи "инвестиционе некретнине набављени ради продаје, односно".

У ставу 6. члана 14. *Правилника* брисати речи "набављене ради продаје, односно".

У ставу 7. члана 14. *Правилника* брисати речи "опрема која је набављена ради продаје, односно".

У ставу 8. члана 14. *Правилника* брисати речи "биолошка средства набављена ради продаје, односно".

У ставу 9. члана 14. *Правилника* након речи "пословање обуставља" додати речи "и које испуњава услове за признавање".

Брисати став 10. члана 14. *Правилника.*

Предлог-41: Исправка у вези са рачуном 224

У ставу 6. члана 16. *Правилника* након речи "и друге дажбине" додати следеће речи: "и групе 45 - Обавезе по основу зарада и накнада зарада".

Предлог-42: Исправка у вези са рачуном 248

У ставу 1. члана 18. *Правилника* брисати речи "племенити метали и предмети од племенитих метала".

Предлог-43: Допуштање могућности дуговног салда на рачунима групе 33

У ставу 1. члана 25. *Правилника* након речи "позитивни" додати речи "и негативни".

Предлог-44: Исправка у вези са рачуном 341

У ставу 4. члана 26. *Правилника* речи "рачун 723" заменити речима "рачун 724".

Предлог-45: Исправка у вези са рачуном 350

У ставу 6. члана 27. *Правилника* брисати речи "и 33".

Предлог-46: Исправка у вези са рачуном 466

У ставу 8. члана 34. *Правилника* речи "рачун 722" заменити речима "рачун 723".

Предлог-47: Исправка у вези са рачуном 481

У ставу 5. члана 36. *Правилника* речи "рачун 721" заменити речима "рачун 722".

Предлог-48: Исправка у вези са рачуном 565

У ставу 8. члана 44. *Правилника* реч "зависних" заменити речју "повезани".

Предлог-49: Исправка у вези са рачуном 591

У ставу 3. члана 47. *Правилника* речи "која није материјално значајана" заменити речима "за које се правно лице и предузетник у складу са релевантном регулативом определио да рачуноводствено не обухвата ретроактивно".

Предлог-50: Исправка у вези са рачуном 600

У ставу 3. члана 48. *Правилника* речи "производа, робе и услуга" заменити речима "робе".

Предлог-51: Исправка у вези са рачуном 602

У ставу 5. члана 48. *Правилника* иза речи "приходи од продаје" додаје се реч "робе".

У ставу 6. члана 48. *Правилника* заменити реч "опреме" са речју "робе".

Предлог-52: Исправка у вези са рачуном 603

У ставу 7. члана 48. *Правилника* иза речи "приходи од продаје" додаје се реч "робе".

Предлог-53: Исправка у вези са рачуном 610

У ставу 3. члана 49. *Правилника* брисати реч ", робе".

Предлог-54: Исправка у вези са рачуном 665

У ставу 8. члана 54. *Правилника* реч "зависних" заменити речју "повезани".

Предлог-55: Исправка у вези са рачуном 691

У ставу 3. члана 57. *Правилника* речи "која није материјално значајана" заменити речима "за које се правно лице и предузетник у складу са релевантном регулативом определио да рачуноводствено не обухвата ретроактивно".

Предлог-56: Исправка у вези са рачуном 700

У ставу 2. члана 58. *Правилника* након речи "Отварање главне књиге" додати речи "финансијског књиговодства". Брисати реченицу: "После отварања свих рачуна главне књиге збир дуговне и потражне стране рачуна 700 једнак је збиру биланса стања на основу кога се врши отварање рачуна главне књиге".

Предлог-57: Исправка у вези са рачуном 910

У ставу 3. члана 67. *Правилника* обрисати речи "и ревалоризација"

Предлог-58: Исправка у вези са рачуном 983

У члану 74. *Правилника* став 6. заменити следећим ставом:

"На рачуну 983 – Отписи и мањкови залиха учинака, исказује се вредност отписа и мањкова залиха недовршене производње и готових производа. Отписи и мањкови књиже се задужењем рачуна 983 у корист рачуна групе 95 и 96."

Након става 6. додати нови став 7. који гласи:

"На рачуну 984 – Вишкови залиха учинака, исказује се вредност вишкова залиха недовршене производње и готових производа. Вишкови се књиже задужењем рачуна група 95 и 96, а у корист рачуна 984. Стари став 7. постаје став 8, итд."

5.5. Предлози у вези са *Законом о порезу на добит предузећа*

На основу уочених недостатака *Закона о порезу на добит предузећа* сматрамо да је изменама одређених његових одредби могуће анулирати све његове недостатке са становишта финансијског извештавања и да би се могло избећи доношење новог *Закона о порезу на добит предузећа*. У наставку наводимо наше предлоге за измену *Закона о порезу на добит предузећа*:

Предлог-59: Измене метода за обрачун излаза са залиха

У ставу 1. члана 8. *Закона о порезу на добит предузежа* заменити речи "методе просечне цене или FIFO методе" речима "методе просечне пондерисане цене или FIFO методе или методе специфичне идентификације или малопродајне методе".

Предлог-60: Признавање расхода по основу резервисања за отпремнине

У обрасцу *пореског биланса* (*Правилник о садржају пореског биланса и другим питањима од значаја за начин утврђивања пореза на добит предузећа*, "Службени гласник РС", бр. 139/2004) након ставке 23. Расходи по основу обезвређења имовине додати нову ставку 23а. Раходи по основу исплата отпремнина, јубиларних награда и сличних накнада за које расходи нису исказани у Билансу успеха, јер је за њих у претходном(им) обрачунском(им) периоду(има) формирано резервисање. Ову ставку при утврђивању опорезиве добити признати као ставку која умањује опорезиву добит.

Предлог-61: Признавање расхода по основу индиректног отписивања појединачних потраживања

У обрасцу *пореског биланса* (*Правилник о садржају пореског биланса и другим питањима од значаја за начин утврђивања пореза на добит предузећа*, "Службени гласник РС", бр. 139/2004) након нове ставке 23а. Раходи по основу исплата отпремнина, јубиларних награда и сличних накнада за које расходи нису исказани у Билансу успеха, јер је за њих у претходном(им) обрачунском(им) периоду(има) формирано резервисање, додати нову ставку 23б. Раходи по основу индиректног отписивања појединачних потраживања за које расходи нису исказани у Билансу успеха. Ову ставку при утврђивању опорезиве добити признати као ставку која умањује опорезиву добит.

Предлог-62: Поступање са износима прихода или расхода проистеклих по основу фундаменталних грешака и ефеката промене рачуноводствених политика

У ставу 1. члана 25а. *Закона о порезу на добит предузећа* брисати реч “фундаменталне”.

У ставу 2. члана 25а. *Закона о порезу на добит предузећа* брисати реч “Фундаменталном”.

У ставу 2. члана 25а. *Закона о порезу на добит предузећа* након речи “опорезиву добит” додати речи “или 10.000,00 дин.”.

Након става 2. додати став 3. који гласи: “Ефекти промене рачуноводствене политике из става 1. овог члана су они који за више од 2%, или 10.000,00 дин. мењају опорезиву добит, односно губитак исказан у пореском билансу”.

Предлог-63: Обрачунавање амортизације сталних средстава

У ставу 2. члана 10. *Закона о порезу на добит предузећа* након речи "материјална средства" додати речи "и нематеријална улагања", а брисати речи ", као и нематеријална улагања".

У ставу 2. члана 10. *Закона о порезу на добит предузећа* уместо речи "већа од просечне бруто зараде по запосленом у Републици, према последњем обављеном податку републичког органа надлежног за послове статистике" заменити речима "већа од 100,00 ЕУР у динарској противвредности на дан набавке, рачунатом по средњем курсу НБС".

У наставку става 2. члана 10. *Закона о порезу на добит предузећа* додати речи: "Правно лице одлучује својим општим актом да ли ће истоврсна средства набављена у једној набавци третирати као једно или као више средстава."

У ставу 3. члана 10. *Закона о порезу на добит предузећа* додати и тачку:

"6) VI група 15%.

У ставу 4. члана 10. *Закона о порезу на добит предузећа* заменити речи "у I групу" речима "у I и VI групу".

У ставу 7. члана 10. *Закона о порезу на добит предузећа* након речи "непокретности." додати речи "Стална средства разврстана у VI групу јесу вишегодишњи засади и основно стадо". Напомена: сходно овој промени треба извршити промену и у *Правилнику о начину разврставања сталних средстава по групама и начину утврђивања амортизацијe за пореске сврхе*.

Предлог-64: Признавање расхода за поправке сталних средстава и генерални преглед средстава

У члану 10. *Закона о порезу на добит предузећа* након става 8. додати нови став 9: "Трошкови поправки сталних средстава и трошкови за генерални преглед средстава признају се као расходи у пореском билансу ако за више од 5% повећавају књиговодствену вредност средства".

Предлог-65: Могућност мењања основице за обрачун пореске амортизације некретнина, основног стада и вишегодишњих засада

У члану 10. *Закона о порезу на добит предузећа* након става новог става 9. додати нови став 10: "Основица за обрачуна средстава у I и VI групи се могу ревалоризовати индексом раста цена на мало ако је индекс раста цена на мало за пословну годину већи од 10%".

Предлог-66: Признавање капиталних добитака и губитака у *пореском билансу*

У члану 30. *Закона о порезу на добит предузећа* након става 1. додаје се нови став који гласи: "Уколико је у вези са средства у текућем или у неком претходном обрачунском периоду признат приход по основу повећања фер вредности у основу на књиговодствену вредност средства, у износу више признатих прихода у односу на признате расходе по основу обезвређења не признаје се капитални добитак".

Предлог-67: Изостанак прописивања висине дисконтне стопе

Након става 1. члана 7. *Закона о порезу на добит предузећа* додати став 2. који гласи: "Приходи и расходи утврђени коришћењем поступка дисконтовања признају се у износима који би се утврдили уколико је за дисконтовање коришћена ексонтна стопа НБС." Сходно овоме треба кориговати *Порески биланс* (*Правилник о садржају пореског биланса и другим питањима од значаја за начин утврђивања пореза на добит предузећа*, "Службени гласник РС", бр. 139/2004).

Предлог-68: Признавање расхода по основу резервисања за која се по *Закону о порезу на добит предузећа* не признају расходи за њихово резервисање

У обрасцу *пореског биланса* (*Правилник о садржају пореског биланса и другим питањима од значаја за начин утврђивања пореза на добит предузећа*, "Службени гласник РС", бр. 139/2004) након ставке 23б. Раходи по основу индиректног отписивања појединачних потраживања за које расходи нису исказани у Билансу успеха, додати нову ставку 23в. Раходи по основу резервисања за која се по Закону о порезу на добит предузећа не признају расходи за њихово резервисање. Ову ставку при утврђивању опорезиве добити признати као ставку која умањује опорезиву добит.

*

* *

На основу изложених измена наведене законске и подзаконске регулативе сматрамо да смо доказали теоријски и егзактно доказали постављену хипотезу: **да је за постојеће услове пословања у Републици**

Србији могуће изабрати *оквир за финансијско извештавање*, или постојећи кориговати, тако да се обезбеде поуздани и релевантни финансијски извештаји.

6. Закључна разматрања

У првом поглављу дисертације дефинисани су:

1. циљеви израде дисертације:
   - дефинисање *оквира за финансијско извештавање* са аспекта његовог значаја за поузданост и релевантност финансијских извештаја привредних субјеката,
   - да се сагледавањем постојећег (званичног) *оквира за финансијско извештавање* у Републици Србији утврде проблеми и дилеме у његовој примени, како би се створила основа за давање предлога за његове измене и
   - теоријско и егзактно пружање решења тих проблема и дилема;
2. методе истраживања које су примењене у дисертацији:
   - "деск" истраживање,
   - метода "студија случаја" (case studies),
   - *компаративне методе*,
   - *индуктивне методе* и
   - *методе засноване на билансима привредних субјеката*; и
3. предмет обраде у дисертацији – предмет обраде у дисертацији су проблеми и дилеме које се јављају при избору *оквира за финансијско извештавање*, и то оних привредних субјеката који примењују систем двојног књиговодства.

Након тога постављене су хипотезе које су разматране и доказане у дисертацији:

- да се применом прописаног *оквира за финансијско извештавање* не обезбеђују поуздани и релевантни финансијски извештаји и
- да је за постојеће услове пословања у Републици Србији могуће изабрати *оквир за финансијско извештавање*, или постојећи

кориговати, тако да се обезбеде поузданији и релевантнији финансијски извештаји.

У том поглављу дисертације указали смо и на значај *оквира за финансијско извештавање* за састављање поузданих и релевантних финансијских извештаја.

У другом поглављу дисертације дат је детаљан приказ тренутно важећег *оквира за финансијско извештавање*, уз кратко подсећање на неке захтеве раније важећих *оквира за финансијско извештавање* (важећих у периоду од 1989-2003. године). Осврт на раније важеће *оквире за финансијско извештавање* је дат због чињенице да је стање позиција у финансијским извештајима привредних субјеката текућих и наредних година делом под утицајем стања у финансијским извештајима претходних обрачунских периода који су састављани у складу са тада примењиваним *оквирима за финансијско извештавање*.

У периоду од 1989-2003. године признавање и вредновање ставки у финансијским извештајима привредних субјеката рађено је у складу са, у том периоду, важећим *Законима о рачуноводству*. Основно начело процењивања билансних позиција било је правило набавне вредности за туђе, односно цене коштања за сопствене учинке. У овом делу дисертације наведени су неки од битних захтева у вези са признавањем и вредновањем ставки финансијских извештаја који су доводили до састављања финансијских извештаја а који нису били фер и поштен приказ финансијског стања и финансијског резултата привредних субјеката су.

У овом делу дисертације дали смо приказ делова *Закона о рачуноводству и ревизији* који највише утичу на *оквир за финансијско извештавање*, тј. који, у ствари, представљају део тог оквира. Ради се о одредбама које регулишу:

– избор професионалне рачуноводствене регулативе и интерне рачуноводствене регулативе и

– послове приказивања и обелодањивања финансијских извештаја.

Пре приказа наведених одредби указали смо на, по нама, један значајан недостатак *Закона*. Наиме, он не садржи објашњење употребљених термина. Сматрамо да то може у знатној мери отежати разумевање и правилну примену како самог *Закона*, тако и подзаконских аката донетих на основу њега. С тога смо на крају овог, а и наредних делова дисертације, пружили приказ објашњења коришћених термина (већина њих је коришћена и у *Закону*). Сматрамо да је приказ коришћених термина у оквиру за финансијско извештавање један од доприноса овог рада квалитетнијем финансијском извештавању.

У трећем поглављу дисертације обрађени су конкретни проблеми који се јављају при примени званичног *оквира за финансијско извештавање* и како се њихово неадекватно решавање негативно одражава на квалитет финансијских извештаја. Обрађени проблеми произлазе из непосредне примене *оквира за финансијско извештавање*, као и због његове неусклађености са постојећом законском регулативом која има директан или индиректан утицај на вођење пословних књига и састављање финансијских извештаја. Наведени проблеми су проучени кроз обраду:

1. проблема финансијског извештавања који произлазе из примене *Правилника о начину признавања и процењивања имовине, обавеза, прихода и расхода малих правних лица и предузетника* – на основу изложене анализе *Правилника* закључили смо да нема скоро ни једног његовог члана који не садрже неку материјално значајну грешку која може да утиче на релевантност и поузданост финансијских извештаја;
2. проблема финансијског извештавања који произлазе из неодговарајућих одредби *Закона о рачуноводству и ревизији* – анализом смо

констатовали бројне недостатке *Закона* који утичу на квалитет финансијског извештавања;

3. проблема финансијског извештавања који произлазе из неодговарајућих одредби подзаконске рачуноводствене регулативе (сем *Правилника о начину признавања и процењивања имовине, обавеза, прихода и расхода малих правних лица и предузетника*) - анализом смо констатовали бројне недостатке подзаконске регулативе који утичу на квалитет финансијског извештавања;
4. проблема финансијског извештавања који произлазе из утицаја на финансијске извештаје законске регулативе у вези са порезом на добит – извршена је анализа *Закона о порезу на добит предузећа* са становишта његовог утицаја на финансијско извештавања и изведен закључак о његовим бројним недостацима, који су појединачно анализирани;
5. проблема финансијског извештавања који произлазе из непосредне примене *Међународних стандарда финансијског извештавања* у Републици Србији – понаособ су анализирани Стандарди код којих постоји проблем за финансијско извештавање привредних субјеката у Републици Србији. Сматрамо да је неспорно да *МСФИ* тренутно представљају најквалитетнија правила за обављање четири основна примарна посла у књиговодству (послова признавања, вредновања, приказивања и обелодањивања). Због тога, по нама, *МСФИ* треба да буду основа *оквира за финансијско извештавање* у Републици Србији. При тој анализи уочени су њихови одређени недостаци који утичу на квалитет финансијског извештавања у Републици Србији; и
6. проблема финансијског извештавања који произлазе из погрешно или неадекватно изабраних рачуноводствених политика привредног

субјекта – у овом делу дисертације дата су упутства за избор рачуноводствених политика привредног субјекта.

На основу разматрања изнетих у поглављима 2 и 3. дисертације закључили смо следеће:

- у Републици Србији су биле честе измене *оквира за финансијско извештавање*. Привреда Републике Србије је у транзицији, што ствара додатне проблеме при састављању финансијских извештаја;
- постојећи *оквир за финансијско извештавање* није уважио неке специфичности у пословању привредних субјеката у Републици Србији, а део његових захтева је или нетачан или доводи до састављања финансијских извештаја за које се не може рећи да су релевантни и поуздани.

У трећем поглављу дисертације смо, дакле, теоријски и егзактно тестирали и на основу извршених анализа сматрамо и да смо доказали постављену хипотезу: **да се применом постојећег прописаног оквира за финансијско извештавање не обезбеђују поуздани и релевантни финансијски извештаји.**

У четвртом поглављу дисертације детаљније смо анализирали *IV и VII Директиву Савета Европске уније*, јер наведене директиве представљају најзначајнији део *оквира за финансијско извештавање* привредних субјеката у Европској унији. Сврха анализе ове две директиве била је потенцијална могућност да се нека од решења садржаних у њима употребе као део *оквира за финансијско извештавање* у Републици Србији. Анализу смо спровели компаративним приказом захтева садржаних, с једне стране, у *МСФИ* и *Закону о рачуноводству и ревизији* и, с друге стране, релевантној директиви.

Имајући у виду значај који ревизија финансијских извештаја има на њихов квалитет сматрамо да правилан избор захтева који се тичу ревизије финансијских извештаја битно утиче на њихов квалитет. Због тога смо се

определили да у четвртом поглављу дисертације анализирамо и *VIII Директиву Савета Европске уније*, која садржи захтеве у вези са ревизијом финансијских извештаја. Захтеве садржане у њој првенствено смо упоређивали са одговарајућим одредбама из *Закона о рачуноводству и ревизији*.

Закључке које до којих смо дошли употребили смо за давање предлога за измену *оквира за финансијско извештавање* у Републици Србији.

У петом поглављу дисертације предложили смо могућа решења за практичне проблеме и дилеме у вези са избором и применом *оквира за финансијско извештавање*. У овом поглављу дисертације дали смо предлоге за измену:

1. *Закона о рачуноводству и ревизији,*
2. *Правилника о начину признавања и процењивања имовине, обавеза, прихода и расхода малих правних лица и предузетника* – дат је предлог за његово укидање,
3. *Правилника о садржини и форми образаца финансијских извештаја за привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике,*
4. *Правилника о контном оквиру и садржини рачуну у контном оквиру за привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике и*
5. *Закона о порезу на добит предузећа.*

На основу изложених предлога измена наведене законске и подзаконске регулативе сматрамо да смо теоријски и егзактно доказали постављену другу хипотезу: **да је за постојеће услове пословања у Републици Србији могуће изабрати *оквир за финансијско извештавање*, или постојећи кориговати, тако да се обезбеде поуздани и релевантни финансијски извештаји**. У том смислу сматрамо да је наша стручна литература постала комплетнија за једну овакву обраду проблематике избора и примене оквира за финансијско извештавање. Сем тога, с обзиром да ће у Републици Србији и надаље бити актуелно питање избора и примене оквира за финансијско извештавање

сматрамо да је обрада ове теме и решења која су произашла из ове дисертације потпомогла тим процесима.

Литература

Књиге:

1. Abbas Ali Mirza, Graham Holt, Magnul Orrell and Davit Tweedie, International Financial Reporting Standards (IFRS) Workbook and Guide: Practical insights, Case studies, Multiple-choice questions, Ilustrations, WILEY, 2006;
2. Adolph Math, Milton F. Usry, Cost Accounting, Planning and Control, South-Western Publishing CO, 1990 год.;
3. Akerson C., Capitalization Theory and Techinques, Appraisal Institute, 1984;
4. Бакотић Љујо, Речник српскохрватског књижевног језика, Планет, Београд, 1936;
5. Балабан др Нељо и др., Информациони системи у менаџменту, Савремена администрација, Београд 2002;
6. Бандин др Јелена и др., Рачуноводство, Економски факултет, Суботица, 1993. год.;
7. Barry Epstein, Abbas Ali Mirza, Interpretation and Application of International Accounting Standards, John Wiley&Sons, INC, 2002;
8. Barry J. Epstein and Abbas Ali Mirza, IFRS 2007, Interpretation and application of International Financial Reporting Standards, WILEY, 2006;
9. Barry J. Epstein and Eva Jermakowicy, IFRS 2007, Interpretation and Application for International Financial Reporting Standards, WILEY, 2006;
10. Blackman I., The valuation of Privately Held Businesses, Probus publishing Company, Chikago, Illinois, 1986;
11. Богићевић Јасмина, Улога рачуноводства у оцени бонитета предузећа, магистарски рад одбрањен на Економском факултету у Београду, 1992. год.;

12. Vasarhelyi Miklos, Artificial Intelligence In Accounting And Auditing, Volume 3, Rutgers University, 1989. год.;
13. Васиљевић М., Пејић Л., Радовановић Р., Станишић М., Трансформација друштвених предузећа, Економски факултет, Београд, 1992;
14. Gary R. Trugman /Hardcover/ Published 1998, Understanding Business Valuation: A Practical Guide to Valuing Small to Medium - Sized Businesss;
15. Група аутора, Примена новог контног оквира за предузећа и задруге, СРРС Београд 1997. год;
16. Група аутора, Рачуноводство, Економски факултет, Суботица, 1993. год;
17. Група аутора, Рачуноводствене политике и одговорност управе за њихов одабир те примјену Међународних рачуноводствених стандарда у максимализирању добитка, Хрватски рачуновођа, Загреб 1999. год;
18. Група аутора, Увод у рачуноводство, СРРС, Београд 1994. год;
19. Damodaran A., Investment Valuation, John Wiley & Sons Ltd., 1995;
20. Дендић, др Душан, Основи финансијског рачуноводства, ДП "Проналазаштво", Београд, 2000. год;
21. Дендић, др Душан, Менаџмент контрола у функцији снижавања трошкова, Економски факултет Приштина, 2000. год;
22. Жагер Латарома и Жагер Лајош, Анализа финанцијских извјештаја, Масмедиа, Загреб, 1999. год;
23. Жаркић-Јоксимовић др Невенка, Управљачко рачуноводство: рачуноводство за менаџере, Факултет организационих наука, Београд 1995. год;
24. IASB: International Financial Reporting Standards 2005, - IAS 1 Presentation of Financial Statements Лондон, 2005. године;
25. IASB: International Financial Reporting Standards 2005, - IAS 27 Consolidated and Separate Financial Statements Лондон, 2005. године;

26. IASB, International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities (IFRS for SMEs), 2007. године;
27. IFAC: Међународни стандарди и саопштења ревизије, уверавања и етике, превод, СРРС, Београд, 2005;
28. IFRS, IASB, London, 2006;
29. IFAC, Establishing and developing a Professional Accountancy Body, 2006;
30. Илић др Гаврило, Радовановић др Радиша, Шкарић-Јовановић др Ката, Финансијско рачуноводство, Економски факултет, Београд, 1997, год;
31. Irving L. Blackman /Paperback/ Published 1981, How to Value Your Business for Tax Purposes and Win the Tax Game;
32. James Cashin и др: Финанцијско рачуноводство I, Faber&Zgombić plus, Zagreb, 1996. godine;
33. John Friedlan: Financial accounting, a critical approach, Prentice Hall, Pearson Education Canada Inc., Toronto, Ontario, 2006. године;
34. J. R. Duson, Accounting for non - accounting students, Prentice Hall, New York, 2001. год.;
35. Kenneth C. Laudon, Jane P. Laudon, Management Information Systems, sixth edition, Prentice Hall, 2000. год.;
36. Кисић др Драгутин, Организација рачуноводства, треће измењено и допуњено издање, Научна књига, Београд 1990. год;
37. Ковачевић др Радмила, Организација рачуноводства, Информатор, Загреб 1984. год;
38. Ковачевић др Михаило, Развој организације рачуноводства, Београд 1957. год;
39. Ковачевић др Михаило, Системи обрачуна трошкова, Привредни преглед, 1983. год;
40. Леко др Вера. и други, Процена вредности капитала - методологија и примери, Економски институт, Београд, 1997;

41. Леко др Вера, Рачуноводство у финкцији ревизије и процене вредности предузећа, XXI SYMOPIS, Котор, 1994;
42. Лексикон рачуноводства и пословних финансија - Савез РФР Србије, 1983;
43. Марковски проф. др. Слободан, Трошкови у пословном одлучивању, треће допуњено издање, Информатор, Загреб, 1983. год;
44. Међународна федерација рачуновођа: 2005 IFAC Handbook of International Auditing, Assurance And Ethics Pronouncement, 2005. године;
45. Међународна федерација рачуновођа: Међународни стандарди и саопштења ревизије, уверавања и етике, издање 2005, превод СРРС;
46. Meigs B. W. and Meigs F.R., Accounting: The Basis for Business Decesions, Sevent Edition, Mc Grow - Hill International Edition, New York, 1987. год;
47. Мијатовић др. С. Оливера, Организација књиговодства с посебним освртом на југословенске услове, СРФРС, Београд 1991. год;
48. O'Brien, James A., Management information systems: a managerial and user perspective, Richard D Irwain, INC, Boston, 1990. год.;
49. Одбор за Међународне рачуноводствене стандарде: Међународни стандарди финансијског извештавања 2005, Лондон 2005, превод СРРС, Београд;
50. Pauline Weetman, Management Accounting in introducition, 2 - edition;
51. Pauline Weetman, Financial & Management accounting an introduction, 2 edition;
52. Peter Atrill & Eddie McLaney, Accounting and finance for non specialists;
53. Пејић Л., Радовановић Р., Станишић М., Оцена бонитета предузећа, Привредни преглед Београд, 1991;
54. Петровић др Зоран, Приручник за примену Међународних стандарда финансијског извештавања, ИПЦ, Београд, 2006;
55. Петровић др Зоран, Вићентијевић мр Косана, Приручник за примену контног оквира за предузећа и задруге, ИПЦ, Београд, 2006;

56. Петровић др Зоран, Управљачко рачуноводство, ФФМО, Универзитет Сингидунум, 2006;
57. Поповић др Благоје, Организација рачуноводства, Ријека 1978. год;
58. Rick Hayes и др: Принципи ревизије, превод, Савез рачуновођа и ревизора РС, Бања лука, 2002. године;
59. Richard Lewis, David Pendrill, Advanced financial accounting, 6 - edition;
60. Robert F. Meigs, Wlater B. Meigs, Рачуноводство, Темељ пословног одлучивања, девето издање, МАТЕ, Загреб, 2003. год.;
61. Robert F. Meigs i Walter B. Meigs: Рачуноводство - темељ пословног одлучивања, девето издање, Meigs&Meigs, превод, Мате, Загреб, 1999. године;
62. Robert N. Anthony, Leslie K., Pearlman, Essentials of Accounting, 7- edition;
63. Sidney J. Gray i Belverd E. Needless, Jr.: Финансијско рачуноводство - општи приступ, Савез рачуновођа и ревизора Републике Српске, превод, Бања лука 2002. године;
64. S. Mark Young, Readings in management accounting, 3- edition, 2003. год.;
65. СРРС, Рачуноводствена начела; Југословенски рачуноводствени стандарди; кодекс професионалне етике рачуновођа, Београд 1994. год;
66. Станишић др Милован, Организација интерног обрачуна у предузећу - погонско рачуноводство, Центар за унапређење пословања, Нови Београд, 1992;
67. Станишић др Милован, Процена вредности предузећа и трансформација: практични аспекти, Зборник радова, Економски факултет, Београд, 2000;
68. Станишић др Милован, Рачуноводствени информациони систем, Економски факултет, Београд, 2000;
69. Станишић др Милован, Ревизија, ФФМО, Универзитет Сингидунум, Београд, 2006;

70. Станишић др Милован, Методологија ревизије, ФФМО, Универзитет Сингидунум, Београд, 2006;
71. Станишић др Милован, Садржина биланса успеха у функцији периодичног резулатата, Докторска дисертација, Економски факултет, Београд, 1986;
72. Станишић др Милован, Трансформација друштвеног капитала и ревизија, Зборник радова, Економски факултет, Беград, 2000;
73. Станишић др Милован, Станојевић др Љубиша, Евалуација и ризик, ФФМО, Универзитет Сингидунум, Београд, 2005;
74. Statement of Financial Accounting Concept No. 2, „Qualitative Characteristics of Accounting Information"; FASB, (Norwalk, Conn.: 1980);
75. Стефановић Караџић Вук, Српски Ријечник, Штампарија Јерменског манастира, Беч, 1852;
76. The Chartered Association of Certified Accountants, Open Learning Programme, Auditing, Workbook I;
77. Theodore Ness, William F. Indoe /Hardcover/ Published 1990, Tax Planning for Dispositions of Business Interests /With 1991 Sypplement, No. 1;
78. Тодоровић др Зоран, Потреба и могућности коришћења рачуноводствених стандарда у Југославији, СРРЦГ, Подгорица 2002. год;
79. FASB, Statement of Financial Accounting Concepts No.1, „Objectives of Financial Reporting byBusiness enterprises", (Norwalk, Conn., 1978);
80. Fishmann J., Pratt S., Griffits J., Wilsonh D., Business Valuation, Practitioners Publishing Company, Fort Worth, Texas, 1991;
81. Frank Wood&Sheila Robinson: Book-keeping&Accounts, fourth edition, Pitman Publishing, London, 1997. год;
82. Charlers T. Horngren и др: Основе трошковног рачуноводства -управљачки аспект, Удруга рачуновођа и ревизора Федерације БИХ, превод, Сарајево 2002. године;

83. Copeland T., Keller T., Murrin J., Valuation: Measuring and Managing the MeasurValue of Companies, John Wilez & Son's, New York, 1990;
84. Charles T. Horngren & George Foster, Accounting for Management Conrol, An Introduction, Third Edition, Prentice-Hall, Inc., Englwood Cliffs, New Jersey, 1974. год.;
85. Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of English Language, New York 1994;
86. Wezgandt, Kieso, Kimmerl, Financial Accounting, 4th Edition, John Wiley & Sons, Inc, 2003. год.;
87. Wilbur M. Yegge /Library Binding/ Published 1996, A Basic Guide for Valuing a Company;
88. Wilkinson, J., Accoonting Information Sistem: Essential Concepts and Applications, New York; John Wiley & Sons, 1993. год.

Чланци:

1. Вићентијевић мр Косана, часопис финансијски Ревизор, бр. 27 ИПЦ Београд, 2006. година;
2. Вићентијевић мр Косана: Мишљења Министарства финансија, бр. 01-00-00085/2007-04, чланак, Финансијски Ревизор, ИПЦ, Београд, 2007. године;
3. Иванишевић М., Финансијска структура предузећа, часопис "Књиговодство" бр. 5, 1994;
4. Јеремић др Зоран, Процена вредности капитала југословенских банака, часопис "Пословна политика" бр. 7-8, 1998;
5. Ранковић др Јован, Циљеви, структура и механизам билансирања у индустријском контном плану СР Немачке, Часопис Књиговодство 3/84;
6. Станишић др Милован, Ревизија специјалних биланса, часопис "Књиговодство" бр. 6-7, 1993;

7. Станојевић др Љубиша: Примена мултиваријантне ентропије у анализи неизвесности приноса хартија од вредности, часопис Финансије банкарство ревизија и осигурање, бр. 1, Универзитет Сингидунум, 2007;
8. Хабек др. Младен: Одговорност управе за доношење и иновирање рачуноводствених политика, реферат са саветовања, Загреб, 1999. године;
9. Церовић др Петар, Рачуноводствена начела и рачуноводствени стандарди као основ за ефикасно функционисање рачуноводства, чланак, Књиговодство 8-9/1992;

Законски прописи:

1. Закон о акцизама ("Службени гласник РС", бр. 22/2001,... и 101/2005);
2. Закон о банкама и другим финансијским организацијама ("Службени гласник РС", бр. 32/96,... и 37/2002 и 72/2003 (испр.) - престао да важи 01.10.2007. године);
3. Закон о банкама ("Службени гласник РС", бр. 107/2005) - важи од 01.10.2007. године;
4. Закон о девизном пословању ("Службени гласник РС", бр. 62/2006);
5. Закон о друштвеном капиталу, "Сл. лист СФРЈ", бр. 46/90;
6. Закон о недовољно развијеним подручјима Републике Србије за период до 2006. године ("Службени гласник РС", бр. 53/95);
7. Закон о облигационим односима ("Службени лист СФРЈ", бр. 29/78,... и 57/89 и "Службени лист СРЈ", бр. 31/93);
8. Закон о основама промене власништва друштвеног капитала, "Сл. лист СРЈ", бр. 29/96 и 29/97;

9. Закон о платном промету ("Службени лист СРЈ", бр. 3/2002, 5/2003 и "Службени гласник РС", бр. 43/2004 и 62/2006);
10. Закон о приватним предузетницима ("Службени гласник РС", бр. 54/89,... и 101/2005);
11. Закон о плаћању пореза на имовину, "Сл. гласник РС", бр. 20/90, 19/91, 23/91;
12. Закон о порезу на додату вредност "Сл. гласник РС", бр. 84/2004, 86/2004 и 61/2005;
13. Закон о порезима и доприносима грађана, "Сл. гласник Ср Србије", бр. 60/89, 12/90, 47/90, "Сл. гласник РС", бр. 9/90;
14. Закон о порезима на имовину, "Сл. гласник РС", бр. 26/2001, 45/2002, 80/2002;
15. Закон о порезима на имовину ("Службени гласник РС", бр. 26/2001,... и 135/2004);
16. Закон о порезу на добит предузећа, "Сл. гласник РС", бр. 25/2001, 80/2002;
17. Закон о порезу на добит предузећа, "Сл. гласник СР Србије", бр. 35/90; "Сл. гласник РС", бр. 2/90, 20/90, 23/91;
18. Закон о порезу на добит предузећа ("Службени гласник РС", бр. 25/2001,... и 84/2004);
19. Законом о порезу на додату вредност ("Службени гласник РС", бр. 84/2004, 86/2004 и 61/2005)
20. Закон о порезу на доходак грађана, "Сл гласник РС", бр. 24/2001, 80/2002, 80/2002;
21. Закон о порезу на доходак грађана ("Службени гласник РС", бр. 24/2001,80/2002, 135/2004, 62/2006 и 65/2006);
22. Закон о предузећима, "Сл. лист СФРЈ" бр. 77/88, 40/89, 46/90, 61/90, 24/94;
23. Закон о предузећима, "Сл. лист СРЈ" бр. 29/96, 33/96, 29/97; 59/98, 74/99, 9/2001 и 36/2002;
24. Закон о предузећима ("Службени лист СРЈ", бр. 29/96,... и 36/2002 и "Службени гласник РС", број 125/2004 (др. закон));
25. Закон о приватизацији, "Сл. гласник РС", бр. 38/2001;

26. Закон о привредним друштвима ("Службени гласник РС", бр. 125/2004);
27. Закон о промету и располагању друштвеним капиталом, "Сл. лист СФРЈ", бр. 84/89;
28. Закон о рачуноводству и ревизији, "Сл. лист СРЈ" бр. 71/2002;
29. Закон о рачуноводству и ревизији, "Сл. гласник РС", бр. 46/2006;
30. Закон о рачуноводству, "Сл. лист СРЈ" бр. 18/93, 24/93, 24/94 и 12/95;
31. Закон о рачуноводству, "Сл. лист СРЈ", бр. 46/96; 74/99, 18/2001, 71/2001;
32. Закон о рачуноводству,"Сл. лист СФРЈ" бр. 12/89, 35/89, 3/90, 42/90, 61/90;
33. Закон о средствима у својини Републике Србије, "Сл. гласник РС", бр. 53/95, 3/96, 54/96 и 32/97;
34. Закон о својинској трансформацији, "Сл. гласник РС", бр. 32/97;
35. Законом о трговини ("Службени лист СРЈ", бр. 32/93, 41/93, 50/93, 41/94, 29/96, 37/2002 и 101/2005);
36. Закон о условима и поступцима претварања друштвене својине у друге облике својине, "Сл. гласник РС", бр. 48/91, 75/91;
37. Закон о хартијама од вредности, "Сл. лист СРЈ", бр. 26/95 и 28/96;
38. Царински закон ("Службени гласник РС", бр. 73/2003 и 61/2005);
39. Правилник о Контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за предузећа и задруге, "Сл. гласник РС", бр. 6/97, 7/97, 56/98, 45/99, 17/2000, 4/2002;
40. Правилник о Контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за банке ("Службени гласник РС", бр. 98/2007);
41. Правилник о контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за берзе и брокерско-дилерска друштва ("Службени гласник РС", бр. 117/2006);
42. Правилник о контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за добровољне пензијске фондове ("Службени гласник РС", бр. 15/2007);
43. Правилник о Контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за друштва за осигурање ("Службени гласник РС", бр. 17/2007);

44. Правилник о Контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за друштва за управљање добровољним пензијским фондовима ("Службени гласник РС", бр. 15/2007);
45. Правилник о контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за друштва за управљање инвестиционим фондовима ("Службени гласник РС", бр. 31/2007);
46. Правилник о контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике ("Службени гласник РС", бр. 114/2006);
47. Правилник о контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за инвестиционе фондове ("Службени гласник РС", бр. 31/2007);
48. Правилник о начину исказивања прихода и расхода ради утврђивања добити коју стална пословна јединица нерезидентног обвезника оствари на територији Републике Србије ("Службени гласник РС", бр. 38/2001);
49. Правилник о начину обрачунавања и плаћања пореза на добит предузећа,"Сл. гласник СР Србије", бр. 35/90; "Сл. гласник РС", бр. 4/90, 6/90, 1/91, 27/91, 35/91;
50. Правилник о начину обрачунавања и плаћања акцизе, врсти, садржини и начину вођења евиденције, начину рада, отпремања и допремања производа и вођења евиденција, достављање података и састављање обрачуна акцизе ("Службени гласник РС", бр. 3/2005 и 54/2005);
51. Правилник о начину остваривања права на повраћај више плаћених пореза на добит и доприноса из дохотка предузећа обвезника који се баве производњом робе и услуга из извоза,"Сл. гласник РС", бр. 18/90;
52. Правилник о начину разврставања сталних средстава по групама и начину утврђивања амортизације за пореске сврхе ("Службени гласник РС", бр. 116/2004);
53. Правилник о начину ревалоризације и разграничења расхода финансирања, "Сл. лист СФРЈ", бр. 5/90, 7/90, 10/90;

54. Правилник о начину ревалоризације, "Сл. гласник РС", бр. 17/97, 19/97, 3/2000, 24/2000, 4/2002;
55. Правилник о начину утврђивања износа пословног фонда, "Сл. лист СФРЈ", бр. 53/90;
56. Правилник о начину признавања и процењивања имовине, обавеза, прихода и расхода малих правних лица и предузетника ("Службени гласник РС", бр. 106/2006);
57. Правилник о начину и роковима вршења пописа и усклађивања књиговодственог стања са стварним стањем ("Службени гласник РС", бр. 114/2006);
58. Правилник о начину утврђивања основице пореза на имовину на права на непокретностима ("Службени гласник РС", бр. 38/2001 и 45/2004);
59. Правилник о номенклатури нематеријалних улагања и основних средстава са стопама амортизације, "Сл. гласник РС", бр. 17/97, 24/2000;
60. Правилник о облику и садржини пореске пријаве за утврђивање пореза на приходе грађана, "Сл. гласник РС", бр. 39/2001, 46/2001;
61. Правилник о обрасцима и садржини позиција у обрасцима финансијских извештаја за банке и друге финансијске оргнизације ("Службени гласник РС", бр. 8/2007);
62. Правилник о обрасцима пореских пријава за утврђивање пореза на имовину ("Службени гласник РС", број 139/2004);
63. Правилник о пореском билансу обвезника пореза на добит предузећа, "Сл. гласник РС", бр. 38/2001, 5/2002;
64. Правилник о пореском билансу обвезника пореза на доходак грађана на приходе од самосталне делатности, "Сл. гласник РС", бр. 38/2001, 5/2002;
65. Правилник о Регистру предузећа за ревизију ("Службени гласник РС", бр. 18/2007);
66. Правилник о садржају пореске пријаве за утврђивање пореза на добит предузећа, "Сл. гласник РС", бр. 39/2001;

67. Правилник о садржају пореске пријаве за обрачун пореза на добит предузећа ("Службени гласник РС", бр. 139/2004, 19/2005, 15/2006 и 59/2006);
68. Правилник о садржини пореског биланса за друга правна лица - обвезнике пореза на добит предузећа (недобитне организације),"Сл. гласник РС", бр. 38/2001, 5/2002;
69. Правилник о садржају пореског биланса и другим питањима од значаја за начин утврђивања пореза на добит предузећа ("Службени гласник РС", број 139/2004);
70. Правилник о садржају пореског биланса за друга правна лица (недобитне организације) - обвезнике пореза на добит предузећа ("Службени гласник РС", бр. 19/2005 и 15/2006);
71. Правилник о садржају пореског биланса и другим питањима од значаја за начин утврђивања пореза на доходак грађана на приходе од самосталне делатности ("Службени гласник РС", бр. 140/2004);
72. Правилник о садржају и форми образаца финансијских извештаја друштва за осигурање ("Службени гласник РС", бр. 17/2007);
73. Правилник о садржини и форми образаца финансијскх извештаја за берзе и брокерско-дилерска друштва ("Службени гласник РС", бр. 117/2006);
74. Правилник о садржини и форми образаца финансијскх извештаја добровољног пензијског фонда ("Службени гласник РС", бр. 15/2007);
75. Правилник о садржају и форми образаца финансијских извештаја друштва за управљање добровољним пензијским фондовима ("Службени гласник РС", бр. 15/2007);
76. Правилник о садржини и форми финансијских извештаја инвестиционих фондова ("Службени гласник РС", бр. 31/2007);

77. Правилник о садржини и форми образаца финансијских извештаја за привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике ("Службени гласник РС", бр. 114/2006);
78. Правилник о садржини и форми финансијскх извештаја друштва за управљање инвестиционим фондом ("Службени гласник РС", бр. 31/2007);
79. Правилник о садржини извештаја екстерног ревизора ("Службени гласник РС", бр. 31/2007);
80. Правилник о пословним књигама и исказивању финансијског резултата по систему простог књиговодства "Службени гласник РС", бр. 140/2004);
81. Правилник о улагањима у области културе која се признају као расход ("Службени гласник РС", бр. 9/2002);
82. Упутство о аналитичким рачунима у Контном оквиру за банке и друге финансијске организације ("Службени гласник РС", бр. 15/2007 и 18/2007);
83. Упутство о начину примене метода за процену вредности капитала и имовине и начину исказивања процењене вредности капитала, "Сл. гласник РС", бр. 57/2001;
84. Упутство о начину примене метода за процену вредности капитала и начину исказивања процењене вредности, "Сл. гласник РС", бр. 51/97;
85. Упутство о обавези и начину евидентирања, прикупљања, обраде и достављања података о књиговодственом стању рачуна банака и других финансијских организација ("Службени гласник РС", бр. 15/2007);
86. Уредба о исказивању деоничког капитала по основу интерних деоница, "Сл. лист СРФЈ", бр. 15/91;
87. Упутство о извештајима банака ("Службени гласник РС", бр. 57/2006 и 116/2006)
88. Уредба о методологији за процену вредности капитала и имовине, "Сл. гласник РС", бр. 45/2001;
89. Уредба о начину обрачунавања амортизације односно отписа нематеријалних и материјалних улагања, "Сл. лист СФРЈ", бр. 49/89, 5/90;

90. Уредба о начину утврђивања вредности капитала, "Сл. гласник РС", бр. 43/97;
91. Уредба о номенклатури средстава за амортизацију са годишњима амортизационим стопама, "Сл. лист СФРЈ", бр. 21/89, 5/90;
92. Уредба о основама методологије за процену вредности капитала и за ревалоризацију процењене вредности капитала и о начину исказивања капитала у обрачунским акцијама, односно уделима, "Сл. лист СРЈ", бр. 44/96;
93. Уредба о поступку и условима за претварање обавеза одређених правних лица у трајни улог државе, "Сл. гласник РС", бр. 26/2002;
94. Уредба о продаји капитала и имовине јавним тендером, "Сл. гласник РС", бр. 45/2001;
95. Уредба о продаји капитала и имовине јавном аукцијом, "Сл. гласник РС", бр. 45/2001;
96. Одлука о ближим условима и начину пријема, контроле и обраде финансијских извештаја и давања података из тих извештаја ("Службени гласник РС", бр. 116/2006);
97. Одлука о минимуму садржаја извештаја о ревизији финансијских извештаја за банке и друге финансијске организације ("Службени гласник РС", бр. 86/2004);
98. Одлука о начину процењивања билансних и ванбилансних позиција друштва за осигурање ("Службени гласник РС", бр. 3/2005) - ступила на снагу од 15.01.2006. године;
99. Одлука о садржини извештаја о обављеној ревизији финансијских извештаја друштва за осигурање ("Службени гласник РС", бр. 21/2005, 24/2005 и 54/2005) - ступила је на снагу 05.03.2006. године; измењена је 16.03.2006. године и 25.06.2006. године;

Остала литература:

1. Југословенски рачуноводствени стандарди, СРРС, 1984. год;
2. Рачуноводствена начела, СРРС, 1984. год;

3. Статистички годишњаци СРЈ и РС;
4. Web sajt: http://www.deloitte.com
5. Web sajt: http://www.europe.eu/
6. Web sajt: http://www.ey.com/
7. Web sajt: http://www.iasb.org
8. Web sajt: http://www.iasplus.com
9. Web sajt: http://www.ifac.org/
10. Web sajt: http://www.kor.org
11. Web sajt: http://www.mfin.sr.gov.yu
12. Web sajt: http://www.porezi.co.yu
13. Web sajt: http://www.poreskauprava.sr.gov.yu
14. Web sajt: http://www.privsav.co.yu
15. Web sajt: http://www.pwc.com/
16. Web sajt: http://www.singidunum.ac.yu
17. Web sajt: http://www.srrs.co.yu
18. Web sajt: http://www.theiia.org/

С А Д Р Ж А Ј

1. Уводна разматрања 5
1.1. Циљеви обраде дисертације 6
1.2. Примењени методолошки поступак 7
1.3. Проблеми избора оквира за финансијско извештавање - предмет обраде у дисертацији 8
1.4. Компоненте оквира за финансијско извештавање у Републици Србији 19
2. Оквир за финансијско извештање у Републици Србији 37
2.1. Оквири за финансијско извештавање у Републици Србији до 2003. године 38
2.2. Важећи оквир за финансијско извештавање у Републици Србији 41
2.2.1. Прописивање професионалне и интерне рачуноводствене регулативе за привредне субјекте у Републици Србији 49
2.2.2. Прописивање начина приказивања и обелодањивања финансијских извештаја 62
3. Критичка анализа конкретних проблема у примени оквира за финансијско извештавање у Републици Србији 85
3.1. Проблеми финансијског извештавања који произлазе из примене Правилника о начину признавања и процењивања имовине, обавеза, прихода и расхода малих правних лица и предузетника 87
3.2. Проблеми финансијског извештавања који произлазе из одредби Закона о рачуноводству и ревизији 131
3.3. Проблеми финансијског извештавања који произлазе из примене подзаконске рачуноводствене регулативе 151
3.3.1. Недостаци образаца финансијских извештаја у Републици Србији 152

3.3.2. Проблеми финансијског извештавања који произлазе из захтева Правилника о контном оквиру и садржини рачуна у контном оквиру за привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике 162
3.4. Проблеми финансијског извештавања који произлазе из одредби Закона о порезу на добит предузећа 177
3.5. Проблеми финансијског извештавања који произлазе из непосредне примене Међународних стандарда финансијског извештавања у Републици Србији 209
3.5.1. Карактеристике Међународних стандарда финансијских извештаја и услови њихове примене 209
3.5.2. Проблеми у примени појединих Међународних стандарда финансијских извештаја и услови њихове примене 225
3.6. Проблеми финансијског извештавања са становишта избора рачуноводствених политика 276
3.6.1. Дефинисање и значај рачуноводствених политика 282
3.6.2. Принципи избора рачуноводствених политика 284
3.6.3. Стил писања и садржај рачуноводствених политика 288
3.6.4. Фактори који утичу на избор рачуноводствених политика 293
4. Компаративни приказ захтева садржаних у МСФИ и Директивама Савета Европске уније 323
4.1. Компаративни приказ захтева садржаних у МСФИ и IV Директиви Савета Европске уније 325
4.1.1. Компаративни приказ захтева у вези са приказивањем и обелодањивањем финансијских извештаја садржаних у МСФИ и IV Директиви Савета Европске уније 326

4.1.2. Комаративни приказ захтева у вези са признавањем и вредновањем ставки финансијских извештаја садржаних у МСФИ и IV Директиви Савета Европске уније 337
4.2. Компаративни приказ захтева садржаних у МСФИ и VII Директиви Савета Европске уније 346
4.3. Компаративни приказ захтева садржаних у Закону о рачуноводству и ревизији и VIII Директиви Савета Европске уније 355
4.3.1. Делокруг директиве 358
4.3.2. Лиценцирање и континуирано образовање законских ревизора и међусобно признавање звања у ревизији 359
4.3.3. Регистрација законских ревизора и ревизорских друштава 373
4.3.4. Професионална етика, пословна тајна и независност 375
4.3.5. Стандарди ревизије и ревизорско извештавање 379
4.3.6. Контрола квалитета рада законских ревизора и ревизорских друштава 382
4.3.7. Истраге и санкције 385
4.3.8. Јавни надзор и координација између држава чланица 386
4.3.9. Ангажовање ревизора, обустава ревизије и комуникација ревизор – клијент 387
4.3.10. Посебне одредбе о законској ревизији друштава од јавног интереса 388
4.3.11. Међународни аспекти 389
5. Предлози за адаптацију постојећег оквира за финансијско извештавање у Републици Србији 393
5.1. Предлози за измену Закона о рачуноводству и ревизији 394

5.2. Предлози у вези са Правилником о начину признавања и процењивања имовине, обавеза, прихода и расхода малих правних лица и предузетника 403
5.3. Предлози у вези са Правилником о садржини и форми образаца финансијских извештаја са привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике 405
5.4. Предлози у вези са Правилником о контном оквиру и садржини рачуна у контном оквиру за привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике 415
5.5. Предлози у вези са Законом о порезу на добит предузећа 423
6. Закључна разматрања 429
Литература 436